

LATVIJAS REPUBLIKAS **AUGSTĀKĀS TIESAS**

BILETENS

NR.26 / 2023 MARTS

PĀRSKATS PAR
AUGSTĀKĀS
TIESAS DARBU
2022.GADĀTIESĪBDOMAS:
PRIEKŠLASĪJUMI,
PUBLIKĀCIJASJAUNA RUBRIKA
NO OTRAS
PUSESMUZEJA
LIETU
STĀSTI

AUGSTĀKĀS TIESAS UN EIROPAS SAVIENĪBAS TIESAS DIALOGS STIPRINA TIESISKUMU EIROPĀ

Februārī augsta līmeņa darba vizītē Rīgā ieradās Eiropas Savienības Tiesas delegācija. Tikšanās Augstākajā tiesā bija virzīta informācijas apmaiņai starp tiesnešiem un sarunai par ciešāku sadarbību starp tiesām kā iestādēm.

Eiropas Savienības Tiesas tiesnese Ineta Ziemeļe, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupiņš un Vispārējās tiesas tiesnese Inga Reine

Eiropas Savienības Tiesas delegācijas un Augstākās tiesas senatoru foto. Pirmajā rindā no kreisās: EST Preses un informācijas nodaļas vadītājs Huans Karloss Gonsaless Alvaress (*Juan Carlos Gonzalez Alvarez*), Daudzvalodības ģenerāldirekcijas ģenerāldirektors Tjerī Lefēvrs (*Thierry Lefèvre*), Vispārējās tiesas tiesnese Inga Reine, EST tiesnese Ineta Ziemeļe, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupiņš, EST sekretārs Alfredo Kalots Eskobars (*Alfredo Calot Escobar*), Informācijas ģenerāldirekcijas ģenerāldirektore Raluka Lavīnija Peika (*Raluca-Lavinia Peica*), Pētniecības un dokumentācijas direkcijas direktore Čelestīna Jannone (*Celestina Iannone*), vizītes koordinatore Ketija Strazda

SENATORI 2023.GADA FEBRUĀRĪ

Pirmajā rindā (no kreisās): Artūrs Freibergs, Inguna Radzeviča, Ināra Garda, Veronika Krūmiņa, Aigars Strupiņš, Anīta Polakova, Normunds Salenieks, Zane Pētersone, Anīta Čerņavska.
 Otrajā rindā: Erlens Kalniņš, Intars Bisters, Inese Laura Zemīte, Kristīne Zīle, Anīta Kovaļevska, Aija Branta, Rudīte Vīduša, Dzintra Amerika, Indra Meldere, Ļubova Kušnīre,

Marika Senkāne, Līvija Sliņa, Valērijs Maksimovs.

Trešajā rindā: Jānis Pleps, Kaspars Balodis, Inta Lauka, Dzintra Balta, Ilze Freimane, Diāna Makarova, Vēsma Kakste, Sandra Kaija, Ieva Višķere, Iriņa Jansone, Aivars Uminskis,
 Ivars Bičkovičs, Aivars Keišs.

BILETENS 'Nr.26 2023. gada marts

ISSN 1691-810X

Izdevējs
**LATVIJAS REPUBLIKAS
AUGSTĀKĀ TIESA**
Brīvības bulvāris 36, Rīgā, LV-1511

Sagatavoja
Augstākās tiesas Administrācija
Redaktore Rasma Zvejniece

Foto: Augstākā tiesa,
Latvijas Republikas Saeima,
Valsts prezidenta kanceleja,
Eiropas Cilvēktiesību tiesa,
Tieslietu ministrija,
Spānijas Augstākā tiesa,
darbiniku personīgie arhīvi

Iespiests

ADverts
tipogrāfija

Metiens 300 eks. Rīgā, 2023

I	AUGSTĀKĀS TIESAS INFORMĀCIJA	4
	Augstākās tiesas plēnuma lēmumi	4
	<i>Veronika KRŪMIŅA.</i> Par Senāta Administratīvo lietu departamenta darbības turamāko virzību	4
	Aktualitātes	6
	Tiesu dialogs	10
	Projekti	12
II	PĀRSKATS PAR AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2022.GADĀ	13
III	TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS	44
	<i>Jānis PLEPS.</i> Tiesneša loma valsts attīstībā	44
	<i>Elīna GRIGORE-BĀRA.</i> Mutvārdu procesa nozīme tiesas spriešanā: tiesību vēstures un filozofijas aspekti	48
	<i>Dzintra BALTA.</i> Vienlīdzīga un caurskatāma darba samaksa. Senāta atziņas	52
	<i>Aigars STRUPIŠS.</i> Standarts, pēc kura normāls cilvēks attiecas pret savu mantu	55
	<i>Aigars STRUPIŠS.</i> Korporatīvā pārvaldība: juridiskā vai morālā atbildība	55
	<i>Viktorija SOŅECA.</i> Jurisdikcijas noteikšana atbilstoši Regulai Nr.1215/2012, ceļot <i>actio pauliana</i> prasību	58
	<i>Aleksandra AZEVA.</i> Ziņas, kas raksturo personību, un to nozīme kriminālprocesā	62
	Juridiskās literatūras jaunumi	68
IV	KOMANDĒJUMU PIEREDZE	69
	Pieredzes vizītes	69
	Senatori Eiropas Cilvēktiesību tiesā	69
	Administratīvo lietu departamenta darbinieki	
	Eiropas Savienības Tiesā	71
	Komandējumu atziņas	75
	<i>Santa OZOLA.</i> Principu un ģenerālklausulu piemērošana administratīvo tiesu darbā	75
	<i>Dzintra BALTA, Zane PĒTERSONE.</i> Tehnoloģiju ietekme uz intelektuālā īpašuma aizsardzību internetā un dārkneta	77
	<i>Ieva VIŠĶERE, Lauma PAEGLKALNA.</i> Klimata tiesības un tiesvedībasPieredzes apmaiņas vizītes	78
V	TIESĪBU PRAKSE	80
	Tiesu prakses apkopojumi	80
	Aizgādības, saskarsmes un uzturlīdzekļu jautājumi	80
	Senāta lēmumi krimināllietās pēc prokurora kasācijas protesta	80
	Skaidrojumi	81
	Grozījumi Kriminālprocesa likumā: paplašinātais tiesas sastāvs un senatoru atsevišķās domas	81
	Palīgs Senāta judikatūras meklēšanā: rokasgrāmata un videoinstrukcija	81
	2022.gada judikatūras pārskats	82
	Būtiski tiesību jautājumi Senāta praksē	82
	Augstākās tiesas mājaslapā 2022.gadā publicētie judikatūras nolēmumi	85
VI	NO OTRAS PUSES	113
	Mīnusu nav. Ir tikai plusi. <i>Saruna ar Aivaru un Jolantu Uminskiem</i>	113

AUGSTĀKĀS TIESAS INFORMĀCIJA

Augstākās tiesas plēnuma lēmumi

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS
PLĒNUMA LĒMUMS NR.6

12.12.2022.

Par Centrālās vēlēšanu komisijas locekļa ievēlēšanu

Augstākās tiesas plēnums, pamatojoties uz likuma „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” 2.pantu un likuma „Par tiesu varu” 49.panta sesto daļu,

nolēma

- ievēlēt Mariku Senkāni par Centrālās vēlēšanu komisijas locekli.

Priekšsēdētājs A.Strupišs
Plēnuma sekretāre M.Senkāne

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS
PLĒNUMA LĒMUMS NR.5

12.12.2022.

Par Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja ievēlēšanu

Augstākās tiesas plēnums, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 48.panta otro daļu,

nolēma

- ievēlēt Veroniku Krūmiņu par Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāju.

Priekšsēdētājs A.Strupišs
Plēnuma sekretāre M.Senkāne

PAR SENĀTA ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA DARBĪBAS TURPMĀKO VIRZĪBU

Veronika KRŪMIŅA,
Senāta Administratīvo lietu departamenta
priekšsēdētāja amata kandidāte

Paldies kolēģiem par manas kandidatūras izvirzīšanu departamenta priekšsēdētājas darba turpināšanai. Paldies par labajiem vārdiem izvirzīšanas pamatojumā, par ko man jāteic – padarītais nav viena priekšsēdētāja nopelns, bet gan visa departamenta sasniegums.

Atskatoties uz aizvadītajiem pieciem gadiem, atzīmēšu, ka Administratīvo lietu departamenta vadīšana šajā atskaites posmā bija mērķtiecīgi veltīta tam, lai palielinātu lietu izskatīšanas caurlaidību.

Faktiski tas nozīmēja dažādu uz termiņu saīsināšanu un lietu izskatīšanas paātrināšanu vērstu pasākumu plānošanu, testēšanu un ieviešanu. Tajā pašā laikā mērķtiecīgi strādāts, lai nezaudētu līdzsvaru starp lietu izskatīšanas kvantitāti un kvalitāti, vienmēr paturot prātā arī to, ka senatora darbs prasa profesionalitāti, kurā nav vietas tiesību formālai piemērošanai.

Grozījumi likumos

Atzīmējot būtiskākos notikumus šajā laikā, vēlos minēt likumu grozījumus, kas mazinājuši departamenta slodzi.

Pirmkārt, 2021.gada 11.novembra likums „Grozījumi Administratīvā procesa likumā”, kas stājās spēkā 1.decembrī. Šie grozījumi atjaunoja līdz 2013.gadam

pastāvējušo kompetences sadalījumu kasācijas un blakus sūdzību pieņemamības pārbaudē. Proti, sūdzības pieņemamības pārbaude tika nodota zemāko instanču tiesu kompetencē.

Otrkārt, 2021.gada 2.septembrī tika pieņemti grozījumi Imigrācijas likumā, kas tagad nosaka Administratīvās apgabaltiesas kompetenci izskatīt pieteikumus par personu iekļaušanu tā sauktajā melnajā sarakstā. Kaut arī šīs lietas departamentam neradīja lielu darba apjomu, grozījumi ir būtiski, jo ir jāvirzās uz to, lai kasācijas instancei mazinātu tai neraksturīgu lietu izskatīšanu.

Darba slodze lietu izskatīšanā

Pēdējos četrus gadus samazinās lietu atlikums departamentā, un normalizējas arī lietu izskatīšanas termiņi.

Šajos gados lietu izskatīšanas koeficients ir bijis no 116% līdz 120%, kas norāda uz lietu atlikuma uzkrājuma samazinājumu. Neapšaubāmi, nozīme ir arī tam, ka samazinās departamentā saņemto lietu skaits.

Departamentam ir jāturpina strādāt, lai saīsinātu lietu izskatīšanas termiņu, kā arī pie atlikušo lietu, kas saņemtas departamentā līdz 2020.gadam, izskatīšanas. Tā ir absolūtā prioritāte. Te gan jāpiezīmē, ka divas trešdaļas no šīm lietām ir apturētās lietas sakarā ar vēršanos ar prejudiciālo jautājumu Eiropas Savienības Tiesā.

Senatori

Šajā laika periodā būtiski mainījās departamenta sastāvs.

Divi kolēģi devās pelnītā atpūtā. Jautrīte Briede tika apstiprināta Satversmes tiesas tiesneša amatā. Šogad piedzīvota sāpīga kolēģes Daces Mitas aiziešana mūžībā.

Tomēr mūsu darba rezultāti rāda, ka esam ar situāciju tikuši galā. Paldies arī kolēģim Normundam Saleniekam no Civillietu departamenta, kurš uz laiku pārgāja darbā Administratīvo lietu departamentā, kā arī kolēģiem no apgabaltiesas Laumai Paegļkalnai un Valteram Poķim, kuri uz laiku tika pārcelti uz departamentu pildīt senatoru pienākumus.

Anita Kovaļevska un Ieva Višķere šajā laikā no senatora amata pienākumu izpildītājām kļuvušas par senatorēm. Senatora amatu departamentā sākuši pildīt Diāna Makarova, Indra Meldere un Jānis Pleps.

Nākamajos piecos gados netiek prognozētas departamenta sastāva izmaiņas. Vidējais mūsu senatoru vecums ir 47,5 gadi, un vecuma pensiju šajā laikā neviens nerasniegs. Viens senators sasniegs izdienas pensijas stāžu, taču ceru, ka turpinās strādāt.

Darbinieki

Noteikti jāturpina atbalsta personāla korpasa nostiprināšana, risinot jautājumu arī par konkurētspējīga atalgojuma nodrošināšanu.

Pirmo reizi manā darba mūžā piedzīvoju, ka sešas darbinieces salīdzinoši īsā laika periodā dodas bērnu kopšanas atvaļinājumos. Taču ar situāciju tikām galā.

Veiksmīga pieredze ir zemāku instanču tiesnešu stažēšanās departamentā.

Ikdienas darba organizācija

Jāatzīmē departamenta veiksmīgais darbs COVID

pandēmijas apstākļos. Spējām pielāgoties un turpināt darbu, nemazinot ne lietu izskatīšanas daudzumu, ne kvalitāti. Mutvārdu sēdes, pat kopsēde, notika attālinātā režīmā Zoom platformā.

Veiksmīgai darba organizēšanai notiek iknedēļas sanāksmes senatoriem, ik pa divām nedēļām tiesnešu palīgu sanāksme un reizi mēnesī padomnieku sanāksme.

Dialogs ar zemāko instanču tiesām

Turpinās tradīcija vismaz reizi gadā satikties ar rajona un apgabaltiesas tiesnešiem, lai pārrunātu aktuālos un sarežģītākos administratīvā procesa jautājumus.

Ir ieviesta tradīcija reizi mēnesī videoplatformas režīmā pārrunāt aktuālos un arī ikdienas organizatoriskos jautājumus ar zemāko instanču tiesu priekšsēdētājiem.

Sabiedrības izglītošana

Departaments ir aktīvi iesaistījies dažādos sabiedrības izglītošanas projektos.

Jau par tradīciju kļuvis administratīvajām tiesībām veltīts „Jurista Vārda” speciālizlaidums, ko pamatā veido Administratīvo lietu departamenta senatori un darbinieki. Šāds speciālizlaidums neizpaliks arī šogad.

Senatori un darbinieki iesaistījušies arī dažādos skolēnus izglītojošos pasākumos, piemēram, Satversmes vēstnešu projektā, tiesību stundu vadīšanā, kā arī sadarbībā ar TV raidījumu „Gudrs, vēl gudrāks”.

Starptautiskā sadarbība

Administratīvo lietu departaments kā Latvijas pārstāvis piedalās Eiropas Augstāko administratīvo tiesu un Valsts padomju tīklā (ACA-Europe). 2023.gadā Rīgā notiks ACA-Europe seminārs, kura gatavošanā esam sākuši aktīvu darbu.

2022.gada vasarā Augstākā tiesa kļuva par Starptautiskās Augstāko administratīvo tiesu asociācijas (International Association of Supreme Administrative Jurisdictions – IASAJ) locekli.

Esam līdzdarbojušies starptautiskos projektos Ukrainā un Kazahstānā.

Administratīvās justīcijas jubilejas pasākumi

2021.gadā norisinājās dažādi pasākumi saistībā ar Administratīvās justīcijas simtgadi un atjaunotā Administratīvā procesa likuma 30.gadadienu. Jubilejas gads vainagojās šogad ar konferenci „Vērtības un racionalitāte: to robežas sabiedrībā un tiesas spriešanā”.

Nākotnes uzdevumi

- Jāturpina lietu izskatīšanas termiņu optimizācija;
- Jāturpina darbs pie nolēmumu kvalitātes un saprotamības uzlabošanas, iesaistoties sprieduma sastādīšanas vadlīniju izstrādē;
- E-lietas ieviešana – jāiegulda liels darbs, lai to jēgpilni ieviestu administratīvajā procesā paredzētajā termiņā līdz 2023.gada beigām;
- Dažādu procesu procesuālo jautājumu tuvināšana vismaz Senātā, izvērtējot arī nepieciešamību grozīt procesuālos likumus;
- ACA-Europa Augstāko tiesu un Valsts padomju seminārs Rīgā 2023.gadā;
- Administratīvo tiesu izveides 20.gadadienai veltītas konferences organizēšana 2024.gadā.

Aktualitātes

SAEIMA PAR SENATORU APSTIPRINA ERMĪNU DARAPOĻSKI

23.februārī Saeima par Augstākās tiesas tiesnesi apstiprināja zvērinātu advokātu Ermīnu Darapoļski. Pie senatora pienākumu pildīšanas Ermīns Darapoļskis stāsies pēc tam, kad būs devis tiesneša zvērestu Valsts prezidentam.

Uz senatora amatu Senāta Administratīvo lietu departamentā Ermīns Darapoļskis pretendēja kā zvērināts advokāts, kuram šajā amatā ir ne mazāk kā 15 gadu darba stāžs. Viņš no 2007.gada bija individuāli praktizējošs zvērināts advokāts, bet kopš 2020.gada zvērinātu advokātu birojā Supe SIA. Pirms advokāta amata strādājis Valsts ieņēmumu dienesta Juridiskās pārvaldes Tiesā izskatāmo lietu daļā.

VALSTS PREZIDENTS PIEŅEM DIVU SENATORU ZVĒRESTU

22.decembrī Valsts prezidents Egils Levits pieņēma senatora Jāņa Plepa zvērestu, bet 11.janvārī – senatora Erlena Kalniņa zvērestu.

Valsts prezidents pēc Jāņa Plepa zvēresta pieņemšanas sacīja: „Līdzšinējā Jāņa Plepa darba un akadēmiskā pieredze būs liels ieguvums tiesu varai. Viņš ir nepārtraukti strādājis tiesību zinātnes jomā un bijis autors vairāk nekā 150 publikācijām par valsts tiesībām. Šīs zināšanas būs ārkārtīgi vērtīgas, spriežot tiesu administratīvo tiesību jomā. Paldies par līdzšinējo sadarbību un izcilo darbu Valsts prezidenta institūcijas labā!”

Savukārt uzrunājot Erlenu Kalniņu, Valsts prezidents sacīja: „Civiltiesības ir tā tiesību joma, kur koncentrējas valsts vēstures gaita, jo civiltiesības attīstās nepārtraukti. Jums ir dziļa civiltiesību izpratne,

un tas būtiski stiprinās Augstākās tiesas spriedumu kvalitāti. Vēlu paralēli tiesneša amatam rast laiku arī tiesību zinātnei, jo Jūsu akadēmiskais darbs ir nozīmīgs devums visai Latvijas sabiedrībai.”

Svinīgajās zvēresta došanas ceremonijās piedalījās arī Augstākās tiesas priekšsēdētājs, Senāta departamentu senatori un senatoru ģimenes.

Abi jaunie senatori ir tiesību zinātnu doktori, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes mācībspēki. Jānis Pleps ilgu laiku bijis Valsts prezidenta padomnieks, Erlens Kalniņš juridiskā darba pieredze ir zvērināta advokāta amatā.

Jānis Pleps ir Senāta Administratīvo lietu departamenta senators, Erlens Kalniņš – Civillietu departamenta senators.

Tiesneša zvērestu Valsts prezidentam dod senators Jānis Pleps

Erlens Kalniņš pēc zvēresta došanas kopā ar Valsts prezidentu Egilu Levitu, Augstākās tiesas priekšsēdētāju Aigaru Strupiņu, tieslietu ministri Inesi Lībiņu-Egneri un Senāta Civillietu departamenta senatoriem

APGABALTIESU TIESNEŠI UZ LAIKU PILDA SENATORU PIENĀKUMUS UN STAŽĒJAS

Ilze Freimane

Karīna Kazārova

Ieva Dambe

Lai samazinātu lietu uzkrājumu un lietu izskatīšanas termiņus Senāta Administratīvo lietu departamentā, ar Tieslietu padomes lēmumu uz pusgadu viena senatora vieta no Civillietu departamenta pārdalīta uz Administratīvo lietu departamentu.

Uz senatora vakanci Administratīvo lietu departamentā bija izsludināts konkurss un pozitīvu departamenta senatoru kopsapulces atzinumu saņēma Administratīvās apgabaltiesas tiesnese Ilze Freimane. Ar Tieslietu padomes lēmumu viņai uzdots pildīt

Senāta Administratīvo lietu departamenta tiesneša pienākumus no 2.janvāra līdz 30.jūnijam.

Savukārt Krimināllietu departamentā no oktobra līdz 2023. gada jūnija beigām pieredzes apmaiņā stažējas Rīgas apgabaltiesas tiesnese Karīna Kazārova.

No 1.marta līdz 2024.gada 29.februārim Administratīvo lietu departamentā stažējas Administratīvās rajona tiesas tiesnese Ieva Dambe. Viņa ir jau astotā tiesnese, kas piedalās zemāko instanču tiesnešu pieredzes apmaiņas programmā Senātā.

SENATORE INĀRA GARDA SAŅĒM ATZINĪBAS KRUSTU

Saskaņā ar Valsts prezidenta un Ordeņu kapitula lēmumu par sevišķiem nopelniem Latvijas valsts labā Atzinības krusts piešķirts Senāta Civillietu departamenta senatorei Inārai Gardai. Senatore iecelta par Atzinības krusta komandieri. Valsts apbalvojumu senatore saņēma 2022.gada 18.novembrī

TEMĪDAS BALVAS – 2022

Augstākās tiesas
**PROFESIONĀLĀ TEMĪDAS
BALVA** 2022.gadā piešķirta
Civillietu departamenta
senatora palīgam
Konstantīnam VAIVODAM.

Konstantīnu raksturo augsta profesionalitāte, precizitāte, radoša pieeja darbam, mērķtiecība, spēja sadarboties. Pastāvīgi pilnveido savas zināšanas un prasmes, spēj risināt sarežģītus problēmjautājumus, aizstāvēt savu viedokli. Konstantīns ir viens no pieredzējušākajiem senatoru palīgiem – 7 gadus strādājis Administratīvo lietu departamentā un tikpat ilgi Civillietu departamentā. Nemot vērā viņa pieredzi un profesionālās zināšanas, iecelts par departamenta vecāko palīgu un ir zinošs, erudīts un atsaucīgs padomdevējs kolēģiem. Izvirzot balvai,

atzīmēts arī Konstantīna sagatavotais tiesu prakses apkopojumu darba lietās.

ĪPAŠO TEMĪDAS BALVU

saņēma Civillietu departamenta priekšsēdētājs **Normunds SALENIEKS** par īpašu prasmi saliedēt un vadīt kolektīvu.

Izvirzot viņa kandidatūru balvai, kolēģi norādījuši, ka pacietība, cilvēcība, nosvērtība un atsaucība visvairāk raksturo Normundu Salenieku kā priekšsēdētāju un cilvēku. Neizpaliek tādas īpašības kā profesionalitāte, godprātība un mērķtiecība. Tomēr departamenta senatoriem un darbiniekiem vissvarīgākā šķiet priekšsēdētāja spēja ar izpratni iedziļināties jebkurā jautājumā, uzklaut un palīdzēt rast risinājumu, atbalstīt. Vadītāja pienākumi daudzās dzīves situācijās prasa meklēt jaunus risinājumus, salāgot atšķirīgus viedokļus un vēlmes, un te nozīmē ir priekšsēdētāja nosvērtībai un pacietībai. Tiek novērtēta arī departamenta saliedēšana ārpus

tiešo darba pienākumu veikšanas, kā arī veselīgas darba vides uzturēšana.

SATVERSMĒ 100

SENĀTS PAR SATVERSMI

RADOŠĀS TEMĪDAS BALVAS saņēmēju ir daudz – visi, kas piedalījušies Augstākās tiesas īstenotajā Satversmes 100-gades projektā „**SENĀTS PAR SATVERSMI**”. Nozīmīgi, radoši un daudzveidīgi bijuši šī projekta pasākumi. Tie devuši profesionālu, praktisku pienesumu tiesībdomas un juridiskās prakses attīstībā, sabiedrības, īpaši skolu jaunatnes, izglītošanā, starptautiskajā sadarbībā, kā arī saglabās mūsdienu Senāta atziņas vēsturei. Projekta koordinatore Rasma Zvejniece, vizuālā identitāte Līga Kuplā.

Pasākumu domātāji un realizētāji:

- *Grāmata „Senāts lasa Satversmi”*: visi senatori, Jānis Pleps, Jānis Priekulis, Anita Zikmane, Evita Fridentāle, Kristīne Ivulāne, Annija Lazdiņa, Rasma Zvejniece, Līga Kuplā, Gunita Auziņa;
- *Grāmatas atvēršana un diskusija „Satversme tiesneša rokās”*: Aigars Strupišs, Jānis Priekulis, Anita Zikmane, Rudīte Viduša, Ivars Bičkovičs, Edvīns Danovskis, Edīte Vernuša, Ieva Višķere, Jānis Pleps, Māra Svīre, Gints Andžāns;
- *Senatori tvīto par Satversmi*: visi senatori, Anita Zikmane, Rasma Zvejniece;
- *Izstāde „Senāts Satversmei”*: Rasma Zvejniece,

Līga Kuplā, Jānis Pleps, Alla Spale;

- *Starptautiska konference „Augstāko tiesu loma konstitūcijas vērtību stiprināšanā”*: radošā un organizatoriskā sagatavošanas grupa Aigars Strupišs, Jānis Pleps, Veronika Krūmiņa, Alla Spale, Anita Zikmane, Rasma Zvejniece, Sandra Lapiņa, Iveta Jaudzema;
- *Muzeju nakts Augstākajā tiesā*: Rasma Zvejniece, Baiba Kataja, Iveta Jaudzema, Lana Mauliņa, Uldis Čuma-Zvirbulis, Viesturs Keisels, Agris Vaivods, Armands Bāliņš.

Senatori un darbinieki piedalījušies arī Tieslietu ministrijas un žurnāla „Jurista Vārds” Satversmes simtgadei veltītajos projektos:

- *Satversmes vēstneši*: Aigars Strupišs, Kristīne Zīle, Zane Pētersone, Anita Poļakova, Veronika Krūmiņa, Anita Kovaļevska, Ieva Višķere, Diāna Makarova, Lauma Paeglkalna, Jautrīte Briede, Jānis Geks, Alla Spale, Dace Šulmane, Anna Patrīcija Mālere, koordinatore Baiba Kataja;
- *Juristi ierunā Satversmi*: Aigars Strupišs, Veronika Krūmiņa, Ivars Bičkovičs, Andris Gulāns, Aija Branta, Zane Pētersone, Anita Kovaļevska, Ieva Višķere, Alla Spale, Rihards Gulbis, Oskars Kulmanis;
- *Esejas par Satversmi*: Aigars Strupišs, Veronika Krūmiņa, Jautrīte Briede, Anita Kovaļevska, Alla Spale;
- *„Jurista Vārda” speciālnumurs „Administratīvās tiesības un Satversme”*: koordinatore Līga Dāce, autori Veronika Krūmiņa, Monta Krone, Inga Bērtaite-Pudāne, Diāna Makarova, Anita Kovaļevska, Jautrīte Briede, Santa Savina, Kristīne Zemīte, Kristīne Brokane, Silvija Kuškina, Lāsma Lipkina, Ilze Freimane, Rasma Zvejniece.

Tiesu dialogs

AUGSTĀKO TIESU APMEKLĒ EIROPAS SAVIENĪBAS TIESAS DELEGĀCIJA

Augstākās tiesas senatorus uzrunā Eiropas Savienības Tiesas tiesnese Ineta Ziemele

Augstākā tiesa ir Eiropas Savienības Tiesas dabīgs un uzticams dialoga partneris, tādēļ ir svarīgi ne tikai stiprināt šo dialogu tiesu ikdienas darbā, bet arī komunicēt par to sabiedrībai – Eiropas Savienības Tiesas (EST) delegācijas vizītē Augstākajā tiesā uzsvēra EST tiesnese Ineta Ziemele.

Savukārt Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupiņš norādīja, ka tiesu kopējais darbs tiesiskuma stiprināšanā Eiropā ir ne tikai tikšanās vai dialogs prejudiciālo nolēmumu procedūrā. „Mēs strādājam ar Eiropas Savienības tiesībām ikdienā. Mēs redzam to nozīmi lietu izlemšanā. Tas padara mūsu redzējumu par sadarbības formām un modeļiem zināmā mērā pragmatisku, proti, tādu, kurā vairāk skatāmies no praktiskā viedokļa,” sacīja Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

EST tiesnese Ineta Ziemele un tiesnese Inga Reine ar Augstākās tiesas senatoriem pārrunāja aktuālo EST judikatūru. Īpaši nozīmīgi – par patiesajiem labuma guvējiem un personas datu

Eiropas Savienības Tiesas un Augstākās tiesas Administrāciju un pētniecības dienestu tikšanās

aizsardzību, par tiesas pieejamības principu un tiesībām piedalīties lietas izskatīšanā, izņēmumiem no šī principa, kā arī citiem aktuāliem jautājumiem. Savukārt EST sekretārs Alfredo Kalots

Eskobars (*Alfredo Calot Escobar*) un tiesas dienestu vadošie darbinieki tikās ar Augstākās tiesas Administrācijas vadītāju Sandru Lapiņu, Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāju Anitu Zikmani un Komunikācijas nodaļas vadītāju Rasmu Zvejnieci. Pārrunāta tiesu sadarbība pētniecības un dokumentācijas jautājumos, lai veidotu efektīvus tiesnešu dialogam nepieciešamos rīkus un saturu, kā

arī informācijas apmaiņa komunikācijas jautājumos, veidojot arī kopīgu dialogu ar sabiedrību Latvijā.

EST delegācijas vizīte Augstākajā tiesā notika EST augsta līmeņa vizītes Rīgā ietvaros. EST delegācija 8.–10.februārī tikās ar Latvijas Valsts prezidentu, Saeimu, Satversmes tiesu, Augstāko tiesu, Tieslietu ministriju, Izglītības un zinātnes ministriju, apmeklēja arī Eiropas māju, Latvijas Nacionālo bibliotēku.

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS TIEKAS AR EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESAS PREZIDENTI

8.decembrī Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupiņš, esot oficiālā vizītē Eiropas Cilvēktiesību tiesā, tikās ar tiesas prezidenti Siofra O'Leary. Sarunā piedalījās arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) tiesnesis no Latvijas Mārtiņš Mits un tiesas

sekretāre *Marialena Tsirli*. Tika pārrunātas ECT un nacionālo tiesu attiecības, abpusēji liekot uzsvāru uz to, ka ECT ir izcils resurss nacionālo tiesu darba uzlabošanai un cilvēktiesību aizsardzībai nacionālajā līmenī.

KIRGIZSTĀNAS ADMINISTRATĪVIE TIESNEŠI GŪST PIEREDZI LATVIJĀ

Decembrī Augstāko tiesu apmeklēja divas Kirgizstānas administratīvo tiesu tiesnešu delegācijas.

Kirgizstānā ir pieņemts Administratīvā procesa likums, kura izstrādē aktīvi piedalījās arī eksperti no Latvijas. Līdz ar to likums pēc sava satura ir ļoti līdzīgs Latvijas Administratīvā procesa likumam un Kirgizstānas kolēģiem ir saistoši iepazīties ar administratīvo tiesu darbu tieši Latvijā.

Augstākajā tiesā delegāciju uzņēma Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, senatores Anita Kovaļevska un Diāna Makarova, kā arī ar

ilggadējo pieredzi administratīvā tiesneša amatā dalījās Satversmes tiesas tiesnese Jautrīte Briede. Atklājot tikšanos, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupiņš norādīja, ka ikvienas izpratnes veicināšana vislabāk īstenojama tieši caur salīdzinošo analīzi, tāpēc šāda pieredzes apmaiņa ir nomainīgi vērtīga.

Vizītes organizētas Eiropas Savienības līdzfinansēta projekta „Tiesiskuma veicināšana Kirgizstānas Republikā” ietvaros, lai nodrošinātu pieredzes apmaiņu Administratīvā procesa likuma piemērošanā.

Projekti

ATBALSTS UKRAINAS AUGSTĀKĀS TIESAS KAPACITĀTES NOSTIPRINĀŠANAI EIROPAS INTEGRĀCIJAS KONTEKSTĀ

Augstākā tiesa kā Tiesu administrācijas sadarbības partneris 2022.gadā īstenoja Ārlietu ministrijas atbalstīto projektu „Atbalsts Ukrainas Augstākās tiesas kapacitātes nostiprināšanai Eiropas integrācijas kontekstā”.

21.novembrī Augstākajā tiesā tika prezentēts projekta ietvaros tapušais pētījums par Eiropas integrācijas ietekmi uz tiesu sistēmas darbu. Pētījumu izstrādāja pētnieki no Latvijas, sadarbojoties ar Ukrainas Augstākās tiesas ekspertiem.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupišs norādīja, ka Latvijas dalība Eiropas Savienībā ir valsti stiprinājusi gan ekonomiski un politiski, gan sniegusi drošības sajūtu. Tagad Latvija sniedz atbalstu Ukrainai šajā ceļā: „Dalība Eiropas Savienībā ir ne tikai tiesību aktu, bet arī institūciju pielāgošana. Tiesu vara ir diezgan konservatīva institūcija, tāpēc pārmaiņu ieviešana nav viegls process. Tomēr pievienošanās Eiropas Savienības telpai to prasa.”

Ukrainas Augstākās tiesas priekšsēdētājs Vsevolods Kņazevs informēja par Ukrainas tiesu darbu kara

apstākļos, kā arī norādīja, ka Latvijas un Ukrainas tiesu sistēmu sadarbība ir nozīmīgs ieguldījums Ukrainas tuvināšanai Eiropas Savienības standartiem.

Pētījuma rezultātu apskatā Augstākās tiesas priekšsēdētāja padomniece Solvita Harbaceviča analizēja tiesību sistēmas un tiesu darba transformāciju, valstij iestājoties Eiropas Savienībā. Žurnāla „Jurista Vārds” tieslietu redaktore Viktorija Soņeca prezentēja apskatu par prasībām pret dalībvalsti Eiropas Savienības Tiesā, kā arī par prejudiciālo nolēmumu mehānismu. Patērētāju tiesību aizsardzības centra galvenā juriste Zanda Dāvida runāja par Eiropas Savienības Tiesas un nacionālo tiesu lomu patērētāju tiesību aizsardzībā. Ekonomisko lietu tiesas tiesnese Vija Kalniņa informēja par ES tiesībās noteikto valsts atbildības principu un nacionālo tiesu lomu šī principa īstenošanā. Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs un tiesneša palīdze Ieva Šņepste analizēja konstitucionālās tiesas lomu un kompetenci darbā ar ES tiesībām.

Pētījumi sagatavoti angļu valodā un nosūtīti Ukrainas Augstākajai tiesai.

ZINĀŠANU, PIEREDZES UN LABĀS PRAKSES APMAIŅA STARP LATVIJAS UN ZIEMEĻVALSTU AUGSTĀKO TIESU DARBINIEKIEM PAR EFEKTĪVU DARBA ORGANIZĀCIJU

Projektā „Zināšanu, pieredzes un labās prakses apmaiņa starp Latvijas un Ziemeļvalstu Augstāko tiesu darbiniekiem par efektīvu darba organizāciju” notika trīs Augstākās tiesas darbinieku pieredzes apmaiņas vizītes – Somijā, Dānijā un Norvēģijā.

Novembrī Civillietu departamenta zinātniski analītiskais padomnieks Maksims Miņejevs, Administratīvo lietu departamenta tiesnešu palīdzes Laura Vigupe un Monta Krone, Krimināllietu departamenta zinātniski analītiskais padomnieks Oskars Kulmanis un tiesneša palīdze Tatjana Danmarka devās pieredzes apmaiņas vizītē uz Norvēģijas Augstāko tiesu.

Latvijas pārstāvji iepazīstināti ar Norvēģijas tiesu sistēmu, Norvēģijas Augstākās tiesas kompetenci, lietu izskatīšanas kārtību un darba organizāciju. Īpaša uzmanība pievērsta tiesas atbalsta personāla darba pienākumiem, kā arī pasākumiem, kas veicina sabiedrības uzticēšanos tiesu sistēmai.

Norvēģijā Augstākās tiesas nolēmumi ir nozīmīgs tiesību avots, un Augstākā tiesa skata tikai tādas lietas, kurām ir nozīme judikatūras attīstīšanai. Visi tiesneši skata visu kategoriju lietas un nespecializējas civillietu, krimināllietu vai administratīvo lietu izskatīšanā.

Norvēģijas Augstākā tiesa pilda arī konstitucionālās tiesas lomu.

Norvēģijai ir senas mutvārdu procesa tradīcijas, un arī šobrīd lietas visās instancēs galvenokārt tiek skatītas atklātos mutvārdu procesos.

Norvēģijas Augstākajā tiesā jau kopš 2018. gada tiesas process ir pilnībā digitalizēts.

Tiesnešu palīgiem un zinātniski analītiskajiem padomniekiem līdzīgas funkcijas Norvēģijas Augstākajā tiesā veic Juridiskā sekretariāta (*Legal Secretariat*) darbinieki – juriskonsulti (*law clerks*), kuri šajā amatā tiek iecelti uz noteiktu termiņu – septiņiem gadiem. Juriskonsulti sagatavo lietu iztiesāšanai un pēta tiesību jautājumus.

Augstākās tiesas pārstāvji tikās arī ar Norvēģijas Augstākās tiesas Komunikācijas nodaļas vadītāju, kura sniedza ieskatu, kā tiek nodrošināta komunikācija ar sabiedrību, lai veicinātu uzticēšanos tiesu sistēmai.

Projektu atbalstīja Ziemeļvalstu un Baltijas valstu mobilitātes programma „Valsts administrācija”, finansēja Ziemeļvalstu Ministru padomes birojs Igaunijā un Augstākā tiesa.

PĀRSKATS PAR AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2022.GADĀ

IEVADS.....	14
AUGSTĀKĀS TIESAS VADĪBA	15
AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS.....	16
SENATORI.....	16
Aigars STRUPIŠS: Par Augstākās tiesas darbu 2022.gadā un uzdevumiem 2023.gadam	18
SENĀTA DARBA STATISTIKA.....	20
STRUKTŪRVIENTĪBU DARBĪBAS PĀRSKATS.....	22
Civillietu departaments	
No departamenta priekšsēdētāja Normunda Salenieka ziņojuma	22
Krimināllietu departaments	
No departamenta priekšsēdētājas Anitas Poļakovas ziņojuma.....	26
Administratīvo lietu departaments	
No departamenta priekšsēdētājas Veronikas Krūmiņas ziņojuma	29
Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa	
No nodaļas vadītājas Anitas Zikmanes ziņojuma.....	34
Administrācija	
No Administrācijas vadītājas Sandras Lapiņas ziņojuma	37
DISCIPLINĀRTIESA	
No Disciplinārtiesas priekšsēdētājas Ināras Gardas ziņojuma.....	39
PLĒNUMA VIESU UZRUNAS	41
Ģenerālprokurors Juris Stukāns: Latvijas kriminālprocesuālais regulējums nenodrošina konstitucionālo taisnīgumu	41
Tieslietu ministre Inese Lībiņa-Egnere: Katrs Senāta nolēmums veido Latvijas tiesiskuma mūri.....	43

IEVADS

Lietu skaits Senātā samazinās, un tā ir laba zīme, tostarp ka judikatūra nostiprinās un slodze mazinās, – Augstākās tiesas gada atskaides plēnumā 27.janvārī rezumēja Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupišs. Turklāt kasācijas instancei nebūtu jāvelta tik daudz laika ar kasāciju nesaistītiem jautājumiem, kā tas ir tagad.

Senāta kā kasācijas instances tiesas primārais uzdevums ir vienotas tiesu prakses nodrošināšana valstī. Kā aizvadītā gada „atslēgas” darbs šajā jomā bija Senāta spriedumu vadlīniju izstrādāšana, noformulējot, kādiem satura ziņā jābūt Senāta spriedumiem. Tajos Senātam kā kasācijas tiesai primāri ir jāidentificē un jāatbild tiesību jautājumi, kuri izriet no kasācijas sūdzībām.

Šīgada prioritāte būs vadlīniju kasācijas sūdzību iesniedzējiem izstrādāšana.

Senatoru slodze aizvadītajā gadā bijusi 70–75 lietas, kas sadalās aptuveni 25% kasācijas un 75% rīcības sēžu lēmumi. Kā plēnumā atzina Augstākās tiesas priekšsēdētājs un departamentu priekšsēdētāji – šāda slodze tuvojās optimālajai kasācijas instances tiesneša slodzei. Kārtējo reizi aktualizēts jautājums par likumos noteikto senatoru dalību dažādās komisijās un kolēģijās, kas nav saistītas ar tiesnešu pašpārvaldi, kā arī Augstākajai tiesai deleģēto pienākumu operatīvo darbību sankcionēšanā. Šie papildpienākumi ne tikai

palielina senatoru slodzi, bet ir apšaubāmi, vai tie vispār deleģējami augstākajai tiesu instancei.

Kā nākamā gada svarīgākie darba virzieni tika izvirzīta Senāta departamentu plašāka un mērķtiecīgāka komunikācija ar zemāku instanču tiesām, senatoru piedalīšanās tiesnešu apmācībā, kā arī komunikācijas par tiesu lietām pilnveidošana un skolu jaunatni izglītojoši pasākumi.

Augstākās tiesas gada pārskata plēnuma notika 27.janvārī. Pārskatu par aizvadīto gadu sniedza struktūrvienību vadītāji – Civillietu departamenta priekšsēdētājs Normunds Salenieks, Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja Anita Poļakova, Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja Anita Zikmane, Administrācijas vadītāja Sandra Lapiņa, kā arī Disciplinārtiesas priekšsēdētāja Ināra Garda. Kopsavilkumu par tiesas darbu sniedza Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupišs.

Uzrunas plēnumā sacīja ģenerālprokurors Juris Stukāns un tieslietu ministre Inese Lībiņa-Egnere.

Publiskajā pārskatā apkopoti ziņojumi un uzrunas plēnumā, statistikas dati un cita Augstākās tiesas informācija.

AUGSTĀKĀS TIESAS | SENĀTA DARBĪBAS STRATĒGIJA 2021.–2025.GADAM

PRIORITĀRIE DARBĪBAS VIRZIENI:

- Stabils judikatūras veidošana
- Efektīva kasācijas procesa nodrošināšana
- Resursu izmantošanas un iekšējo procesu efektīvizēšana
- Sadarbība un dialogs
- Sabiedrības informēšana un izglītošana

AUGSTĀKĀS TIESAS VADĪBA

Augstākās tiesas vadība Gada atskaides plēnumā. No kreisās: Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja Anita Poļakova, Civillietu departamenta priekšsēdētājs Normunds Salenieks, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupiņš, Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS

Augstākās tiesas darbu vada priekšsēdētājs, kuru no tiesnešu vidus amatā pēc plēnuma ieteikuma uz piecu gadu termiņu apstiprina Saeima.

Kopš 2020.gada 16.jūnija Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir Aigars Strupiņš.

DEPARTAMENTU PRIEKŠSĒDĒTĀJI

Senāta departamentu darbu vada priekšsēdētāji, kurus uz piecu gadu termiņu ievēl Augstākās tiesas plēnums.

2022.gadā Senāta Civillietu departamentu vadīja Normunds Salenieks, Krimināllietu departamentu

Anita Poļakova, Administratīvo lietu departamentu Veronika Krūmiņa.

ADMINISTRĀCIJAS VADĪTĀJS

Administratīvo darbu Augstākajā tiesā veic Administrācija, kuras uzdevums ir radīt priekšnoteikumus tiesas saskaņotai un optimālai darbībai, lai nodrošinātu likumā noteikto Augstākās tiesas uzdevumu izpildi.

Administrācija darbojas tiešā Augstākās tiesas priekšsēdētāja pakļautībā, tās darbu vada Administrācijas vadītājs, kuru ieceļ priekšsēdētājs.

Administrācijas vadītāja ir Sandra Lapiņa.

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS

2022.gadā notika četras Augstākās tiesas plēnuma sēdes jeb tiesnešu kopsapulces.

22.janvārī plēnums izvērtēja Augstākās tiesas darbu iepriekšējā gadā.

18.februārī plēnums pieņēma lēmumu „Par likumdevēja varas un tiesu varas attiecībām un tiesnešu neatkarību”. Tas tika darīts pēc Saeimas balsojuma neapstiprināt Augstākās tiesas tiesneša amatā Sanitu Osipovu. Saeimas debatēs tika izteikti divi motīvi šādam balsojumam: kandidātes neatbilstība darbam Senāta Civillietu departamentā un nepatika pret konkrētu Satversmes tiesas spriedumu, kura taisīšanā kandidāte piedalījies Satversmes tiesas sastāvā.

Plēnums aicināja Saeimu attiecībās ar tiesu varu ievērot Satversmi, tajā nostiprinātos varas dalīšanas un tiesneša neatkarības principus, kā arī izvairīties no

rīcības, kura var novest valsti konstitucionālajā krīzē.

Citi Augstākās tiesas plēnuma lēmumi bija par senatoru ievēlšanu dažādos amatos.

18.februārī par Disciplinārtiesas locekli no Krimināllietu departamenta senatoru vidus atkārtoti ievēlēja Inguna Radzeviča, 24.oktobrī no Administratīvo lietu departamenta senatoru vidus Disciplinārtiesā ievēlēja Anita Kovaļevska.

24.oktobrī par Plēnuma sekretāri atkārtoti ievēlēja Civillietu departamenta senatore Marika Senkāne, 12.decembrī senatore atkārtoti ievēlēja arī Centrālajā vēlēšanu komisijā.

12.decembrī atkārtoti nākamajiem pieciem gadiem Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājas amatā ievēlēja Veronika Krūmiņa.

Inguna Radzeviča

Anita Kovaļevska

Marika Senkāne

Veronika Krūmiņa

SENATORI

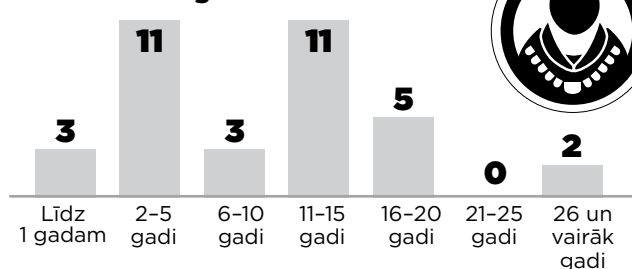
Saeimas 2020.gada 19.novembra lēmumā noteikts, ka no 2021.gada 1.janvāra līdz 2022.gada 31.decembrim Senātā ir 38 senatori, bet ar 2023.gada 1.janvāri 36 senatori.

Senāta senatoru skaits uz diviem gadiem tika palielināts par divām amata vietām, attiecīgi samazinot tiesnešu skaitu apgabaltiesās. Šīs divas papildu amata vietas bija paredzētas Senāta Administratīvo lietu

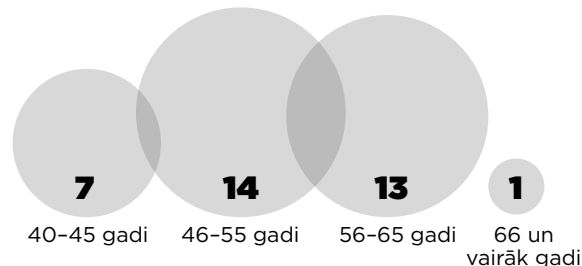
departamenta kapacitātes stiprināšanai. 2022.gada 31.decembrī senatora amata pienākumus beidza pildīt Administratīvās apgabaltiesas tiesneši Lauma Paeglkalna un Valters Poķis.

Tieslietu padomes apstiprinātais senatoru skaits departamentos 2022.gadā attiecīgi bija: Administratīvo lietu departamentā – 13, Civillietu departamentā – 15, Krimināllietu departamentā – 9 senatori.

● Senatori pēc Augstākajā tiesā nostrādāto gadu skaita

● Senatoru vecums

SENATORU SASTĀVA IZMAIŅAS 2022.GADĀ

22.janvārī mūžībā devās Administratīvo lietu departamenta senatore Dace Mita.

Divi senatori devās pensijā – 29.jūlijā Administratīvo lietu departamenta senators Andris Guļāns, 14.oktobrī

Civillietu departamenta senatore Anda Briede.

Administratīvo lietu departamenta senatori Jaurīti Briedi Saeima ievēlēja par Satversmes tiesas tiesnesi, līdz ar to 31.augustā viņa beidza pildīt senatores amata pienākumus.

Augstākās tiesas tiesneša amatā 2022.gadā iecelti trīs jauni senatori, kas tika izraudzīti atklātā konkursā.

Administratīvo lietu departamentā 21.novembrī darbu sāka Administratīvās apgabaltiesas tiesnese Indra Meldere, kura pārcelta ar Tieslietu padomes lēmumu. Savukārt Saeima Augstākās tiesas tiesneša amatā apstiprināja divus tiesību zinātņu doktorus – ar 13.oktobra lēmumu Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes docentu, bijušo Valsts prezidenta padomnieku Jāni Plepu, ar 20.oktobra lēmumu zvērinātu advokātu, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes docentu Erlenu Kalniņu. Jānis Pleps darbu Administratīvo lietu departamentā sāka 5.decembrī, Erlens Kalniņš – 2023.gada 2.janvārī.

Indra Meldere

Jānis Pleps

Erlens Kalniņš

Visu gadu Administratīvo lietu departamentā tiesneša pienākumus pildīja Administratīvās apgabaltiesas tiesneši Lauma Paegļkalna un Valters Pokis, no 1.februāra Krimināllietu departamentā – Rīgas apgabaltiesas tiesnese Irīna Jansone.

SENATORI PAŠPĀRVALDES INSTITŪCIJĀS

Tieslietu padome: Tieslietu padomes priekšsēdētājs Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupiņš. Augstākās tiesas plēnuma vēlēta Tieslietu padomes locekle Dzintra Balta, Tieslietu padomes priekšsēdētāja vietniece.

Tiesnešu disciplinārkolēģija: Civillietu departamenta senators Valerijs Maksimovs (disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs), Administratīvo lietu departamenta senatore Līvija Slica, Krimināllietu departamenta senators Aivars Uminskis.

Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija: Administratīvo lietu departamenta senatore Rudīte Vīduša, Civillietu departamenta senators Aivars Keiņš, Krimināllietu departamenta senators Artūrs Freibergs.

Tiesnešu ētikas komisija: Krimināllietu departamenta senatore Inese Laura Zemīte, Administratīvo lietu departamenta senatore Diāna Makarova (no 15.09.2022.).

SENATORU PAPILDU PIENĀKUMI

Papildus tiešajam darbam lietu izskatīšanā un darbībai tiesnešu pašpārvaldē senatori veic pienākumus arī citās ar likumu noteiktās institūcijās, kā arī lasa lekcijas.

Marika Senkāne ir Centrālās vēlēšanu komisijas locekle.

Dzintra Balta ir Rajona (pilsētas) un apgabaltiesas tiesneša amata kandidātu atlases komisijas priekšsēdētāja. Šajā komisijā strādā arī Sandra Kaija un Ieva Višķere.

Inguna Radzeviča un Veronika Krūmiņa ir zvērinātu advokātu eksaminācijas komisijas locekles, Kristīne Zīle zvērināta notāra amata pretendenta eksāmena komisijas locekle, Zane Pētersone Mediatoru sertifikācijas un atestācijas komisijas locekle.

Inta Lauka ir maksātnespējas administratoru disciplinārās atbildības komisijas locekle, Anita Čerņavska zvērinātu tiesu izpildītāju Disciplinārlietu komisijas locekle.

Valerijs Maksimovs ir Augstākās tiesas pārstāvis Maksātnespējas jautājumu konsultatīvajā padomē.

Senatori pārstāv Latviju starptautiskās tieslietu institūcijās un organizācijās. Aija Branta ir Latvijas pārstāve Tieslietu sistēmu efektivizācijas komisijā (CEPEJ), Eiropas tiesnešu konsultatīvajā padomē (CCJE) un Eiropas Komisijas tieslietu sistēmu kontaktpersona no Latvijas (Scoreboard). Zane Pētersone – Latvijas pārstāve Eiropas tiesnešu asociācijā mediācijai (GEMME) un Mediācijas un intelektuālā īpašuma tiesnešu tīklā, Eiropas preču zīmju tiesnešu tīklā (CET-J), Intelektuālā īpašuma tiesnešu asociācijā (IPJA).

Latvijas Tiesnešu mācību centrā 2022.gadā lekcijas lasīja Dzintra Balta, Sandra Kaija, Anita Kovaļevska, Veronika Krūmiņa, Diāna Makarova, Zane Pētersone, Anita Poļakova, Aigars Strupiņš, Ieva Višķere, Inese Laura Zemīte, Kristīne Zīle.

Kristīne Zīle ir Latvijas Zvērinātu notāru padomes lektore.

Zane Pētersone piedalās Intelektuālā īpašuma tiesību ekspertu darba grupā un Preču zīmju likuma izstrādes darba grupā, Kristīne Zīle Civillikuma mantojuma tiesību daļas grozījumu izstrādes darba grupā.

Senatori ir augstskolu mācībspēki – Kaspars Balodis, Jānis Pleps, Kristīne Zīle, Erlens Kalniņš Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesori, Sandra Kaija Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskajā fakultātē. Kristīne Zīle un Sandra Kaija ir Valsts vienotā juristu profesionālās kvalifikācijas eksāmena komisijas locekles.

Senatori darbojas augstskolu Tiesību zinātnes profesoru padomēs – Kaspars Balodis, Sandra Kaija un Ivars Bičkovičs Latvijas Universitātē, Sandra Kaija arī Rīgas Stradiņa universitātes, Daugavpils universitātes un Biznesa augstskolas Turība apvienotajā padomē, Padomnieku konventos – Sandra Kaija RSU, Zane Pētersone Turībā. Ivars Bičkovičs ir Turības Juridiskās fakultātes Domes loceklis.

Augstāko tiesu likumprojektu darba grupās lielākoties pārstāv zinātniski analītiskie padomnieki. Arī lekcijas un seminārus vada Augstākās tiesas darbinieki. Latvijas Tiesnešu mācību centrā 2022.gadā lektori bija Senāta departamentu zinātniski analītiskie padomnieki Rihards Gulbis, Reinis Odiņš, Nora Zvejniece, Oskars Kulmanis, Santa Savina un Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja Anita Zikmane.

UZ MUMS SKATĀS UN NO MUMS SAGAIDA

Kopsavilkums par Augstākās tiesas darbu 2022.gadā un uzdevumiem 2023.gadam

Aigars STRUPIŠS, Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Lietu skaits Senātā samazinās diezgan būtiski, kas ir laba zīme. Tas nozīmē arī to, ka judikatūra nostiprinās un senatoru slodze mazinās. Ja, piemēram, 2016.gadā senatoram vidēji bija 100–120 lietas gadā, tad tagad lietu skaits ir diezgan nopietni samazinājies. Taču priekš Senāta tas joprojām ir pārāk augsts. Bet kopējā tendence turpina būt pozitīva – izskatīto lietu skaits pret saņemto lietu skaitu ir virs 100%, respektīvi, Senāts kopumā izskata par 11% vairāk lietu nekā saņemts. Tas nozīmē, ka uzkrājums samazinās. Šobrīd lietu uzkrājums Senātā ir samērā neliels, un tas turpina samazināties.

Kā minēja gan tieslietu ministre, gan ģenerālprokurors – uz mums skatās un no mums sagaida. Jo Senāts ir justīcijas flagmanis – Senāts formulē tiesību normas piemērošanas vadlīnijas visaugstākajā līmenī. Protams, visaugstākajā tiesību normu noteikšanas ziņā ir likumdevējs. Ja likumdevējam kaut kas nepatīk Senāta darbā, likumdevējs var caur likumdošanas procesu to koriģēt. Bet ja runājam par likuma normu piemērošanu, tad galavārdu pasaka Senāts. Tāpēc uz mums skatās, tāpēc no mums sagaida. Un visiem ir tiesības to sagaidīt. Senatora amats, protams, ir liels gods, bet tas nav primāri. Primāri tā ir atbildība.

Ir jāturpina uzlabot mūsu darbu gan efektivitātes, gan kvalitātes ziņā. To arī darām visos stratēģiskajos virzienos. Augstākās tiesas darbības stratēģijā, kas ir apstiprināta periodam līdz 2025.gadam, visi konkrētie pasākumi ir gandrīz jau izpildīti. Ir ikdienas darbi – lietu izskatīšana, judikatūras veidošana, kas ir atkarīgs no ienākošajām lietām. Bet pasākumi, kas paredzēti stratēģijā, pildās ļoti labi.

Viens no pagājušā gada „atslēgas” momentiem ir tas, ka beidzot esam noformulējuši, kādiem satūra ziņā būtu

jābūt Senāta spriedumiem. Ir izstrādātas Vadlīnijas spriedumu sagatavošanā. Ilgi mums iekšēji bijuši iebildumi, ka ir vājas kasācijas sūdzības un protesti, bet mēs nevarējām precīzi noformulēt savas prasības, pirms nebijām nodefinējuši, kā mēs paši skatāties uz kasācijas tiesvedību no praktiskā viedokļa. Likums ir viena lieta, metode – cita. Tieši metode ir vadlīniju mugurkauls, kad esam skaidri pateikuši, ka Senātam kā kasācijas instancei ir jārisina tiesību jautājumi. Bet lai tiesību jautājumu risinātu, tas vispirms ir jānodefinē, jānosauca vārdā, un tad jākeras pie tā risināšanas. Skatīsimies, kā Vadlīnijas darbosies

senatoru ikdienā. Protams, tās nav akmenī iecirstas. Vadlīnijas vienmēr var piekoriģēt atbilstoši pieredzei un praksei, kad tā sāks veidoties.

Vadlīnijas spriedumu sagatavošanā dod pamatu nākamajam solim, pie kā jau šobrīd tiek strādāts – pie vadlīnijām kasācijas sūdzību sastādīšanā. Kad zinām, ko mums vajag, varam to prasīt no tiem, kuri iesniedz kasācijas sūdzības.

Protams, nevaram uzlikt par pienākumu ne senatoriem rakstīt nolēmumu noteiktā formā, izmantojot konkrētu metodi, ne advokātiem definēt tiesību jautājumus – tāpēc tās ir Vadlīnijas. Taču te vietā stāsts par meža cirtēju, kurš ar neasu zāģi zāģē koku un sūdzas, ka nevar to nozāģēt. Kad viņam iesaka uzasināt zāģi, viņš atbild, ka nav laika asināt, jo koks jāzāģē. Ne senatoru, ne advokātu nevar piespiest „asināt zāģi”, varbūt prokuroriem ir citi ietekmes līdzekļi. Bet tas ir tas, kas mums pašiem ir jādara, ņemot vērā, ko no mums sagaida. Ja no mums sagaida kvalitāti, mums ir jāmeklē veidi, kā kvalitāti nodrošināt. Ja no mums sagaida tiesību jautājumu risināšanu, kas ir mūsu likumiskā funkcija, tad mums ir jāprot šos tiesību jautājumus noformulēt. Būtībā katram Senāta spriedumam ir jābūt atbildei uz vismaz vienu tiesību jautājumu.

Nerunāju par tām lietām, kurās joprojām ir problēmas ar pierādījumu pārbaudi, un tādu joprojām ir pārāk daudz. Tas ir jautājums par apelācijas instances kvalitāti, ko mēs varam ietekmēt, rakstot objektīvas atsauksmes par apelācijas instances tiesnešu darba kvalitāti novērtēšanas procesā Kvalifikācijas kolēģijā. Prieks, ka šīs atsauksmes ar katru gadu kļūst objektīvākas un nevairāties vairs norādīt uz reāliem trūkumiem. Tas palīdz strādāt arī Kvalifikācijas kolēģijai.

Statistika rāda, ka lietu skaits Senātā samazinās visos departamentos. Saņemto lietu skaits, rēķinot uz

vienu senatoru, ir vidēji 60–70 lietas. Arī izskatīto lietu skaits ir aptuveni līdzīgs – 70–75 lietas uz senatoru. Tas, protams, ir daudz labāk, nekā bija pirms pieciem, sešiem gadiem, bet joprojām priekš kasācijas instances, kur būtu jāskata sarežģīti tiesību jautājumi, tas ir par daudz. Nav tā, ka viens senators izskata tikai 60–70 lietas. Viņam vēl jāpiedalās tiesas sastāvā pārējo divu kolēģu lietās. Katrs senators iedziļinās visās sastāva lietās – vienā viņš ir referents, bet vēl divās viņam jāpiedalās ar pilnu potenciālu, tikai spriedums šajās lietās nav jāraksta, bet jāpiedalās tā rakstīšanā. Tātad faktiski lietu skaits jāreizina ar trīs, līdz ar to tās reāli ir 180–200 lietas uz senatoru. Šim skaitlim ir vēl jāmazinās, ko varam sagaidīt, ja ienākošo lietu skaits turpinās kristies. Ja būtu ap 50 lietām gadā, tad varētu teikt, ka tuvojamiem normāli Senāta kā kasācijas instances slodzei.

Otrs rādītājs, kas norāda, ka paaugstinās Senāta efektivitāte, ir tas, ka, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, tiek atstāts spēkā mazāk spriedumu. Tā nebija liela problēma Kriminālietu departamentam un Civillietu departamentam arī iepriekš, bet Administratīvo lietu departamentam pirms dažiem gadiem tie bija ap 50%. Nu šis skaits samazinās arī Administratīvo lietu departamentā. Tas nozīmē, ka efektīvāk tiek izvērtētas lietas rosināšanas procesā, nerisinot lietas, kurās spriedumi paliek spēkā. Tas gan dod ātrāk atbildi lietas dalībniekiem par lietas iznākumu, gan ir arī tiesas efektivitātes jautājums.

Administratīvo lietu departamentā senators vidēji taisījis 19 spriedumus un 6 lēmumus, Civillietu departamentā – 13 spriedumus un 3 lēmumus, Kriminālietu departamentā – 23 lēmumus. Tātad noslodze ir apmēram vienāda, izņemot Civillietu departamentu, kur tā ir nedaudz mazāka, ja rēķina uz faktisko senatoru skaitu attiecīgajā laika periodā. Bet departamentu priekšsēdētāju uzmanību gribu pievērst noslodzes atšķirībai starp senatoriem katrā departamentā, jo parādās diezgan liela starpība izskatīto lietu ziņā. Tā var būt īstermiņa problēma, kas būs pārejoša. Bet ja tā ir ilgtermiņa problēma, tad vajadzīgi citi risinājumi, piemēram, palīgpersonāla pārdalīšana vai lielāka iesaiste. Tas ir katra departamenta priekšsēdētāja ziņā.

Kriminālietu departamentam papildu slodze ir arī darbs ar operatīvās darbības subjektiem. Tas ir jautājums, ko Augstākā tiesa jau vairākkārt aktualizējusi, taču bez rezultāta. Tā nav Augstākās tiesas ekskluzīva prerogatīva. Tiesnesis ir tiesnesis jebkurā instancē – pirmajā vai otrajā, un nav nozīmes, kurš apkalpo operatīvās darbības subjektus. Izskatās, ka galvenā problēma varētu būt infrastruktūras jautājums – speciāli aprīkotas telpas, IT, slepenības nodrošināšana, un tas atkal noved pie budžeta jautājuma. Taču mēģināsim to aktualizēt vēlreiz, jo tā nav Augstākās tiesas ekskluzīva funkcija, ņemot vērā, ka mums ir ļoti ierobežots tiesnešu skaits. Varbūt varētu runāt par atsevišķu darbību, kas ir valsts drošības jautājumi, atstāšanu Augstākajai tiesai, taču par to ir jādiskutē.

Ir svarīgi saprast optimālo tiesnešu slodzi. Par šo jautājumu šobrīd domā arī Tieslietu padome. Bet to nevar noteikt, kamēr Tiesu administrācija nav pabeigusi darbu pie lietu „svēršanas”. Taču ir skaidrs,

ka Senātā lietu „svēršana” būs savādāka nekā pirmās un otrās instances tiesās, jo atšķiras tiesvedības veids. Kasācijā parasti nav no svara, cik daudz lietā dalībnieku, kasācijai ir citas nianse. Sagaidīsim vērtējumu, tad skatīsimies, kā noteikt optimālo slodzi Senātā.

Kā viens no nākamā gada uzdevumiem, ko gribētu īpaši akcentēt, ir Senāta sadarbība un komunikācija ar zemāku instanču tiesām. Tas ir jautājums, par ko regulāri runā apelācijas instances tiesas un pirmās instances tiesas. Viņiem pietrūkst komunikācijas ar Senātu. Ar departamentu priekšsēdētājiem esam pārrunājuši šo jautājumu un vienojušies, ka komunikācija ir jāaktivizē. Kā jau teicu: no mums gaida, un viņiem ir pamats to darīt. Tikšanās ir kvalitatīvi jāorganizē, lai būtu skaidri definēti jautājumi, par kuriem runāt, lai tam ir rezultāts.

Vēl viens aktuāls jautājums ir tiesnešu apmācības. Aicinu kolēģus iesaistīties Tiesnešu mācību centra darbā, jo kurš cits var labāk apmācīt kolēģus, it īpaši jaunos tiesnešus, kas diezgan lielā skaitā ienāk tiesu sistēmā. Pēdējos divos gados tie ir vairāk nekā 30 jaunie tiesneši, un, protams, viņiem vajag apmācību. Vispārējās ievirzes kursus var nodrošināt Universitāte, bet profesionālo apmācību neviens nevar iedot labāk nekā mēs paši, kā kolēģis kolēģim. Aicinu departamentu priekšsēdētājus to atbalstīt. Tas mums pašiem ilgtermiņā arī atvieglos darbu. Jo vairāk mēs komunicējam ar zemākas instances tiesām, jo lielākai atdevei mazākas Senāta slodzes veidā vajadzētu būt.

Pirms vairākiem gadiem mēs ar Civillietu departamenta padomniekiem izveidojām mācību semināru par civillietu iztiesāšanas metodēm, balstoties uz Vācijas un Austrijas metodoloģiju, protams, adaptējot to mūsu civilprocesam. Semināram ir ļoti liela piekrišana tiesnešu vidū, visi, kas vēlas, pat netiek uz to. Katru gadu attīstām šo semināru, tādēļ interese par to nemazinās. Kopā ar Administratīvo lietu departamentu šo semināru adaptējam arī administratīvajam procesam. Arī Kriminālietu departaments sagatavojis mācību materiālus pirmās instances tiesnešiem Tiesnešu mācību centrā. Tas ir veids, kā varam palīdzēt arī paši sev – ja lieta jau sākumā tiek uzlikta uz pareizajām slīdēm, arī tiesību jautājumus kasācijas instancē būs vienkāršāk risināt.

Nedaudz par stāvokli tiesu sistēmā kopumā. Ar jaunās valdības izveidi ir iekustējušies vairāki Tieslietu padomes virzīti jautājumi, kuri faktiski divus gadus bija nobremzēti politiskā atbalsta trūkuma dēļ. Pirmkārt, tā ir tiesu varas emancipācija jeb atsaiste no izpildvaras. Protams, Augstākās tiesas kontekstā tas nav tik aktuāli, jo neesam atkarīgi no izpildvaras organizatoriskā un budžeta ziņā. Lai gan budžeta procesā ir dažas lietas, kas būtu jāmaina arī attiecībā uz Augstāko tiesu, lai izslēgtu izpildvaru kā starpnieku starp likumdevēju un tiesu.

Otrkārt, politiska atbalsta nebija jautājumam par tiesnešu iesaisti dažādās ārpustiesas aktivitātēs. Tika uzskatīts, ka tas ir normāli, ka tiesneši piedalās dažādās disciplinārkolēģijās – Maksātnespējas administratoru disciplinārkolēģijā, Tiesu izpildītāju disciplinārkolēģijā, dažādās eksaminācijas komisijās, Centrālajā vēlēšanu komisijā, kuras lēmumi tiek pārsūdzēti Senātā. Jau pirms diviem gadiem ir sastādīts saraksts ar likumiem, kurus vajadzētu koriģēt, lai atbrīvotu tiesnešus, it īpaši Augstākās tiesas tiesnešus, no šīs funkcijas. Tiesneša

klātbūtne nedod nekādu indulgenci tiem lēmumiem, kas tiek pieņemti attiecīgajās komisijās. Jebkuru lēmumu, ja to pārsūdz tiesā, skata tiesa, un tiesneša klātesamība attiecīgajā komisijā nedod indulgences priekšrocības. Tieši otrādi, tas zināmā mērā degradē tiesu, jo vienmēr var pateikt, lūk, pārsūdz lēmumu, atceļ lēmumu, kura lemšanā klāt bija tiesnesis. Kur tad viņš skatījās? Šādi pārmetumi, tīri hipotētiski, var rasties un reizēm arī rodas. Ir bijis gadījums, kad arī mūsu kolēģi kā liecinieku aicina uz tiesu saistībā ar advokātu eksāmeniem, jo viņš bijis eksaminācijas komisijā. Manuprāt, tiesnešiem nav jāpiedalās šādās komisijās.

Pirmās sarunas ar jauno tieslietu ministri iezīmējas ļoti produktīvas, izskatās, mums varētu veidoties veiksmīgs dialogs un sadarbība, lai tiesu sistēmu attīstītu stabilas neatkarības virzienā. Vienīgi gribu piebilst, ka neatkarību, kas ir pašsaprotama, mums tā vienkārši nedos, ja mēs paši iekšēji to nespēsim garantēt caur pašpārvaldi. Gan kvalitātes jautājumos, kas ir Kvalifikācijas kolēģijas ziņā, gan disciplinārjautājumos, kas ir Disciplinārkolēģijas un Ētikas komisijas ziņā.

Nobeigumā vēl nedaudz par komunikāciju. Esam sākuši domāt par pārmaiņām komunikācijā par tiesu lietām, kopā ar departamentu priekšsēdētājiem domājam par optimālāko preses reližu veidu.

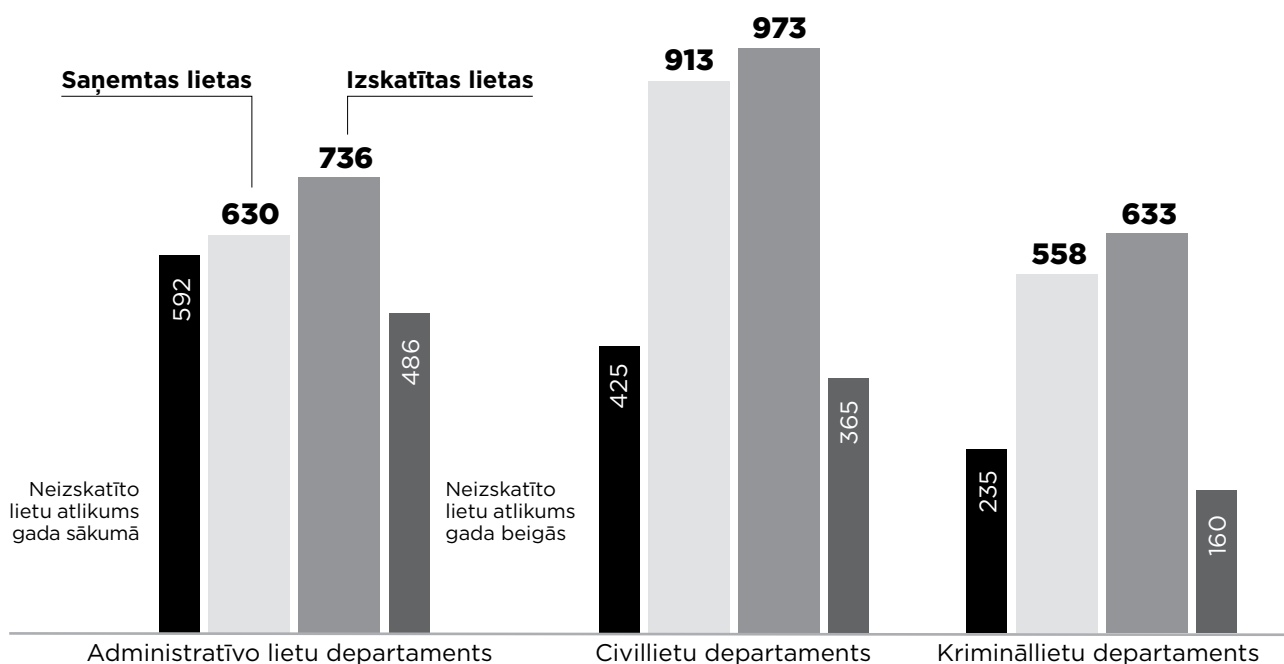
Īpaši prieks par to, ka komunikācijā orientējamies arī uz jauno paaudzi, skolām. Tikšanās ar skolēniem, izglītojošas multiplikācijas filmas u.c. – vairāk to dara Administratīvo lietu departaments, bet iesaistās arī citi. Tā ir paaudze, kas būs mūsu valsts nākotne. Skatot statistiku par uzticēšanos tiesām, redzam, ka vislielākie skeptiķi ir cilvēki, kam ir 60 un vairāk gadu. Tā ir tā aizejošā paaudze, bet mums ir jāskatās uz to, kas nāks viņu vietā. Dzirdot, ka ir skolas, kur tā saukto sabiedrības mācību māca vēl pēc padomju laika grāmatām, ir ļoti svarīgi, ka Augstākā tiesa var dot savu pienesumu, palīdzot skolotājiem un sniedzot zināšanas par tiesu sistēmu un likumu darbību. Skolu jaunieši ir paaudze, uz ko mēs ļoti ceram. Ja vecākā paaudze ir frustrēta padomju laikos, tā būs frustrēta arī uz šodien, uz Latvijas valsti. Jaunā paaudze ir tā, uz kuru jāliek akcents un kura jāizglīto Latvijas demokrātiskā valstiskuma un suverenitātes garā.

SENĀTA DARBA STATISTIKA

● Lietu skaits Senātā 2018.–2022.gadā

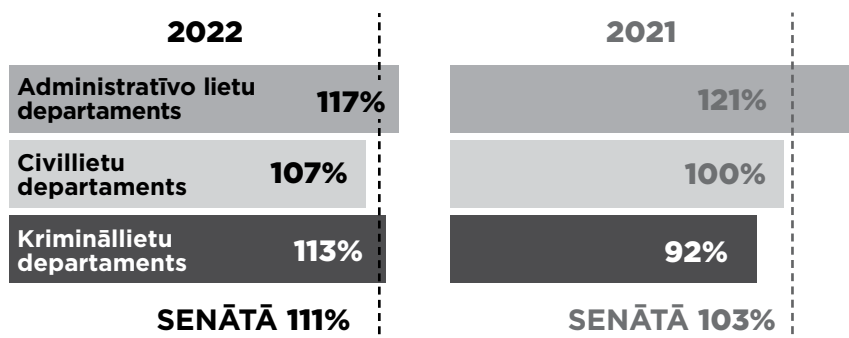
	2018	2019	2020	2021	2022
Saņemtas lietas	2920	2772	2639	2460	2101
Izskatītas lietas	2817	2942	2945	2543	2342
Atlikums	1811	1641	1335	1252	1011

● Lietu skaits Senāta departamentos 2022.gadā

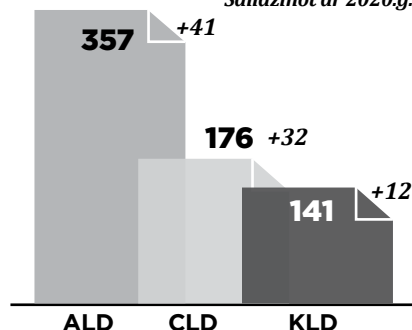
● Lietu izskatīšanas koeficients

(Izskatīto lietu skaits pret saņemto lietu skaitu)

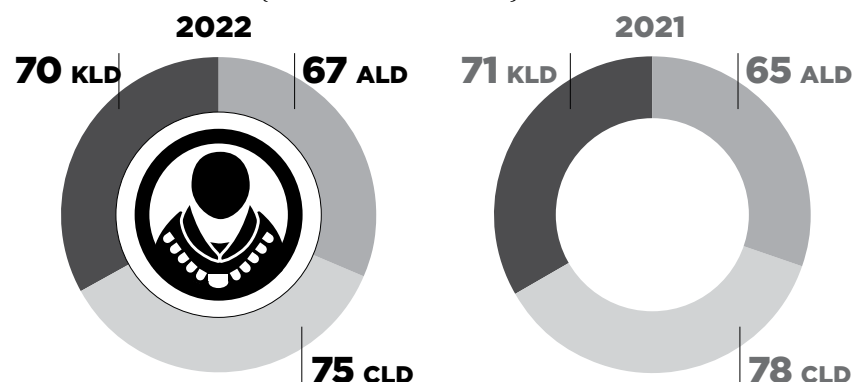

● Lietu izskatīšanas vidējais ilgums

(Dienās) Salīdzinot ar 2020.g.

● Senatoru slodze (Lietas uz vienu senatoru)

● Mutvārdu procesā izskatītas lietas

% no izskatītajām lietām

Administratīvo lietu departaments

6 0,8%

Civillietu departaments

0

Krimināllietu departaments

10 1,6%

KOPĀ SENĀTĀ

16 0,7%

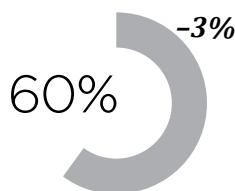
● Kasācijas kārtībā izskatīto lietu rezultāti

	Kasācijas kārtībā izskatīto lietu skaits	Atteikums ierosināt kasācijas tiesvedību	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums atcelts pilnībā/daļā vai grozīts	Cits
Administratīvo lietu departaments	540	326	84	125	5
Civillietu departaments	734	565	12	154	3
Krimināllietu departaments	584	389	33	139	23

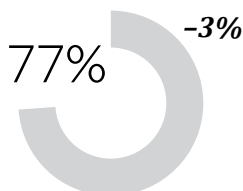
● Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību

Salīdzinot ar 2021.g.

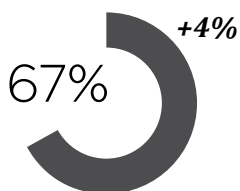
Administratīvo lietu departaments

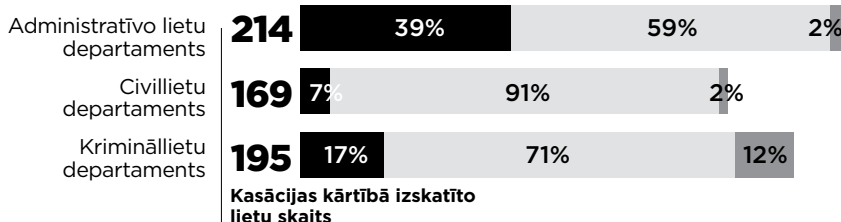
Civillietu departaments

Krimināllietu departaments

● Kasācijas kārtībā skatīto lietu rezultāti (bez atteikumiem)

■ Spriedums atstāts negrozīts ■ Spriedums atcelts pilnībā/daļā vai grozīts ■ Cits

● Senātā izņemti jautājumi

Par lietas pakļautību 1

Par piekritības noteikšanu 50

civillietas 34

krimināllietas 16

CIVILLIETU DEPARTAMENTS

Civillietu departamenta priekšsēdētājs: Normunds SALENIEKS

Departamenta senatori 2022.gadā:

Kaspars BALODIS, Dzintra BALTA, Intars BISTERS, Anda BRIEDE (līdz 14.10.), Anita ČERŅAVSKA, Ināra GARDA, Aivars KEIŠS, Ļubova KUŠNIRE, Inta LAUKA, Valerijs MĀKSIMOVŠ, Zane PĒTERSONE, Marika ŠENKĀNE, Kristīne ZĪLE

SENĀTA CIVILLIETU DEPARTAMENTA SENATORI 2023.GADA FEBRUĀRĪ

*No Civillietu departamenta priekšsēdētāja
Normunda SALENIEKA ziņojuma*

1. LIETU IZSKATĪŠANAS STATISTIKA

Aizvadītais gads Civillietu departamenta darbā bijis sekmīgs – par spīti būtiskiem iekšējiem un ārējiem izaicinājumiem ir samazināts lietu atlikums līdz 365 lietām.

Departamenta lietu izskatīšanas koeficients 2022.gadā ir 107%. Tas nozīmē, ka izskatīts vairāk lietu nekā saņemts, proti, izskatīts par 60 lietām vairāk. Šis rādītājs sasniegts, neraugoties uz to, ka faktiski visu gadu departaments strādājis nepilnā senatoru sastāvā – visu gadu bija brīva viena senatora vakance, bet gada pēdējā ceturksnī – divas vakances.

2022.gadā saņemtas 913 lietas, kas ir par 179 lietām mazāk nekā 2021.gadā. Tādējādi kopš 2016.gada turpinās tendence samazināties iesniegto kasācijas sūdzību skaitam.

Neskatoties uz mazāku saņemto lietu skaitu, departamenta senatoru slodze ir nemainīgi augsta – vidēji 75 lietas gadā uz vienu senatoru.

Civillietu departamentā saglabājusies augsta kasācijas tiesvedības filtru efektivitāte – aptuveni 77 % gadījumu kasācijas tiesvedība netiek ierosināta. Turklāt no ierosinātajām kasācijas tiesvedības lietām tikai 12 lietās pārsūdzētie spriedumi atstāti negrozīti.

Savukārt 81,6% gadījumu netika ierosināta tiesvedība sakarā ar zemāku instanču lēmumu pārskatīšanu blakus sūdzības kārtībā. Turklāt tikai divās lietās zemāko instanču tiesas lēmumi ierosinātajās tiesvedībās atstāti negrozīti.

Izskatītas 973 lietas. No tām 733 lietas izskatītas kasācijas tiesvedībā, 564 lietās atsakot ierosināt kasācijas tiesvedību, bet 169 lietas pabeidzot ar spriedumu. Četras lietas izskatītas paplašinātā tiesas sastāvā.

Blakus sūdzības tiesvedībā izskatītas 213 lietas,

no kurām 174 lietās atteikts pieņemt blakus sūdzību. No ierosinātajām 39 lietām 37 lietās lēmums atcelts, savukārt 2 lietās lēmums atstāts negrozīts. Divas lietas sakarā ar iesniegto blakus sūdzību izskatītas paplašinātā tiesas sastāvā.

Izskatītas 22 lietas protestu kārtībā, no kurām tikai vienā gadījumā lēmums atstāts negrozīts.

Saņemti pieci pieteikumi par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. No tiem atteikts pieņemt četrus, bet vienā gadījumā pieteikums apmierināts un nolēmums atcelts saistībā ar ārvalsts tiesas nolēmumu.

Izskatītas arī 34 piekritības noteikšanas lietas saskaņā ar Civilprocesa likuma 32.¹ pantu.

Lietas dalībniekam atteikums ierosināt kasācijas tiesvedību ir jāgaida vidēji 119 dienas, kas ir par 23 dienām vairāk, salīdzinot ar 2021.gadu.

Blakus sūdzību gadījumā vidējais atteikuma termiņš ir 52 dienas, kas ir vairāk nekā uz pusi ātrāk nekā kasācijas tiesvedības gadījumā. Savukārt jau spēkā esošu nolēmumu pārskatīšanas protesta kārtībā laiks līdz rīcības sēdei ir vidēji 117 dienas. Jaunatklātu apstākļu pieteikumi rīcības sēdēs izskatīti vidēji 46 dienās, bet lietas ierosināšanas gadījumā – 78 dienās.

Vidējais lietas izskatīšanas termiņš līdz nolēmumam bija 176 dienas (2021.gadā tās bija 144, 2020.gadā – 182, 2019.gadā – 237 dienas). Pieaugumu izskatīšanas termiņa atšķirībā no iepriekšējā gada nevar izskaidrot tikai ar senatoru paplašinātā sastāva lietām, jo tās izskatītas par 92 dienām ātrāk nekā 2021.gadā. Tomēr saskatāma netieša ietekme, proti, bijušas vairākas vienveidīgas lietas, kurās bijis svarīgs paplašinātā sastāvā risināmais jautājums. Tāds, piemēram, bija tiesību jautājums kādā piespiedu nomas lietā, kā arī jautājums par būves īpašnieka civiltiesiskās atbildības vērtēšanu. Pieaugums vidējā izskatīšanas termiņā saistāms arī ar departamenta senatoru nepilno sastāvu, atsevišķu lietu sarežģītību, kas netika izskatītas paplašinātajā sastāvā, kā arī ar joprojām augsto saslimstību ar Covid-19 gada pirmajā pusgadā.

No gada beigās neizskatītajām lietām kasācijas tiesvedība ierosināta 120 lietās, bet 245 lietās par kasācijas sūdzības virzību jāizlemj 2023.gadā.

Departaments ir izskatījis visas lietas, kas saņemtas līdz 2020.gadam. No 2020.gadā saņemtajām lietām neizskatītas ir tikai piecas, kurās visās ir ierosināta kasācijas tiesvedība, trijās gaidāms nolēmums šā gada sākumā.

Ievērojamu slodzi veido arī privātpersonu un valsts iestāžu ārpus civilprocesa iesniegto sūdzību un ziņojumu izskatīšana, kas ir departamenta priekšsēdētāja kompetencē.

2022.gadā saņemtas 115 un izskatītas 106 šādas sūdzības un ziņojumi. Tikai viena sūdzība atzīta par pamatotu.

Augstākās tiesas tīmekļvietnē publicētas 26 ziņas saistībā ar civillietu izskatīšanu, Judikatūras sadaļā publicēti 83 Civillietu departamenta 2022.gada nolēmumi ar tēzēm vai virsrakstiem.

2. STRATĒGISKĀ PLĀNA IZPILDE

Stabilas judikatūras veidošana

Pastāvīgi tika rīkotas departamenta senatoru un padomnieku kopsapulces.

Departamenta priekšsēdētājs piedalījies Senāta departamentu priekšsēdētāju sapulcē, kurā atteikts izskatīt vienu lietu pakļautības pieteikumu, jo pieteikums tika kļūdaini iesniegts par piekritības noteikšanu.

Paplašinājusies sadarbība ar Administratīvo lietu departamentu, regulāri apspriežot dažādus tiesību jautājumus, kas attiecas uz abu departamentu kompetenci.

Organizētas mācības un semināri pirmās un otrās instances tiesas tiesnešiem, kuras pasniegušas senatores Zane Pētersone un Dzintra Balta, kā arī padomnieki Rihards Gulbis un Reinis Odiņš. Notikušas departamenta pārstāvju tikšanās ar Zvērinātu tiesu izpildītāju padomi par namu apsaimniekošanas aktualitātēm, Vidzemes rajona tiesas tiesnešiem un Civillietu tiesu kolēģiju priekšsēdētājiem.

Departamentā nodrošināta stažēšanās vienam apelācijas instances tiesas tiesnesim.

Departaments līdzdarbojies četru tiesu prakses apkopojumu sagatavošanā un aktualizēšanā. Apkopojumi ir publiski pieejami Augstākās tiesas tīmekļvietnē.

Iknedēļas departamenta kopsapulcēs senatori ar Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu apsprieduši nozīmīgākos nolēmumus, kas publicējami Augstākās tiesas tīmekļvietnē.

Efektīva kasācijas procesa nodrošināšana

Saistībā ar e-lietas ieviešanu precizētas un papildinātas vadlīnijas Senāta Civillietu departamenta senatoru palīgiem.

Kanceleijā pirms lietu iedalīšanas senatoru kolēģijām tiek veikta lietu pirmapstrāde, tostarp pārbaudīta kasācijas un blakus sūdzības atbilstība formālajiem kritērijiem.

Protestu lietu pirmapstrāde uzticēta zinātniski analītiskajam padomniekam, kas šajās lietās izstrādā lietas ziņojumu senatoru kolēģijai un uztur izskatīto un izskatāmo protesta lietu datubāzi. Tiek veikta vienveidīgu lietu identificēšana.

Tā kā pabeigts darbs pie kasācijas instances nolēmumu vadlīnijām, tika atsākts darbs pie ieteikumu izstrādāšanas kasācijas sūdzību un blakus sūdzību iesniegšanai Civillietu departamentā.

Gan senatori, gan darbinieki aktīvi piedalījušies tālākizglītības pasākumos. Sākta jauno senatoru palīgu un padomnieku mentorēšanas programma.

Sadarbība un dialogs

Departaments līdzdarbojies likumdošanas darba grupās, Latvijas Tiesnešu mācību centra mācību programmu darba grupā, Maksātnespējas jautājumu konsultatīvajā padomē un savas kompetences robežās piedalījies Saeimas komisiju sēdēs.

Departamenta padomnieki publicējuši rakstus žurnālā „Jurista Vārds”, kā arī uzstājušies konferencēs un semināros. Senatore Dzintra Balta piedalījies Latvijas

Brīvo arodbiedrību savienības Darba tiesību forumā un Igaunijas Augstākās tiesas organizētajā Baltijas valstu Augstāko tiesu pasākumā, kā arī uzstājusies Tiesnešu biedrības rīkotajā diskusijā „Tiesnešu atlase un karjeras kāpnes”. Senators Intars Bisters piedalījies diskusijā Komerclikuma 20 gadu jubilejas konferencē.

Sabiedrības informēšana un izglītošana

Augstākās tiesas tīmekļvietnē regulāri tiek publicētas Komunikācijas nodaļas un departamenta sagatavotās preses relīzes par departamentā taisītajiem nolēmumiem.

Departaments 2022.gadā nodrošināja civiltiesisko praksi 17 LU profesionālā maģistra studiju programmas „Tiesību zinātne” studentiem.

Zinātniski analītiskais padomnieks Rihards Gulbis Vidzemes Augstskolā lasa lekcijas žurnālistiem un sabiedrisko attiecību speciālistiem par tēmu „Informācijas sniegšana par tiesu lietām (sadarbība ar tiesām) un piedalīšanās tiesvedībā”. Studenti arī piedalās tiesu izspēlē, kas tiek organizēta sadarbībā ar Augstāko tiesu.

Departamenta priekšsēdētājs piedalījies Augstākās tiesas rīkotajā Mediju dienā, kā arī sniedzis intervijas Latvijas Radio un Latvijas Televīzijai. Padomnieks Rihards Gulbis piedalījies Latvijas Radio raidījumā „Kā labāk dzīvot” par kopīpašuma izbeigšanas tiesisko regulējumu.

3. BŪTISKI CIVILLIETU DEPARTAMENTA NOLĒMUMI 2022. GADĀ

Kā sabiedrībai aktuālus var izcelt Civillietu departamenta 2022.gadā taisītus nolēmumus par šādiem tematiem:

- 1) tiesības uz morālā kaitējuma atlīdzību saistībā ar tuvinieka bojāeju;
- 2) būves īpašnieka civiltiesiskā atbildība ēkas sagrūšanas gadījumā;
- 3) goda un cieņas aizskārums, kā arī uzņēmuma reputācijas aizskārums vērtēšana gadījumā, kad sociālajā tīklā vulgārā stilā izteikts komentārs par komersanta preču vai pakalpojumu kvalitāti.

Tiesības uz morālā kaitējuma atlīdzību saistībā ar tuvinieka bojāeju

Ar Senāta spriedumiem lietās SKC-41/2022 un SKC-42/2022 atzīts, ka tiesības pretendēt uz morālā kaitējuma atlīdzību saistībā ar citas personas nāvi ir personām, kurām ar cietušo viņa nāves brīdī ir bijušas īpaši ciešas personiskas attiecības, kuras raksturo intensīva emocionālā saikne, un līdz ar to šo attiecību pārtraukšana, cietušajam ejot bojā, šīm personām rada īpaši spēcīgas ciešanas.

Senāts atzinis, ka šādas attiecības parasti pastāv starp laulātajiem un tuviem radniekiem (piemēram, vecākiem, bērniem), bet var pastāvēt arī līdzīgu attiecību gadījumos, kas balstītas tajos pašos tuvības principos (piemēram, faktiskās kopdzīves partneri, audžuvecāki).

Proti, Civillikuma 1635.pants neizvirza mantinieka statusu kā priekšnoteikumu morālā kaitējuma atlīdzības saņemšanai.

Būves īpašnieka civiltiesiskās atbildības vērtēšana

Senāta spriedumā lietā SKC-8/2022, kas saistīta ar Rīgā, Zolitūdē, 2013.gadā notikušo tragēdiju, kad sagruva lielveikala jumts un tā rezultātā gāja bojā un guva miesas bojājumus liels skaits cilvēku, tika vērtēta ēkas īpašnieka un būvniecības ierosinātāja civiltiesiskā atbildība.

Senāts atzina, ka ēkas īpašnieka atbildība neiestājas automātiski, bet ir jāvērtē, vai sava pienākuma uzturēt ēku drošā stāvoklī izpildē viņš ir pieļāvis vismaz vieglu neuzmanību. Tas lietā netika konstatēts. Arī kā vienai no būvniecības procesa dalībniecēm (būvniecības ierosinātājai) atbildētājai šajā lietā nebija pamata atbildēt par citu būvniecības procesa dalībnieku pieļautajām kļūdām, kas noveda pie tragiskajām sekām. Likumdevējs katram būvniecības procesa dalībniekam ir paredzējis individuālu atbildību.

Ar Senāta spriedumu tika nostiprināts princips, ka, izņemot likumā tieši noteiktos gadījumus, katrs atbild tikai par savas rīcības (arī bezdarbības) rezultātā radīto kaitējumu.

Vienlaikus Senāts norādīja, ka ēkas īpašnieka pienākums uzturēt to drošā stāvoklī ir noteikts Civillikuma 1084.pantā un ēkas īpašnieks nevar attaisnot savu bezdarbību ēkas uzturēšanas pienākuma izpildē ar atsaukšanos uz to, ka viņa pienākumi nav tieši noteikti kādā citā normatīvajā aktā. Turklāt arī normatīvajos aktos noteikto pienākumu izpilde neatbrīvo personu no atbildības, ja ēkas īpašniekam kā krietnam un rūpīgam saimniekam bija jāparedz kaitējuma iestāšanās iespējamība un jāveic atbilstoši pasākumi riska iestāšanās nepieļaušanai.

Pamatojoties uz Civillikuma 1084.panta pirmo daļu, būves sabrukšanas gadījumā īpašniekam iestātos atbildība par citai personai nodarīto kaitējumu, ja būves īpašnieks nebūtu īstenojis tādus pasākumus, kurus veiktu krietns un rūpīgs saimnieks, lai laikus noteiktu iespējamo apdraudējumu un to novērstu. Piemēram, ja būvei būtu parādījušās plaisas, bet īpašnieks neveiktu pasākumus to cēloņu noskaidrošanai un iespējamo konstrukcijas problēmu novēršanai. Turklāt būves īpašnieka rūpības pienākums izpaužas ne tikai kā reakcija uz kādām redzamām pazīmēm, kas varētu liecināt par apdraudējumu, bet arī tādu pasākumu veikšana, lai laikus noteiktu iespējamās apdraudējumus, piemēram, būves vai atsevišķu tās elementu tehniskā apsekošana u.tml. Izskatāmajā lietā apgabaltiesa bija atzinusi, ka nebija tādu pazīmju, kuras liecinātu par būves iespējamu sabrukšanu un kuras atbildētājai vajadzētu konstatēt.

Vienlaikus Senāts atzina, ka vismaz ēkas sabrukšanas gadījumā pierādīšanas nasta attiecībā uz Civillikuma 1084.panta pirmajā daļā norādītā tiesiskā pienākuma uzturēt ēku drošā stāvoklī izpildi gulstas uz būves īpašnieku. Savukārt cietušajam saglabājas pierādīšanas nasta attiecībā uz kaitējumu, notikumu, kas izraisīja kaitējumu, un cēlonisko saistību starp notikumu un kaitējumu.

Facebook komentāra par preču vai pakalpojumu kvalitāti vērtēšana

Lietā SKC-327/2022 komersants cēla prasību pret patērētāju par ziņu – komentārā paustu negatīvu

atsauksmi par komersanta pārdoto preci – atsaukšanu Facebook vietnē.

Senāts norādīja, ka tiešsaistes sociālā tīkla grupās, kur kādas jomas interesenti apspriež savu pieredzi saistībā ar iegādāto preču kvalitāti un apkalpošanas servisa pieejamību, ir pieļaujama gan pozitīvu, gan negatīvu atsauksmju (komentāru) ievietošana, un tā ir atzīstama par ierastu un lietderīgu praksi, kas atbilst sabiedrības interesēm un šādu grupu izveidošanas mērķim.

Vērtējot, vai neliterārā leksikā izteikts komentārs ir aizskāris personas godu un cieņu, tiesai jāapsver, vai šādu valodas lietojumu nenoteic saziņas stila specifika attiecīgajā lietotāju grupā. Ja šādā platformā saistībā ar noteiktu uzņēmējdarbības praksi pausts kritisks komentārs, kas nav nepatīess pēc būtības, tas vien, ka komentārs izteikts pirmšķietami vulgārā stilā, nevar būt vienīgais kritērijs izteikuma atzīšanai par godu un cieņu aizskarošu. Tiesai ir jāvērtē attiecīgo izteikumu mērķis.

4. CIVILLIETU DEPARTAMENTA MĒRĶI 2023. GADĀ

Senatori un atbalsta personāls strādā augstas darba intensitātes apstākļos. Ar pašreizējiem resursiem ir apšaubāma iespēja ilgtermiņā palielināt lietu izskatīšanas ātrumu, saglabājot vai uzlabojot kvalitāti.

Senatoriem daudz laika aizņem darbība dažādās disciplinārkomisijās un citās institūcijās, kas nav tieši saistītas ar tiesu darbu. Veicot lietu sadali, šī slodze ir jāņem vērā, un tas objektīvi palielina lietu izskatīšanas termiņus.

Pasākumi, kas īstenojami, lai nodrošinātu lietu izskatīšanu saprātīgos termiņos, vienotu tiesu praksi, tostarp vienotu Senāta praksi, un nolēmumu augstu kvalitāti:

- Jāturpina veidot efektīvu sistēmu vienveidīgu lietu identificēšanai;
- Jāpilnveido lietu sadales kārtība, izlīdzinot senatoru slodzes un nodrošinot iespējami ātru lietas izskatīšanu rīcības sēdē;
- Jāturpina pirmās un otrās instances tiesām aktuālu tiesību jautājumu identificēšana un risināšana, izmantojot likuma „Par tiesu varu” 49.¹pantā paredzēto procedūru. Vienlaikus kontekstā ar iespējamiem pilotlietas risinājumiem jāprecizē arī procedūras tiesību jautājumu izlemšanai šajā likuma pantā noteiktā kārtībā;
- Jāturpina aktīva līdzdarbība Civilprocesa likuma grozījumu pastāvīgajā darba grupā, proti, būtu apsverami administratīvā procesa un civilprocesa regulējumu tuvināšanas jautājumi.

Piemēram, apsverama pieaicinātās personas (*amicus curiae*) institūta ieviešana civilprocesā līdzīgi kā administratīvajā procesā.

Jāizvērtē līdzīgs regulējums tiesvedības apturēšanai, kā tas noteikts Administratīvā procesa likumā saistībā ar tiesas vērsanos Satversmes tiesā. Šobrīd katrā individuālajā civilietā tiek rakstīti atsevišķi tiesas pieteikumi, nevis tikai paziņots Satversmes tiesai par līdzīgu lietu, kurā būtu piemērojama konstitucionālajā tiesā jau apstrīdētā tiesību norma. Tas atvieglotu

ne tikai vispārējās jurisdikcijas tiesu slodzi, bet arī Satversmes tiesas slodzi, jo nebūtu daudzi individuāli pieteikumi.

Tāpat apsverami grozījumi Civilprocesa likumā, kas saistīti ar normatīvo regulējumu neatgriezeniski atteikties pieņemt kasācijas un blakus sūdzību formālu iemeslu dēļ.

Izstrādājami priekšlikumi pilotlietu mehānisma ieviešanai civilprocesā, kā arī ierosināma diskusija ar Administratīvo lietu departamentu, Kriminālietu departamentu un Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu par šāda mehānisma ieviešanu arī administratīvajā procesā un kriminālprocesā;

- Jāturpina civillietu iztiesāšanas metodoloģijas mācības pirmās un otrās instances tiesas tiesnešiem un tiesnešu palīgiem;
- Jāizstrādā normatīvo aktu grozījumu priekšlikumi, lai stiprinātu Senāta padomnieku lomu kasācijas funkciju īstenošanā, tostarp paredzot atbilstošas karjeras izaugsmes iespējas, lai padomnieku amatu vakancēm piesaistītu spējīgākos Latvijas juristus. Šobrīd Augstākās tiesas padomnieki nevar pretendēt pat uz pirmās instances tiesas tiesneša amatu, kaut gan viņiem izvirzītās kvalifikācijas prasības un amata aprakstā iekļautie pienākumi pārsniedz tiesnešu palīgiem izvirzītās prasības;
- Jāturpina darbs pie risinājumiem kasācijas sūdzību un blakus sūdzību kvalitātes uzlabošanai;
- Jārod risinājums, lai atbrīvotu senatorus no slodzes institūcijās, kas nav saistītas ar tiesas darbu (it īpaši, ja šādas institūcijas pieņemtais lēmums var tikt pārsūdzēts tiesā);
- Jāturpina un jāattīsta sadarbība starp departamentiem, lai nodrošinātu vienotu izpratni par tiesību jautājumiem.

Noslēgumā gribu pateikties visiem departamentā strādājošajiem senatoriem, padomniekiem un senatoru palīgiem par pašaieliedzīgo darbu, sasniedzot zemāko lietu atlikumu kopš 2008.gada. Salīdzinājumam – 2015. gadā atlikumā bija 2085 lietas, bet šā gada sākumā tikai 365 lietas.

Īpaša pateicība Judikatūras un zinātniski analītiskajai nodaļai un Administratīvo lietu departamentam par atsaucību un veiksmīgu sadarbību.

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja Anita POĻAKOVA

Krimināllietu departamenta senatori 2022.gadā:

Ivars BIČKOVIČS, Aija BRANTA, Artūrs FREIBERGS, Sandra KAIJA, Inguna RADZEVIČA, Aivars UMINSKIS, Inese Laura ZEMĪTE; tiesneša p.i. Irīna JANSONE (no 01.02.)

SENĀTA KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTA SENATORI 2023.GADA FEBRUĀRĪ

*No Krimināllietu departamenta priekšsēdētājas
Anitas POĻAKOVAS ziņojuma*

Aizvadītais darba gads bija ierasti intensīvs, šoreiz tas bija arī laiks, kad sākām just iepriekšējos divos, trijos gados izdarītā pozitīvo ietekmi.

REZULTĀTI SKAITĻOS JEB STATISTIKA

2022.gadā saņemtas 558 krimināllietas, izskatītas 633, vidēji katrs senators izskatījis 70 krimināllietas vidēji 141 dienā. Salīdzinājumā ar 235 neizskatītajām lietām 2022.gada sākumā esam gadu noslēguši ar 160 lietām atlikumā. Proti, lietu izskatīšanas koeficients bija 113 %.

PAR STATISTIKAS SATURU UN SAKARĪBĀM

No pēdējo triju gadu statistikas redzama tendence samazināties departamentā ienākošo lietu daudzumam: 2020.gadā – 686, 2021.gadā – 662, 2022.gadā – 558

lietas. Neizskatīto lietu atlikums ir samazinājies, ne tikai pateicoties mazākam saņemto lietu daudzumam, bet arī tādēļ, ka esam izskatījuši par 29 lietām vairāk nekā iepriekšējā gadā. Tendencei mazināties ienākošo lietu skaitam ir cieša sakarība ar departamenta iepriekšējo gadu darbu.

2020.gada 6.jūlijā spēkā stājās „Grozījumi Kriminālprocesa likumā”, kas mainīja atsevišķu kategoriju lietu pārsūdzības piekritību. Ar grozījumiem Kriminālprocesa likuma 662.panta pirmajā daļā izslēgta iespēja pārsūdzēt kasācijas kārtībā tos spēkā esošos nolēmumus, par kuriem iepriekš jau atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību.

Līdz ar grozījumiem Kriminālprocesa likuma 608.panta piektajā daļā vairs nav paredzēta pārsūdzība kasācijas kārtībā lēmumiem par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa atcelšanu vai grozīšanu.

Saskaņā ar grozījumiem Kriminālprocesa likuma 69.nodaļā, kas regulē ārvalstī piesprieda soda izpildi

Latvijā, tiesneša lēmumi par Latvijā izpildāmā soda noteikšanu ir pārsūdzami nevis Senātā, kā tas bija noteikts līdz grozījumiem likumā, bet apgabaltiesā, kuras lēmums ir galīgs.

Savukārt 2022.gada 3.novembrī stājās spēkā „Grozījumi Kriminālprocesa likumā”, saskaņā ar kuriem vienošanās procesā pirmās instances tiesā pieņemtos nolēmumus var pārsūdzēt apelācijas instances tiesā, kuras lēmums ir galīgs. Līdz grozījumiem pirmās instances tiesu nolēmumi šīs kategorijas lietās bija pārsūdzami kasācijas kārtībā.

Visi šie grozījumi Kriminālprocesa likumā ir departamenta iniciēti. Projektu ceļš ne vienmēr ir bijis ātrs vai viegls, pēdējie departamenta izstrādātie grozījumi ceļā uz apstiprinājumu bija gandrīz divus gadus, taču būtiskākais ir rezultāts un tā ietekme uz departamenta darbu kopumā.

Izmaiņas, kas ilgtermiņā ietekmē darbu, nav redzamas uzreiz. Tiesību jautājumu risināšanas process, kas rezultējas stabilā judikatūrā, sākotnēji pat var bremsēt lietu skatīšanu un palielināt izskatīšanas termiņus, taču rezultāta ietekme uz turpmāku attiecīgās kategorijas lietu apriti un nolēmumu stabilitāti visu instanču tiesās attaisno sākotnējos it kā zaudējumus.

Piemēram. Iepriekšējos divos gados runāju par departamenta padarīto saistībā ar kaitējuma atlīdzības jautājumu lietās par ceļu satiksmes negadījumiem. No aizvadītā gada statistikas redzams, ka iezīmējusies noturīga sakarība – šis jautājums ir noregulēts un vairs nav aktuāls vai arī regulējums ļauj, atsaucoties uz judikatūru, nerisināt kasācijas tiesvedību. 2022.gadā departamentā izskatītas 24 lietas personu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 260.panta, kas paredz atbildību par ceļu satiksmes noteikumu un transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšanu, un viena lieta personu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 263.panta, kas paredz atbildību par tehniski bojātu transportlīdzekļu laišanu ekspluatācijā. Kaitējuma kompensācijas jautājums kā kasatoru izvirzīts strīdus objekts ir aplūkots tikai četrās no visām lietām, turklāt divās atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību, viens lēmums atstāts negrozīts, un tikai vienā krimināllietā apelācijas instances tiesas nolēmums ir grozīts daļā par kaitējuma kompensāciju.

2022.gadā turpinājām padziļināti strādāt pie Krimināllikuma 218.panta (izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas) un 195.panta (noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana) piemērošanas problēmām. Departamenta 10 gadu tiesu prakses iekšējais pētījums ir rezultējies publicētā tiesu prakses apkopojumā „Izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas”. Ir uzsākts darbs pie jautājuma par Krimināllikuma 218.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma nošķiršanas no šī likuma 195.pantā paredzētā gadījumos, kad noziedzīgās darbības tiek veiktas vienlaicīgi un saistībā ar vieniem un tiem pašiem fiktīvajiem darījumiem. Šo jautājumu aktualitāte apstiprinās ar pēdējo trīs gadu statistiku. Katru gadu Senātā tiek saņemtas 30–33 lietas personu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 218.panta un vidēji deviņas lietas apsūdzībā pēc 195.panta. Kopumā trīs gadu laikā saņemtas 95 lietas, no tām kasācijas kārtībā izskatītas 40, apelācijas instances tiesas nolēmums atcelts pilnībā

vai daļēji 26 no tām. Aizvadītajā gadā izdotajā tiesu prakses apkopojumā esam snieguši departamenta skatījumu uz Krimināllikuma 218.panta piemērošanu. Šogad turpināsim darbu pie Krimināllikuma 195.panta piemērošanas problemātikas.

Darbs pie minētajiem tiesību jautājumiem, kas raksturīgs vairākām lietām vienlaikus, ir viens no iemesliem, kādēļ lietu izskatīšanas vidējais termiņš salīdzinājumā ar iepriekšējo atskaites periodu departamentā ir nedaudz palielinājies. Ir skatītas arī liela apjoma lietas ar vairākiem tiesību jautājumiem.

Ar lietu izskatīšanas vidējo ilgumu departamentā varam būt apmierināti. Nenoliedzami, ir atsevišķas lietas, kuru izskatīšanas termiņš, neiedziļinoties iemeslos, rosina diskutēt par ilgumu, taču tad ir jāraugās uz šo atsevišķo lietu un konkrētiem iemesliem. Prioritāri uzmanība vērsta uz to, lai trīs mēnešu laikā pēc krimināllietas saņemšanas Senātā tiktu izlemts jautājums par kasācijas tiesvedības ierosināšanu vai neierosināšanu. Vidēji šis jautājums izlemts 2,8 mēnešos.

DEPARTAMENTA PIEREDZES NODOŠANA

Darbs pie likuma grozījumiem nav bijis tikai lietu daudzuma samazināšanas virzienā. Departaments ir strādājis arī pie tā, lai apgabaltiesas, saņemot skatīšanā konkrēto kategoriju lietas, būtu sagatavotākas to darīt. 2021.gadā savu pieredzi medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanas problēmajautājumos nodevām tiesu prakses apkopojuma veidā. Savukārt pieredzi vienošanās procesā izskatītu lietu izvērtējumā un vienošanās procesa problēmajautājumu apskatu ar piedāvātiem risinājumiem 2022.gadā esam nodevuši lekcijās un diskusijās, viesojoties apgabaltiesās gan klātienē, gan attālināti. Senāta pieredzi šīs kategorijas lietu skatīšanā plānojam publiskot rakstveidā kā prakses apkopojumu.

Turklāt vienlaikus ar likuma grozījumiem, kas samazinās lietu pieplūdumu departamentā, spēkā ir stājušies arī tādi grozījumi, kas, tieši pretēji, palielinās departamenta darba apjomu – ne lietu daudzuma, bet intensitātes un resursu patēriņa ziņā. Kriminālprocesā kopš 2022.gada 3.novembra ir noteikta iespēja nolēmumus kasācijas kārtībā izskatīt paplašinātā sastāvā un senatoram rakstveidā izteikt atsevišķas domas. Arī šis likuma grozījums ir departamenta iniciēts nolūkā iegūt vēl vienu rīku stabilākas judikatūras izveidei un juridiskās domas attīstībai.

Aizvadītajā gadā, kā ierasts, esam apkopājuši apelācijas instances tiesas nolēmumu atcelšanas iemeslus, analizējuši tos, lai noteiktu aktuālākās problēmas. Savu redzējumu esam pārrunājuši ar apgabaltiesu tiesnešiem.

Uz atcelto nolēmumu analīzes pamata esam noteikuši tos tiesību jautājumus, kuri prasa plašāku pētījumu un skaidrojumu. Papildus jau iepriekš analizētajam tika konstatētas problēmas pierādīšanas priekšmeta noteikšanā gan pirmās, gan apelācijas instances tiesās. Pirmās instances tiesas tiesnešu atbalstam izstrādājām metodoloģiju lietas sagatavošanai izskatīšanai, kas ietver arī līdzekļus pierādīšanas priekšmeta noteikšanai. Šis materiāls Latvijas Tiesnešu mācību centra programmu ietvaros ir prezentēts jauno

tiesnešu apmācības procesā, kā arī tiesnešu grupai ar dažāda ilguma darba pieredzi. Ir identificētas arī citas problēmjautājumu grupas, kas būs šī gada darba tēmas.

KASĀCIJAS SŪDZĪBU UN PROTESTU KVALITĀTE

2022.gadā 67% lietu atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību. 2020.gadā tie bija 65 %, 2021.gadā – 63 %. Secināms, ka atteikumu procents ir nedaudz audzis. Tam saskatu trīs iemeslus: 1) palielinās to tiesību jautājumu loks, kuros nostiprinās judikatūra, kas ļauj atkārtoti tam nepievērsties, 2) ciešāk izanalizējam kasācijas sūdzību un kasācijas protestu saturu un stingrāk raugāties uz to, vai, skatot lietu kasācijas kārtībā, tiks iedotas jaunas judikatūrai nozīmīgas atziņas.

Kontekstā ar trešo apstākli – sūdzību un protestu kvalitāte – atgriezīšos pie kasācijas tiesvedības ierosināšanas jautājuma un termiņiem. Kriminālprocesa likuma 584.panta otrā daļa attiecībā uz lietas izskatīšanas robežām kasācijas instancē noteic Senāta tiesības pārsniegt sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjomu un ietvarus gadījumos, kad konstatēts Krimināllikuma pārkāpums vai Kriminālprocesa būtisks pārkāpums, kas nav norādīti sūdzībā vai protestā. Lai varētu šādus pārkāpumus identificēt un attiecīgi izvērtēt, vai tie ir izskatāmi, neatkarīgi no sūdzībā vai protestā izteikto prasību un argumentācijas apjoma, katrā lietā ir jāizanalizē tiesas nolēmums no aspekta, vai tā taisīšanā nav pieļauti minētie pārkāpumi. Tas nozīmē, ka atteikums ierosināt kasācijas tiesvedību nesamazina lietas sākotnējās izpētes darba apjomu un pastāv tieša sakarība starp lietas apjomu, sarežģītību un tās izpētes laiku, attiecīgi laiku, kurā tiek izlemts, vai tiks ierosināta kasācijas tiesvedība, un senatora noslodzi kopumā.

No pagājušajā gadā kasācijas kārtībā izskatītajām 172 lietām kasācijas sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjoms un ietvari ir pārsniegti 18% lietu, tas ir, 30 lietās. No tām četros gadījumos kasācijas sūdzības iesniedzis aizstāvis, 16 lietās – apsūdzētais, 7 – apsūdzētais un aizstāvis, bet divās iesniegts kasācijas protests. Tas nozīmē, ka visos šajos gadījumos kasāciju iesniedzēji nav pamanījuši tādu Krimināllikuma vai Kriminālprocesa likuma pārkāpumu, kas izraisa nolēmuma atcelšanu pilnībā vai daļā. Gaidīt, ka apsūdzētie rakstīs pamatotākas kasācijas sūdzības, turklāt tikai tad, ja sūdzībai ir juridisks pamats, būtu naivi. Mūsu lielākās cerības šajā ziņā ir vērstas uz prokuratūru. Nesniedzot vērtējumu protestu kvalitātei, jo tas prasa atsevišķu katra gadījuma analīzi, paudišu statistiku, jo kasācijas sūdzību un kasācijas protestu pamatotība ir cieši saistīta ar departamenta darba apjomu un lietu skatīšanas ātrumu.

2022.gadā departaments izskatīja 584 lietas, no tām 79 bija iesniegts kasācijas protests, tie ir aptuveni 14 % no visām lietām. No 79 lietām 21 lietā, tas ir aptuveni 27% gadījumu, pieņemts lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību. 58 lietās ierosināta kasācijas tiesvedība, un tās izskatītas kasācijas kārtībā. No tām zemākas instances tiesas nolēmums atstāts negrozīts 9 lietās. Pārējos gadījumos nolēmums atcelts pilnībā vai daļā, vai grozīts.

Tādējādi gandrīz katrā trešajā lietā jeb aptuveni 38 % gadījumu, kad iesniegts kasācijas protests, pieņemts lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību

vai, izskatot lietu kasācijas kārtībā, pārsūdzētais zemākas instances tiesas nolēmums atstāts negrozīts.

Nemot vērā kasācijas sūdzību un kasācijas protestu pamatotības ciešo ietekmi uz departamenta darba apjomu un resursu izlietojumu, par šo procesuālo dokumentu saturu departamenta zinātniski analītiskie padomnieki ir pauduši viedokli publikācijās žurnālā „Jurista Vārds” un „Augstākās Tiesas Biļetenā”.

Šajā gadā ir plānots izstrādāt ieteikumus kasācijas sūdzību un kasācijas protestu veidotājiem, kas palīdzēs saprast, ko mēs (departaments) sagaidām no kasācijas sūdzību un protestu satura un kāda būtu tā forma, kura palīdzētu ātrāk uztvert iesniedzēja prasību un tās pamatojumu, savukārt autoriem – noformulēt saskatītā tiesību normas pārkāpuma būtību.

CITAS DEPARTAMENTA AKTIVITĀTES

Aizvadītajā gadā turpinājām līdzdalību tiesnešu apmācības procesā. Latvijas Tiesnešu mācību centra organizētajā tiesnešu apmācībā iesaistījās pieci senatori un zinātniski analītiskā padomniece, kopumā izstrādājot un klausītājiem sniedzot astoņas mācību tēmas, daļu no tām nolasot vairākām mācību grupām.

Departamentā stažējās divi apgabaltiesas tiesneši.

Atsevišķu tiesību jautājumu risināšanā sadarbojamies ar citiem departamentiem, kā arī ar Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu, kuras vadītājai Anitai Zikmanei un konsultantei Kristīnei Ivlānei īpašs paldies par atbalstu gan domu ģenerēšanā, gan praktiskajā izpildījumā.

Tāpat kā citi departamenti, esam deleģējuši pārstāvjus tiesnešu pašpārvaldes institūcijās, Tiesnešu atlases komisijā, Valsts vienotā juristu eksāmenu komisijā, Advokātu eksāmena komisijā. Lielākā noslodze ir bijusi Rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas tiesneša amata kandidātu atlases komisijā, kurai aizgājušajā gadā ir bijušas vismaz 25 komisijas sēdes. Paldies senatorei Sandrai Kaijai par departamenta pārstāvību šajā procesā. Senatore Aija Branta ir turpinājusi pārstāvēt Latviju Eiropas Tiesiskuma efektivitātes komisijā (CEPEJ), piedaloties Plenārsēdēs un sagatavojot viedokļus.

Aktīvi ir bijuši arī departamenta zinātniski analītiskie padomnieki, gatavojot viedokļus aktuālajos tiesību jautājumos, pārstāvēt departamentu Krimināllikuma un Kriminālprocesa pastāvīgajās darba grupās, kā arī publicējoties gan žurnālā „Jurista Vārds”, gan „Augstākās Tiesas Biļetenā”.

Papildu padomnieka amata vieta ir palielinājusi departamenta spēju veikt iekšējos prakses pētījumus, atbalstīt senatorus konkrētu tiesību jautājumu risināšanā, vispārināt identificētos tiesību problēmjautājumus. Ne tik intensīvi varēs izmantot senatoru palīgus, jo aizvadītajā gadā departamentā darbu uzsākuši četri jauni senatoru palīgi un katram no tiem bijis vajadzīgs laiks pilnveidoties.

Priecājamies par tiem kolēģiem, kuri rod laiku un spēku sadarboties ar studentiem. Senatore Sandra Kaija kā Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes profesore lasa lekcijas par kriminālprocesa tiesību jautājumiem bakalaura, maģistra un doktora studiju programmās, savukārt padomnieki Aleksandra Azeva un Oskars Kulmanis ir pasniedzēji Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedrā.

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika KRŪMIŅA

Administratīvo lietu departamenta senatori 2022.gadā:

Dzintra AMERIKA, Jautrīte BRIEDE (līdz 31.08.), Andris GUĻĀNS (līdz 29.07.), Vēsma KAKSTE, Anita KOVAĻEVSKA, Diāna MAKAROVA, INDRĀ MELDERE (no 21.11.), Dace MITA (līdz 22.01.), Jānis PLEPS (no 05.12.), Līvija SLICA, Ieva VIŠĶERE, Rudīte VĪDUŠA, tiesnešu p.i. Lauma PAEGLKALNA un Valters POĶIS

SENĀTA ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA SENATORI 2023.GADA FEBRUĀRĪ

No Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājas Veronikas KRŪMIŅAS ziņojuma

VISPĀRĪGI SECINĀJUMI

2022.gads bija intensīva darba, sarežģītu problēmjautājumu, pārmaiņu, bet tomēr kopumā pozitīvi vērtējams gads. Šajā gadā Administratīvo lietu departamenta lietvedībā bija 1222 lietas, no tām 592 lietas bija kā atlikums no iepriekšējā gada, savukārt 630 lietas tika saņemtas no jauna.

2022.gadā, līdzīgi kā citos gados, vairumu no lietām veidoja kasācijas kārtībā izskatāmās lietas, tie bija 73,3% no visām lietām. Savukārt 24,7% bija blakus sūdzību kārtībā izskatāmās lietas.

No visām tiesvedībā esošajām lietām departaments pārskata periodā izskatīja 736 lietas jeb 60,2%. Gadu departaments noslēdza ar 486 neizskatītām lietām.

Neizskatīto lietu uzkrājums šajā gadā attiecībā pret 2021.gadu tika samazināts gandrīz par 17,9%, proti,

tika izskatīts par 106 lietām vairāk nekā saņemts, līdz ar to procentuāli tika izskatīts 116,8% lietu attiecībā pret saņemtajām.

2022.gads		2021.gads
736	Izskatīto lietu skaits	851
630	Saņemto lietu skaits	706
106	Par cik lietām vairāk izskatīja nekā saņēma (izmaiņas uzkrājumā)	145
116,8	Lietu izskatīšanas koeficients	120,5
60,2	Izskatīto lietu skaits procentuāli no visām departamenta lietvedībā esošajām lietām	59,7
486	Neizskatīto lietu skaits (uzkrājums)	592

KASĀCIJAS TIESVEDĪBA

Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2022.gadā kasācijas kārtībā izskatītajās lietās gan skaitliski, gan procentuāli pieauga to spriedumu skaits, kuros zemākas instances tiesas spriedums tika atcelts un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai.

Pilnībā tika atcelti 97 zemāko instanču tiesu spriedumi, tas ir 45,3% no visiem spriedumiem (2021. gadā – 75 spriedumi jeb 39,3%).

2022.gads	Sprieduma veids	2021.gads
84 (39,2%)	Spriedums atstāts negrozīts	84 (44%)
97 (45,3%)	Spriedums atcelts pilnībā un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai	75 (39,3%)
22 (10,3%)	Spriedums atcelts daļā un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai	26 (13,6%)
3 (1,4%)	Spriedums atcelts pilnībā un tiesvedība izbeigta	2 (1%)
2 (0,9%)	Spriedums atcelts daļā un tiesvedība izbeigta	2 (1%)
1 (0,5%)	Spriedums grozīts	0
5 (2,3%)	Cits	2 (1%)
214	Kopā	191

PAMATI ATTEIKUMAM IEROSINĀT KASĀCIJAS TIESVEDĪBU

Interesanta tendence iezīmējās arī attiecībā uz atteikumiem ierosināt kasācijas tiesvedību. 2022.gadā būtiski pieauga to gadījumu skaits, kad tika secināts, ka jau pati kasācijas sūdzība neatbilst tai izvirzītajām prasībām (Administratīvā procesa likuma 338.¹ panta pirmā daļa). Ja 2021.gadā šāds atteikuma pamats bija 41 kasācijas sūdzībai jeb 10,9%, tad 2022.gadā tāds bija 60 kasācijas sūdzībām jeb 18,4%.

2022.gads	Atteikuma pamats	2021.gads
60 (18,4%)	APL 338. ¹ panta pirmā daļa	41 (10,9%)
10 (3,1%)	APL 338. ¹ panta otrās daļas 1.punkts	15 (3,1%)
244 (74,8%)	APL 338. ¹ panta otrās daļas 2.punkts	303 (80,8%)
1 (0,3%)	APL 338. ¹ panta otrās daļas 3.punkts	0
2 (0,6%)	APL 338. ¹ panta otrās daļas 1. un 2.punkts	4 (1,1%)
8 (2,5%)	APL 338. ¹ panta pirmā daļa un otrās daļas 2.punkts	12 (3,2%)
1 (0,3%)	Sūdzība tika atsaukta	0
326	Kopā	375

Šie dati apliecina nepieciešamību pēc vadlīnijām kasācijas sūdzību sagatavošanai, tādējādi izglītojot procesa dalībniekus un, cerams, samazinot likumam neatbilstošu kasācijas sūdzību skaitu un attiecīgi arī departamentu noslodzi to izvērtēšanā.

BLAKUS SŪDZĪBU TIESVEDĪBA

2022.gadā turpinājās tendence pieaugt to blakus sūdzību lietu skaitam, kurās tiek pieņemts lēmums

atteikt izskatīt blakus sūdzību kā acīmredzami nepamatotu. Zināma ietekme uz to varētu būt arī izmaiņām Administratīvā procesa likuma 317.pantā, jo tagad par blakus sūdzības pieļaujamību, virzību un nokavētā procesuālā termiņa atjaunošanu lemj tiesa, kas pieņēma konkrēto lēmumu, par kuru ir iesniegta blakus sūdzība. Turpinājās arī tendence samazināties to lietu skaitam, kurās blakus sūdzības izskatītas pēc būtības. Ja 2021.gadā pēc būtības tika izskatītas 96 blakus sūdzības jeb 39,7%, tad 2022.gadā pēc būtības tika izskatītas 63 blakus sūdzības jeb 34,6%.

2022.gads	Iznākums	2021.gads
63 (34,6%)	Blakus sūdzība izskatīta pēc būtības	96 (39,7%)
114 (62,6%)	Blakus sūdzību atteikts izskatīt kā acīmredzami nepamatotu	123 (50,8%)
3 (1,6%)	Blakus sūdzību atteikts pieņemt	7 (2,9%)
1 (0,5%)	Blakus sūdzība uzskatīta par neiesniegtu	13 (5,4%)
1 (0,5%)	Blakus sūdzības tiesvedība izbeigta	3 (1,2%)
182	Kopā	242

Blakus sūdzības filtra pastiprināšanas rezultātā iezīmējās tendence, ka arvien retāk lēmums tiek atstāts negrozīts (2022.gadā tikai 30,1% gadījumu).

2022.gads	Lēmuma rezultāts	2021.gads
19 (30,1%)	Lēmums atstāts negrozīts	48 (50%)
23 (36,5%)	Lēmums atcelts pilnībā un jautājums nodots jaunai izskatīšanai zemākā instancē	23 (24%)
10 (15,9%)	Lēmums atcelts pilnībā un jautājums izlemts pēc būtības	13 (13,5%)
6 (9,5%)	Lēmums atcelts daļā un jautājums nodots jaunai izskatīšanai zemākā instancē	5 (5,2%)
2 (3,2%)	Lēmums atcelts daļā un jautājums izlemts pēc būtības	6 (6,3%)
3 (4,8%)	Cits	1 (1%)
63	Kopā	96

LIETU IZSKATĪŠANAS TERMIŅI

Vidējais lietu izskatīšanas termiņš bija 357 dienas.

Kasācijas tiesvedībā vidējais termiņš bija 461 diena. Ilgāk nākas gaidīt uz spriedumu – vidējais ilgums ir 865 dienas, kamēr atteikumam ierosināt kasācijas tiesvedību vidējais termiņš ir 196 dienas.

Blakus sūdzības tiesvedības kārtībā vidējais termiņš lietas izskatīšanai bija 40 dienas.

Vidējo termiņu kontekstā jāņem vērā, ka vēl joprojām termiņus ietekmē arī lietu uzkrājums no iepriekšējiem gadiem, arī lietas, kurās apturēta tiesvedība sakarā ar vēršanos Satversmes tiesā un Eiropas Savienības Tiesā.

2022.gads	Tiesvedības veids	2021.gads
357	Lietu izskatīšanas termiņš dienās (visās lietās kopā)	316
540	Kasācijas tiesvedībā izskatīto lietu skaits	592
461	Kasācijas tiesvedībā izskatīto lietu termiņš dienās (visās kasācijas sūdzību lietās kopā)	420
865	Sprieduma pieņemšanas termiņš dienās	788
196	Atteikums ierosināt kasācijas tiesvedību termiņš dienās	254
182	Blakus sūdzības tiesvedības kārtībā izskatīto lietu skaits	242
40	Blakus sūdzības tiesvedībā izskatīto lietu termiņš	50

Lietu izskatīšanas standartam īpaša uzmanība tiek pievērsta pēdējos gados, tāpēc arī būtiski mainījies termiņš 2022.gadā saņemto lietu izlemšanai kasācijas filtra stadijā.

Lietas saņemšanas gads	Kopējais lietu skaits uzkrājumā	Cik lietās ir izlemts par kasācijas tiesvedības ierosināšanu	Vidējais dienu skaits līdz rīcības sēdei	Cik lietās ir nokavēts 6 mēnešu termiņš (attiecībā uz kasācijas tiesvedības ierosināšanu) ¹	Lietu skaits, kurās ir apturēta tiesvedība
2018	4	4	871		2
2019	60	60	445		45
2020	58	52	308		2
2021	119	111	174	36 + 8 neizlemtas	1
2022	231	70	110	15 + 38 neizlemtas	1
Kopā	472	297 (62,9%)		51 + 46 neizlemtas	51 (10,8%)

¹ Lietu izskatīšanas standarts 6 mēneši līdz rīcības sēdei tika noteikts tikai 2021.gadā, līdz ar to šā standarta ievērošanu nevar prasīt par lietām, kas ir saņemtas līdz 2020.gada 31.decembrim

2023.gadā un, iespējams, arī 2024.gada vidējos lietu izskatīšanas termiņus vēl būtiski ietekmēs šobrīd uzkrājumā esošo lietu skaits, kurās apturēta tiesvedība saistībā ar vēršanos Satversmes tiesā (4 lietās) vai Eiropas Savienības Tiesā (47 lietās).

SENATORI UN SASTĀVI

Senatoru skaits departamentā 2022.gadā mainījās. Gada sākumā tas bija 13, taču lielu daļu gada strādāja 10 senatori. Vidēji senators pabeidza 70 lietas. Vidēji viens senators, kurš aizvadīja pilnu darba gadu Senātā, izskatīja 66 lietas kā tiesnesis referents, un vēl papildus 135 lietās piedalījās kā viens no sastāva senatoriem.

Pagājušajā gadā notika būtiskas izmaiņas senatoru sastāvā. Šīs izmaiņas ietekmēja lietu izskatīšanas tempu un neļāva sasniegt to lietu izskatīšanas rezultātu, kas bija plānots. Senators Andris Gulāns devās pelnītā atpūtā. Senatore Jautriete Briede tika apstiprināta Satversmes tiesas tiesneša amatā. Senatore Dace Mita devās mūžībā. Lai arī gada beigās senatoru sastāvu papildināja senatore Indra Meldere un senators Jānis Pleps, lielāko daļu pārskata perioda departaments strādāja 11 senatoru sastāvā, ieskaitot departamenta priekšsēdētāju.

NOZĪMĪGĀKĀS LIETAS 2022. GADĀ

2022.gadā departaments pieņēma daudzus nozīmīgus nolēmumus dažādās lietu kategorijās, piemēram, nodokļu lietās, ar vidi saistītās lietās, bērnu tiesību lietās, publisko iepirkumu lietās. Vairāki no minētajiem nolēmumiem ar tēzēm ir pieejami Augstākās tiesas mājaslapā. Īpaši atzīmējami nolēmumi par pašvaldības deputāta tiesībām prasīt viņa iesniegto projektu virzīšanu izskatīšanai domes sēdē (SKA-483/2022); par policiju kā institūciju, kurai ir vispārīga kompetence reaģēt uz tiesību normu pārkāpumiem (SKA-276/2022); par vides pieejamības prasību publiski pieejamās būvēs ievērošanas uzraudzību (SKA-280/2022); par kopā ar bērnu dzīvojoša bērna vecāka ļaunprātīgu izvairīšanos no tiesas nolēmuma izpildes par saskarsmes tiesību nodrošināšanu (SKA-933/2022).

DIALOGS AR SATVERSMES TIESU UN KONSTITUCIONĀLO VĒRTĪBU AIZSARDZĪBA

Departaments uzturējis aktīvu dialogu ar Satversmes tiesu, izceļot konkrētu konstitucionālo vērtību aizsardzības nepieciešamību.

Departaments iesniedza Satversmes tiesai pieteikumu lietā Nr.A420463113 par likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32.⁴panta otrās daļas 2.punkta, ciktāl tas paredz, ka nodokļu pārkāpums tiek uzskatīts par atkārtotu arī tad, ja lēmums par nodokļu revīzijas (audita) rezultātiem, ar kuru nodokļu maksātājs saukts pie šā likuma 32.pantā noteiktās atbildības par iepriekšējo nodokļu pārkāpumu, ir pārsūdzēts tiesā, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.panta otrajam teikumam. Satversmes tiesa ar 2022.gada 14.jūnija lēmumu ir ierosinājusi lietu.

Departaments iesniedza Satversmes tiesai pieteikumu lietā Nr.A420308519 par Pilsonības likuma pārejas noteikumu 7.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 89.pantam un 91.panta pirmajam teikumam. Satversmes tiesa ar 2022.gada 3.oktobra lēmumu ir ierosinājusi lietu.

DIALOGS AR EIROPAS SAVIENĪBAS TIESU

Tāpat kā iepriekšējos gados, arī pārskata periodā departaments turpināja uzturēt dialogu ar Eiropas Savienības Tiesu.

Lietā SKA-253/2022 (A420300719) tika pieņemts lēmums par prejudiciālā jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai. Lietā strīds ir par to, vai iepirkuma nolikums un iepirkuma līguma projekts

par sabiedriskā transporta pakalpojumu sniegšanu veido tiesību normām neatbilstošu sabiedriskā transporta pakalpojumu kompensēšanas mehānismu. Departamentam radās šaubas, vai izskatāmajā gadījumā pasūtītājas garantētais cenu pārskatīšanas mehānisms (šajā sakarā kā galvenais šķērslis saskatāma pārāk retā cenu pārskatīšana, ierobežojot cenu pārrēķinā pārskatāmās izmaksu komponentes) nodrošina pietiekamu un Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 23.oktobra Regulas (EK) Nr.1370/2007 par sabiedriskā pasažieru transporta pakalpojumiem, izmantojot dzelzceļu un autoceļus, un ar ko atceļ Padomes Regulu (EEK) Nr.1191/69 un Padomes Regulu (EEK) Nr.1107/70, kas grozīta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2016.gada 14.decembra Regulu (ES) Nr.2016/2338, mērķim atbilstošu kompensācijas mehānismu.

Piecās lietās Eiropas Savienības Tiesa pasludināja spriedumu, pamatojoties uz departamenta lūgumu sniegt prejudiciālo jautājumu.

Lietā C-251/21, pamatojoties uz departamenta prejudiciālo jautājumu lietā SKA-4/2022 (A420284716), pasludināts spriedums par Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 17.decembra Regulas (ES) Nr.1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr.1698/2005 30.panta, kā arī Komisijas 2014.gada 25.jūnija Regulas (ES) Nr. 702/2014, ar kuru konkrētas atbalsta kategorijas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē un lauku apvidos atzīst par saderīgām ar iekšējo tirgu, piemērojot Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108.pantu, interpretāciju.

Lietā C-72/21, pamatojoties uz departamenta prejudiciālo jautājumu lietā SKA-7/2022 (A420308715), pasludināts spriedums par kombinētās nomenklatūras apakšpozīcijas 4418 20, lasot to kopā ar Padomes 1987. gada 23.jūlija Regulas (EEK) Nr.2658/87 par tarifu un statistikas nomenklatūru un kopējo muitas tarifu, redakcijā, kas izriet no Komisijas 2013.gada 4.oktobra Īstenošanas regulas (ES) Nr.1001/2013 I pielikumā ietvertu vispārīgo šīs nomenklatūras interpretācijas noteikumu 2.noteikuma a) punkta pirmo daļu, interpretāciju.

Lietā C-542/21, pamatojoties uz departamenta prejudiciālo jautājumu lietā SKA-12/2022 (A420186016), pasludināts spriedums par kombinētās nomenklatūras tarifu apakšpozīcijas 8517 70 11, kas ietverta I pielikumā Padomes 1987.gada 23.jūlija Regulai (EEK) Nr.2658/87 par tarifu un statistikas nomenklatūru un kopējo muitas tarifu, kurā grozījumi izdarīti ar Padomes 2000.gada 31.janvāra Regulu (EK) Nr.254/2000, redakcijā ar šā pielikuma grozījumiem, kuri veikti ar Komisijas 2012. gada 9.oktobra Īstenošanas regulu (ES) Nr.927/2012 un Komisijas 2013.gada 4.oktobra Īstenošanas regulu (ES) Nr.1001/2013, interpretāciju.

Lietā C-234/20, pamatojoties uz departamenta prejudiciālo jautājumu lietā SKA-14/2022 (A420186017), pasludināts spriedums par Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 17.decembra Regulas (ES) Nr.1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr.1698/2005, 30.panta 1.punkta un 6.punkta

a) apakšpunkta, kā arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 17.panta interpretāciju.

Lietā C-238/20, pamatojoties uz departamenta prejudiciālo jautājumu lietā SKA-79/2022 (A420259818), pasludināts spriedums par Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 17.panta 1.punkta, Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. panta, kā arī Komisijas 2014.gada 27.jūnija Regulas (ES) Nr.717/2014 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107.un 108.panta piemērošanu *de minimis* atbalstam zvejniecības un akvakultūras nozarē 3.panta 2.punkta interpretāciju.

DEPARTAMENTA 2022.GADA DARBA PLĀNA IZPILDE

Papildu lietu izskatīšanai lielākā daļa departamenta senatoru ir iesaistīti tiesnešu pašpārvaldes institūciju darbā, kam ir nozīmīga loma tiesu sistēmas pārvaldības veidošanā. Vēlos uzsvērt katras iesaistītās senatores – Rudītes Vīdušas, Ievas Višķeres, Līvijas Slicas, Diānas Makarovas, Ilzes Freimanis, Vēsmas Kakstes un Anitas Kovaļevskas – ieguldījumu, darbojoties pašpārvaldes institūcijās, kvalitatīvas un profesionālas tiesu sistēmas stiprināšanā.

Vēlos arī atzīmēt, ka papildu lietu izskatīšanai departamenta senatori un darbinieki aktīvi iesaistās projektos, kas vērsti uz preventīvu zemāku instanču tiesu nolēmumu kvalitātes uzlabošanu, kā arī sabiedrības izglītošanu tieslietu jautājumos.

Sadarbība ar zemāku instanču tiesām

2022.gadā padomnieces I. Bērtaites-Pudānes vadībā tika veikts monitorings par Senāta konstatētajiem procesuālajiem pārkāpumiem zemāku instanču tiesu nolēmumos 2021.gadā. Monitoringa rezultātu prezentācija tika apvienota ar diskusiju ar zemāku instanču tiesnešiem par viņiem aktuāliem tiesību jautājumiem.

Reizi mēnesī notika darba apspriedes ar zemāko instanču tiesu vadību, kā arī Administratīvās rajona tiesas tiesnesei I.Freimanei tika nodrošināta stažēšanās iespēja departamentā.

Departamenta kolēģi iesaistījās arī zemāku instanču tiesnešu tālākizglītības veicināšanā. K.Zemīte kopā ar Administratīvās rajona tiesas Liepājas tiesu nama priekšsēdētāju K.Brokāni vadīja semināru rajonu (pilsētu) tiesu tiesnešiem par civillietu un administratīvo lietu mijiedarbību aizgādības tiesību jomā konferences „Kvalitatīva un efektīva procesa nodrošināšana civillietās” ietvaros, savukārt senatores V.Krūmiņa, A.Kovaļevska, D.Makarova un I.Viškere sekmīgi pildīja Tiesnešu mācību centra lektora pienākumus.

Padomnieces S.Savinas vadībā, iesaistoties lielai daļai darbinieku un nobeiguma stadijā arī senatoriem, uzsāka e-kursa izstrādi jaunajiem tiesnešiem un tiesu darbiniekiem.

Tiesību jautājumu aktualizēšana publikācijās

Departaments turpināja iepriekšējos gados iesākto tradīciju senatores palīdzes L.Dāces kā viesredaktora vadībā sagatavojot administratīvo tiesību jautājumiem veltītu „Jurista Vārda” speciālizlaidumu.

Departamenta tiesneši un padomnieki šajā gadā ir publicējuši rakstus arī citos „Jurista Vārds” numuros un „Augstākās Tiesas Biļetenā”.

Dalība konferencēs par aktuāliem tiesību normu piemērošanas jautājumiem

Senatori un zinātniskie padomnieki piedalījās konferencēs un debatēs, piemēram, D.Makarova konferencē „Nodokļi 2022”, V.Krūmiņa – Valsts prezidenta rīkotajā diskusijā „Pavērsiens: 10 gadi kopš valodas referenduma grozījumiem” un ASV vēstniecības rīkotajā diskusijā par tiesneša lomu demokrātiskā sabiedrībā. R.Vīduša uzstājās Tiesnešu konferencē par tiesnešu kvalifikācijas un darba rezultātu novērtēšanas aktuālajiem jautājumiem, kā arī piedalījās Valsts prezidenta organizētajā diskusijā „Viedoklis par neaizskaramo Satversmes kodolu – 10”. Vairāki departamenta kolēģi piedalījās konstitucionālās tiesībpolitikas seminārā Ratniekos.

Kā nozīmīgs pagājušā gada pasākums ir atzīmējama arī departamenta organizētā konference „Vērtības un racionalitāte: to robežas sabiedrībā un tiesas spriešanā”, kas noslēdza administratīvās justīcijas simtgades pasākumus.

Starptautiskā sadarbība

Administratīvo lietu departaments aktīvi sadarbojās ar Eiropas Savienības Valsts padomju un augstāko administratīvo tiesu asociāciju. Īpaši atzīmējams ir padomnieces S.Ozolas kā kontaktpersonas darbs, kurš tiek augstu vērtēts arī asociācijā. V.Krūmiņa, J.Briede un S.Ozola ir pārstāvējušas Augstāko tiesu asociācijas organizētajos semināros. Ir sniegtas atbildes uz asociācijas uzdotajiem jautājumiem, kā arī aizpildītas aptaujas par kovida ietekmi uz administratīvo tiesu darbu un par vispārējo tiesību principu piemērošanu administratīvo tiesu praksē. Uzsākta gatavošanās semināram, kuru 2023.gada 27.aprīlī Rīgā organizē Augstākā tiesa sadarbībā ar asociāciju.

Departamenta senatori dalījās pieredzē ar ārvalstu tiesu sistēmu darbiniekiem un tiesnešiem. V.Krūmiņa Augstākajā tiesā uzņēma Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (EDSO) Vēlēšanu novērtēšanas misijas ekspertus juridiskajos jautājumos, tiesnešus no Varaždinas (Horvātijā), tieslietu pasniedzējus no Itālijas, Horvātijas, Nīderlandes un Rumānijas Eiropas Juridiskā tālākizglītības tīkla (EJTN) programmas ietvaros, kā arī kopā ar A.Kovaļevsku un D.Makarovu Kirgizstānas administratīvo tiesu tiesnešu delegāciju. L.Paegļkalna uzņēma Viļņas Administratīvās apgabaltiesas tiesnešus.

V.Krūmiņa arī dalījās pieredzē par Latvijas administratīvo procesu Uzbekistānas Augstākās tiesas un Vācijas Starptautiskās sadarbības aģentūras (GIZ) organizētajā seminārā par administratīvo procesu tiesā Taškentā (Uzbekistānā). Savukārt J.Briede Luckā (Ukrainā) vadīja semināru valsts pārvaldes darbiniekiem par administratīvā procesa jautājumiem USAID HOVERLA un EU4PAR projektu ietvaros.

Departamenta senatori un darbinieki ar iniciatīvu un līdzdalību iesaistījās pasākumos, atbalstot Ukrainu. Īpaši atzīmējams departamenta priekšsēdētājas palīdzes L.D.Brīvkalnas ieguldījums, koordinējot visas departamenta aktivitātes atbalsta sniegšanā Ukrainai.

Iesaiste tiesību zinātnes studentu izglītošanā

Departamenta darbinieki ir aktīvi iesaistījušies ar tiesību zinātnes studentu izglītošanu saistītās aktivitātēs. Senatori un darbinieki tiesāja studentu tiesas procesu izspēles (V.Krūmiņa un A.Kovaļevska

tiesāja Tiesībsarga biroja rīkoto tiesas procesa izspēli cilvēktiesībās, M.Krone, A.Kovaļevska un J.Pleps – prof. Kārļa Dišlera konstitucionālo tiesību tiesas procesa izspēli), Augstākajā tiesā tika uzņemti ELSA Latvija studenti, kā arī L.Paegļkalna piedalījās Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Pirmkursnieku dienā.

Departamenta pārstāvji līdzdarbojās vienotā jurista profesionālās kvalifikācijas eksāmena komisijā, kā arī departamentā tika nodrošināta prakse pieciem studentiem.

Izdota A.Kovaļevskas, J.Briedes un E.Danovska mācību grāmata „Administratīvā procesa tiesības. Mācību grāmata”, kuras recenzente bija V.Krūmiņa.

Iesaiste skolēnu izglītošanā

Jau otro gadu departaments sadarbojās ar Latvijas Televīziju un gatavoja jautājumus televīzijas spēlei „Gudrs, vēl gudrāks”. Augstākajā tiesā tika uzņemti arī spēles dalībnieki, kuri iepriekšējā sezonā atbildēja uz uzdotajiem tiesību jautājumiem.

Vairāki departamenta senatori un darbinieki piedalījās Tieslietu ministrijas un Izglītības un zinātnes ministrijas īstenotajā kampaņā „Es, Tu un Satversme”, kuras ietvaros skolēniem tika vadītas vieslekcijas. V.Krūmiņa un J.Geks vadīja arī tiesību zinību stundas, uzņemot dažādu skolu skolēnus Augstākajā tiesā, kā arī R.Vīduša un A.Kovaļevska iesaistījās Ēnu dienas norisē.

Ar departamenta pārstāvju līdzdalību tiek īstenots projekts, kura mērķis ir izveidot skolēniem noderīgus izglītojošus materiālus par Augstākās tiesas darbu un nozīmi.

Līdzdalība sabiedrības izglītošanā

Departamenta senatori un darbinieki aktīvi piedalījās dažādos ar sabiedrības izglītošanu saistītos pasākumos. Vairāki departamenta kolēģi piedalījās sarunu festivālā LAMPA, V.Krūmiņa piedalījās Latvijas Radio raidījuma „Krustpunktā” diskusijā „Vai valstī ir konstitucionālā krīze?” un Augstākās tiesas organizētajā Mediju dienā, J.Briede piedalījās Latvijas Radio intervijā „Saeima lems par pilsonības atņemšanu kara noziegumu atbaltstājiem. Ko paredz iecere?”.

Kā nozīmīgs ieguldījums tiesu vēstures saglabāšanā ir atzīmējama padomnieka J.Geka videointervija ar senatoru Andri Guļānu.

NOBEIGUMĀ

Iezīmējot 2023.gada plānus, vēlos minēt, ka prioritāri jāturpina aktīvs darbs pie seno lietu izskatīšanas, kā arī lietu izskatīšanas termiņu samazināšanas.

Paredzēti arī vairāki projekti, piemēram:

- Eiropas Savienības Valsts padomju un augstāko administratīvo tiesu asociācijas seminārs Rīgā 27.aprīlī;
- darbs saistībā ar e-lietas ieviešanu administratīvajā procesā;
- zemāku instanču tiesu nolēmumu ikgadējais monitorings;
- e-kursa – darbs ar pieteikumu – pabeigšana;
- darbs pie izglītojošiem materiāliem skolēniem;
- sadarbība ar citiem departamentiem, lai tuvinātu tiesvedības procesus;
- sagatavošanās administratīvo tiesu pastāvēšanas 20 gadu atzīmēšanai.

JUDIKATŪRAS UN ZINĀTNISKI ANALĪTISKĀ NODAĻA

JUDIKATŪRAS UN ZINĀTNISKI ANALĪTISKĀ NODAĻA. No kreisās: Zinātniski analītiskais padomnieks Kaspars KUKMILKS, konsultantes Kristīne IVULĀNE un Zinaida INDRŪNA, nodaļas vadītāja Anita ZIKMANE, juridisko tekstu redaktore Liena HENKE, konsultantes Evija FRĪDENTĀLE un Annija LAZDIŅA. Klāt nav zinātniski analītiskais padomnieks Reinis MARKVARTS

No Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītājas Anitas ZIKMANES ziņojuma

2022.gadā Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa lasīja Senāta nolēmumus, atlasīja judikatūras atziņas, sadarbojās ar senatoriem labāko atziņu pieslīpēšanā vispārīgai un ilgstošai izmantošanai. Tāpat atlasījām nolēmumus tiesu prakses apkopojumiem, domājām, kas varētu būt senatoriem un citiem tiesas kolēģiem noderīgs darbā lietu izskatīšanā un nolēmumu sagatavošanā.

Judikatūras nodaļā respektējam vēsturi un Senāta kultūru, vienlaikus esam uz attīstību vērsti un brīvi no aizspriedumiem.

JUDIKATŪRAS NOLĒMUMU ARHĪVA PAPILDINĀŠANA

Senāta nolēmumu atziņas turpina nostiprināties kā pilntiesīgs tiesību papildavots. 2022.gadā 261 Senāta nolēmums¹ ir pievienots Judikatūras nolēmumu arhīvam. No tiem 192 ir pievienoti tiesību aktu vietnē

likumi.lv. Kopā Senāta 2022. gada nolēmumos paustās atziņas ir atrodamas pie 494 normām. Ņemot vērā, ka šodien tiesību aktu piemērošana nav iedomājama bez ieskatīšanās likumi.lv, tiesību normu piemērotājs likumsakarīgi iepazīsies arī ar Senāta atziņu un varbūt arī lejuplādēs visu attiecīgo nolēmumu, lai iepazītos ar konkrēto kāzusu vai tiesas argumentāciju, kas ļāva tai nonākt pie attiecīgās atziņas.

Atlasīto atziņu apstrāde departamentos notiek atšķirīgi.

Administratīvo lietu departamentā jau atlasīti un saskaņoti publicēšanai 117 nolēmumi, no tiem tēzes pievienotas 105 nolēmumiem. Likumi.lv portālā pievienoti 97 nolēmumi pie 264 tiesību normām.

Civillietu departamentā saskaņošanu izturējis 91 nolēmums, no tiem tēzes pievienotas 57 nolēmumiem. Likumi.lv portālā pievienoti 55 nolēmumi pie 159 tiesību normām.

Krimināllietu departamentā diskusiju rezultātā līdz publicēšanai Judikatūras nolēmumu katalogā tikuši 56 nolēmumi, no tiem tēzes pievienotas 43 nolēmumiem. Likumi.lv portālā pievienoti 42 nolēmumi pie 78 tiesību normām.

¹ Informācija aktualizēta Augstākās tiesas plēnuma dienā.

Nolēmumu saskaņošana vēl turpinās, attiecīgi šie skaitļi vēl palielināsies.

SENĀTA ATZIŅU LOMA UN IZPRATNES VEICINĀŠANA

Augstākā tiesa iegulda daudz resursu Senāta atziņu izcelšanā un sabiedrības informēšanā. Tas nav palicis bez rezultātiem. Senāta nolēmumu atziņas izmanto gan pirmās un otrās instances tiesas, gan politikas veidotāji, gan valsts pārvalde. Lai arī klasiski Senāta atziņas nav tiesību papildavots, tomēr to izmantošanas intensitāte liek domāt, ka Senāta atziņu statuss nepamatoti pazemināts Latvijas tiesību avotu sistēmā. Vismaz no doktrīnas viedokļa. Iespējams, varam aizsākt diskusiju tiesu varā un ar tai piederīgām personām tieši par Senāta atziņu lomu tiesību normu piemērošanā.

SENĀTA ATZIŅU PIEEJAMĪBA UN PRASMES ATRAST SENĀTA ATZIŅAS

Arī paši darbojamies, lai Senāta atziņas būtu gan pieejamas, gan atrodamas. Pagājušajā gadā izveidojām Rokasgrāmatu Judikatūras nolēmumu arhīva lietotājam. Sadarbībā ar Komunikāciju nodaļu tā ieguva pievilcīgu vizuālo noformējumu un tagad ir pieejama Augstākās tiesas tīmekļvietnē. Sadarbojoties ar Administrāciju tapis arī video materiāls par Senāta nolēmumu meklēšanas iespējām pēc lietas un arhīva numura. Šogad projektu iecerēts turpināt.

Pagājušajā gadā tikāmies ar tiesnešiem un tiesu darbiniekiem Kurzemes apgabaltiesā, Zemgales apgabaltiesā, Vidzemes apgabaltiesā un Vidzemes rajona tiesā, Latgales apgabaltiesā, kā arī attālināti Rīgas apgabaltiesā un Zemgales rajona tiesā. Šajā gadā jau ir aicinājums uz Latgales apgabaltiesas Krimināllietu kolēģiju.

Jāsecina, ka prasmes darbā ar Augstākās tiesas piedāvātajiem resursiem nav pietiekošas. Komunikācijas nodaļa iknedēļu informē par judikatūras aktualitātēm, tiesās šai informācijai seko. Tomēr kvalitatīvam un efektīvam darbam ir jāmāc lietot datubāzes, kurās šī informācija tiek sistematizēta atkalizmantošanai.

Arī Augstākās tiesas jaunie darbinieki iepazīstināti ar tiesu nolēmumu datubāzēm, kas nepieciešamas ikdienas darbā, un citiem resursiem, kas pieejami darbā Augstākajā tiesā. Datorlietošanas prasmes un iemaņu pilnveidošana ir nepieciešama efektīvai pieejamo resursu lietošanai. Ja ikdienā netiek lietots tiesību aktu portāls, bet tiesību aktu norma tiek lasīta kādā grāmatas izdevumā, tad normas netiek skatītas kontekstā ar pieejamajām norādēm uz noderīgiem Satversmes tiesas nolēmumiem un Senāta nolēmumos paustajām atziņām. Turklāt no pagājušā gada vasaras pie tiesību aktiem likumi.lv portālā tiek pievienotas norādes arī uz noderīgiem Eiropas Savienības Tiesas nolēmumiem.

LASĪTAVAS KRĀJUMI UN CITI RESURSI DARBAM

Sistematizēti Augstākās tiesas lasītavā pieejamie resursi, izveidots lasītavas plauktu pārskats. Lasītavas krājumi papildināti ar 9 izdevumiem latviešu valodā, 2 vācu valodā un 4 angļu valodā.

Ieklausoties padomnieku sanāsmē izskanējušajos jautājumos, sagatavots pārskats par mums

pieejamajiem bibliotēku resursiem un to lietošanas kārtību. Tāpat arī atsaucoties jautājumiem par darbā noderīgām datubāzēm, izveidots vērtīgo interneta resursu pārskats, tas ievietots iekštīklā.

LATVIEŠU VALODA SENĀTA NOLĒMUMOS

Pagājušajā gadā juridisko tekstu redaktore pievērsa uzmanību atsevišķiem valodas jautājumiem, kas kopumā noderīgi nolēmumu rakstīšanā, attiecīgi papildināta valodas ieteikumu krātuve. Sagatavotie valodas ieteikumi attiecas uz aizvien niansētākiem valodas jautājumiem.

SENĀTA UN TIESU NOLĒMUMU SAGATAVOŠANAS VADLĪNIJAS UN IETEIKUMI

Pagājušajā gadā būtiskus papildinājumus piedzīvoja Senāta nolēmumu sagatavošanas kārtība – tā tika papildināta gan ar tehniskiem noformēšanas noteikumiem, gan noderīgiem piemēriem un arī ieteikumiem nolēmuma strukturēšanā.

Tā kā efektīva lietas izskatīšana Senātā ir tiešā veidā atkarīga no kvalitatīvas kasācijas sūdzības, tad šogad koordinēsim kasācijas sūdzības vadlīniju sagatavošanu.

Tāpat Senāta noslodze ir atkarīga no kvalitatīvas tiesas spriešanas zemākas instances tiesā. Pagājušajā gadā sākts un šogad turpināsies darbs pie Tieslietu padomes darba plāna uzdevuma – tiesas nolēmumu vadlīniju sagatavošanas. Tiesu efektivitātes darba grupai jau nodotas vadlīnijas administratīvajām tiesām, saskaņošanā ir ieteikumi nolēmumu sagatavošanā civillietās, izstrādē arī krimināllietās un administratīvā pārkāpuma lietās. Saņemts Tieslietu padomes efektivitātes darba grupas viedoklis, ka principā sagatavotās vadlīnijas būtu akceptējamas, vienlaikus diskusijai izvirzāms jautājums, kā ar vadlīnijām sasniegt mērķi, kas tika definēti kā lakoniskāku spriedumu rakstīšanas veicināšana.

TIESĪBU JAUTĀJUMU IZPĒTE

Nodaļa arī sniedza atbalstu departamentiem tiesību jautājumu izpētē nolēmumu sagatavošanai, kā arī atsevišķos gadījumos strādāja pie nolēmumu projektu sagatavošanas.

Sagatavotas 32 atbildes uz senatoru uzdotiem jautājumiem.

Tika organizēta un saturiski sagatavota Eiropas Savienības Tiesas tiesneses Inetas Ziemeles vadītā saruna par Eiropas Savienības Pamattiesību hartas piemērošanu.

TIESU PRAKSES APKOPOŠANA

Sagatavoti un publicēti seši tiesu prakses atziņu apkopojumi:

- Tiesu prakses apkopojums lietās par atlīdzinājumu no Ārstniecības riska fonda;
- Tiesu prakses apkopojums lietās par atlīdzinājuma saņemšanu atbilstoši Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likumā noteiktajai kārtībai;
- Tiesu prakses apkopojums par aizgādības, saskarsmes un uzturlīdzekļu jautājumiem;
- Tiesu prakses apkopojums par Uzņēmumu reģistra lietām;

- Atzišanas prasība. Starpkaru Senāta prakse un komentāri;
- Maksātnespējas un tiesiskās aizsardzības process. Senāta prakses apkopojums (2015.gads – 2022. gada marts);
- Eiropas Savienības Tiesas judikatūra Regulas par maksātnespējas procedūrām piemērošanā;
- Pierādīšanas pienākuma sadale civillietās. Senāta prakses apkopojums 2017–2021;
- Jau pabeigts darbs pie Krimināllietu departamenta 2022.gada lēmumu pārskata lietās, kurās iesniegts kasācijas protests, ar izceltiem secinājumiem par kasācijas protestu izskatīšanas rezultātiem. Tas tiks publicēts tuvākajās dienās.

Saskaņošanā atrodas:

- Ārpusģimenes aprūpe (audžuģimene, aizbildnība) un adopcija;
- Tiesu prakses apkopojums Lauku atbalsta dienesta lietās.

Tiek strādāts pie šādiem apkopojumu tematiem:

- Tiesu prakse sporta lietās;
- Prasības (*actio*): Latvijas Senāta prakse un komentāri;
- Spriedumu izpildāmība un *res judicata*: Latvijas Senāta prakse un komentāri.

Atzīmēta šādu tēmu aktualitāte:

- Tiesu prakses apkopojums cilvēku tirdzniecības lietās (Ministru kabineta apstiprinātā Cilvēku tirdzniecības novēršanas plāna 2021.–2023. gadam izpildei);
- Tiesu prakse dzīvojamo māju pārvaldības

jautājumos, apdrošināšanas lietās, zemesgrāmatu lietās un par atsevišķiem jautājumiem nekustamo īpašumu jautājumos.

DOKTORANTŪRAS SKOLAS PĒTĪJUMI

2022.gadā praktiski aizsācies pētniecības projekts sadarbībā ar Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorantūras skolu. Tajā promocijas darbu izstrādes procesā topošie tiesību zinātnieki izstrādā pētījumu par tiesu praksē aktuālu jautājumu vai ar tiesu praksi saistāmu jautājumu. Šobrīd noris pētījumu izstrāde par šādām tēmām:

- Izaicinājumi un iespējamie tiesiskie risinājumi saistībā ar negatīvās atzišanas prasību civilprocesā;
- Ekonomiskā analīze kā pierādījumu avots Eiropas Savienības konkurences tiesībās;
- Vienpusējas atkāpšanās tiesības izlietošanas tiesiskās sekas;
- Tiesu un likumdevējvaras mijiedarbība varas dalīšanas sistēmas ietvaros;
- Prakses apkopojums publisko iepirkumu jomā lietās par piedāvājuma grozījumu pieļaujamību;
- Tiesības uz taisnīgu tiesu nodrošināšana, izvēloties lietas iztiesāšanas veidu – mutvārdu vai rakstveida procesā.

Ambiciozu plānu 2023.gadam Judikatūras nodaļai nav, godprātīgi pildīsim tiešos un papildu pienākumus. Domāsim par jēgpilnu pienesumu, tāpēc testēsim idejas, lūgšim viedokļus.

● 2022.gada statistika¹ par publicēto Senāta nolēmumu skaitu dažādās vietnēs

	Izskatīto lietu skaits	Latvijas tiesu nolēmumu portāls manas.tiesas.lv	Judikatūras nolēmumu arhīvs at.gov.lv	Tiesību aktu portāls likumi.lv
Administratīvo lietu departaments	736	725	117	97
Civillietu departaments	973	699	91	55
Krimināllietu departaments	633	509	56	42
Kopā	2342	1933	264	194

● Sadalījums pēc publicēšanas veida: ar tēzēm vai tikai ar virsrakstu 2022.gadā

	Kopā publicēti Judikatūras nolēmumu arhīvā	Ar tēzēm	Tikai ar virsrakstu	Procentuāls sadalījums
Administratīvo lietu departaments	117	105	12	90/10
Civillietu departaments	91	57	34	63/37
Krimināllietu departaments	56	43	13	77/23

● Likumi.lv 2022.gadā pievienoti nolēmumi

	Likumi.lv pievienoti	Tiesību aktu panti (normas)
Administratīvo lietu departaments	97	264
Civillietu departaments	55	159
Krimināllietu departaments	42	78

¹ Dati uz 2023.gada 27.janvāri. Atsevišķi nolēmumi vēl atrodas saskaņošanas procesā.

ADMINISTRĀCIJA

ADMINISTRĀCIJAS VADĪBA. No kreisās: Informācijas tehnoloģiju nodaļas vadītājs Pāvels VEĻECKIS, Kancelejas vadītāja Elīna MAJORE, Komunikācijas nodaļas vadītāja Rasma ZVEJNIECE, Personāla nodaļas vadītāja Gunita AUZIŅA, Administrācijas vadītāja Sandra LAPIŅA, projektu vadītāja Zane MIČULE, juriskonsulte Ilze LEJA, Finanšu un saimniecības nodaļas vadītājs Uldis ČUMA-ZVIRBULIS

No Administrācijas vadītājas Sandras LAPIŅAS ziņojuma

2022.gadā Administrācijā strādāja 20 Administrācijas nodaļu darbinieki un 19 Kancelejas darbinieki.

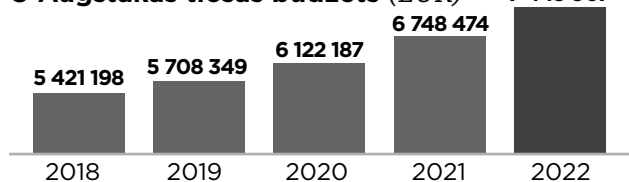
Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 50.¹ pantu Augstākās tiesas Administrācijai ir šādas funkcijas:

- veikt finanšu vadību;
- gādāt par materiāltehnisko nodrošinājumu;
- kārtot lietvedību;
- organizēt personālvadību un mācības;
- nodrošināt saziņu ar sabiedrību;
- veikt starptautisko sadarbību.

BUDŽETS UN PERSONĀLS

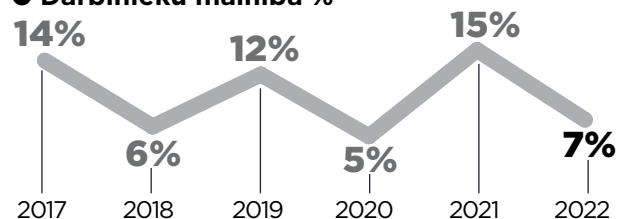
Augstākās tiesas budžets 2022.gadā bija 7 449 907 eiro – par 10 % vairāk nekā 2021.gadā.

● **Augstākās tiesas budžets (EUR)** **7 449 907**

2022.gadā vidēji strādāja 35 tiesneši un 118 darbinieki.

● **Darbinieku mainība %**

2022.gadā darbā pieņemts 21 darbinieks (2021 – 17), darba tiesiskās attiecības izbeigtas ar 9 darbiniekiem (2021 – 18). Personāla mainība samazinājusies uz pusi – no 15% uz 7%. Tiesnešu juridiskā atbalsta personāls šobrīd ir puse no visa darbinieku skaita. 35 tiesnešiem juridisko atbalstu sniedz 61 darbinieks – 38 palīgi, 3 konsultanti un 14 zinātniski analītiskie padomnieki, 6 Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas darbinieki.

STRATĒGISKĀ PLĀNA IZPILDE

Administrācijas uzdevums ir Augstākās tiesas darba nodrošināšana, un tā atbalstījusi un sekmējusi

Augstākās tiesas darbības stratēģijas izpildi visās tās prioritārajās jomās.

STABILAS JUDIKATŪRAS VEIDOŠANA

Lai sekmētu Senāta judikatūras un tiesu prakses pieejamības paplašināšanu, veikti uzlabojumi Augstākās tiesas mājaslapā Judikatūras nolēmumu arhīva meklētājā, tiesību aktu un citēto nolēmumu rādītājā, kā arī klasifikatoros pēc lietu kategorijām.

Sadarbībā ar Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu izstrādāta Senāta judikatūras nolēmumu arhīva rokasgrāmata un videoinstrukcija „Kā meklēt Senāta nolēmumus pēc numura”, top instrukcija “Kā meklēt Senāta nolēmumus pēc tiesību jomas”.

Izdota Senāta 2021.gada nolēmumu gadagrāmata, elektroniski tā pieejama Augstākās tiesas mājaslapā.

EFEKTĪVA KASĀCIJAS PROCESA NODROŠINĀŠANA

2022.gadā konkursa kārtībā atlasīti četri senatora amata kandidāti un viens senatora pienākumu izpildītājs. Konkursa kārtībā darbā pieņemti 10 senatoru palīgi, trīs zinātniski analītiskie padomnieki.

Augstākās tiesas budžeta prioritātēs 2023.gadam piešķirti līdzekļi 4 zinātniski analītisko padomnieku amata vietām, un ir uzsākts atlases process. Civillietu departamentā izdevās aizpildīt tikai vienu padomnieka amata vietu, šobrīd norisinās konkurss uz otru padomnieka amata vietu.

Darbu sākot, katram senatora palīgam un padomniekam pēc vēlēšanās tiek piesaistīts mentors un tiek uzraudzīts tālākais mentoringa process.

No 2022.gada nodrošināts konkurētspējīgs atalgojums senatoru palīgiem un zinātniski analītiskajiem padomniekiem. Arī Augstākās tiesas budžeta prioritārajos pasākumos 2023.gadam piešķirti līdzekļi darbinieku atalgojuma palielināšanai.

Senatoriem un viņu atbalsta dienestam organizētas juridiskās angļu valodas mācības un praktiskās nodarbības nolēmumu meklēšanai, mācības par datubāzēm.

Organizēta pieredzes un domu apmaiņa zinātniski analītiskajiem padomniekiem ar mērķi efektīvizēt padomnieku lomu Senāta stratēģiskā mērķa – kasācijas instances stiprināšana – sasniegšanā.

Organizēta Administratīvo lietu departamenta senatoru palīgu un zinātniski analītisko padomnieku vizīte Eiropas Savienības Tiesā. Ziemeļvalstu un Baltijas valstu mobilitātes programmas „Valsts administrācija” ietvaros īstenots projekts „Zināšanu, pieredzes un labās prakses apmaiņa starp Latvijas un Ziemeļvalstu Augstāko tiesu darbiniekiem par efektīvu darba organizāciju”, kura ietvaros notikušas trīs ārvalstu vizītes visu departamentu tiesnešu palīgiem un zinātniski analītiskajiem padomniekiem, apmeklējot Dānijas, Somijas un Norvēģijas Augstākās tiesas.

RESURSU IZMANTOŠANAS UN IEKŠĒJO PROCESU EFEKTIVIZĒŠANA

Pilnveidojot tiesas darba organizāciju, iekšējā izveidots kopējs Augstākās tiesas pasākumu kalendārs.

Lai uzlabotu darba procesus un nodrošinātu darbiniekiem atbilstošu darba vidi, veikta darbinieku apmierinātības aptauja. Notiek adaptācijas pārrunas

jaunajiem darbiniekiem, kā arī darba attiecības izbeigušo darbinieku intervijas. Viņu viedoklis par darbu Augstākajā tiesā palīdz izprast darba attiecību pārtraukšanas iemeslus, noskaidrot, vai sadarbība bijusi veiksmīga.

Jaunā redakcijā izdota Lietvedības instrukcija, sagatavotas jaunas veidlapas un veidnes. Notika apmācības par grozījumiem lietvedības instrukcijā, tiek sniegtas individuālas konsultācijas un skaidrojumi.

Tiesas dokumentu nosūtīšanai aktīvāk tiek izmantota e-adrese. Augstākās tiesas pārstāvji piedalās Tiesu administrācijas sanāksmēs par E-lietas un TIS2 ieviešanu, kā arī atsevišķi diskusijās par e-civillietu, e-krimināllietu un e-administratīvo lietu.

Modernizēta un pilnveidota tiesas IT infrastruktūra, ieviešot jaunus serverus un pārejot uz jaunāku serveru programmnodrošinājumu.

Uzsākts bijušās krimināllietu zāles pārveidošanas projekts, modernizējot to par mūsdienīgu konferenču zāli.

Apkopota informācija un nodrošināta departamentiem nepieciešamo juridisko resursu (datu bāzu) abonēšana.

SADARBĪBA UN DIALOGS

Nemot vērā, ka Augstākā tiesa nodrošina Tieslietu padomes darbu, Tieslietu padomes sekretariātā izveidotas un aizpildītas trīs jaunas padomnieku amata vietas.

Tieslietu padomes uzdevumā Augstākās tiesas administrācija sarunu festivālā LAMPA organizēja Temīdas telti ar divu dienu programmu, kurā piedalījās Tieslietu padomē pārstāvētās tiesu sistēmas institūcijas. Augstākā tiesas Temīdas teltī piedalījās ar tiesnešu un politologu dueli „Kam vajadzīga tiesu neatkarība?”.

Augstākā tiesa arī organizēja Latvijas tiesu komunikatoru pieredzes vizīti Eiropas Savienības Tiesā.

Aizvadītais gads bija Latvijas Republikas Satversmes simtgades gads, un Augstākā tiesa līdz ar citiem konstitucionālajiem orgāniem un valsts institūcijām iesaistījās šim notikumam veltītajā pasākumu programmā. Augstākā tiesa realizēja projektu „Senāts par Satversmi”, kura ietvaros veikti pētījumi par Senāta atziņām par Satversmi, izdota grāmata „Senāts lasa Satversmi”, rīkota diskusija „Satversme tiesneša rokās”, Augstākās tiesas Tviterkontā publicētas senatoru atziņas par Satversmi, izveidota izstāde „Senāts Satversmei”. Organizēta arī starptautiska konference „Augstāko tiesu loma konstitūciju vērtību saglabāšanā”, kurā piedalījās tiesneši no Latvijas, Lietuvas, Igaunijas, Austrijas Augstākajām tiesām, Čehijas Augstākās Administratīvās tiesas un Satversmes tiesas.

Sagatavoti un izdoti divi „Augstākās Tiesas Biļetena” numuri. Šogad tiks pabeigta Biļetena elektroniskā versija Augstākās tiesas mājaslapā.

Pārstāvēt Latviju starptautiskās tieslietu organizācijās un pārnacionālo tiesu tīklos, Augstākā tiesa komunicējusi Eiropas valstu Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīklā un ar citu valstu Augstākajām tiesām.

Sakarā ar Krievijas iebrukumu Ukrainā sniegts atbalsts Ukrainas tieslietu sistēmai un sabiedrībai, piedaloties ziedojumu vākšanā un labdarības akcijās. Sadarbībā ar Tiesu administrāciju realizēts Ārlietu ministrijas atbalstīts projekts ar mērķi atbalstīt Ukrainas Augstāko tiesu un stiprināt tās kapacitāti Eiropas integrācijas kontekstā.

SABIEDRĪBAS INFORMĒŠANA UN IZGLĪTOŠANA

Veidojot atvērtu un proaktīvu Augstākās tiesas komunikāciju ar sabiedrību, sagatavotas 286 preses relīzes par notikumiem Augstākajā tiesā un par Senātā skatītām tiesu lietām un judikatūru. Atbildēts uz 178 mediju jautājumiem.

Twitterkontā publicēts 501 tvīts. Sekotāju skaits gada laikā palielinājies par 43%, gada beigās bija 1360 sekotāji.

Organizēta preses konference pēc gada atskaides plēnuma un Mediju diena par tieslietām rakstošajiem žurnālistiem.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs un departamentu priekšsēdētāji piedalījušies plašākās intervijās medijiem un televīzijas raidījumos.

Augstākajā tiesā organizētas 13 tiesību zinību stundas skolēniem. Senatori un darbinieki kā Satversmes vēstneši devušies uz 30 Latvijas skolām.

Sākts skolēnus izglītojošu videomateriālu projekts – darba grupa veido trīs animācijas video – „Lietu veidi tiesā”, „Kāpēc ir vajadzīga tiesa” un „Tiesnesis”. Pabeigts viens video, divi tiek pilnveidoti un būs pabeigti 2023.gada 1.ceturksnī.

Augstākās tiesas muzejā un pa Tiesu pili novadīta 41 ekskursija. Pirmo reizi Augstākā tiesa piedalījās Muzeju naktī, un Augstāko tiesu apmeklēja aptuveni 700 interesentu.

Lai saglabātu vēstures liecības par atjaunotās Latvijas tiesu sistēmu, izveidotas trīs videointervijas un filma par bijušo Augstākās tiesas priekšsēdētāju Andri Gulānu.

ADMINISTRĀCIJAS PRIORITĀTES 2023. GADAM

- Efektīva finanšu vadība un kontrole;
- Specializētas tālākizglītības programmas izstrāde senatoru palīgiem;
- Senatoru palīgu un padomnieku atlases un kandidātu vērtēšanas kārtības pilnveidošana;
- Senatoru un padomnieku mācību un pieredzes apmaiņas vizītes EST, ECT un ārvalstu tiesās;
- Iekšējās komunikācijas, savstarpējas sadarbības un pieredzes apmaiņas veicināšana starp struktūrvienībām;
- Saņemto sūdzību izskatīšanas politikas pārskatīšana, daļu funkciju deleģējot Kanceleijai, lai samazinātu Augstākās tiesas priekšsēdētāja un departamentu slodzi to izskatīšanā;
- Informatīvo materiālu par Augstāko tiesu veidošana; skolēnus izglītojošo materiālu pabeigšana un prezentēšana;
- Proaktīva komunikācija, veidojot skaidras un vienkāršas preses relīzes par tiesu lietām; Diskusiju formātā organizēta Mediju diena;
- Divu starptautisku konferenču organizēšana – ACA Europe seminārs Eiropas Savienības valstu administratīvajām tiesām un konference „Tiesu loma Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumu izpildē”;
- Bijušās krimināllietu zāles pārveidošana par modernu, ar daudzveidīgiem tehniskajiem risinājumiem aprīkotu konferenču zāli Tieslietu padomes sēžu, plēnumu, konferenču norisei.

DISCIPLINĀRTIESA

Disciplinārtiesas priekšsēdētāja Ināra GARDA

Disciplinārtiesas locekļi Andris GUĻĀNS (līdz 29.07.), Vēsma KAKSTE, Anita KOVAĻEVSKA (no 24.10.), Ļubova KUŠNIRE, Anita POĻAKOVA, Inguna RADZEVIČA

No Disciplinārtiesas priekšsēdētājas Ināras GARDAS ziņojuma

Disciplinārtiesā 2022.gadā saņemtas un izskatītas četras sūdzības. No tiesnešu iesniegtajām sūdzībām trīs bija par Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumiem, viena par Tieslietu padomes lēmumu.

Saņemtas trīs sūdzības no personām (divas – no fiziskām personām, viena – no juridiskas personas) par tiesnešu rīcību. Divos gadījumos sūdzības nosūtītas izlemšanai Tiesnešu ētikas komisijai, jo sūdzībās bija norādes uz iespējamiem ētikas pārkāpumiem, savukārt vienā gadījumā iesniegumu atteikts pieņemt, norādot uz Disciplinārtiesas kompetenci un izskaidrojot disciplinārlietas ierosināšanas kārtību.

Sūdzības par Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumiem

Trīs tiesneši pārsūdzēja Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumus par viņu saukšanu pie disciplinārtbildības par necienīgu rīcību, pamatojoties uz Tiesnešu

disciplinārās atbildības likuma 1.panta pirmās daļas 3.punktu, un disciplinārsoda uzlikšanu – amatalgas samazināšanu (DT-1/2022, DT-2/2022 un DT-3/2022, attiecīgi Zemgales apgabaltiesas tiesnesei un Augstākās tiesas senatorei alga samazināta uz sešiem mēnešiem, ieturot 20% no amatalgas, bet Rīgas apgabaltiesas tiesnesei alga samazināta uz sešiem mēnešiem, ieturot 10% no amatalgas).

Visās trīs lietās tiesnešu necienīga rīcība bija saistīta ar vispārīgajā administratīvajā aktā – Ministru kabineta 2021. gada 9.oktobra rīkojuma Nr.720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu” 5.3.apakšpunktā paredzētā pienākuma uzrādīt Covid-19 vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu līdz 15.novembrim neizpildīšanu.

Disciplinārtiesā atzina par pamatotu Tiesnešu disciplinārkolēģijas secinājumu, ka vispārīgajā administratīvajā aktā noteiktais pienākums uzrādīt vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu attiecināms arī uz tiesnešiem. Vērtējot šajā aktā noteikto prasību par amata pienākumu pildīšanas ierobežojumiem kopsakarā ar Satversmē ietvertu varas dalīšanas

Disciplinārtiesā (no kreisās): sekretāre Santa VĪGANTE, Disciplinārtiesas locekles senatores Anita KOVAĻEVSKA, Vēsma KAKSTE, Inguna RADZEVIČA, Disciplinārtiesas priekšsēdētāja senatore Ināra GARDA, Disciplinārtiesas locekles senatores Ļubova KUŠNIRE, Anita POĻAKOVA

principu un tiesnešu neatkarības principu, kā arī likumā „Par tiesu varu” noteikto kārtību tiesneša atbrīvošanai, atcelšanai vai atstādināšanai no amata pienākumu pildīšanas, tika atzīts, ka Ministru kabineta rīkojums vienlaikus nav tiesisks pamats tiesneša atstādināšanai no amata pienākumu izpildes. Taču tas nenozīmē, ka šajā aktā uzliktais pienākums uzrādīt vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu nebūtu spēkā vai nebūtu attiecināms uz tiesnešiem.

Izvērtējot šī pienākuma neizpildi no tiesnešu disciplinārbildības aspekta, Disciplinārtiesā norādīja, ka tiesnesis sabiedrībā ieņem īpašu lomu un tam ir dotas pilnvaras lemt par citu sabiedrības locekļu tiesību vai pienākumu saturu, kā arī piemērot atbildību par pārkāpumiem. Līdz ar šīm pilnvarām uz tiesnesi gulstas arī paaugstināti uzvedības un likumpaklausības standarti. Tiesnesim ar savu rīcību (īpašās atbildības pienākuma ievērošanu) ir jārada piemērs citiem sabiedrības locekļiem, t. i., ne tikai jāizprot tiesiskas rīcības nozīmi, bet arī jāievēro – jārikojas tiesiski un atbilstoši tiesneša ētikas normām. Normatīvo aktu prasību neizpilde sabiedrībā var radīt priekšstatu, ka tiesnesis nav saistīts ar normatīvajām prasībām vai arī ka nepakļaušanās prasībām, kuras persona uzskata par nepamatotām vai prettiesiskām, var būt pieņemama un attaisnojama.

Noteikto prasību neizpilde ārkārtējā situācijā, kad bija jānodrošina valsts funkciju īstenošana, kas ietver citu cilvēku neapdraudēšanu un valsts amatpersonu, tostarp tiesnešu, īpašās atbildības pienākuma ievērošanu, dod pamatu tiesneša disciplinārās atbildības konstatēšanai un disciplinārsoda piemērošanai.

Disciplinārtiesā atzina, ka Tiesnešu disciplinārkolēģija, ņemot vērā Tiesnešu ētikas komisijas atziņas, ir pienācīgi pamatojusi savu lēmumu par disciplinārā pārkāpuma – necienīgas rīcības – konstatēšanu un attiecīgā disciplinārsoda noteikšanu.

Sūdzība par Tieslietu padomes lēmumu

Pirmo reizi Disciplinārtiesas pastāvēšanas laikā tika

saņemta un izskatīta tiesneša sūdzība par Tieslietu padomes lēmumu (DT-4/2022).

Sūdzību iesniedza tiesnesis, kurš bija viens no diviem kandidātiem konkursā uz tiesas priekšsēdētāja amatu un lūdza atcelt Tieslietu padomes lēmumu un nosūtīt materiālus jaunai izskatīšanai, norādot, ka atlases procedūra un kandidātu novērtēšana nav bijusi objektīva, tiesiska un taisnīga.

Disciplinārtiesā Tieslietu padomes lēmumu atstāja negrozītu, bet tiesneša sūdzību noraidīja.

Disciplinārtiesā norādīja, ka tiesas priekšsēdētāja amata kandidātu vērtēšanas kritēriju noteikšana, kandidātu atbilstības galīgā izvērtēšana un piemērotākā kandidāta izvēle ir Tieslietu padomes ekskluzīva kompetence. Savukārt Disciplinārtiesai jāpārbauda, pirmkārt, vai lēmums par piemērotāko kandidātu pieņemts tiesiskas un taisnīgas atlases procedūras rezultātā, nepārkāpjot patvaļas aizlieguma un vienlīdzīgas attieksmes principus. Otrkārt, vai atlases procedūrā nav pieļauti Tieslietu padomes noteiktās kārtības pārkāpumi.

Disciplinārtiesā konstatēja, ka tiesas priekšsēdētāja kandidātu izvērtēšanā ņemti vērā vieni un tie paši novērtēšanas kritēriji un izmantotas vienas un tās pašas novērtēšanas metodes. Vērtējumu kopsavilkumā ietvertais pamatojums sniedz skaidru un saprotamu priekšstatu par to, kāpēc tiesnesis, izvērtējot viņa piemērotību tiesas priekšsēdētāja amatam, saņēmis tieši tādu un ne citādu komisijas novērtējumu. Līdz ar to šādu novērtējumu nevar atzīt par neobjektīvu vai patvaļīgu.

Liels paldies visam Disciplinārtiesas sastāvam: senatoriem Anitai Poļakovai, Vēsmai Kakstei, Ļubovai Kušnerei, Ingunai Radzevičai un Andrim Guļānam, kā arī sekretārei Santai Vīgantei par profesionālo darbu, izturību, atsaucību, sapratni. Andris Guļāns beidza tiesneša pienākumu pildīšanu 2022.gada jūlijā. Disciplinārtiesas sastāvā ievēlēta senatore Anita Kovaļevska.

Augstākās tiesas plēnuma viesu uzrunas

LATVIJAS KRIMINĀLPROCESUĀLAIS REGULĒJUMS NENODROŠINA KONSTITUCIONĀLO TAISNĪGUMU

Ģenerālprokurors Juris STUKĀNS

Augsti godātais Augstākās tiesas priekšsēdētājs, augsti godātie Augstākās tiesas senatori, dāmas un kungi.

Prokuratūras likumā paredzētais prokuratūras uzdevums ir vienkāršs – likumības nodrošināšana. Iespēja, kā ģenerālprokurors to var ietekmēt, ir arī piedalīšanās Ministru kabineta sēdēs, dažādās padomēs, arī Plēnumā.

Izmantojot šo iespēju, vēlos izteikt atzinību visiem senatoriem par paveikto nozīmīgo darbu. Bet šodien gribu arī iezīmēt virzienu tiesiskās realitātes izmaiņām. Varbūt tas būs nedaudz šokējoši. Kāpēc? Tāpēc, ka daļa prokuroru un dažādas darba grupas negrib pieņemt šo pozīciju. Bet pagājušajā vasarā, kad man bija gods uzņemt Lietuvas un Igaunijas ģenerālprokurorus, guvu abu kolēģu apstiprinājumu manai domai, proti, gan Lietuvā, gan Igaunijā tiesnesis tiesas procesā nav tikai novērotājs no malas. Tiesnesis pēc savas iniciatīvas var daudz ko darīt. Bet kā ar cilvēktiesībām, tiesībām uz aizstāvību utt.? Lietuvas Konstitucionālā tiesa ir skatījusi šo jautājumu, un ir ļoti interesantas atziņas.

Šodien izteikšu trīs apgalvojumus, iezīmēšu divus jautājumus, un daži citāti no Lietuvas Konstitucionālās tiesas lēmuma.

Pirmkārt, tiesa kalpo sabiedrībai, tāpēc tiesas pienākums ir nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu, nodrošinot taisnīgumu.

Otrkārt, ja tiesiskais regulējums nenodrošina taisnīgumu, tad šāds regulējums neatbilst konstitūcijai.

Treškārt, taisnīguma atlikšana ir taisnīguma

noliegums (*justice delayed is justice denied*).

Tālāk pirmais jautājums. Vai Latvijas kriminālprocesuālais regulējums nodrošina konstitucionālu taisnīgumu un konstitucionālu tiesiskumu?

Droši vien teiksiet, ka jā, bet es atļaušos izvirzīt tēzi, ka NĒ – Latvijas kriminālprocesuālais regulējums nenodrošina konstitucionālo taisnīgumu. Bieži vien man kā ģenerālprokuroram sabiedrība uzdod jautājumu, vai tiešām tas, kas noticis, ir pareizi. Ir Augstākās tiesas nepārsūdzams lēmums, lieta ir atrisināta, bet cilvēki jautā – ko darīs ģenerālprokurors? Sākumā atbildēju, ka neko nedarīšu, bet tas bija nepareizi. Tas bija domāts, ka konkrētajā lietā vairs neko nevar darīt, tā ir slēgta. Bet es varu runāt par to.

Kaut gan tiesiskais regulējums, tas ir, Kriminālprocesa likuma 1.pants noteic, ka likuma mērķis ir noteikt tādu kriminālprocesa kārtību, kas nodrošina efektīvu Krimināllikuma normu piemērošanu un krimināltiesisko attiecību **taisnīgu** noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē. Būtība ir par to, vai tiesa **pēc savas iniciatīvas** var mainīt inkriminētā noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus uz būtiski atšķirīgiem, kas attiecas uz būtiski atšķirīgu noziedzīgu nodarījumu. Šo jautājumu Latvijā jau ilgstoši apspriež, bet nekas netiek mainīts. Tāpēc atļaušos nolasīt, ko konstatēja un atzina Lietuvas Konstitucionālā tiesa. Vai Latvijā un Lietuvā var būt atšķirīgs skaidrojums un izpratne par taisnīgumu? Domāju, ka nē. Arī visā Eiropas Savienībā nē, jo savienības būtība ir balstīta uz vienotiem tiesību principiem un vērtībām.

Ģenerālprokurors Juris Stukāns uzrunā plēnumu

Tātad citāti no Lietuvas Konstitucionālās tiesas 2013.gada 15.novembra lēmuma:

Lietuvas Augstākās tiesas un Apelācijas tiesas ieskatā – tiesas mērķis ir noskaidrot patiesību, pienākums **aktīvi** rīkoties kriminālprocesā, noteikt kriminālprocesa robežas un nepieļaut, lai personas, kas piedalās tiesas procesā, ļaunprātīgi izmantotu savas tiesības vai pilnvaras, kas dod pamatu uzskatīt, ka saskaņā ar Konstitūciju, tās 109.pantu, konstitucionālajiem taisnīguma un tiesiskuma principiem tiesa, izskatot krimināllietu, nedrīkst aprobežoties tikai ar apsūdzības rakstā norādītā noziedzīgā nodarījuma faktiem, tai jāveic visi Kriminālprocesa kodeksā paredzētie pasākumi, lai noskaidrotu patiesos inkriminētā nodarījuma apstākļus.

Tā raksta Lietuvas Augstākā tiesa un lūdz Konstitucionālajai tiesai attiecīgu skaidrojumu. Vai mūsu Senāta Krimināllietu departamenta senatori zem šāda viedokļa parakstītos, zinot, ka mūsu likumā ir daudz ierobežojumu ne tikai pirmajā instancē, bet arī otrajā un trešajā instancē?

Turpinot citēt:

Tiesai ir jābūt tiesīgai noteikt patiesos lietas faktus, pat ja prokurors vai citi procesa dalībnieki apgalvo, ka šie fakti ir atšķirīgi, tostarp gadījumos, kad tiesas secinājumi par noziedzīgā nodarījuma faktiem būtiski atšķiras no apsūdzības faktiem. Pretējā gadījumā lietas izlemšanu un līdz ar to arī taisnīguma īstenošanu ietekmētu procesa dalībnieku viedoklis, nevis tiesas vai tiesnešu veiktais attiecīgo pierādījumu novērtējums. No otras puses, iepriekš minētās tiesas pilnvaras noskaidrot patiesos lietas faktus ir jāīsteno tā, lai nodrošinātu konstitucionālās tiesības uz zināt apsūdzību, tiesības uz aizstāvību un citus konstitucionālos pienācīga tiesas procesa principus.

Lietuvas Republikas Konstitucionālā tiesa, interpretējot Konstitūcijas 31.panta otro daļu, kas noteic, ka noziegumā apsūdzētai personai ir tiesības uz taisnīgu un atklātu lietas izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā tiesā, norādījusi:

Konstitūcijā nostiprinātās normas un principi, *inter alia* Konstitūcijas 31. panta otrajā. daļā ir nostiprinātas personas tiesības uz lietas izskatīšanu neatkarīgā tiesā taisnīgā un atklātā veidā, tiesiskums un taisnīguma principi, paredz tādu tiesas kā tiesas spriešanas iestādes modeli, ka tiesu nevar saprast kā pasīvu procesa novērotāju un ka tiesas spriešana nevar būt atkarīga tikai no tiesai iesniegtajiem materiāliem; tiesai ir tiesības pašai veikt procesuālās darbības vai deleģēt šādas darbības noteiktām iestādēm/ ierēdņiem, *inter alia* prokuroriem, lai objektīvi un pilnīgi izmeklētu visus lietas apstākļus un noskaidrotu patiesību lietā; veicot procesuālās darbības, tiesai jābūt objektīvai un jārīkojas tā, lai neradītu aizspriedumainības vai atkarības iespaidu.

Lietuvas Republikas Konstitucionālā tiesa, interpretējot Konstitūcijas 109.panta pirmo daļu, kas nosaka, ka Lietuvā tiesiskumu īsteno tikai tiesas, norādījusi:

Konstitūcijā nostiprinātais taisnīguma princips, kā arī noteikums, ka taisnīgumu īsteno tiesas, nozīmē, ka konstitucionālā vērtība ir nevis tas, ka tiesa pieņem lēmumu, bet gan tas, ka tiesa pieņem **taisnīgu** lēmumu; konstitucionālais taisnīguma jēdziens ietver ne tikai formālu, nominālu tiesas īstenošanu taisnīgumu, ne tikai tiesas īstenošana taisnīguma ārējo šķietamību, bet galvenokārt tādus spriedumus (citus tiesas galīgos aktus), kas nav netaisnīgi pēc būtības; tiesas īstenots taisnīgums

tikai formālā veidā nav tas taisnīgums, ko nosaka, saglabā un aizsargā Konstitūcija (inter alia Konstitucionālās tiesas 2006.gada 21.septembra, 2012.gada 25.septembra un 2012.gada 19.decembra spriedumi).

Lietuvas Republikas Konstitucionālā tiesa, apskatot Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta interpretāciju, norādījusi, ka saskaņā ar ECT judikatūru tiesas pilnvaras pēc savas iniciatīvas piemērot krimināllikumam, kas paredz smagāku nodarījumu, pašas par sevi nav pretrunā Konvencijai.

Domāju, ka Senāta Krimināllietu departamenta senatori to negrib pieļaut, Augstākās tiesas judikatūra viennozīmīgi to ir vairākkārt akceptējusi. Tāpēc viens no maniem šodienas aicinājumiem ir mainīt Augstākās tiesas judikatūru.

Lietuvas Republikas Konstitucionālā tiesa konstatēja, ka saskaņā ar Konstitūciju, *inter alia* tās 31.panta otro daļu un 109.panta pirmo daļu, kā arī konstitucionālajiem tiesiskuma un taisnīguma principiem tiesai, kas izskata krimināllietu, ir jābūt iespējai mainīt apsūdzības faktus no tiem, kas attiecas uz inkriminēto noziedzīgo nodarījumu, uz tiem, kas attiecas uz būtiski atšķirīgu noziedzīgu nodarījumu. Īstenojot šīs tiesības, tiesai ir jāinformē apsūdzētais un citi procesa dalībnieki par šo iespēju, jānodrošina tiesības zināt apsūdzību, tiesības uz aizstāvību un citu konstitucionālo pienācīga tiesas procesa principu īstenošana.

Galarezultātā Lietuvas Konstitucionālā tiesa atzina, ka Lietuvas Kriminālprocesa kodeksa norma, kas neparedz pēc tiesas iniciatīvas mainīt lietas apstākļus, neatbilst Konstitūcijai.

Aicinu Augstāko tiesu veikt minēto jautājumu izvērtēšanu un mainīt tiesu praksi. Domāju, ir nepieciešami arī likuma grozījumi.

II

Otrais jautājums – par lietas izskatīšanas robežām kasācijas instances tiesā.

Nemot vērā Lietuvas Republikas Konstitucionālās tiesas atziņas (*tiesa nevar būt vienaldzīga un tiesiskais regulējums nevar radīt priekšnoteikumus, lai personu, kas vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, attaisnotu vai piesprieztu tai netaisnīgu sodu, tādējādi pārkāpjot konstitucionālo tiesiskuma principu*), ierosinu Augstākajai tiesai izvērtēt Latvijas Kriminālprocesa likuma regulējumu par Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem (KPL 575.pants), kas ir kasācijas pamats.

Lietuvas Kriminālprocesa kodeksa 369.pantā „Pārsūdzības un kasācijas tiesvedības pamati,” ir noteikts:

„1. Galīgā sprieduma vai rīkojuma pārsūdzēšana un lietas ir pakļautas kasācijai, ja: 1) ir notikusi nepareiza krimināltiesību piemērošana; 2) ir noticis šī kodeksa būtisks pārkāpums.

2. Nepareizi piemērots krimināllikums ir tad, ja ir nepareizi piemēroti Lietuvas Republikas Kriminālkodeksa vispārīgās daļas noteikumi un ja noziedzīgi nodarījumi nav kvalificēti saskaņā ar Lietuvas Republikas Kriminālkodeksa pantiem, daļām un punktiem, pēc kuriem tie būtu jākvalificē.

3. Par smagiem šā kodeksa pārkāpumiem uzskatāmi tādi šā kodeksa prasību pārkāpumi, kuru rezultātā ir ierobežotas likumā garantētās apsūdzētā tiesības vai kuri ir lieguši tiesai pilnīgi un objektīvi izskatīt lietu un taisīt taisnīgu spriedumu.”

Nobeigumā gribu viennozīmīgi piekrist Krimināllietu departamenta priekšsēdētājam par protestu kvalitāti. Jā, mēs to saprotam, mēs gribam būt labāki, taču katra iespējas ir ierobežotas. Bet esam ļoti pateicīgi Augstākajai tiesai par katru lēmumu. Priekšsēdētāja norādīja, ka ir daudz noraidītu protestu. Bet tas ir mūsu mērķis vai uzdevums – ja mums ir tiesību jautājums, mēs ejam uz kasāciju. Ja kasācija pieņem un izskaidro, mēs stingri kontrolējam, lai turpmāk šī piemērošana būtu saskaņā ar tiesas doto interpretāciju. Katrs Augstākās

tiesas lēmums tiek „novadīts” līdz katram prokuroram.

Paldies Augstākās tiesas Judikatūras nodaļai par ilgi gaidīto apkopojumu par prokuroru protestu kvalitāti. Šis ir vienīgais līdzeklis, ar kura palīdzību varam celt prokuroru kvalifikāciju. Jo mums, diemžēl, nav ne specializētas mācību iestādes, ne citu iespēju, lai prokurori varētu saņemt skaidri noformētus virzienus, kuros mums jāstrādā.

Paldies par uzmanību! Novēlu panākumus, veselību un apsoli interesantu darbu!

KATRS SENĀTA NOLĒMUMS VEIDO LATVIJAS TIESISKUMA MŪRI

Tieslietu ministres Ineses LĪBIŅAS-EGNERES videouzruna

Augsti godātais Augstākās tiesas priekšsēdētāja kungs! Augsti godātie Augstākās tiesas tiesneši!

Esmu patiesi pagodināta uzrunāt un sveikt jūs, godātie senatori, šā gada plēnumā.

Latvijas Republikas Satversmes kodolā ir nostiprinātas mūsu valsts vērtības – neatkarība, demokrātija, tiesiskums, cilvēka cieņa un cilvēks kā augstākā vērtība ar tam piemītošām pamattiesībām. To nodrošina ne tikai likuma vara, bet arī varas dalīšana.

Satversmes aizsargātās cilvēktiesības un sabiedrības vērtības un attiecības rakstītā tiesiskā ietvarā konkretizē likumdevējs.

Savukārt tiesu varai ir brīnišķīgs uzdevums – tiesisko regulējumu iedzīvināt un piemērot konkrētām tiesiskām attiecībām. To īsteno katrs individuāls tiesnesis, kas ir kā zināms medijs, starpnieks starp tiesību normu un cilvēku, jo ar tiesneša roku tiesības tiek padarītas dzīvas.

Turklāt tiesnesim ir jābūt redzošam, jo sabiedrības vērtības mainās, cilvēces un tehnoloģiju progress pilnveido un virza arī tiesisko domu. Tādēļ tiesnesim ir jāspēj ielūkoties aiz likuma teksta, lai sabiedrības vērtības ieraudzītu arī tad, kad likums klusē. Vienlaikus tiesnesim ir jāspēj saskatīt arī negodprātīgu tiesību izmantošanu un pat potenciālu konstitucionālas valsts apdraudējumu. Katrs individuāls tiesnesis ir arī tiesu varas seja. Objektīvi un taisnīgi izskatīta lieta veicina sabiedrības uzticēšanos tiesu varai un arī valstij kopumā. Šajā sakarā jo īpaši uzteicams Augstākās tiesas būtiskais pienesums Satversmes pamatvērtību – demokrātijas un tiesiskuma – stiprināšanā un arī Latvijas tiesiskās domas veidošanā. Senāts, risinot individuālus tiesību strīdus, ir reflektējis par sabiedrībai nozīmīgiem notikumiem un stiprinājis Latvijas konstitucionālās vērtības. Senāts ar augsto darba kvalitāti arī veicinājis sabiedrības uzticēšanos valstij.

Turklāt Augstākā tiesa būtisko lomu Satversmes aizsargāto vērtību sardzē ir pildījusi, ne tikai dialogā ar Satversmes tiesu diskutējot par Senāta redzeslokā nonākušu tiesību normu satversmību, bet arī patstāvīgi interpretējot un piemērojot Satversmē atklātos tiesību principus un cilvēka pamattiesības.

Tāpat būtiski arī atzīmēt Augstākās tiesas devumu Eiropas Savienības tiesību attīstībā, vēršoties par nozīmīgiem tiesību jautājumiem Eiropas Savienības

Tiesā un respektējot tās kompetenci vienveidīgā Eiropas Savienības tiesību interpretācijā.

Katrs jūsu, godātie senatori, pieņemts tiesas nolēmums veido Latvijas tiesiskuma mūri, uz kura tālāk balstās visa tiesu sistēma, veidojot vienotu tiesu praksi un radot pārliecību katrā cilvēkā, ka tam prettiesiska aizskārums gadījumā ir tiesības uz taisnīgu tiesu, proti, uz skaidru, paredzamu, caurspīdīgu un efektīvu procesu ar tiesisku un taisnīgu rezultātu.

Taisnīgas tiesas priekšnoteikums ir spēcīga, kompetenta, mūsdienu izaicinājumiem gatava un neatkarīga tiesu vara. Tiesu neatkarība nav pašmērķis, bet gan pašsaprotama prasība, kas nodrošina sabiedrības uzticēšanos tiesai un valstij. Tātad tā ir arī atslēga tiesiskas un demokrātiskas valsts pastāvēšanai.

Tālab mana kā tieslietu ministres prioritāte ir stiprināt tiesu neatkarību. Nozīmīgs solis tiesu neatkarības veicināšanā ir Tieslietu padomes, kuras uzdevums ir līdzsvarot attiecības starp trim varām tiesiskuma jautājumos, statusa un kompetences stiprināšana.

Visas trīs varas vieno viens mērķis – neatkarīga, demokrātiska, nacionāla, tiesiska Latvija. Tas ir nodrošināms varām cieņpilni līdzās pastāvēt. Ir jāatmet ideoloģiski un politiski priekšnoteikumi tiesnešu karjeras jautājumos, ir jāuzticas tiesu varas spējai iekšēji pašorganizēties un pašpārvaldei risināt ar tiesnešu kvalifikāciju, ētiku un dienesta atbildību saistītus izaicinājumus, kā arī risināt pašas fiskālos jautājumus. Nav pieļaujama populistiska un nekonstruktīva kritika, tā rosina neuzticēšanos ne tikai tiesu varai, bet valstij kopumā. Tālab uz sadarbību vērst dialogi ir visu trīs varu atbildība. Tas ir eksistenciāli svarīgi ārējā apdraudējuma apstākļos, kas jo īpaši ir saasinājušies pēc 2022.gada 24.februārī Krievijas uzsāktā kara pret Ukrainu.

Visām trim varām plecu pie pleca ir jāstāvē demokrātijas, tiesiskuma un Latvijas neatkarības sardzē. Krievijas izraisītais karš Ukrainā ir mainījis ģeopolitisko situāciju. Tādējādi katra varas atzara atbildība ir neļauties Kremļa propagandas veicinātiem Latvijas legimitātes apdraudējumiem. Tas ir mūsu kopīgs uzdevums, lai ikviens Latvijas cilvēks justos droši un Latvijas valstiskums tiktu nosargāts.

Augsti godātie senatori, pateicos par jūsu nozīmīgo ieguldījumu cilvēktiesību nodrošināšanā un Latvijas konstitucionālo vērtību stiprināšanā! Turpiniet celt Latvijas tiesiskās domas latīņu!

TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS

TIESNEŠA LOMA VALSTS ATTĪSTĪBĀ

Jānis PLEPS

Senāta Administratīvo lietu departamenta senators

Senators Jānis Pleps, parakstot tiesneša amata zvērestu 2022.gada 22.decembrī

Demokrātiskas tiesiskas valsts pastāvēšanai principiāli svarīga ir neatkarīga un vienīgi likumam un tiesībām padota tiesu vara, kuru īsteno īpaši tam pilnvarotas konstitucionālas amatpersonas – tiesneši.¹

Bez neatkarīgas tiesu varas un pašu tiesnešu neatkarības nevar pastāvēt demokrātiska tiesiska valsts, jo citādi nav iespējams efektīvi aizsargāt personas

pamattiesības un novērst iespējamo valsts varas patvaļu. Eiropas valstu kopējā konstitucionālā tradīcija prasa nodrošināt un nekādos apstākļos neaizskart tiesu un tiesnešu neatkarību.² Latvijas Satversmes sapulcei, nosakot konstitucionālo iekārtu, nebija nekādu šaubu,

¹ Plašāk sk.: Pleps J., Pastars E., Plakane I. *Konstitucionālās tiesības*. Trešais izdevums ar Daiņa Īvāna priekšvārdu. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2021. 560.–565.lpp.

² Īpaši sk.: Eiropas Savienības Tiesas (virspalātas) 2018.gada 27.februāra sprieduma lietā C-64/16 *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* 41. un turpmākie punkti un 2018.gada 25.jūlija sprieduma lietā C-216/18PPU *Minister of Justice and Equality* 48. un turpmākie punkti.

ka „tiesām kā tiesību sargiem valstī jābūt neatkarīgām.”³ Aksiomātiski, ka tiesnešiem ir īpaša konstitucionāla atbildība par demokrātiskas tiesiskas valsts aizsardzību un konstitucionālās iekārtas saglabāšanu.⁴ Šajā kontekstā būtiska ir arī tiesnešu līdzdalība valsts attīstībā.

Lai aplūkotu detalizētāk attiecīgo jautājumu, manuprāt, nepieciešams raksturot valsts attīstības ideju konstitucionālajā iekārtā (A). Pēc tam secīgi iespējams noskaidrot tiesu varas iespējas ietekmēt valsts attīstību (B) un instrumentus, kas tiesām ir pieejami šim mērķim demokrātiskā tiesiskā valstī (C). Papildus tam prātā paturami laikmetīgie izaicinājumi, ar kuriem šobrīd saskaras tiesu vara (D), pirms kopsavilkumā izcelt tiesnesim vajadzīgo perspektīvu par valsts attīstību (E).

A

Ikviena konstitucionālā iekārta neizbēgami ir optimistiska. Tās pamatā ir konstitūcijas tekstos iekodētā pārliecība, ka valsts pastāvēs vienmēr un savā darbībā spēs nodrošināt nepārtrauktu attīstību.⁵

Attīstības (konstitucionālā progresa) ideja īpaši būtiska personas pamattiesību nodrošināšanā, kā arī atsevišķas personas un visas sabiedrības labklājības sekmēšanā. Uz valsti un tās konstitūciju tiek liktas cerības, ka pieejamais personas pamattiesību apjoms, kā arī atsevišķas personas un visas sabiedrības labklājība laika gaitā tikai pieaugs. Stagnācijas vai pat regresā ideja šajos jautājumos ir teju konstitucionāli nepieļaujama, jo iedzīvotāji sagaida nepārtrauktu izaugsmi un attīstību.⁶

Arī Latvijas Republikas Satversmes⁷ (turpmāk – Satversme) pamatos pirms simts gadiem ir likta Latvijas Satversmes sapulces locekļu ticība, ka viņu izstrādātā Satversme nodrošinās tautas labklājību un kārtību valstī, kā arī padarīs Latviju laimīgu.⁸ Kā savulaik uzsvēris pirmais Saeimas priekšsēdētājs

Fridrihs Vesmanis⁹, „valstij var būt tikai viens mērķis – nodrošināt visaugstāko labklājības mēru visiem pilsoņiem. [...] [Mēs] nodrošināsim valstij labklājību un attīstību. [...] [Spēsim] panākt to, lai Latvija būtu stipra un laimīga.”¹⁰

Satversme paredz visu tajā noteikto valsts varas institūciju pienākumu īstenot Satversmē ietvertu konstitucionālās iekārtas mērķi – padarīt Latviju stipru un laimīgu. Gan likumdevējs – Latvijas pilsoņu kopums un Saeima, gan izpildvara – Ministru kabinets un tam padotās valsts pārvaldes iestādes, gan tiesu vara ir saistīta ar Latvijas Satversmes sapulces pausto gribu nodrošināt nepārtrauktu valsts izaugsmi un attīstību. Šī Satversmes devēju ideja par Satversmes uzdevumu un jēgu kopš Satversmes ievada izvēršanas ir fiksēta Satversmes ievada pirmajā rindkopā.¹¹

B

Valsts attīstības jautājumi, kuros parasti dominē sabiedrības demokrātiskās diskusijas un politiskās izšķiršanās elementi, lielākoties ir izlemjami politiskā procesā. Atbilstoši demokrātijas principam tie primāri ir paša pilsoņu kopuma vai tā demokrātiski leģitimēto politisko institūciju – Saeimas un Ministru kabineta – kompetencē. Tas, kāda būs nākotne, visupirms ir politikas, nevis tiesību jautājums. Šajā ziņā tiesu varas konstitucionālās pilnvaras nākotnes perspektīvā varētu šķist būtiski ierobežotas.

Tomēr Latvijas konstitucionālajā iekārtā ir nodrošināms ne tikai demokrātijas, bet arī tiesiskas valsts princips. Tiesiskas valsts princips paredz nodrošināt kā valsts varas dalīšanu, tā arī valsts varas padotību likumam un tiesībām. Tas savukārt prasa neatkarīgas tiesu varas kontroli pār visiem likumdevēja un izpildvaras lēmumiem.¹² Kā secinājusi Satversmes tiesa, „ārpus tiesu varas kontroles nevar palikt neviena no tiesību normām vai izpildvaras darbībām, ja tās aizskar kādas personas intereses”.¹³

Tas nozīmē, ka tiesiskā valstī ikviena valsts varas institūcija ir ierobežota ar likumu un tiesībām, un arī nākotne nav pilnīgi brīvi un patvaļīgi izlemjama. Demokrātiskās tiesiskas valsts vispārējie tiesību principi un konstitūcija paredz konkrētu procesuālu ietvaru, kādā konkrētajā valstī ir iespējams lemt par nākotni, kā arī saturiskus ierobežojumus, kurus labākas nākotnes centienos ir aizliegts tiesiski aizskart. Kā norādījusi Satversmes tiesa, neviena valsts varas institūcija, pat ne pati tauta, nav tiesīga neievērot Satversmi, tās

³ IV sesijas 1.sēdes 1921.gada 20.septembrī stenogramma. Grām.: *Latvijas Satversmes sapulces stenogrammas*. 14.burtņica. Rīga: Satversmes sapulces izdevums, 1921, 1318.lpp.

⁴ Piemēram, sk.: Barak A. *The Judge in a Democracy*. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2006.

⁵ Par līdzīgu fenomenu ekonomikā sk.: Varoufakis Y. *Talking to My Daughter. A Brief History of Capitalism*. London: Vintage, 2019, p.93–99.

⁶ Latvijas Satversmes sapulces loceklis Arveds Bergs bija piedāvājis Satversmes ievadā noteikt, ka Latvijas tauta ir radījusi savu patstāvīgu valsts iekārta, kura tautai nodrošinātu brīvu kultūrlu attīstību. Sk.: Satversmes komisijas 1921.gada 28.februāra sēdes protokols Nr.30. http://flriga.lu.lv/tzpi/materiali/protokoli/skom/Protokoli_1921_27-30.pdf

⁷ Latvijas Republikas Satversme. *Valdības Vēstnesis*, 30.06.1922., Nr.141.

⁸ Latvijas Satversmes sapulces prezidents Jānis Čakste savos ceļa vārdos Satversmei 1922.gada 7.novembrī teicis: „Mēs cerēsim visi un būsīm pārliecībā, ka šī jaunā Satversme mums līdzēs galīgi nodibināt Latvijā likumību un taisnību un līdz ar to tautas labklājību un kārtību. Lai šī jaunā Valsts Satversme padara Latviju laimīgu un stipru!” Sk.: I sesijas 1.sēde 1922.gada 7.novembrī. Grām.: *Latvijas Republikas Saeimas stenogrammas. I sesija (23 sēdes) (no 1922.gada 7.novembra līdz 1923.gada 23.martam)*. Rīga: Latvijas Republikas Saeimas izdevums, 1922, 1.sl.

⁹ Bijis arī Latvijas Satversmes sapulces loceklis un vienlaikus – Latvijas Senāta senators. Plašāk sk.: Drēģeris M. Fridrihs Vesmanis: Saeimas pirmais priekšsēdētājs, diplomāts un senators. *Jurista Vārds*, 04.09.2018., Nr.36(1042), 20.–32.lpp.

¹⁰ I sesijas 4. (svinīgā) sēde 1922.gada 18.novembrī. Grām.: *Latvijas Republikas Saeimas stenogrammas. I sesija (23 sēdes) (no 1922.gada 7.novembra līdz 1923.gada 23.martam)*. Rīga: Latvijas Republikas Saeimas izdevums, 1922, 35.–36.sl.

¹¹ Grozījums Latvijas Republikas Satversmē. *Latvijas Vēstnesis*, 08.07.2014., Nr.131.

¹² Endziņš A. Tiesiska valsts. *Jurista Vārds*, 15.02.2022., Nr.7(1221), 73.lpp.

¹³ Satversmes tiesas 1999. gada 9. jūlija sprieduma lietā Nr.04-03(99) secinājumu daļas 1.punkts.

normas, principus un vērtības.¹⁴ Savukārt tiesu varai ir konstitucionāla atbildība nodrošināt tiesiskumu – lai neviens nerīkotos prettiesiski un patvaļīgi. Aizsargājot konstitucionālo iekārtu un nosakot tās tvērumu, tiesu vara ietekmē arī likumdevēja un izpildvaras tiesības lemt par nākotni. Nākotne ir tiktāl politiski brīvi lemjama, ciktāl netiek pārkāptas tiesību normas, savukārt tiesu vara ir tā, kas citiem saistoši nosaka, ko prasa likums un tiesības konkrētajā gadījumā.¹⁵

Nākotnes perspektīva ir klātesoša ikdienas tiesas darbā. Tiesu varas pamatfunkcija, spriežot tiesu, ir nodrošināt taisnīgumu un aizsargāt atsevišķu personu tiesības lietās, kuras jau ir notikušas pagātnē. Atšķirībā no likumdevēja, kurš primāri ar jauniem likumiem tiecas nodrošināt lielāku taisnīguma iespējamību nākotnē, tiesas nodrošina tiesību aizsardzību un atjauno taisnīgumu pagātnes notikumos. Taču tas nenozīmē, ka tiesa lemtais neietekmē nākotni. Konkretizējot vispārējos tiesību principus un piemērojot Satversmi un likumus, tiesas formulē tiesisko ietvaru nākotnei. Proti, izspriežot konkrētu lietu, tiesas faktiski lemj arī par to, kā tiks izspriestas līdzīgas lietas nākotnē un kāds konkrētās tiesību normas tvērums tiks atzīts tiesību sistēmā.¹⁶ Savukārt tas nozīmē, ka nākotni konstitucionāli līdzveido ne vien likumdevējs un izpildvara, bet arī tiesu vara.

Līdz ar to demokrātiskā tiesiskā valstī, lai nodrošinātu tiesiskas valsts principa īstenošanu un pienācīgu personas pamattiesību aizsardzību, tiesu vara neizbēgami savā darbā saskaras ar valsts attīstības jautājumiem un tos būtiski ietekmē.

C

Vienlaikus uzsverams, ka tiesu vara nelemj par valsts attīstības jautājumiem politiski, kā to dara likumdevējs vai izpildvara, bet izmanto pavisam citus instrumentus un argumentus šajā procesā. Tā nav politiska tiesību jaunrade, bet gan korekta rakstīto tiesību normu iztulkošana vai vispārējo tiesību principu atvasināšana un konkretizācija.¹⁷ Tiesas darbojas ar juridiskajām metodēm tiesību normu piemērošanas procesā, un nākotnes jautājumu līdzveidošana ir tikai sekas pienācīgi veiktam tiesu darbam demokrātiskā tiesiskā valstī.

Pirmkārt, tiesu vara savā darbā īsteno likumdevēja un izpildvaras radīto tiesību normu un pieņemto lēmumu tiesiskuma kontroli. Šajā procesā tieši tiesām ir garantēts pēdējais vārds rakstīto tiesību normu iztulkošanā un vispārējo tiesību principu

konkretizācijā. Tieši tāpat tieši tiesas konkrētās lietās izšķir vērtību dialogus starp likumdevēju un tiesām, nosakot piemērojamās tiesību normas un pieļaujamās judikatūras atziņas.

Otrkārt, tiesu vara konkrētās lietās identificē rakstīto tiesību normu nepilnības un pastāvošos likuma robus un konkretizē šajos gadījumos nepieciešamo regulējumu, lai taisnīgi atrisinātu konkrēto lietu. Būtiski, ka tieši tiesas nodrošina Satversmes pamatprincipu un vērtību, jo īpaši personas pamattiesību, tiešu piemērojamību.¹⁸

Treškārt, tiesu vara konkretizē demokrātiskas tiesiskas valsts vispārējos tiesību principus un iztulko rakstītās normas. Vispārējo tiesību principu, rakstītajās tiesību normās lietoto augstas abstrakcijas jēdzienu un ģenerālklausulu saturu lielā mērā nosaka tiesu vara, konkrētajās lietās formulējot judikatūras atziņas, kas nākotnē ietekmē līdzīgu lietu izspriešanu un likumdevēja darbu.¹⁹

Visbeidzot, tiesu varai ir pieejami dažādi tiesiski instrumenti, kas ļauj korekti aktualizēt kādu būtisku tiesību sistēmas problēmu un aizsākt dialogu tās risinājumu meklēšanai (piemēram, tiesneša atsevišķās domas, tiesas blakus lēmums, tiesas pieteikums Satversmes tiesai vai prejudiciālais jautājums Eiropas Savienības tiesai).

Pieejamie instrumenti tiesas spriešanas procesā, piemērojot tiesību normas, lai nodrošinātu taisnīgu lietas risinājumu, dod iespēju tiesu varai izteikties par valsts attīstības jautājumiem un konkretizēt tiesību ietvaru, kādā tiesiski iespējams veidot nākotni politiskā procesā.

D

Divdesmit pirmā gadsimta otrā desmitgade skaudri atgādinājusi Eiropai, ka vēsture nav beigusies²⁰ un demokrātiska tiesiska valsts joprojām ir apdraudēta, saskaroties ar jauniem un arī jau zināmiem apdraudējumiem. Eiropa un pasaule saskaras ar sarežģītiem laikiem, un ziemas tuvošanās²¹ ir izaicinājums visām demokrātiskām tiesiskām valstīm.²²

Neliberālās demokrātijas, kuras lepojas ar šķietamu efektivitāti un stabilitāti, ir klātesošs drauds Eiropā. Var gadīties, ka sabiedrības vairākums ir spējīgs demokrātiskā ceļā mainīt tiesisku valsti pret mānīgu drošības un ekonomiskās izaugsmes sajūtu, akceptējot personas pamattiesību ierobežojumus

¹⁸ Feldhūne G. „Likumu klusēšana” un Satversmes tiesas kompetence. *Likums un Tiesības*, 4.sēj., 2002, Nr.3(31), 84.lpp.

¹⁹ Sk. arī: Sniedzīte G. *Tiesnešu tiesības. Jēdziens un nozīme Latvijas tiesību avotu doktrīnā*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 115.–116.lpp.

²⁰ Laikmetu pēc 1989.gada pārmaiņām Eiropā ierasts raksturot ar atsauci uz kanonisko Frensisu Fukujamas rakstu. Sk.: Fukuyama F. The End of History? *The National Interest*, No.16, Summer 1989, pp.3–18.

²¹ Laikmeta sajūtas raksturojumam iederīgs Džordža R.R. Mārtina kulta romāna „Troņu spēles” pirmo nodaļu motīvs, kas īpaši izcelts seriāla „Troņu spēles” pirmās sezonas pirmās epizodes nosaukumā „Winter is coming”. Sal. arī: Kasparov G., Greengard M. *Winter is coming. Why Vladimir Putin and the Enemies of the Free World must be stopped*. New York: Public Affairs, 2015.

²² Plašāku kontekstu sk. arī: Kershaw I. *Roller-Coaster. Europe, 1950–2017*. London: Penguin Books, 2019, pp.541–562.

¹⁴ Satversmes tiesas 2012.gada 19.decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2012-03-01 18.3.punkts.

¹⁵ Plašāk sk.: Forlenders H. Iztulkotājs kā suverēns ar neierobežotu varu. *Likums un Tiesības*, 3.sēj., 2001, Nr.10(26), 299.–302.lpp.; Endziņš A. Tiesu sistēmas un politikas saskarsme un dinamika. *Jurista Vārds*, 07.05.2002., Nr.9(242), 4.–5.lpp.

¹⁶ Sal.: Breyer S. *The Authority of the Court and the Peril of Politics*. Cambridge and London: Harvard University Press, 2021, pp.68–69.

¹⁷ Politika un tiesneša konstitucionālās lomas atšķirības eleganti uzsvēris ASV Augstākās tiesas tiesnesis Neils Gorsušs savā uzklausīšanā ASV Senātā. Sk.: Gorsuch N. *A Republic, if You can keep it*. New York: Crown Forum, 2019, pp.322–323.

un tiesu „pakošanu”, likvidējot to neatkarību.²³ Līdzās politiskai korozijai demokrātiskas tiesiskas valstis apdraud nepieciešamība arvien vairāk aizsargāt to nacionālo drošību. Reāli kara draudi, kurus rada Krievijas agresija pret pastāvošo pasaules starptautiski tiesisko kārtību un demokrātiskas tiesiskas valsts vērtībām, ar to saistītie dažādie hibrīdapdraudējumi, kā arī globālas pandēmijas, kādas pietiekami sen nav pieredzētas, faktiski atjaunojušas pastāvīgu valsts darbību izņēmuma stāvokļa režīmā.²⁴ Pašaizsargājošas demokrātijas principa atdzimšana neliecina neko labu ilgtermiņā, jo tas nenovēršami nozīmē būtisku regresu personas pamattiesību izpratnē un aizsardzībā. Tas var radīt demokrātiskas tiesiskas valsts juridisku koroziju, kad vispārējo tiesību principu konkretizēšanā un konstitūcijas iztulkošanā šķietami sabiedrības drošības interesēs notiek tiesiskas valsts principu vājināšana.²⁵

Papildus tam dažādas ekonomiskās krīzes un globālo klimata pārmaiņu izaicinājumi ir neizbēgami satricinājuši iespējas nodrošināt labklājības pieaugumu. Ilgtspējības perspektīva konstitucionāli ierobežo šodienas paaudzes ekonomiskās cerības.²⁶ Šobrīd kritizētā patērētāju sabiedrības pieeja vēsturiski nodrošināja Eiropas demokrātisko tiesisko valstu veiksmes stāstu un labklājības pieaugumu. Iespējams, Valsts prezidenta Egila Levita darinātais jaunvārds „pietiekamība” ir pietiekums tam, ka vairāk labklājības kā šobrīd vairs nekad nebūs.²⁷

Sarežģītos laikos gan likumdevējam un izpildvarai, gan arī tiesu varai ir grūtāk paredzēt nākotni un tiesiskos ietvaros izlemt valsts attīstības jautājumus. Saskaroties ar nenoteiktību, bieži vien izrādās, ka vēl nav atrastas gatavas atbildes jaunajiem izaicinājumiem, bet iepriekš zināmās patiesības ir nederīgas.²⁸

Šādos apstākļos uz tiesu varu gulstas lielāka atbildība un nepieciešamība pēc ilgtermiņa redzējuma, lai, saskaroties ar demokrātisku tiesisku valstu koroziju un apdraudējumu, nepieļautu demokrātiskas tiesiskas valsts likvidēšanu, atsakoties no personas pamattiesību aizsardzības un valsts varas padotības likumam un tiesībām. Arī šajos laikos tiesu varai paliek konstitucionāls pienākums nodrošināt tiesiskumu un nepieļaut nekādus kompromisus ar to.

E

Šobrīd, iespējams, vairāk nekā jebkad iepriekš demokrātiskas tiesiskas valsts pastāvēšana un spēja

nodrošināt valsts attīstību ir atkarīga no tiesu varas un katra tiesneša spējas aizsargāt tiesiskumu un cilvēka pamattiesības. Demokrātiskas tiesiskas valsts apdraudējumi viscaur Eiropā bīstami tuvojas tām robežām, kad tieši tiesu varai ir pienākums aizsargāt konstitucionālo iekārtu.²⁹ Šā konstitucionālā pienākuma izpildei varētu būt noderīgas dažas nostādnes, kas raksturo tiesneša lomu konstitucionālajā iekārtā.

Pirmkārt, tiesnesis nedrīkst iekrist kultūrkares slazdos, kurus politikas praktiķi mēģina uzspiest tiesu varai. Tiesu aktīvisms un tiesu pašierobežošanās ir politikas zinātnes koncepcijas, skaidrojot tiesas kā politiskus aktorus politiskā cīņā par varu. Taču, konstitucionāli raugoties, katra tiesneša pienākums ir precīzi un adekvāti piemērot visas spēkā esošās tiesību normas pēc to mērķa un jēgas. Un tas nav ne tiesu aktīvisms, ne tiesu pašierobežošanās. Tā ir profesionāla un godprātīga tiesu varai piešķirto konstitucionālo pilnvaru īstenošana.³⁰

Otrkārt, katra tiesneša darbības ietvaru nosaka pienākums aizsargāt un stiprināt demokrātisku tiesisku valsti un Satversmē noteiktās konstitucionālās vērtības. Tas darāms tiesiskas valsts ietvaros, prasmīgi īstenojot visas konstitucionālās pilnvaras, kuras tiesu varai piešķir Satversme. Īpaša nozīme šajā ziņā ir personiskam paraugam un priekšzīmei. Tiesneša darbībā jābūt īstenotām tiesiskas valsts vērtībām, un nevar būt nesakrītība starp teoriju un praksi, Satversmē prasīto un ikdienas rutīnu.³¹

Visbeidzot, tiesnesis nedrīkst būt pesimists. Viņam ir jātic demokrātiskai tiesiskai valstij un Satversmē noteiktām konstitucionālām vērtībām un jāspēj tās īstenot un aizsargāt. No tiesneša ir jāspēj prasīt un sagaidīt ticību Latvijai un tās Satversmei, kā arī valsts attīstībai. Uzticība Latvijai un tās Satversmei nav tikai svētku reizēs iederīgs skaists deklaratīvs lozungs; sabiedrības uzticēšanos tiesu darbam un tiesu autoritāti vairo šo vērtību konsekventa īstenošana ikdienā.

Latvijas Satversmes sapulce noteica Satversmi ar pārliecību, ka tā spēs radīt izcilu konstitucionālo iekārtu, kas nodrošinās personas pamattiesības un sekmēs kopējo labklājību. Konstitucionāli nav pieļaujams atzīt, ka varam samierināties ar viduvēju vai vārgu konstitucionālo iekārtu. Tādēļ arī sarežģītos laikos nedrīkst zaudēt optimismu un pārliecību par Satversmes perspektīvām tās otrajā simtgadē. Latvija vienmēr būs stipra un laimīga!

Raksta pamatā eseja, kas sagatavota un iesniegta konkursā uz Augstākās tiesas senatora amatu atbilstoši saņemtajam tēmas formulējumam (Augstākās tiesas tiesneša amata kandidāta atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības VI sadaļa)

²³ Plašāk sk.: Sajó A. *Ruling by Cheating. Governance in Illiberal Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2021.

²⁴ Sal. ar Karla Šmita izteikto prognozi. Sk.: Foreword to the Third Edition (1964). Grām.: Schmitt C. *Dictatorship. From the origin of the modern concept of sovereignty to the proletariat class struggle*. Cambridge: Polity Press, 2014, p.xxxi.

²⁵ Plašāk sk.: Barak A. *The Judge in a Democracy*. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2006, pp.283–305.

²⁶ Kušners E. Ilgtspējība. *Jurista Vārds*, 15.02.2022., Nr.7(1221), 82.–83.lpp.

²⁷ Valsts prezidenta Egila Levita uzruna tautai Latvijā un pasaulē Lieldienās, 12.04.2020. <https://www.president.lv/lv/jaunums/valsts-prezidenta-egila-levita-uzruna-tautai-latvija-un-pasaule-lieldienas>

²⁸ Sal.: Sinaiskis V. *Civiltiesības I. Vispārējie civiltiesību pamati*. Rīga: Valters un Rapa, 1935, 4.lpp.

²⁹ Sal.: Šulmane D. Jurista pirmais uzdevums ir nebūt neitrālam. Intervija ar Lietuvas Konstitucionālās tiesas priekšsēdētāju Daiņu Žalimu. *Jurista Vārds*, 19.12.2017., Nr.52(1006), 11.lpp.

³⁰ Mesonis G. Tiesu aktīvisms: Lietuvas Konstitucionālās tiesas prakse. Grām.: *Konstitucionālās tiesas aktīvisms demokrātiskā valstī. Judicial Activism of a Constitutional Court in a Democratic State*. Rīga: Satversmes tiesa, 2016, 139.–140.lpp.

³¹ Plašāk sk.: Endziņš A. Tiesiska valsts. *Jurista Vārds*, 15.02.2022., Nr.7(1221), 72.–73.lpp.

MUTVĀRDU PROCESA NOZĪME TIESAS SPRIEŠANĀ: TIESĪBU VĒSTURES ASPEKTI

Referāts nolasīts LU Juridiskās fakultātes un Rīgas apgabaltiesas zinātniski praktiskajā konferencē „Apelācijas instances tiesas darba kvalitāte un efektivitāte Covid-19 ierobežošanas apstākļos, nākotnes izaicinājumi, nodrošinot uz cilvēku tiesībām centrētu justīciju” 2022. gada 5. decembrī

Dr. iur., doc. Elīna GRIGORE-BĀRA

Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomniece

Pirms kāda tiesību jautājuma analīzes kontinentālajā Eiropā ir pieņemts apzināt tā vēsturiskās attīstības gaitu. Tiesību vēsture nav vienkārša taisnvirziena attīstība, tai raksturīga pastāvīgu (aprioru) tiesību ideju, principu un institūtu līdzāspastāvēšana ar periodisku citu tiesību normu izžušanu un atgriešanos. Taisnīgas tiesas ideja ir pastāvīgi klātesoša tiesiskās kārtības sastāvdaļa jau gadsimtiem ilgi, taču tiesas spriešanas forma ir mainījusies no viena laikmeta uz nākamā. Arī mutiskuma un rakstiskuma principi daudzu gadsimtu gaitā ir bijuši klātesoši tiesvedības regulējumā, pārmaiņus vienu vai otru izvirzot priekšplānā kā svarīgāko un nepieciešamāko taisnīguma sasniegšanai. Tiesību vēsturē varam redzēt iespējamās tiesisko problēmu risinājumus. Tajā pašā laikā šīs pastāvīgās pārmaiņas apliecina arī to, ka mēs neesam sasnieguši tiesību sistēmas attīstības galapunktu – vēl arvien nav noformulēts ideālais un pilnīgais taisnīgas tiesas regulējums. Mēs atrodamies tiesību attīstības ceļa vidū. Lai neietu pa apli vai pat nekāptos atpakaļ, būtu jāzina līdz šim noietais ceļš. Tāpēc mana šodienas priekšlasījuma mērķis ir sniegt ieskatu mutvārdu procesa vēsturiskās attīstības gaitā, lai pēc tam jau plašākā kontekstā varētu spriest par mutiskuma principa nozīmi tiesas spriešanā šodien.

Baltu un līvu paražu tiesību periodā (laikā līdz 13.gs.) tiesvedība atradās sākotnējā attīstības pakāpē – vērsšanās pēc tiesas aizsardzības drīzāk bija izņēmums, jo strīdi lielākoties tika izšķirti ārpus tiesas kārtībā. Nepastāvēja nekādas īpašas tiesu iestādes. Ja tiesas process notika, tas bija atklāts un norisinājās mutvārdos. Spriedums tika pasludināts mutvārdos un arī nekavējoties izpildīts, jo pārsūdzības iespēju vēl nebija.¹

Livonijas periodā tiesas spriešanas funkcija tika uzticēta ar publisko varu apveltītiem tiesību subjektiem, kā arī pakāpeniski tika ieviesta iespēja tiesas spriedumus pārsūdzēt. Tiesvedībai bija raksturīgs formālisms, kas sevišķi spilgti izpaudās tādā procesa elementā kā zvēresta došanās. Svarīgi bija zvēresta tekstu norunāt neklūdīgi, jo pārtiekšanās vai

kaut viena vārda izlaišana varēja kļūt par pamatu lietas zaudēšanai.² Līdz ar to mutvārdu forma tika uzskatīta par pašsaprotamu un obligātu līdzekli patiesības noskaidrošanai tiesas procesā.

Arī viduslaiku pilsētu tiesību avotos tika nostiprināts princips, ka tiesu spriež tikai tiesa. 13.gadsimta sākumā sastādīto Rīgas-Rēveles tiesību pirmais pants noteica: „Pirmkārt, katrā ziņā, – lai neviens nespriež tiesu pats, bet, ja kāds kādam kaitē, tad lai, savam tuvākam klātesot, (cietušais) pieprasa atlīdzinājumu tiesneša klātbūtnē un saskaņā ar noteiktajām tiesībām.”³ Civilprocess un kriminālprocess šajā laikā vēl nebija nošķirti. Gan delikti, gan noziegumi tika iztiesāti tikai pēc tam, kad cietušais bija vērsies tiesā, proti, akuzācijas procesa kārtībā. Arī pilsētās tiesas process notika publiski un mutvārdu formā. Galvenie pierādīšanas līdzekļi bija liecinieku liecības. Tiesas spriedums tika pasludināts publiski.⁴

Tieši pilsētu tiesībās ir atrodamas pirmās liecības par rakstveida elementu ieviešanu tiesas spriešanā. Hamburgas-Rīgas tiesību (1270.gada redakcijā) 11. (LVXVI) pantā bija noteikts: „Ja [...] kādam vīram kaut kas tajā [spriedumā] nepatīk, viņam tādēļ jāatgriežas pie grāmatas, un viņam nolasa to no grāmatas.”⁵ Tātad, domājams, tiesiskās noteiktības dēļ rakstveida elementi vispirms tika attiecināti tieši uz tiesas spriedumu un nevis uz pašu lietas iztiesāšanu. Pētot tiesas spriešanu viduslaiku pilsētās, Minhenes Universitātes tiesību vēstures profesore Zuzanne Lepsius (*Susanne Lepsius*) ir secinājusi, ka 14.gadsimta laikā Itālijas pilsētās tika paaugstinātas prasības tiesas procesuālo darbību

¹ Blūzma V., Lazdiņš J. Paražu tiesības Latvijas teritorijā līdz XIII gs. Grām.: Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.–16.gs. 1.sējums. Prof. E. Melķiņa redakcijā. Rīga: LU žurnāla „Latvijas Vēsture” fonds, 1998, 24.lpp.

² Lazdiņš J. Komentārs. Zemnieku tiesības. Grām.: Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.–16. gs. 1.sējums. Prof. E. Melķiņa redakcijā. Rīga: LU žurnāla „Latvijas Vēsture” fonds, 1998, 44.lpp.

³ Rīgas-Rēveles tiesības. Grām.: Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.–16. gs. 1.sējums. Prof. E. Melķiņa redakcijā. Rīga: LU žurnāla „Latvijas Vēsture” fonds, 1998, 182.lpp.

⁴ Osipova S. Komentārs. Rīgas-Rēveles tiesības. Grām.: Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.–16.gs. 1.sējums. Prof. E. Melķiņa redakcijā. Rīga: LU žurnāla „Latvijas Vēsture” fonds, 1998, 190., 191.lpp.

⁵ Hamburgas-Rīgas tiesības jeb Rīgai noteiktā Hamburgas 1270. gada statūtu redakcija. Grām.: Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.–16.gs. 1.sējums. Prof. E. Melķiņa redakcijā. Rīga: LU žurnāla „Latvijas Vēsture” fonds, 1998, 216.lpp.

izteikšanai rakstveidā. Tiesu notāriem, piedraudot ar naudas sodu, tika uzdots notiesājošus spriedumus un pušu sūdzības fiksēt tiesu reģistrā. Spriedumi krimināllietās tika uzskatīti par tik svarīgiem, ka tie bija jāreģistrē uz pergamenta, nevis uz papīra kā citi tiesas akti. Notāram bija jāprotokolē arī liecinieku liecības. Savukārt pēc amata pilnvaru termiņa beigām tiesu notāriem bija pienākums visas viņu sarakstītās tiesu grāmatas nodot pilsētas arhīvam.⁶ Jāpiebilst, ka vispārējā tendence arvien vairāk dažādus tiesību aktus noformēt rakstveidā Eiropā bija saistāma ar notāru darbības izplatību. Viduslaiku pilsētas notāru bija daudz, un sākot ar 15. gadsimtu valdnieki sāka arī normatīvi regulēt tiesvedību un lietvedību.⁷ Tā piemēram, Zviedru Vidzemē 17.gadsimta pirmajā pusē pie zemes tiesām jau pastāvēja kanceleja un tiesas sekretārs, kura agrākais amats nosaukums, kā raksta Zallis Lēvenbergs, esot bijis „notārs”.⁸ Līdz ar to varam secināt, ka ar laiku daļa no notāru funkcijām tiesvedībā tika nodota tiesu sekretāriem.

Atklātais mutvārdu tiesas process viduslaiku tiesās zināmā mērā pildīja arī tiesas sprieduma pamatošanas funkciju. Procesa dalībnieku, trešo personu un plašākas sabiedrības iespēja vērot tiesvedības gaitu un tās noslēgumā noklausīties tiesas spriedumu sniedza iespēju saprast, kāpēc tiesas lēmums ir tieši tāds. Greifsvāldes Universitātes publisko, Eiropas un salīdzināmo tiesību profesors Uve Kišels (*Uwe Kischel*) ir secinājis, ka atklātums un līdz ar to zināmā mērā arī mutvārdu forma par tiesas nolēmuma rakstiska pamatojuma aizstājēju varēja kalpot tādēļ, ka viduslaikos strīdu izšķiršanā nepiemēroja kompleksas tiesību konstrukcijas un pati tiesību piemērošana nebalstījās uz stingrām tiesību zinātnē izstrādātām metodēm. Tā vietā lietas visbiežāk varēja izspriest, vienkārši atsaucoties uz paražu tiesību normām un vadoties pēc pašas tiesas ieskata. Vienkāršo un reliģijas ietekmē veidoto tiesību stilistiku pakāpeniski nomainīja universitātēs mācīto tiesību uzvaras gājiens. Līdz ar šo tendenci pakāpeniski arī izzuda tiesvedības atklātuma un mutiskuma principi.⁹

Par šo tendenci savā disertācijā, kas veltīta Vidzemes un Kurzemes kriminālprocesa īpatnībām 15.–18. gadsimtā, rakstījis Zallis Lēvenbergs. Viņš izpētījis,

ka 15.gadsimta sākumā tiesas process krimināllietās bijis mutvārdu. Taču šo mutiskuma principu jau tā paša gadsimta beigās lēnām un pakāpeniski aizstājusi rakstiska procesa forma. Pārejas periodā abas procesa formas tiesu praksē pastāvējušas paralēli, veidojot jauktu procesa formu. Piemēram, prāvnieki savas pretenzijas tiesnesim varēja iesniegt rakstveidā, taču šos rakstus pirms iesniegšanas mēdza arī nolasīt skaļi. Šis ir arī tas laiks, kad radās bažas par procesa vilcināšanu.¹⁰ Līdz ar to rakstveida procesa forma tika uzskatīta par vienu no līdzekļiem, kas palīdzētu šo problēmu risināt, proti, paātrināt tiesvedības gaitu.

Z.Lēvenbergs secinājis, ka tiesu spriedumi krimināllietās tikuši taisīti līdzīgi kā Vidzemē, tā arī Kurzemes hercogistē. Proti, tas noticis ar tiesnešu balsu vairākumu, iepriekš noskaidrojot katru atsevišķā tiesas locekļa domas. Turklāt dažreiz šīs domas tika fiksētas rakstveidā, bet izņēmuma gadījumos sarežģītās lietās arī iesniegtas atsevišķu rakstu veidā. Pēc tam tika taisīts tiesas spriedums, kas sastāvēja no vēsturiskās daļas, motivācijas un rezolutīvās daļas.¹¹ Tādējādi prasība par tiesas sprieduma izteikšanu rakstveidā jau bija nostiprinājusies.

Zīmīgi, ka līdz ar rakstveida procesa nozīmes palielināšanos tika ierobežots arī tiesas procesa atklātības princips. Piemēram, 17.gadsimta otrajā pusē Rīgas pilsētas tiesās, atsaucoties uz nepieciešamību kā nodrošināt tiesas spriedēju autoritāti, tā arī cīnīties ar publikas un prāvnieku nepieklājīgu izturēšanos tiesas sēdēs, notikusi atteikšanās no atklātām tiesas sēdēm.¹² Tas ir viens no apliecinājumiem mutiskuma un atklātuma principa ciešajai saistībai.

Tiesvedības rakstveida formas nozīmes pieaugums bija saistīts arī ar inkvizīcijas procesa arvien plašāku piemērošanu. Latvijas Universitātes docents Lotārs Šulcs ir skaidrojis, ka inkvizīcijas procesam ir nepieciešama rakstveida forma, jo tikai tādējādi var nodrošināt tiesas sazināšanos ar trešajām personām. Savukārt tiesas spriedumam bija jābūt izteiktam rakstveidā, lai apelācijas instance varētu pārbaudīt sprieduma pareizību. Tādējādi tā tiesas procesā attīstījies un arvien lielāku nozīmi ieguvījis princips „*Quod non est in actis, non est in mundo*.”¹³

No vispārīgās procesuālo tiesību attīstības tendences, kas arvien lielāku nozīmi piešķir rakstveida formai tiesvedībā, atšķirās Kurzemes hercogistes 1617.gada Valdības formulas 14.paragrāfā noteiktais: „Visās tiesās, kā kriminālajās, tā civilajās, augstākā vai zemākā instancē, process lai ir īss un viss lai tiek izklāstīts mutiski, ne rakstveidā, tiesnešu spriedumos lai tiek minēta prāvas būtība, kā tas parasts Polijas karalistē.”¹⁴ Taisnības labad gan jāpiebilst, ka nākamais

⁶ Colli, Vincenzo; Lepsius, Susanne; Wetzstein, Thomas. Rechtsprechung in der mittelalterlichen Stadt [Jurisdiction in a medieval town]. Forschungsbericht 2006 – Max-Planck-Institut für Rechtsgeschichte und Rechtstheorie. Pieejams: <https://www.mpg.de/398408/forschungsSchwerpunkt> [aplūkots 15.02.2023.].

⁷ Osipova S. Latvijas notariāta vēsture. Grām.: Latvijas notariāts: Latvijas zvērināti notāri biogrāfijās (1889–1945). Sastādītāji un autori Ē.Jēkabsons, V.Ščerbinskis. Rīga: Latvijas Zvērinātu notāru padome, 2013, 14.lpp.

⁸ Lēvenbergs Z. Kriminālprocesa īpatnības Vidzemē un Kurzemē XV–XVIII gadsimteņos. Disertācija tiesību doktora grāda iegūšanai Latvijas Universitātē Tautsaimniecības un tiesību zinību fakultātē. Rīga: Z.Lēvenberga izdevniecība, 1936, 66.lpp. Pieejams: <http://gramatas.lndb.lv/viewerOpener?id=644256> [aplūkots 15.02.2023.].

⁹ Kischel U. Die Begründung. Zur Erläuterung staatlicher Entscheidungen gegenüber dem Bürger. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003, S. 21., 22.

¹⁰ Lēvenbergs Z. 1936, 99.lpp.

¹¹ Turpat, 114.lpp.

¹² Turpat, 116.lpp.

¹³ Šulcs L. Kriminālprocess. B.v.: b.i., 1940, 32. lpp. Pieejams: <http://gramatas.lndb.lv/viewerOpener?id=641782> [aplūkots 15.02.2023.].

¹⁴ Valdības formula Kurzemes un Zemgales hercogistē. Grām.: Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. 2. sējums. Poļu un zviedru laiku tiesību avoti (1561–1795). Dr. hist. V. Blūzmas redakcijā. Rīga: Juridiskā koledža, 2006, 213.lpp.

(15.) paragrāfs paredzēja, ka „pusēm tomēr būs ļauts tiesneša informēšanai ļoti īsi rakstiski izklāstīt savas lietas būtību.”¹⁵ Ievērojot to, ka šis bija pirmais konstitucionālas nozīmes tiesību akts tagadējās Latvijas teritorijā, kas cita starpā arī deklarēja pavalstnieku pamattiesības, varam pieņemt, ka šāda tiesību norma ir saistīta ar priekšstatu par mutvārdu procesu kā neatņemamu taisnīgas tiesas elementu.

Baltijas vietējās civilprocesuālās un kriminālprocesuālās tiesības tā arī netika kodificētas un savu spēku zaudēja līdz ar 1864. gadā apstiprināto Kriminālprocesa un Civilprocesa nolikumu attiecināšanu uz Baltijas guberņām 1889.gada tiesu reformas ietvaros.

Pirms 1889.gada Baltijas guberņu tiesu reformas civilprocess bija balstīts uz Vācijas kopējām tiesībām un tiesvedības pamatā bija rakstiskuma princips.¹⁶ Profesors Vladimirs Bukovskis uzskatīja, ka pirmsreformas Baltijas civilprocesam piemētušas visas rakstveida procesam raksturīgās negatīvās iezīmes, respektīvi, nozīme bija tikai tam, kas ir rakstīts. Princips „*audiatur et altera pars*” (jāuzklausā arī otra puse) bija kļuvis par nebeidzamu savstarpēju sarakstīšanos, kas tiesvedību bija padarījis lēnu un turklāt arī kavēja patiesības noskaidrošanu lietā. Taču līdz ar 1864.gada Civilprocesa nolikuma spēkā stāšanos civilprocesā savu nozīmi lielā mērā atguva mutiskuma princips. Tas gan nepastāvēja tīrā formā, bet darbojās apvienojumā ar rakstiskuma principu.¹⁷

Saskaņā ar Civilprocesa nolikumu¹⁸ prasības lūgumu miertiesnesim varēja iesniegt gan rakstveidā, gan arī mutvārdos (63.pants). Lietu iztiesāšanai pie miertiesnesiem bija jānotiek mutvārdos atklātā sēdē (88.pants). Savukārt apgabaltiesās prasības lūgums bija jāiesniedz rakstveidā (358.pants), taču lietas dalībnieku sacikstei bija jānotiek mutiski atklātā tiesas sēdē (424.pants). Ja tiesa pārliecinājās, ka lieta savas sarežģītības dēļ nav noskaidrojama ar mutisko saciksti, tad tā varēja katrai pusei uzdot iesniegt paskaidrojumus rakstveidā (440.pants). Apgabaltiesu spriedumi bija jābalsta uz dokumentiem un citiem rakstiskiem aktiem, kurus puses iesniegušas, kā arī uz aizrādījumiem, kas noskaidroti mutiskā sacikstē (444.pants). Prof. Bukovskis norādījis, ka apelācijas un kasācijas tiesvedībā priekšroka tiek dota rakstveida formai, tomēr arī šeit nolikums paredzējis iespēju apelācijas un kasācijas sūdzības papildināt ar mutvārdu paskaidrojumiem tiesas sēdē (kasācijas tiesvedībā gan

mutiskie paskaidrojumi bija pieļaujami tikai iesniegtās kasācijas sūdzības robežās).¹⁹

Tāda pati jauktā sistēmā, kurā kombinēti mutiskuma un rakstiskuma principi, bija noteikta 1864.gada Kriminālprocesa nolikumā. Iepriekšējās izmeklēšanas stadijā priekšroka tika dota rakstveida formai. Liecinieki un apsūdzētais gan tika pratināti mutvārdos. Savukārt tiesas izmeklēšanā dominējošais bija mutvārdu process. Turklāt miertiesās sūdzības pat varēja iesniegt arī mutvārdu formā. Tiesas sēdes bija jānotur mutvārdos, to gaita bija jāpieraksta protokolā, lai vēlāk varētu pārliecināties par iztiesāšanas gaitas pareizību un to, vai ir ievēroti tie procesuālie noteikumi, kuru pārkāpšana varētu kalpot par pamatu sprieduma atcelšanai. Rakstveida pierādījumi tiesas sēdē bija jānolasa. Spriedums, protams, bija noformējams rakstveidā.²⁰

Prof. Bukovskis un doc. Šulcs arī raksturojuši mutvārdu formas nozīmi, priekšrocības un trūkumus. Par kriminālprocesa regulējumu rakstīja doc. Šulcs: mutvārdu process, pirmkārt, palielinot procesa ātrumu un sekmējot tiesas spriešanas nepārtrauktību, otrkārt, atvieglojot liecinieku liecību novērtēšanu, jo runā atklājas runātāja dvēsele, kas esot sevišķi svarīgi liecinieku liecību novērtēšanā, kad tiesnesim jāiedziļinās liecinieka personībā. Tiesa pēc runas toņa vien jau varot spriest par teiktā patiesīgumu.²¹ Savukārt prof. Bukovskis uzskatījis vairākas mutvārdu formas priekšrocības civilprocesā: 1) personīga un tieša komunikācija atvieglojot paskaidrojumu un iebildumu būtības noskaidrošanu un tādējādi paātrinot lietas gaitu, kā arī tiesai esot vieglāk uztvert lietas faktiskos apstākļus; 2) personīga un tieša komunikācija pušu starpā palielinot izlīguma noslēgšanas iespēju, piespiežot puses uz uzdotajiem jautājumiem atbildēt tieši un mazinot nepamatotas sūdzēšanās iespējamību; 3) parasti cilvēkiem vieglāk savas domas esot izteikt tieši mutvārdos; 4) mutvārdu procesu tiesai esot vieglāk vadīt, tas esot dzīvāks un dinamiskāks; 5) tikai mutvārdu procesā iespējams pēc iespējas plašāk īstenot atklātības un tiešuma principus.²² Tajā pašā laikā abi juristi par pareizu atzina pieeju, kas paredzēja tiesas procesā veidot tādu mutiskuma un rakstiskuma principu kombināciju, kas ļautu pēc iespējas labāk izmantot katras formas priekšrocības.

KOPSAVILKUMS

Latvijas tiesību vēsturē atklājas vairāki apstākļi un apsvērumi, kas ietekmējuši tiesvedības formas izvēli un regulējumu.

1. Piemērojamo tiesību sarežģītības pakāpe – vienkāršas (kazuistiskas), nerakstītas paražu tiesības tika piemērotas mutvārdu procesā, taču līdz ar tiesību matērijas komplicētības pieaugumu (romiešu tiesību recepciju) un izšķiramo tiesību jautājumu sarežģītības palielināšanos arvien vairāk tiesas procesā tikuši ieviesti rakstiskuma elementi.

¹⁵ Turpat.

¹⁶ Bunge Th. Der baltische Civilprocess nach der Justizreform vom Jahre 1889. Band II. Lieferung I. Reval: Buchdruckerei August Mikwitz, 1890, S. 5. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/28310> [aplūkots 15.02.2023.]

¹⁷ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933, 102., 246.–248. lpp.

¹⁸ Civilprocesa likums (1938.g. izd., 1939.g. iespied.) ar paskaidrojumiem – izsvilkumiem no Latvijas Senāta un Tiesu palātas spriedumiem un no attiecīgās zinātniskās literatūras, kā arī dažiem aizrādījumiem uz likumdošanas motīviem. Sastādījuši: Senators F. Konradi, Tiesu palātas Civildepartamenta priekšsēdētājs T.Zvejnieks u.c. Rīga: Valsts tipogrāfijas izdevums, 1939. Pieejams: <http://gramatas.lndb.lv/viewerOpener?id=640426> [aplūkots 15.02.2023.]

¹⁹ Bukovskis V. 1933, 248.lpp.

²⁰ Šulcs L. 1940, 33.lpp.

²¹ Turpat.

²² Bukovskis V. 1933, 247.lpp.

2. Priekšstati par patiesības noskaidrošanas iespējām un biežāk izmantotie pierādīšanas līdzekļi – ordāliju un zvērestu izmantošana – viduslaiku tiesvedībā bija iespējama tikai mutvārdu procesā, taču arī liecinieku liecību plašā izmantošana veicinājusi mutvārdu procesa kā dominējošās tiesvedības formas saglabāšanos.

3. Tiesas sprieduma pārsūdzības iespējas – līdz ar tiesībām pārsūdzēt tiesas spriedumu radās nepieciešamība tiesas nolemto fiksēt rakstveidā, lai ar spriedumu un lietas materiāliem varētu iepazīties atgātnā tiesu instance.

4. Tiesas procesa efektivitātes apsvērumi – vēstures gaitā mutvārdu procesam tikusi piedēvēta kā tiesvedības ātrumu bremsējoša, tā arī gluži pretēja – paātrinoša ietekme. Tas atgādina, ka procesa forma nebūt nav vienīgais tiesvedības ātrumu ietekmējošais faktors, un tāpēc tikai šīs formas maiņa vien var arī nepalīdzēt tiesas procesa efektivitātes celšanai.

5. Nepieciešamība pamatot tiesas spriedumu – atklāts mutvārdu process viduslaikos pildīja tiesas sprieduma pamatošanas funkciju. Ar laiku arī rakstveidā izteikts tiesas spriedums bija jāpamato. Taču, skatoties uz tiesas spriedumu kā tiesu runas aktu Aristoteļa izpratnē,²³ rakstveida formai iztrūkst viens no trim

tiesu runas elementiem, proti, rakstveida process un tā noslēgumā tikai rakstveidā izteiktais spriedums nespēj atklāt tiesneša runas izteiksmi un nesniedz iespēju tiesnesim radīt noteiktu iespaidu uz lietas dalībniekiem un citiem klausītājiem. Līdz ar to rakstveida process liedz izmantot visus pieejamos retorikas līdzekļus procesa dalībnieku un sabiedrības pārliecināšanai, kas savukārt varētu veicināt sabiedrības uzticēšanos tiesu varai.

6. Mutiskuma principa saistība ar atklātuma principu – mutiskums vienmēr ir bijis nesaraucami saistīts ar tiesas procesa atklātumu, un, atsakoties no tiesvedības mutvārdu formas, bieži ir ticis ierobežots arī atklātuma princips. Līdz ar to, mutvārdu procesu aizstājot ar rakstveida tiesvedību, jāizvērtē, vai pastāv citi līdzekļi pienācīgai atklātuma principa īstenošanai.

Lai atrastu optimālo mutiskuma un rakstiskuma elementu līdzsvaru tiesvedībā, mūsdienās līdzās jau tiesību vēsturē zināmajiem apsvērumiem nevar neņemt vērā vēl vienu būtisku, salīdzinoši jaunu un dinamisku faktoru – modernās informācijas tehnoloģijas. Tās ir spējušas neitralizēt daļu no tādiem mutvārdu procesa trūkumiem, kas agrāk tika uzskatīti par nenovēršamiem (piemēram, tiesas sēžu skaņu ieraksts ļauj atgriezties un atkārtoti noklausīties tiesas sēdē mutvārdos izteiktos apgalvojumus). Līdz ar to jāvērtē, vai motīvi, kas vēsturiski ir bijuši rakstveida procesa elementu ieviešanas pamatā, vēl arvien ir aktuāli.

²³ Plašāk skat.: Aristotelis. Runas māksla – Rētorika. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020.

VIENLĪDZĪGA UN CAURSKATĀMA DARBA SAMAKSA. SENĀTA ATZIŅAS

Uzstāšanās Latvijas Brīvo Arodbiedrību Savienības Darba tiesību forumā 2022.gada 3.novembrī

Dzintra BALTA
Senāta Civillietu departamenta senatore

Senāta atziņas par vienlīdzīgu un caurskatāmu darba samaksu nav visai plašas. Komentējot dažas no tām, mēģināšu iezīmēt mācību, ko sniedz konkrētais nolēmums, un jautājumus, par kuriem ir vērts domāt un kurus noteikti nākotnē tiesu prakse risinās.

VIENLĪDZĪGA DARBA SAMAKSA SIEVIETEI UN VĪRIETIM

Vienlīdzīgas darba samaksas princips vīriešiem un sievietēm par tādu pašu vai vienādas vērtības darbu nav ierobežots tikai ar tiem gadījumiem, kad vīrieši un sievietes vienlaikus veic tādu pašu vai vienādas vērtības darbu pie tā paša darba devēja.

Vienlīdzīgas darba samaksas princips ir attiecināms uz gadījumu, kad sieviete saņēmusi zemāku atalgojumu nekā vīrietis, kurš pie darba devēja ir veicis tādu pašu darbu pirms sievietes nodarbinātības perioda.

Senāta 2007.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.SK-67/2007 (C30166706)

Konkrētajā situācijā darbiniece bija vērsusies ar prasību pret darba devēju, prasot darba algas samaksas starpību, jo uzskatīja, ka bija nevienlīdzīga darba samaksa ar darbinieku – vīrieti, kas attiecīgajā darbā bija strādājis citā laika periodā. Apelācijas instances tiesa bija šo prasījumu noraidījusi, citastarp pamatojoties uz to, ka darbs nav veikts vienlaikus, ka darbiniece sieviete ir tikai turpinājusi darbinieka vīrieša iesākto darbu, un tādēļ nav konstatējams vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpums.

Savukārt Senāts šajā lietā pievērsās jautājumam, kas faktiski caurvij gandrīz visus Senāta nolēmumus darba tiesību jomā, proti, par tiesību normu vienādu interpretāciju Eiropas Savienības tiesību telpā. Jo nozīmīga ir ne tikai mūsu nacionālā judikatūra, bet ir jāņem vērā arī Eiropas Savienības Tiesas atziņas. Spriedumā Senāts norādīja uz konkrētu judikatūras nolēmumu, kurā jau ir vērsta uzmanība uz atziņu, ka nav nozīmes, kurā periodā darbs ir veikts, bet ir jāvērtē pēc būtības, vai ir bijusi vai nav bijusi vienlīdzīga darba samaksa.

DARBA NOVĒRTĒJUMS

Izšķirot strīdu par atšķirīgas attieksmes pārkāpuma esību/neesību pret darbinieku attiecībā uz darba samaksu, tiesai jādod vērtējums darbinieka profesionālajai kvalifikācijai (piemēram, izglītība, nepieciešamās iemaņas darba veikšanai u.tml.), lai noskaidrotu tās patieso līmeni, pārliecinātos par darba raksturu un apstākļiem, kādos tas tika veikts,

un salīdzinātu ar citiem, tostarp pieredzējušiem darbiniekiem (vai prasītājs neveica tādu pašu vai vienādas vērtības darbu, vai viņam noteiktā atlīdzība atbilst viņa kvalifikācijai un izpildītā darba raksturam).

Senāta 2017.gada 27.aprīļa sprieduma lietā Nr.SK-792/2017 (C33462214) 10.3.punkts

Nākamais jautājums saistīts ar paša darba novērtējumu. Lietā bija samērā komplicēts strīds ar dažādiem prasījumiem. Strīds bija saistīts ar pilota darbu – vai viņš ir salīdzināmā situācijā ar citiem pilotiem pēc nostrādātām darba stundām, jo pilotiem ir prasība nolidot attiecīgu stundu skaitu, un darba devējs attiecīgi no tā mainīja samaksu. Tāpat bija pārmetums darba devējam, ka ir atšķirīga attieksme tādēļ, ka darbinieks nav no Baltijas reģiona. Darbinieks bija vērsis uzmanību uz vēl dažādiem aspektiem, kas varēja ietekmēt nevienlīdzīgas darba samaksas noteikšanu. Apelācijas instances tiesa bija piekritusi darba devēja pozīcijai, saskatot attaisnojumu visai darba devējas rīcībai attiecībā pret darbinieku.

Savukārt Senāts sava sprieduma motīvu daļā vērta uzmanību uz to, ka daudzi aspekti ir palikuši ārpus izvērtējuma, izvērtējums nav bijis pilnvērtīgs. Senāts norādīja, ka nepietiek tikai ar tiem formālajiem risinājumiem, ko darba devējs ir veicis attiecībā uz vienu vai citu pilotu grupu, bet ir jāvērtē dažādi kritēriji, piemēram, izglītība, nepieciešamās iemaņas, vai ir vienādas vērtības darbs, vai ir attiecīgā kvalifikācija un vai tas atbilst izpildītā darba raksturam.

Laika kritērijs, kā norādīts pirmajā minētajā lietā, nav noteicošs, savukārt citi kritēriji ir nosakāmi katrā konkrētajā gadījumā un tie jāvērtē individuāli. Situācijā, kur tiek lemts par vienlīdzīgu darba samaksu vai līdzvērtīga darba nodrošināšanu sarežģītākais ir jautājums, kā šos atvērtos juridiskos jēdzienus piepildīt individuāli konkrētajā gadījumā. Tāpēc nav universālu priekšnoteikumu vai kritēriju, kas der visām situācijām. Tie jāvērtē individuāli, un kāda nianse var izšķirt situāciju uz vienu vai uz otru pusi.

PRASĪBAS CELŠANAS TERMIŅA NEIEVĒROŠANAS SEKAS

Darba likuma 60.panta trešajā daļā noteiktā termiņa prasības celšanai neievērošanas gadījumā darbinieks zaudē iespēju vērsties pret darba devēju, pamatojoties uz pēdējā pieļautu vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu atalgojuma noteikšanā, tostarp prasīt Darba likuma 29.panta astotajā daļā paredzēto zaudējumu

atlīdzību un atlīdzību par morālo kaitējumu saistībā ar šo tiesību aizskārumu.

Senāta 2018.gada 6.jūnija sprieduma lietā Nr.SK-79/2018 8.4.punkts

Ja darbinieks vēlas vērsties tiesā un norādīt uz atšķirīgas attieksmes aizlieguma pārkāpumu, tostarp attiecībā uz vienlīdzīgu darba samaksu, svarīgs ir arī prasības celšanas termiņš. Proti, ja Darba likuma 60.pants paredz tiesības uz vienlīdzīgu darba samaksu, tad panta trešajā daļā ir arī termiņš prasības celšanai, kas ir trīs mēneši no brīža, kad darbinieks uzzināja, vai viņam vajadzēja uzzināt par šo tiesību aizskārumu.

Konkrētajā strīdā vadoša bankas darbiniece vēlējās novērst tiesību aizskārumu attiecībā uz nevienlīdzīgu darba samaksu, saskatot, ka darbiniekam vīrietim ir lielāka alga nekā viņai. Šo situāciju ar darba devēju darbiniece bija sākusī risināt 2009.gadā, vērsot uz to uzmanību kādā dokumentā. Sarakste bijusi arī 2013. un 2014.gadā, bet ar prasību uz tiesu darbiniece devās tikai 2015.gadā. Ne visas tiesu instances saskatīja, ka ir noilguma pārkāpums. Apelācijas instances tiesa nošķīra darbinieces prasījumu, kas bija vērsti uz vienlīdzīgas darba samaksas starpības izmaksu, no tiem prasījumiem, kur darbiniece prasīja kompensēt viņai personisko kaitējumu, kas nodarīts, pārkāpjot atšķirīgās attieksmes aizliegumu.

Savukārt Senāts uz to atbildēja, ka aizskārumi, kas ir personiski un attiecas uz darbinieci kontekstā ar nevienlīdzīgi noteikto algu, ir pakārtoti tam prasījumam, kas izriet no Darba likuma 60.panta trešās daļas. Situācijā, kad ir pārkāpts noilguma termiņš, diemžēl nav vairs iespējama aizskārums novēršana tiesas ceļā.

Tas nozīmē, vai nu pašam darbiniekam, rūpējoties par savām tiesībām, vai arodbiedrībai, rūpējoties par darbinieku tiesībām, ir jāapsver savlaicīga un pēc iespējas ātra rīcība, īpaši situācijās, kurās ir likumā noteikti termiņi. Vai nu prekluzīvi termiņi, vai noilguma termiņi, kuru pārkāpums var izraisīt tādas sekas, ka aizsardzība var nebūt vairs iespējama.

ARODBIEDRĪBAS TIESĪBAS IEGŪT INFORMĀCIJU PAR DARBA SAMAKSU

Darbinieku pārstāvjiem atbilstoši Darba likuma 11.panta pirmās daļas 1.punktam un otrajai daļai ir tiesības savlaicīgi, pienācīgā veidā un apjomā saņemt no darba devēja informāciju par uzņēmuma pašreizējo ekonomisko un sociālo stāvokli, savukārt darba devējam ir pienākums šādu informāciju izsniegt.

Valsts darba inspekcija var uzdot komersantam izsniegt informāciju arodbiedrībai, tostarp par darbinieku vidējo darba algu, ja darba devēja arodbiedrībai šo informāciju nesniedz.

Senāta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-259/2018 (A420251314)

Tālāk par jautājumu, kas ir risināts administratīvās tiesas praksē. Senāta rīcības sēdes lēmums lietā SKA-259/2018, ar kuru tika atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību, nav publicēts, bet ir publicēts Administratīvās apgabaltiesas spriedums, attiecībā uz kuru šis atteikums ir pieņemts. Tas ir par tiesībām iegūt informāciju par darba samaksu. Darbinieku pārstāvjiem atbilstoši Darba likuma 11.panta pirmās

daļas 1.punktam un otrajai daļai ir tiesības savlaicīgi pienācīgā veidā un apjomā saņemt no darba devēja informāciju par uzņēmuma pašreizējo ekonomisko un sociālo stāvokli, un darba devējam ir pienākums šādu informāciju izsniegt. Šajā lietā administratīvajā tiesā strīds radās saistībā ar to, ka Darba inspekcija nebija uzlikusi pienākumu darba devējam šo informāciju sniegt. Ar šādu lūgumu pieteicēja – ūdens transporta arodbiedrību federācija – bija vērsusies pie akciju sabiedrības attiecībā uz uzņēmuma ekonomisko situāciju, darbinieku skaitu uzņēmumā, vidējo darba algu, vidējo nostrādāto stundu skaitu mēnesī, vidējo piemaksu – tāpat faktiski par informāciju, kas varētu raksturot situāciju, kura varētu būt nozīmīga arī attiecībā uz vienlīdzīgas darba samaksas noteikšanu. Bija notikusi tikšanās, kopsapulce, kurā kaut kāda daļa informācijas bija uzrādīta, bet tā nebija pilnīga. Tādēļ pieteicējai nācās meklēt savu tiesību aizsardzību tiesā. Darba inspekcija aizstāvējās un nesaskatīja, ka tai būtu jānosaka pienākums sniegt informāciju.

Taču administratīvās tiesas secinājumi bija pretēji: tika konstatēts, ka nebija pienācīgi sniegta informācija – ne tikai attiecībā uz veidu, bet arī attiecībā uz apjomu un, iespējams, arī uz detalizācijas pakāpi. Tas gan nolēmumā tieši neparādās, bet tam noteikti ir nozīme gadījumos, kas tiek lemts par informācijas izsniegšanu. Gan pienācīgam veidam, gan arī tam, kādā apjomā, cik saprotami, cik skaidri šī informācija tiek sniegta. Šajā lietā Administratīvā apgabaltiesa bija uzlikusi par pienākumu Valsts darba inspekcijai ar rīkojumu uzdot attiecīgajam komersantam viena mēneša laikā no sprieduma spēkā stāšanās dienas izsniegt rakstveidā šo informāciju. Praksē mēdz dažādi skatīties uz šiem jautājumiem. Varbūt ne vienmēr vajag uzlikt pienākumu rakstveidā izsniegt informāciju, varbūt var uzdot ļaut pienācīgi iepazīties ar šo informāciju. Jau minēju, ka nozīme ir gan pienācīgam veidam, gan saprotamam apjomam, gan informācijas daudzumam, bet ļoti svarīgs ir arī mērķis, kam šī informācija ir nepieciešama, un iesaistīto pušu sadarbība. Saprotot, kādam mērķim tas vajadzīgs, var arī vienoties par veidu, kādā vislabāk informāciju iegūt. Kādreiz tas var būt klātienē, kādreiz rakstveidā vai elektroniski. Tāpat par veidiem varētu vienoties, pat ja ir strīds par informācijas apjomu. Ir vērts domāt, kā vislabāk un efektīvāk var attiecīgās tiesības ievērot un nodrošināt, pieņemot, ka informācijas iegūšanas mērķis ir likumīgs. Taču attiecīgā veida izvēle varētu tikt vērtēta katrā gadījumā individuāli.

Šeit iederas atsauce vēl arī uz spriedumu lietā SKC-171/2022. Tas gan neattiecas tieši uz darba samaksu vai kādu citu šodien apskatāmu jautājumu. Lieta bija par gadījumu, kurā darba devējs bija vaicājis darbiniekam un arodbiedrībai informāciju par darbinieka dalību arodbiedrībā. Situācija bija absurda – arodbiedrība bija atteikusi darba devējam sniegt informāciju par darbinieka dalību arodbiedrībā, atsaucoties uz datu aizsardzības regulu un norādot, lai vērsas pie paša datu subjekta. Kaut gan darba devējs bija skaidri norādījis, ka vērsas pie arodbiedrības Darba likuma 110.panta kārtībā, lai varētu noskaidrot, cik ilgi arodbiedrībā atrodas tās biedrs. Senāts lietā izteicis tādas atziņas, kuras būtu vērts paturēt prātā

jebkurā sadarbībā starp darba devēju un arodbiedrību. Senāts norādīja, ka arodbiedrības un darba devēja sadarbība faktiski ir sociālā dialoga daļa, kurā piedalās divi savstarpēji vienlīdzīgi partneri, kuriem vienam pret otru ir jāizturas cieņpilni. Tostarp paturot prātā tās tiesības vai tos pienākumus, kuru kontekstā viens pie otra vēršas. Es teiktu, ka minētā atziņa varētu būt gana universāla jebkurās attiecībās. Tas nozīmē, ka nevar noraidīt otra pieprasījumu tāpēc vien, ka līdz šim tiesību izmantošanas kultūra ir bijusi atšķirīga. Tiesību izmantošanai jābūt godprātīgai un sociālajam dialogam starp partneriem – arodbiedrību un darba devēju – cieņpilnam.

LĪDZĪGA VAI LĪDZVĒRTĪGA DARBA NODROŠINĀŠANA PĒC ATGRIEŠANĀS NO BĒRNA KOPŠANAS ATVAĻINĀJUMA

Darba likuma 156.panta ceturtajā daļā noteiktais darba devēja pienākums nodrošināt līdzīgu vai līdzvērtīgu darbu ar darbiniekam ne mazāk labvēlīgiem darba apstākļiem un nodarbinātības noteikumiem ietver citastarp arī pienākumu līdzīgajā vai līdzvērtīgajā amatā saglabāt ne mazāku atalgojumu par to, kāds darbiniekam bija, dodoties bērna kopšanas atvaļinājumā.

Senāta 2021.gada 16.septembra sprieduma lietā Nr.SK-783/2021 11.punkts

Ja tiek likvidēta tāda darbinieka amata vieta, kurš atrodas bērna kopšanas atvaļinājumā, un tādēļ darba devējam nav iespēja saglabāt iepriekšējo darbu, Darba likuma 156.panta ceturta daļa uzliek darba devējam pienākumu nodrošināt darbinieku ar līdzīgu vai līdzvērtīgu darbu ar ne mazāk labvēlīgiem darba apstākļiem un nodarbinātības noteikumiem. No minētās normas jēguma neizriet, ka pantā noteiktais pienākums nodrošināt darbinieku ar līdzīgu vai līdzvērtīgu darbu būtu atkarīgs no darba devēja iespējām. Darba likuma 156.panta ceturtajā daļā ietverta imperatīva norma, un darba devēja atkāpšanās no tajā noteiktā pienākuma nav pieļaujama.

Senāta 2014.gada 12.novembra sprieduma lietā Nr.SK-2608/2014 (C28374713) 7.punkts

Pie tēmas par vienlīdzīgu darba samaksu var minēt arī situācijas par līdzīgu vai līdzvērtīgu darbu, jo viens no tā nodrošināšanas kritērijiem noteikti ir arī atalgojums. Divi piemēri – jaunākais ir no 2021.gada 16.septembra sprieduma SK-783/2021, otrs ir senāks – 2014.gada 12.novembra lietā SK-2608/2014, bet abi ir līdzīgi, jo ir par Darba likuma 156.panta ceturto daļu, kura uzliek darba

devējam pienākumu nodrošināt darbinieku ar līdzīgu vai līdzvērtīgu darbu, ar ne mazāk labvēlīgiem darba apstākļiem un nodarbinātības noteikumiem.

Abās lietās bija situācija, kurā darbiniece bija devusies bērna kopšanas atvaļinājumā, un abās lietās darba devēji, cenšoties aizbaidināties ar organizatoriskiem pasākumiem un to, ka ir mainīta vai likvidēta attiecīgā amata vieta, norādīja, ka nav iespējams izpildīt šo pienākumu. Uz ko Senāts strikti norādīja, ka tas nav pieļaujams, norma ir imperatīva un darba devējam ir jārūpējas par attiecīgo nosacījumu saglabāšanu. Turklāt viens no kritērijiem līdzīgam vai līdzvērtīgam darbam ir arī ne mazāks atalgojums kā bijis iepriekš.

Noslēgumā daži komentāri ne tieši par konkrētām lietām, bet par jautājumu, kas vienmēr bijis aktuāls. Kādēļ darba samaksai jābūt caurskatāmai? Tādēļ, ka tā ir tiesiskas un demokrātiskas valsts tiesību kultūras vērtība. Nemaz nerunājot par valsts sektoru, arī jebkurā uzņēmumā, ja mēs rūpējamies par tiesisku vidi, caurskatāma darba samaksas sistēma palīdz sasniegt tiesisko drošību un kārtību, palīdz nodrošināt taisnīgumu un vienlīdzību.

Tiesnešiem mēdz jautāt, kādus pierādījumus darbiniekiem vajag savākt, lai mēģinātu sevi aizstāvēt. Uz šo jautājumu nav iespējams atbildēt, jo katrs gadījums ir individuāls, nozīme var būt niansēm. Skaidrs, ka, nākot uz tiesu, jāvērtē pēc iespējas plašāk aprakstīt situāciju, lai tiesai un arī otrai pusei ir skaidrs, ko darbinieks grib aizstāvēt un kas viņam šķiet netaisnīgi. Tur būs viss – gan darba apjoms, gan veicamās funkcijas, gan amata prasības, varbūt arī kādi ierobežojumi amatā. Ir jādomā un jāskatās, pēc kādiem kritērijiem var izvērtēt un salīdzināt.

Visbeidzot – ievērojot darba tiesību nozīmi ikviena nodarbinātā dzīvē, ir svarīga iespēja katram izprast darba tiesību tvērumu un stratēģiski plānot savu darba dzīvi. Īpaši, ņemot vērā ārkārtīgi lielo Eiropas Savienības tiesību īpatsvaru darba tiesībās (iestrādātas daudzas direktīvas), ir ļoti nepieciešams tāds darbs, kas jau tagad notiek – šāds forums, darba tiesību diskusija, kurā parādās arī izcils cilvēku potenciāls. Potenciālu tostarp vajadzētu izmantot, lai atklātu, kā nacionālās darba tiesības savienojas ar Eiropas Savienības tiesībām. Faktiski būtu veidojama Darba likuma un direktīvu normu atbilstības tabula, kas varētu tikt atspoguļotas arī portālā likumi.lv. Tā būtu lielisks palīgīdzeklis, kas lietotājam varētu palīdzēt saprast tiesību tvērumu, bet piemērotājam palīdzētu orientēties.

STANDARTS, PĒC KURA NORMĀLS CILVĒKS ATTIECAS PRET SAVU MANTU

*Ievada uzruna Komerclikuma 20 gadu jubilejas konferencē
„Krietns un rūpīgs saimnieks lielo satricinājumu laikā” 2022.gada 14.oktobrī*

Aigars STRUPIŠS

Augstākās tiesas priekšsēdētājs,
Komerclikuma izstrādāšanas darba grupas vadītājs

Godātie konferences dalībnieki, kolēģi!

Pagājuši 20 gadi, kopš mēs ar kolēģiem strādājām pie Komerclikuma projekta. Gāja interesanti, bet tas produkts, manuprāt, ir sanācis tīri pieklājīgs. Tas spējis izdzīvot 20 gadus, neraugoties uz Latvijā tik ļoti ierasto likumu uzlabošanas un taisīšanas māniju. Vispār Latvijā radīt likumu ir liels izaicinājums. Visas problēmas mēģina risināt ar likumu labojumiem un grozījumiem.

Neskatoties uz to, Komerclikums 20 gadus pastāv daudz maz savā sākotnējā formā, un arī valdes kā rūpīga un gādīga saimnieka standarts ir saglabājies. Vai tas ir šodienai atbilstošs, par to, protams, var diskutēt.

Bet gribu jums pastāstīt, kā bija Komerclikuma tapšanas laikā, kad divi Latvijā zināmi kungi spēja novilcināt Komerclikuma spēkā stāšanos veselus divus gadus, lai paspētu sakārtot biznesa vidi. Respektīvi, bija jāsakārto savī uzņēmumi, lai nepakļūtu zem āmura, ko nesa jaunais likums. Un tika „laisti gaisā” arī tādi apgalvojumi, ka Komerclikums izraisīšot bankrota viļņus, kurš gan gribēšot kļūt par valdes locekli ar šādu atbildību. Kā redzam, mums ir simtiem tūkstoši komersantu, un neviens nebaidās kļūt par valdes locekli. Jā, jāatzīst, ka tiesās ir lietas par zaudējumu piedziņu no

valdes locekļiem. Bet šo lietu skaits ir samērā neliels, ja skatāmies pret sabiedrību ar ierobežotu atbildību un akciju sabiedrību kopējo skaitu. Diezin vai tas skaits kopumā sasniedz simtu. Lielākā daļa no šīm lietām ir caur maksātnespējas procesu un piedziņu no valdes locekļiem.

Līdz ar to man nav ne mazākā pamata apgalvot, ka valdes locekļi sastopas ar kaut kādu problēmu, ka valdes locekļi nesaprot, ko nozīmē krietns un rūpīgs saimnieks un kādi ir krietna un rūpīga saimnieka pienākumi. Tas ir ļoti vienkārši, tas ir veselais saprāts: nedari to, ko tu nedarītu savai mantai. Tas ir standarts, pēc kura normāls cilvēks attiecas pret savu mantu. Tas nozīmē – nezodz no cita, neizmanto citu savās interesēs, par to nemaksājot,

un tamlīdzīgi. Tās ir pamatvērtības, kurām, manuprāt, katram sabiedrības loceklim būtu jābūt pašsaprotamām.

Bet negribu tagad iet dziļākās diskusijās. Gribēju vienkārši parādīt to vēsturisko kontekstu, ka šī krietna saimnieka rūpība bija „bubulis”, lai aizkavētu Komerclikuma spēkā stāšanos, un kādu brīdi tas arī izdevās.

Šodien par to visu diskutēsim. Novēlu interesantu dienu un lai visi jautājumi top atbildēti.

KORPORATĪVĀ PĀRVALDĪBA: JURIDISKĀ VAI MORĀLĀ ATBILDĪBA

*Priekšlasījums Komerclikuma 20 gadu jubilejas konferencē
„Krietns un rūpīgs saimnieks lielo satricinājumu laikā” 2022.gada 14.oktobrī*

Aigars STRUPIŠS

Augstākās tiesas priekšsēdētājs,
Komerclikuma izstrādāšanas darba grupas vadītājs

Šodien runāšu nevis par juridiskiem kāzusiem un to risināšanu, bet gribu paraudzīties uz valdes un padomes locekļu atbildību plašākā tiesībpolitiskā skatījumā.

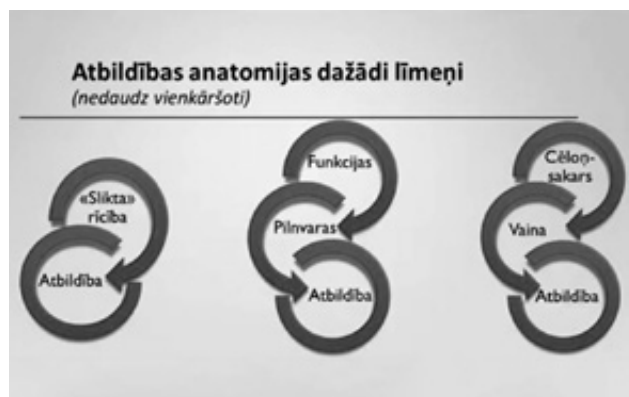
Šobrīd parādās domas, ka vajadzētu paplašināt padomes lomu, dodot tai arī stratēģiskās vadības funkciju un budžeta funkciju. Ka varētu padomei uzdot arī kontrolēt vides aizsardzību, sociālos jautājumus

utt. Bet neizbēgams ir nākamais jautājums. Padomes lomas palielināšana ir saistīta ar atbildību. Tātad – kā jauno funkciju ieviešana ietekmēs atbildības standartus un kritērijus. Nākamais jautājums – vai to vajag un kā to darīt, lai veicinātu un radītu priekšnoteikumus attīstībai, nevis tai traucētu. Komersanti, biznesa cilvēki saprot, ka jebkuri

noteikumi ierobežo, traucē. Negribu teikt, ka savulaik Kārlim Marksam bija 100% taisnība, ka liela kapitāla pamatā vienmēr ir noziegums, tik traki, protams, nav. Bet jebkurš komercdarbības veicējs teiks: jo mazāk noteikumu, jo vieglāk darboties. Jautājums – kur ir noteikumu robeža.

Man šobrīd nav gatavu receptu, ir tikai viedoklis, ar ko dalīšos. Uz konferenci raugos nevis kā vietu, kur sniegt atbildes uz konkrētiem jautājumiem un kāzusi, bet vietu, kur apmainīties ar idejām un rosināt domāšanu nākotnes attīstībai.

ATBILDĪBAS DAŽĀDIE FAKTORI

Par atbildības dažādiem līmeņiem. Mēs saprotam: ja cilvēks kaut ko sliktu izdara, viņš par to atbild. No menedžmenta viedokļa: ir funkcijas, lai izpildītu funkcijas – ir pilnvaras, un šo funkciju ietvaros ir atbildība. Kas nozīmē: ja nav funkciju un nav pilnvaru, tad atbildība principā nav. Juristi vairāk skatās trešajā kolonnā: ir cēloniskais sakars, ir vaina, un tad iestājas atbildība.

Visi šie faktori ir jāņem vērā. Runājot par padomes lomas palielināšanu, nevaram abstrahēties ne no funkcijām, ne no pilnvarām, ne no vainojamības, ne no cēloniskā sakara. Visi šie faktori ir jāskatās kompleksi, ja gribam šo tiesību institūtu attīstīt.

Ir skaidrs, ka sodīt var par sliktu rīcību. Funkcijas neveikšana ir viena no „sliktajām” rīcībām, un par funkcijas neveikšanu arī ir jāso, jābūt kaut kādai sankcijai. Bet no otras puses, nevar sodīt par funkcijas neveikšanu, ja nav bijis iespēju to veikt – ja funkcija ir iedota, bet nav iedotas pilnvaras, vai funkcija ir iedota, bet nav iedots budžets. Piemēram, nodeg ražotne, un ir jautājums, kāpēc tā netika apdrošināta. Ļoti vienkārši – tāpēc, ka nebija naudas. Situācija ir zināma, dzīvē mēdz būt dažādi. Nevar sodīt bez vainas, juridiskā atbildība te nevar iestāties.

Bet tad ieslēdzas jautājums par „morālā soda” robežām. Ir svarīgi saprast, kas ir labs un kas ir slikts, par ko atbildība iestājas un par ko atbildība varētu neiestāties. Labā / sliktā robežu var novilkt akcionārs, to var novilkt sabiedrība, to varam noskaidrot aptauju formā. Un protams, labā / sliktā robežu katru dienu redzam Twitterī, kur dažādas grupas šo robežu velk, kā ienāk prātā, no dienas uz dienu.

Visbeidzot, ir jāņem vērā, ar kādiem kritērijiem (metodēm) šo robežu starp labo un sliktu novilksim. Vai tas ir pētījums vai diskusija, vai vienpersonisks

voluntārs lēmums, piemēram, kāda ministrijas ierēdņa, ministra vai kā cita lēmums. Vai tā ir emocija? Esmu par to, ka vairāk jābalstās uz pirmajām divām metodēm, pārējās jāatstāj ārpus civilizētas diskusijas.

TIESĪBAS & MORĀLE

Te nonākam pie jautājuma, kur ir tiesību robeža? Kas jādara likumā un kas jādara ārpus likuma. Patiesībā vajadzētu trešo daļu, respektīvi, likums *versus* līgums, *versus* morāle. Protams, jebkuram likumam, jebkurai regulai ir morālie apsvērumi. Man patīk frāze, ko 30.gados izteica viens Latvijas Universitātes profesors – ka būtībā likums jeb tiesības ir morāles jeb ētikas minimums. Tos ētikas aspektus, kuri ir svarīgi visai sabiedrībai, ir vērts ielikt likumā, lai padarītu visiem vienādi saistošus. Jautājums, kā šo vērtību nosakām – vai ir vērts padarīt tos vienādi saistošus visiem, vai tomēr nē. Sociālo normu ir daudz, bet ne vienmēr viss ir jāregulē valstij. Valstij, piemēram, nav jāregulē visus Bībeles baušļus. Nezinu Rietumu valsti, kas pēdējos 50 gados sodītu, piemēram, par laulības pārkāpšanu, kas ir viens no Bībeles principiem. Jautājums, kur sākas morāle, kur ir tā sabiedriskā vajadzība kaut ko regulēt – valsts regulācijas likuma robežas?

Kāpēc valstij ir jāregulē konstatētās problēmas? Lai varētu tās novērst. Problēmām jābūt pietiekami aktuālām, lai nevarētu likt šķēršļus to regulācijai likumā un kontrolei. Te mēs saskaramies ar komercdarbības dilemmu: peļņa vai ierobežojumi. No vienas puses, valdes loceklis ir atbildīgs par peļņas gūšanu, no otras puses, viņš ir atbildīgs, lai nebūtu zaudējumu. Kā šo salāgot? Uzņēmuma vadītāja, valdes locekļa morālais arhetips būtiski atšķiras no ierēdņa arhetipa, jo valdes loceklim kaut kādā mērā ir jāpakļaujas biznesa riskam. Kāds riska elements vienmēr būs. Ir svarīgi saprast, un arī tiesai saprast, ka ne par katru risku ir jāso. Ne katra riska iestāšanās ir pamats atbildībai.

Jautājums ir par saprātīgumu. Par to, vai valsts spēj kontrolēt šo noteikumu izpildi. Kāda jēga ir pieņemt likumus, ja valsts nespēj to kontrolēt, ja nav resursu, lai to darītu? Varbūt tas ir jautājums, ko valstij vispār nav jākoordinē.

Vēl viens aspekts, ko jāuzsver, ir supermorāles bīstamība, īpaši, ja valsts sāk uzspiest kādus ētikas un morāles jautājumus likumos. Vienā brīdī tas var pārsniegt saprāta robežas un kļūt bīstami. Es vēl saprātīgā vecumā esmu piedzīvojis tādu Padomju Savienības regulāciju. Šodien to redzam Ķīnas sociālās kreditēšanas modelī, kur, savācot noteiktu soda punktu skaitu, vienkārši vairs nevar nopirkt biļeti uz lidmašīnu, uz teātri utt. Valsts ir bīstama.

ASV prezidents Reigans savulaik teica: „Deviņi biedējošākie vārdi angļu valodā – es esmu no valdības un es esmu šeit, lai palīdzētu” (*I'm from the Government and I'm here to help*). Jo indivīds pret valsti ir ļoti, ļoti mazs un niecīgs, un viņš praktiski neko nevar izdarīt. Var, protams, ja ir normāla tiesu sistēma, bet tas prasa laiku un resursus.

PAŠREIZĒJĀS / VIEGLI SASNIEDZAMĀS IESPĒJAS

Līdz ar to jautājums ir par to, vai valstij būtu jājaucas tādās lietās, kas varbūt šobrīd ir noregulējamās

un realizējamas savādāk. Piemēram, jau šobrīd ir iespējams Padomes lomu un funkcijas noteikt statūtos. Tas būtībā ir privāttiesisks akts, nosacīti pielīdzināms līgumam ar dažiem elementiem. Tādējādi var uzlikt Padomei budžeta funkciju vai vides uzraudzības funkciju. Cik ir komercsabiedrību, tik arī specifiku. Un šī ir unikāla iespēja komercsabiedrību statūtos pielāgot konkrētajām vajadzībām – konkrēto akcionāru, konkrētā biznesa vajadzībām. Tas, kas ir šūts uz augumu, vienmēr ir labāks nekā viens standarts visiem.

Runājot par morālo ētiku – biznesa ētika attīstās un business kļūst arvien sociālāks. 20.gadsimta sākumā pasaule aizgāja divus ceļus: tur, kur business saprata, ka tam jāiet sociālais ceļš, attīstījās sociāli atbildīgs kapitālisms; kur to nesaprata, tur notika sociālistiskā revolūcija. Mēs nokļuvām otrajā sistēmā. Līdz ar to sociālā atbildība ir vajadzīga, bet jautājums, kur ir tā robeža, ko veikt valstij un kur ir paša biznesa darbība.

Šobrīd likums paredz arī iespēju jebkurā brīdī atbrīvoties no Padomes locekļiem. Ja Padome nepilda funkcijas, pat nevajag nosaukt īpašu iemeslu. Principā neuzticības izteikšana vienmēr ir pamats, lai tiktu vaļā no Padomes locekļiem. Protams, šie iemesli var būt gan juridiski, gan ētiski, bet tos nedrīkst izmantot prettiesiski, pretēji likumam. Nedrīkst būt

diskriminācija, piemēram, Padomes locekli nedrīkst atlaist reliģisku iemeslu dēļ.

PERSONISKAIS SKATĪJUMS

Nav šaubu, ka komercdarbībai ir jābūt sociāli atbildīgai, un tāda tā arī pakāpeniski kļūst kopš 19.gadsimta beigām. Daļēji ar likumu palīdzību, daļēji attīstoties biznesa videi.

Bet ir šaubas, vai visam ir jānotiek piespiedu kārtā ar likumu palīdzību, jo privātautonomija un elastīgums ir tas dzinējspēks, kas būtībā biznesu veicina un dzen uz priekšu. Valsts iestādes reglamentē un darbojas pēc viena modeļa un to efektivitāte ir viena, bet business darbojas pēc cita modeļa, un, jo elastīgāks tas ir, protams, likuma rāmjos, jo lielāki panākumi. Ja business darbotos pēc ierēdniecības modeļa, neviens risku neuzņemtos. Biznesā var uzņemties risku.

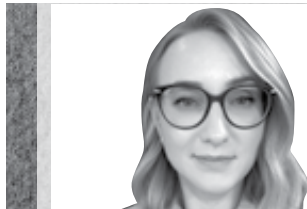
Otrais apsvērums – vai tiek pilnībā izmantotas pašreizējās iespējas?

Trešais – vai valsts pieņemami tiek galā ar jau pieņemto likumu izpildi?

Tie ir tie jautājumi, kas ir jāapskata, pirms sākam runāt par Padomes lomas palielināšanu, jaunu funkciju piešķiršanu un tā tālāk. Jautājums tād – pirmais, vai to vajag, otrs – vai mēs to nevaram panākt ar mazāk drastiskiem līdzekļiem kā likumu grozīšana.

JURISDIKCIJAS NOTEIKŠANA ATBILSTOŠI REGULAI NR. 1215/2012, CEĻOT *ACTIO PAULIANA* PRASĪBU

Raksta pirmpublicējums žurnālā „Balances Juridiskie Padomi”, Nr.1 (67), 2019.gada janvāris, kas attiecīgi papildināts un pārstrādāts konkrētajai publikācijai

Viktorija SOŅECA

Senāta Civillietu departamenta zinātniski analītiskā padomniece

IEVADS

Kurā Eiropas Savienības (turpmāk – ES) dalībvalsts tiesā celt prasību, lai aizsargātu kreditoru pret parādnieka ļaunprātīgu rīcību situācijā, kad, piemēram, divi uzņēmumi, kuru abu juridiskā adrese ir vienā un tajā pašā dalībvalstī, noslēdz būvniecības līgumu, un viens no šiem uzņēmumiem (turpmāk – uzņēmums A) noslēdz apakšlīgumus ar apakšuzņēmējiem par būvdarbu izpildi, bet nespēj veikt samaksu apakšuzņēmējiem? Lai neiestātos solidārā atbildība, samaksu par būvdarbu izpildi uzņēmuma A vietā veic otrs uzņēmums (turpmāk – uzņēmums B), un, lai arī uzņēmums B tādējādi kļūst par kreditoru uzņēmumam A, pēdējais minētais uzņēmums pārdod šajā pašā ES dalībvalstī esošu un uzņēmumam A piederošu zemes gabalu uzņēmumam C, kura juridiskā adrese ir citā ES dalībvalstī, lai pārdošanas cenu atskaitītu no parāda, kas uzņēmumam A izveidojies attiecībā pret uzņēmumu C.

Saistībā ar minēto situāciju rodas jautājums, vai uzņēmums B var celt *actio pauliana* prasību pret uzņēmumu C, lūdzot atzīt par spēkā neesošu pirkuma līgumu par nekustamo īpašumu? Turklāt, vai šādi prasībai var piemērot Regulā Nr.1215/2012¹ ietvertoto jēdzienu „lietas, kas attiecas uz līgumiem” un kurā ES dalībvalstī šāda prasība būtu ceļama – vai tajā, kur atrodas zemesgabals un ir uzņēmumu A un B juridiskās adreses, vai arī tajā ES dalībvalstī, kurā ir uzņēmuma C juridiskā adrese? Atbildes uz šiem jautājumiem meklējamas cita starpā Eiropas Savienības Tiesas (turpmāk – ES Tiesa) spriedumā C-337/17 *Feniks*,² kā arī sniegtas šī raksta ietvaros, pirmkārt, aplūkojot, kas ir *actio pauliana* prasība. Otrkārt, pievēršoties jautājumam, kā noteikt jurisdikciju *actio pauliana* prasībai, piemērojot Regulas Nr.1215/2012 nosacījumus, uzsverot arī iespējamo risku, nosakot attiecīgo jurisdikciju. Treškārt, sniedzot norādi, kad nav piemērojami īpašās jurisdikcijas nosacījumi.

KAS IR *ACTIO PAULIANA* PRASĪBA?

Pirmsākumi kreditora aizsardzībai pret parādnieka ļaunprātīgām darbībām meklējami romiešu tiesībās.

Laika periodā no 150. līdz 125.gadam pirms mūsu ēras radās jēdziens, kas ļāva kreditoram atcelt darbības, kuras parādnieks veicis, kaitējot attiecīgā kreditora interesēm.³ Mūsdienās *actio pauliana* pamatiezīmes palikušas nemainīgas, un ar *actio pauliana* jāsaprot kreditora tiesību saglabāšana attiecībā uz parādnieka mantu, kur no procesuālā viedokļa prasība tiek vērsta pret strīdīgās mantas ieguvēju.⁴ Minētais izriet arī no ES dalībvalstu normatīvā regulējuma, t.i., lai arī ES dalībvalstu tiesību sistēmas atšķiras, tomēr kopīgās un centrālās *actio pauliana* iezīmes paliek nemainīgas.

1. Piemēram, Itālijas Civillkodeksa (*Codice civile*) 2901.pantā saistībā ar *actio pauliana* norādīts, ka: „Kreditors, kaut arī viņa prasījums ir pakārtots nosacījumiem vai termiņam, var prasīt, lai attiecībā pret viņu tiktu pasludināti par neiedarbīgiem tie darījumi par rīcību ar mantu, ar kuriem parādnieks nodara kaitējumu kreditora interesēm, ja ir izpildīti šādi nosacījumi:

1) parādnieks zināja, ka rīcība nodara kaitējumu kreditoram, vai – ja darbība ir izdarīta pirms prasījuma rašanās – rīcība ir tikusi plānota nolūkā traucēt prasījuma apmierināšanu;

2) turklāt, ja ir runa par atlīdzības darījumu, trešā persona ir zinājusi par kaitējumu un, ja runa ir par darījumu, kas veikts pirms prasījuma rašanās, ir piedalījusies darījumā ar mērķi kaitēt kreditoram. [...]”⁵

2. Savukārt Latvijā *actio pauliana* pieminēta, piemēram, Civillikuma 1438.panta piezīmē, t.i., „[n]oteikumi par to darījumu apstrīdēšanu, kurus parādnieks noslēdzis kreditoram par ļaunu, atrodas Civilprocesa likumos”. Kā to uzsveris Senāts, „atjaunojot Civillikumu, piezīme pie 1438.panta par īpašu procesuālo kārtību darījumu apstrīdēšanai, kas noslēgti par ļaunu kreditoriem, ir saglabāta, bet procesuālā kārtība likumā nav iekļauta.”⁶ Vienlaikus Senāts norādījis, ka „īpašas kārtības neesība Civilprocesa likumā nav šķērslis

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2012.gada 12.decembra Regula (ES) Nr.1215/2012 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās, OV L 351, 20.12.2012., 1./32.lpp.

² ES Tiesas 2018.gada 4.oktobra spriedums lietā C-337/17, *Feniks*, ECLI:EU:C:2018:805.

³ Ģenerālvokāta M.Bobeka 2018.gada 21.jūnija secinājumi lietā C-337/17 *Feniks*, ECLI:EU:C:2018:487, 2.punkts.

⁴ Ģenerālvokāta Damaso RuisA-Harabo Kolomera 2008.gada 16.oktobra secinājumi lietā C-339/07 *Seagon*, ECLI:EU:C:2008:575, 25.–26. punkts.

⁵ *Codice civile*, Libro VI, Titolo III Pieejams: <https://www.altalex.com/documents/news/2014/03/27/della-responsabilita-patrimoniale-cause-di-prelazione-garanzia-patrimoniale>.

⁶ Civillikums. Valdības Vēstnesis, 41, 20.02.1937.

⁷ Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018.gada 28.maija spriedums lietā Nr.C04219514, SKC-82/2018, ECLI:LV:AT:2018:0528.C04219514.1.S, 7.1.punkts.

šādu strīdu izšķiršanai smelties tiesību principus no Latvijas pirmskara normatīvajiem aktiem, attiecīgi motivējot pierādīšanas nastas sadalījumu starp procesa dalībniekiem, kad nodibinātas netipiskas situācijas, kas (pretstatā parasti sagaidāmām civiltiesiskās apgrozības attiecībām) prasa īpašu, saprātīgam vērotājam ticamu skaidrojumu⁸.

Minētais attiecīgi raisa jautājumus par pierādījumiem un pierādīšanas pienākumu, un atbildes uz šiem jautājumiem cita starpā meklējamas Senāta spriedumā lietā SKC-266/2017 (C04277105)⁹. Respektīvi, minētajā spriedumā sniegts skaidrojums par pierādīšanas pienākuma sadalījumu starp prāvniekiem strīdos, kuru pamatā ir darījumi ar netipisku raksturu. Vienlaikus uzsverams, ka pierādīšanas pienākums atrodas ārpus šīs publikācijas tvēruma un pieminēts informatīvos nolūkos, jo par šo aspektu plašāks skaidrojums būs ietverts citā publikācijā.

3. Polijā *actio pauliana* regulējums atrodams Polijas Civillkodeksa (*Kodeks cywilny*) 527., 530, 531.pantos. Kā izriet no Polijas Civillkodeksa 527.panta:

„1. Ja tiesiska darījuma, ko parādnieks noslēdzis, kaitējot kreditoriem, rezultātā trešā persona ir guvusi mantisku labumu, jebkurš kreditors var prasīt attiecībā pret viņu atzīt šo darījumu par spēkā neesošu, ja parādnieks ir rīkojies, apzinoties kaitējumu kreditoriem, un trešā persona par to zināja vai būtu varējusi zināt, ievērojot vajadzīgo rūpību.

2. Parādnieka tiesisks darījums kaitē kreditoriem, ja tā rezultātā parādnieks ir kļuvis maksātnespējīgs vai tā maksātnespējas apjoms ir palielinājies salīdzinājumā ar laiku pirms darījuma noslēgšanas.

3. Ja tiesiska darījuma, ko parādnieks noslēdzis, kaitējot kreditoriem, rezultātā ar parādnieku cieši saistīta persona ir guvusi mantisku labumu, tiek uzskatīts, ka šī persona zināja, ka parādnieks ir rīkojies, apzinoties kaitējumu kreditoriem.

4. Ja tiesiska darījuma, ko parādnieks noslēdzis, kaitējot kreditoriem, rezultātā komersants, kuram ir pastāvīgas darījumu attiecības ar parādnieku, ir guvis mantisku labumu, tiek uzskatīts, ka tas zināja, ka parādnieks ir rīkojies, apzinoties kaitējumu kreditoriem.”¹⁰

Atbilstoši Polijas Civillkodeksa 530.pantam „*iepriekš minēto pantu noteikumus piemēro mutatis mutandis, ja parādnieks ir rīkojies ar nodomu kaitēt nākamajiem kreditoriem. Tomēr, ja trešā persona ir guvusi mantisku labumu bez atlīdzības, kreditors var prasīt atzīt darījumu par spēkā neesošu tikai tad, ja trešā persona zināja par parādnieka nodomu.*”¹¹ Savukārt saskaņā ar minētā Civillkodeksa 531.pantu:

„1. Tiesisku darījumu, kas noslēgts, kaitējot kreditoriem, atzīst par spēkā neesošu, ceļot prasību vai apstrīdēšanas prasību pret trešo personu, kas šā darījuma rezultātā ir guvusi mantisku labumu.

2. Ja trešā persona ir rīkojusies ar gūto labumu,

savu prasījumu kreditors var izvirzīt tieši pret personu, kuras labā ir notikusi rīcība, ja šī persona ir zinājusi par apstākļiem, kuri pamato parādnieka noslēgtā darījuma atzīšanu par spēkā neesošu, vai rīcība ir notikusi bez atlīdzības.”¹²

Tādējādi, kā izriet no minētā un kā to norādījusi ES Tiesa, piemēram, lietā *Reichert II*¹³, *actio pauliana* mērķis ir „*nevis likt atlīdzināt kreditoram nodarīto kaitējumu, kas radies parādnieka krāpnieciskas rīcības dēļ, bet gan attiecībā uz kreditoru atzīt par spēkā neesošu attiecīgo parādnieka rīcību. Tā ir vēsta ne tikai pret parādnieku, bet arī pret personu, kas gūst labumu no konkrētās rīcības un kas nav iesaistīta kreditora attiecībās ar tā parādnieku, pat gadījumos, kad par darījumu netiek saņemta atlīdzība un šī trešā persona nav veikusi nekādu nelikumīgu darbību*”¹⁴. Vienlaikus no minētā izriet arī vairāki elementi, kuriem jāiestājas *actio pauliana* prasības gadījumā, t.i., trīspusējās attiecības starp trim pusēm, kas balstītas uz 1) parāda un saistību esamību starp parādnieku un kreditoru, 2) darījumu starp parādnieku un trešo personu un 3) „krāpnieciska nolūka” esamību no parādnieka puses, kā arī trešās personas informētību par šo faktu.¹⁵

Tāpat saistībā ar *Reichert II* lietu uzsverams, ka šajā lietā ES Tiesa nonāca pie secinājuma, ka *actio pauliana* prasību nevar kvalificēt kā delikta prasību Regulas Nr.1215/2012 7.panta 2.punkta izpratnē.¹⁶ Tas attiecīgi nozīmē, ka prasība nevar tikt celta tās vietas tiesā, kurā kreditoram nodarīts kaitējums. Šeit gan būtiski paturēt prātā saistībā ar šo ES Tiesas secinājumu, ka atšķirībā no *Feniks* lietas, ES Tiesai *Reichert II* lietā netika jautāts, vai uz *actio pauliana* prasību būtu attiecināms jēdziens „lietas, kas attiecas uz līgumiem”, un attiecīgi toreiz šis aspekts nemaz netika vērtēts. Minētais savukārt arī paver ceļu uz prejudiciālā mehānisma izmantošanu situācijā, kad nacionālai tiesai jārod atbilde saistībā ar jurisdikciju, bet pastāv šaubas par pareizu Regulas Nr.1215/2012 piemērošanu.

Savukārt *Feniks* lietā saistībā ar ievadā aprakstīto situāciju ES Tiesa secināja, ka uzņēmumam B ir tiesības celt prasību par pirkuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu, kurš noslēgts starp uzņēmumiem A un C. Uzņēmums B var lūgt attiecīgajai tiesai konstatēt, ka tas, ka uzņēmums A nodevis mantu trešajai personai, noticis, kaitējot uzņēmuma B interesēm, kas izriet no līguma obligāti saistošā spēka un kas atbilst saistībām, ko uzņēmums A, noslēdzot būvniecības līgumu par būvdarbiem, brīvprātīgi uzņēmis. Tādējādi *actio pauliana* prasības pamatā būs saistību neizpilde, ko uzņēmums A uzņēmis pret uzņēmumu B.¹⁷

⁸ Ibid.

⁹ Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017.gada 29.novembra spriedums lietā Nr.C04277105, SKC-266/2017, ECLI:LV:AT:2017:1129.C04277105.1.S.

¹⁰ Kodeks cywilny. Pieejams: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640160093/U/D19640093Lj.pdf>.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

¹³ ES Tiesas 1992.gada 26.marta spriedums lietā C-261/90 *Reichert un Kockler/Dresdner Bank*, ECLI:EU:C:1992:149.

¹⁴ Turpat, 19.punkts.

¹⁵ Ģenerālvokāta M.Bobeka 2018.gada 21.jūnija secinājumi lietā C-337/17 *Feniks*, ECLI:EU:C:2018:487, 37.punkts.

¹⁶ ES Tiesas 2018.gada 4.oktobra spriedums lietā C-337/17 *Feniks*, ECLI:EU:C:2018:805, 40.punkts.

¹⁷ Turpat, 46.punkts.

KĀ NOTEIKT JURISDIKCIJU *ACTIO PAULIANA* PRASĪBAI?

Regulas Nr.1215/2012 mērķis ir jurisdikciju kolīziju normu vienādošana civillietās un komercietās ar ļoti skaidri nosakāmu jurisdikcijas noteikumu palīdzību, tādējādi ļaujot prasītājam viegli noteikt tiesu, kurā tas var vērsties, un atbildētājam savukārt paredzēt tiesu, kurā tas var tikt iesūdzēts.¹⁸

Minētās regulas II nodaļā paredzētā vispārējā jurisdikcijas noteikšanas sistēma balstīta uz tās 4.panta 1.punktā paredzēto vispārīgo noteikumu – personas, kuru domicils ir kādā dalībvalstī, var iesūdzēt attiecīgās dalībvalsts tiesā neatkarīgi no lietas dalībnieku pilsonības. Atkāpjoties no vispārīgā principa par atbildētāja domicila tiesām, Regulā Nr.1215/2012 paredzēti speciāli noteikumi par īpašo jurisdikciju.

Īpašai jurisdikcijai saskaņā ar minētās regulas 16.apsvērumu jābalstās uz citiem jurisdikcijas pamatiem, kas atļauti, pamatojoties uz ciešu saikni starp tiesu un lietu, vai arī kā nolūks veicināt pareizu tiesvedības norisi. Jāņem vērā, ka īpašās jurisdikcijas noteikumi, kuros paredzēti šie citi jurisdikcijas pamati, interpretējami šauri, un tie nevar tikt interpretēti plašāk, nekā tas ir skaidri paredzēts minētajā regulā.¹⁹

Saistībā ar Regulas Nr.1215/2012 7.panta 1.punkta a) apakšpunktā paredzēto īpašo jurisdikciju lietās, kas attiecas uz līgumiem, ES Tiesa atzinusi, piemēram, lietā *flightright*²⁰, ka jēdziens „lietas, kas attiecas uz līgumiem”, lai tiktu nodrošināta vienveidīga tā piemērošana visās dalībvalstīs, jāinterpretē autonomi. Būtiski atcerēties, ka noteikuma par īpašo jurisdikciju piemērošana prasa, lai pastāvētu juridiskas saistības, ko brīvprātīgi uzņēmusies viena persona attiecībā pret otru un uz ko balstīta prasītāja celtā prasība.²¹

Tādējādi, ņemot vērā minēto, ES Tiesa *Feniks* lietā secināja, ka, ja *actio pauliana* prasība iesniegta, pamatojoties uz prasījuma tiesībām, kas radušās no saistībām, noslēdzot līgumu, tā ietilpst „lietas, kas attiecas uz līgumiem”. Vēl jo vairāk, ES Tiesas ieskatā, šāds secinājums atbilst gan tiesiskās noteiktības un paredzamības prasībai, gan taisnīgam tiesvedības mērķim.²² ES Tiesa norādīto atzinusi, piemēram, lietās *Engler*²³ un *ÖFAB*²⁴, jo, kā to skaidroja minētā tiesa, ja būtu citādi, parādnieks būtu spiests celt prasību atbildētāja domicila tiesā, tomēr šādi Regulas

Nr.1215/2012 4.panta 1.punktā paredzētajai tiesai konkrētajā gadījumā var nemaz nebūt jebkādas saiknes ar parādnieka saistību pret kreditoru izpildes vietu.

Vienlaikus jāņem vērā, ka, piemēram, *Engler* lietā ES Tiesa pie šāda secinājuma nonāca, vērtējot 1968.gada Konvencijas par jurisdikciju un tiesas spriedumu izpildi civillietās un komercietās (zināma arī kā Briseles konvencija) attiecīgo tiesību normu. Respektīvi, no vienas puses, Briseles konvencijas 5.panta pirmā daļa²⁵ neizvirzīja nosacījumu par līguma noslēgšanu, tomēr ES Tiesa secināja, ka jākonstatē pienākums, lai piemērotu norādīto tiesību normu un tādējādi noteiktu tiesas jurisdikciju līgumiskos jautājumos saistībā ar pienākuma izpildes vietu. No otras puses, līgumiska rakstura jēdzienu minētās tiesību normas izpratnē nevar attiecināt uz situāciju, kurā nepastāv pušu savstarpējas saistības, ko tās brīvprātīgi uzņēmušās.²⁶

ÖFAB lietā ES Tiesa cita starpā vēlreiz uzsvēra, ka jēdziens „lietas, kas attiecas uz līgumiem” Regulas Nr.44/2001²⁷ 5.panta 1.punkta a) apakšpunktā²⁸ izpratnē nevar tikt saprasts kā tāds, kas attiecas uz situāciju, kurā nepastāv pušu savstarpējas saistības, ko tās brīvprātīgi uzņēmušās. Tādējādi normas par īpašo jurisdikciju, kas 5.panta 1.punkta a) apakšpunktā paredzēta attiecībā uz lietām, kuras attiecas uz līgumiem, piemērošana prasa noteikt juridisko pienākumu, kuru brīvprātīgi uzņemas viena persona attiecībā pret otru un uz kuru ir balstīta prasītāja celtā prasība.²⁹ Vienlaikus pieminama arī *Česká spořitelna* lieta, kurā ES Tiesa vēlreiz atkārtoja jau norādītos secinājumus saistībā ar Regulas Nr.44/2001 5.panta 1.punkta a) apakšpunktu.³⁰

Saistībā ar to, ka pieminēti vairāki ES Tiesas spriedumi, kas taisīti dažādos laika periodos, kad piemēroti dažādi normatīvie akti, uzsverams, ka atbilstoši Regulas Nr.1215/2012 34.apsvērums, lai nodrošinātu nepārtrauktību starp 1968.gada Briseles konvenciju, Regulu Nr.44/2001 un Regulu Nr.1215/2012, tika noteikti pārejas noteikumi. Kā izriet no pārejas noteikumiem (Regulas Nr.1215/2012 68.pants) attiecībās starp dalībvalstīm šī regula aizstāj 1968.gada Briseles konvenciju, un ciktāl šī regula attiecībās starp dalībvalstīm aizstāj 1968.gada

¹⁸ Turpat, 34.punkts; skatīt apsvērumus, piemēram, ES Tiesas 2016.gada 14.jūlija spriedumā lietā C-196/15 *Granarolo*, ECLI:EU:C:2016:559, saistībā ar Regulu (EK) Nr.44/2001 (sprieduma 16.punkts).

¹⁹ ES Tiesas 2018.gada 4.oktobra spriedums lietā C-337/17 *Feniks*, ECLI:EU:C:2018:805, 34.–37.punkts.

²⁰ ES Tiesas 2018.gada 7.marts apvienotajās lietās C-274/16, C-447/16 un C-448/16 *flightright u.c.*, ECLI:EU:C:2018:160, 58.punkts.

²¹ ES Tiesas 2016.gada 21.janvāra spriedums apvienotajās lietās C-359/14 un C-475/14 *ERGO Insurance un Gjensidige Baltic*, ECLI:EU:C:2016:40, 44.punkts.

²² ES Tiesas 2018.gada 4.oktobra spriedums lietā C-337/17 *Feniks*, ECLI:EU:C:2018:805, 44.punkts.

²³ ES Tiesas 2005.gada 20.janvāra spriedums lietā C-27/02 *Engler*, ECLI:EU:C:2005:33, 51.punkts.

²⁴ ES Tiesas 2013.gada 18.jūlija spriedums lietā C-147/12 *ÖFAB*, ECLI:EU:C:2013:490, 33.punkts.

²⁵ Atbilstoši 5.pantam, kas ietverts Briseles Konvencijas II daļas 2.nodaļā ar nosaukumu „Sevišķā jurisdikcija”, pret konvencijas dalībvalstī pastāvīgi dzīvojošu personu var celt prasību citas šīs konvencijas dalībvalsts tiesā: 1) strīdos, kuri izriet no līgumiskām attiecībām, tiesās pēc attiecīgo saistību izpildes vietas. Pieejams: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:41968A0927\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:41968A0927(01))

²⁶ ES Tiesas 2005.gada 20.janvāra spriedums lietā C-27/02 *Engler*, ECLI:EU:C:2005:33, 50.punkts.

²⁷ Padomes 2000.gada 22.decembra Regula (EK) Nr.44/2001 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās. OV L 12, 16.1.2001., 1./23.lpp.

²⁸ Saskaņā ar Regulas Nr.44/2001 5.panta 1.punkta a) apakšpunktu personu, kuras domicils ir kādā dalībvalstī, citā dalībvalstī var iesūdzēt lietās, kas attiecas uz līgumiem, attiecīgās saistības izpildes vietas tiesā.

²⁹ ES Tiesas 2013.gada 18.jūlija spriedums lietā C-147/12, *ÖFAB*, ECLI:EU:C:2013:490, 33.punkts.

³⁰ ES Tiesas 2013.gada 14.marta spriedumu lietā C-419/11, *Česká spořitelna*, ECLI:EU:C:2013:165, 46. un 47.punkts.

Briseles konvencijas noteikumus, visas atsauces uz minēto konvenciju uzskata par atsaucēm uz šo regulu. Turklāt norādāms, ka šī pati nepārtrauktība attiecās arī uz 1968.gada Briseles konvencijas un regulu, kas to aizstāj, interpretāciju ES Tiesā un attiecīgi minētās tiesas judikatūru.

Līdz ar to *Feniks* lietā ES Tiesa secināja, ka no līguma izrietošo prasījuma tiesību īpašnieks, kas vēlas iesniegt *actio pauliana* prasību, ir tiesīgs to darīt „attiecīgās saistības izpildes vietā”, jo šī jurisdikcija atļautu Regulas Nr.1215/2012 7.panta 1.punkta a) apakšpunktā.³¹ Ņemot vērā, ka aprakstītajā piemērā kreditora prasība ir vērsta uz tā interešu aizsardzību, izpildot no būvniecības līguma izrietošās saistības, „attiecīgās saistības izpildes vieta” saskaņā ar minētās regulas 7.panta 1.punkta b) apakšpunktu būs vieta, kur atbilstoši šim līgumam izpildīti būvdarbi, t.i., uzņēmumu A un B juridiskās adreses dalībvalsts.

Tajā pašā laikā jāpatur prātā, ka šāds ES Tiesas secinājums, kā to norādīja ģenerālvokāts M.Bobeks savos secinājumos, rada risku, ka jēdziens „lietas, kas attiecas uz līgumu” faktiski ir definēts pārāk plaši un tas nonāk „pretrunā ar loģiku attiecībā uz īpašo jurisdikciju. Tas arī vienkārši nozīmē [...], ka visi pēc oriģinālā līguma turpmākie abu pušu tiesiskie darījumi vienmēr varētu būt „lietas, kas attiecas uz līgumiem”, jo saskaņā ar šādu loģiku jebkuras līgumslēdzējas puses aktīvu samazināšana vienmēr būtu lieta, kas attiektos uz sākotnējo līgumu.”³²

³¹ ES Tiesas 2018.gada 4.oktobra spriedums lietā C-337/17 *Feniks*, ECLI:EU:C:2018:805, 44.–46.punkts.

³² Ģenerālvokāta M.Bobeka 2018.gada 21.jūnija secinājumi lietā C-337/17 *Feniks*, ECLI:EU:C:2018:487, 65.punkts.

Pagaidām ES Tiesa nav konkretizējusi savu secinājumu *Feniks* lietā, kas savukārt nozīmē, ka nav izslēgts risks, ka jurisdikcija *actio pauliana* prasības gadījumā varētu tikt noteikta nepareizi. Tomēr, kā tas jau pieminēts šajā rakstā, tiesa jebkurā brīdī var izmantot nacionālo tiesu un ES Tiesas sadarbības mehānismu un uzdot prejudiciālos jautājumus, ņemot vērā, ka jurisdikcijas jautājums ir pirmais risināmais aspekts jebkurā lietā, kurā iesaistītas vairākas valstis.

KAD ŠĀDS IZŅĒMUMS NAV PIEMĒROJAMS?

Uz *actio pauliana* prasību nevar attiecināt izņēmuma vai īpašo jurisdikciju saistībā ar tiesībām uz nekustamo īpašumu, spriedumu izpildi, pagaidu pasākumiem un neatļautu darbību.³³ Piemēram, *Reichert I*³⁴ lietā ES Tiesa norādīja, ka uz *actio pauliana* nav attiecināma izņēmuma jurisdikcija attiecībā uz tiesībām saistībā ar nekustamo īpašumu. Pamatlietā *Reichert* laulātais pāris, kura domicils atradās Vācijā, savam dēlam uzdāvināja nekustamo īpašumu Francijā. Viņu kreditors *Dresden Bank* apstrīdēja šo tiesību nodošanu Francijas tiesā, un šajā lietā ES Tiesa uzsvēra, ka šādas prasības izskatīšanā nav nepieciešams veikt izvērtējumu, lai pamatotu tās valsts tiesas jurisdikciju, kurā nekustamais īpašums atrodas.³⁵

³³ Regulas Nr.1215/2012 24.panta 1.punkts, 24.panta 5.punkts, 35.pants, 7.panta 2.punkts.

³⁴ ES Tiesas 1990.gada 10.janvāra spriedums lietā C-115/88 *Reichert un Kockler/Dresdner Bank*, ECLI:EU:C:1990:3.

³⁵ Turpat, 11. un 12.punkts.

ZIŅAS, KAS RAKSTURO PERSONĪBU, UN TO NOZĪME KRIMINĀLPROCESĀ

Aleksandra AZEVA

Senāta Kriminālietu departamenta zinātniski analītiskā padomniece

IEVADS

Personību raksturojošās ziņas ir jāņem vērā, nosakot vainīgajam sodu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu – šķiet, ka mūsdienās nevienam nerodas šaubas par šāda apgalvojuma patiesumu. Ar ziņām, kuras raksturo personību un kurām ir krimināltiesiskā nozīme, saprot tādas ziņas, kas skar četrus cilvēka dzīves un darbības aspektus: 1) fizisko stāvokli, 2) psihisko stāvokli, 3) sociālo statusu un 4) tiesisko statusu, un to izvērtēšana ļauj, no vienas puses, noskaidrot personas noziedzīgās uzvedības cēloņus, tās noziedzīgo tieksmju stabilitāti, bet, no otras puses, noteikt maksimāli lietderīgo soda veidu, lai sasniegtu tā mērķi¹.

Krimināllikuma² 46.pantā ir definēti soda noteikšanas vispārīgie principi. Panta otrā daļa paredz, ka, nosakot soda veidu, ņem vērā izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, kā arī vainīgā personību. Tādējādi ziņām, kas raksturo personību, ir būtiska nozīme, nosakot vainīgajam sodu.

Personību raksturojošo ziņu būtiska nozīme soda noteikšanā nepārprotami izriet arī no judikatūras atziņām.

Piemēram, 2022.gada 5.jūlija lēmumā lietā Nr.SKK-1/2022 Senāts konstatējis, ka apelācijas instances tiesa, nosakot apsūdzētajiem sodu, vien formāli atsaukusies uz Krimināllikuma 46.panta otro un trešo daļu, uzskaitot tajās norādīto soda veidu un mēru ietekmējošos apstākļus, bet to saturu un izpausmi izskatāmajā krimināllietā nav atklājusi. Apsūdzēto personību raksturojošās ziņas tika uzskaitītas spriedumā, apelācijas instances tiesai nepamatojot, kā šo ziņu izvērtējums ietekmējis apsūdzētajiem noteiktā soda veida izvēli.

Senāts atzinis, ka apelācijas instances tiesa, nosakot apsūdzētajiem sodu, nav ievērojusi soda individualizācijas principu un norādījusi vienīgi uz to, ka diviem apsūdzētajiem, ievērojot viņu lomu noziedzīgajā nodarījumā un veiktās darbības, nosakāms bargāks sods nekā trešajai apsūdzētajai. Senāts uzsvēris, ka apsūdzētās personas loma noziedzīgajā nodarījumā ir tikai viens no apstākļiem, kas ļauj individualizēt

sodu Krimināllikuma Sevišķās daļas attiecīgā panta sankcijas ietvaros vai arī noteikt vieglāku sodu par likumā paredzēto, un paskaidrojis, ka būtiska nozīme individualizēta soda noteikšanā ir apsūdzētā personību raksturojošo ziņu, tai skaitā veselības un ģimenes stāvokļa, izpētei, kā arī noziedzīgā apdraudējuma rakstura, radītā kaitējuma, noziedzīgā nodarījuma motīvu un mērķa izvērtējumam.

Izskatāmajā lietā viens no kasācijas sūdzību autoriem paudis argumentu, ka apelācijas instances tiesa apsūdzēto personību izvērtēšanā atsaukusies vienīgi uz ziņām, kas ietvertas piecus gadus senajā prokurora lēmumā par lietas nodošanu tiesai, un norādījusi, ka tai apsūdzēto personību raksturojošās ziņas nav iesniegtas. Senāts, izvērtējot norādīto kasācijas sūdzības argumentu, uzsvēris, ka prokurora iespējas iegūt apsūdzētā personību raksturojošās ziņas (tai skaitā ziņas par apsūdzētā izglītību, veselības stāvokli un ģimenes apstākļiem) ir visai ierobežotas, ņemot vērā šo ziņu personisku un lielā mērā pat sensitīvo raksturu, un tikai pašam apsūdzētajam ir zināms, kādas ziņas ir viņa rīcībā. Tādējādi no Senāta lēmuma konkrētajā lietā izriet vēl viena svarīga atziņa – lai tiesai būtu pieejamas personību raksturojošās ziņas, kuras apsūdzētais uzskata par svarīgām soda noteikšanā, apsūdzētajam jābūt proaktīvam un jāizrāda iniciatīva norādīto ziņu iegūšanā un iesniegšanā³.

Norādītais piemērs liecina par to, ka personību raksturojošām ziņām ir nozīme tieši soda noteikšanā. Tomēr ziņām, kas raksturo personību, ir plašāka praktiska nozīme. Piemēram, personību raksturojošās ziņas var ietekmēt to, vai aizstāvja piedalīšanās kriminālprocesā ir obligāta.

Kriminālprocesa likuma⁴ 83.panta pirmā daļa noteic, ka aizstāvja piedalīšanās ir obligāta kriminālprocesā: 1) ja tiesības uz aizstāvību ir nepilngadīgai vai ierobežoti pieskaitāmai personai; 2) par medicīniska

¹ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I–VIII² nodaļa). Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 203.lpp.

² Krimināllikums. Pieņemts 1998.gada 17.jūnijā (stājās spēkā 1999.gada 1.aprīlī). Latvijas Vēstnesis, 1998.gada 8.jūlijs, Nr.199/200; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1998.gada 4.augusts, Nr.15.

³ Senāta 2022.gada 5.jūlija lēmums lietā Nr.SKK-1/2022, ECLI:L V:AT:2022:0705.11816006914.4.L.

⁴ Kriminālprocesa likums. Pieņemts 2005.gada 21.aprīlī (stājās spēkā 2005.gada 1.oktobrī). Latvijas Vēstnesis, 2005.gada 11.maijs, Nr.74; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2005.gada 9.jūnijs, Nr.11.

rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanu⁵; 3) ja tas tiek turpināts sakarā ar pieteikumu par mirušas personas rehabilitāciju; 4) ja tiesības uz aizstāvību ir personai, kura garīga rakstura vai cita veselības traucējuma dēļ pati nespēj pilnībā izmantot savas procesuālās tiesības; 5) ja tiesības uz aizstāvību ir analfabētam vai personai ar tik zemu izglītības līmeni, ka tā nevar pilnvērtīgi izmantot savas procesuālās tiesības.

Secināms, ka tādas personību raksturojošās ziņas kā personas fiziskais stāvoklis (vecums, veselības traucējums, kura dēļ persona pati nespēj pilnībā izmantot savas procesuālās tiesības), psihiskais stāvoklis (nepieskaitāmība, ierobežota pieskaitāmība, garīga rakstura traucējums, kura dēļ persona pati nespēj pilnībā izmantot savas procesuālās tiesības) un sociālais statuss (zems izglītības līmenis, kas neļauj personai pilnvērtīgi izmantot savas procesuālās tiesības, analfabētisms) ietekmē arī aizstāvja piedalīšanās kriminālprocesā obligātumu.

Šajā rakstā autore īsumā iepazīstinās ar personību raksturojošo ziņu nozīmi kriminālprocesā, par pamatu ņemot tiesību doktrīnā norādītos cilvēka dzīves un darbības aspektus, spēkā esošajos normatīvajos tiesību aktos paredzētās prasības un judikatūras atziņas.

FIZISKAIS STĀVOKLIS

Personību raksturo tostarp personas fiziskais stāvoklis⁶. Personas, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, fizisko stāvokli raksturo vecums, dzimums, veselības stāvoklis, invaliditāte, grūtniecība, kam var būt izšķiroša nozīme, izvēloties soda veidu⁷.

Personas fizisko stāvokli raksturojošām ziņām ir nozīme kriminālprocesā, jo tās, piemēram, ietekmē iespēju piemērot šai personai drošības līdzekli – apcietinājumu.

Kriminālprocesa likuma 272.pants reglamentē apcietināšanas pamatu, šajā likuma normā ir paredzēti apcietināšanas vispārīgie noteikumi. Savukārt Kriminālprocesa likuma 273.pantā ir paredzēti īpašie izņēmumi gadījumiem, ja apcietinājumu piemēro nepilngadīgajiem, grūtniecēm un sievietēm pēcdzemdību periodā līdz vienam gadam. Proti, iepriekš norādītajai personai apcietinājumu nepiemēro, ja tā tiek turēta aizdomās vai apsūdzēta kriminālpārkāpuma izdarīšanā⁸. Ja nepilngadīgais, grūtniece vai sieviete pēcdzemdību periodā līdz vienam gadam tiek turēta aizdomās vai apsūdzēta aiz neuzmanības izdarītā noziegumā, apcietinājumu var piemērot tikai gadījumā,

ja šī persona atradusies apreibinošu vielu ietekmē un veikusi darbības, kuru rezultātā ir iestājusies citas personas nāve⁹. Savukārt gadījumā, ja nepilngadīgais, grūtniece vai sieviete pēcdzemdību periodā līdz vienam gadam tiek turēta aizdomās vai apsūdzēta tiša mazāk smaga nozieguma izdarīšanā, apcietinājumu var piemērot vienīgi tad, ja šī persona pārkāpusi cita drošības līdzekļa vai audzinoša rakstura piespiedu līdzekļa – ievietošana sociālās korekcijas izglītības iestādē – noteikumus vai noziegumu izdarījusi, būdama aizdomās turētā vai apsūdzēta smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanā¹⁰.

Izņemot apcietinājuma piemērošanas vispārīgos nosacījumus un nepilngadīgā vecumu, izvēloties nepilngadīgajam ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli, ņem vērā iespējamās riskus attiecībā uz nepilngadīgā fizisko, garīgo un sociālo attīstību, kā arī spēju iekļauties sabiedrībā¹¹.

Atbilstoši judikatūras atziņām apsūdzētā fiziskā stāvokļa aspekts – invaliditāte – neizslēdz iespēju piemērot apcietinājumu vispār. Piemēram, 2018.gada 11.septembra lēmumā lietā Nr.SKK-255/2018 Senāts norādījis, ka apsūdzētā ar invaliditāti ievietošana apcietinājumā pati par sevi nerada cilvēktiesību pārkāpumu, ja vien netiek konstatēts, ka, atrodoties apcietinājumā, apsūdzētais tiek pakļauts tādām ciešanām, kas sasniedz necilvēcīgas un pazemojošas izturēšanās sliekšni¹².

Personas veselības stāvoklis ir viens no judikatūrā visbiežāk aktualizētajiem personas fiziskā stāvokļa aspektiem. Senāts jau ir paudis atziņu, ka personas ar veselības traucējumiem ieslodzījumā ir pakļautas lielākām ciešanām, nekā veselas personas, tādēļ rūpīgi izvērtējama nepieciešamība šādām personām piemērot ar brīvības atņemšanu saistītu sodu. Izvērtējot ar smagu slimību sirgstošu personu iespēju izciest ar brīvības atņemšanu saistītu sodu, jāņem vērā Latvijas Republikas Satversmes 95. un 111.pantā noteiktās pamattiesības¹³.

Senāts arī atzinis, ka apsūdzētā veselības stāvokli raksturojošās ziņas ir ziņas, kas raksturo apsūdzēto kā personu, kura ir izdarījusi noziedzīgo nodarījumu, un šīs ziņas atbilstoši Krimināllikuma 46.panta otrajai daļai tiesa ņem vērā, nosakot apsūdzētajam soda veidu, nevis soda mēru¹⁴.

⁵ Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 592.panta pirmo daļu Krimināllikuma 68.pantā paredzēto medicīniska rakstura piespiedu līdzekli tiesa nosaka personai, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, būdama nepieskaitāmības stāvoklī, vai kura pēc noziedzīga nodarījuma izdarīšanas vai sprieduma taisīšanas saslīmusi ar tādām psihiskiem traucējumiem, kas atņemuši tai spēju saprast savu darbību vai to vadīt, ja šī persona pēc izdarītā nodarījuma rakstura un sava psihiskā stāvokļa ir bīstama sabiedrībai.

⁶ Sk. Senāta 2020.gada 8.aprīļa lēmuma lietā Nr.SKK-91/2020, ECLI:LV:AT:2020:0408.11410010317.6.L, 8.punktu.

⁷ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I–VIII² nodaļa). Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 203.lpp.

⁸ Kriminālprocesa likuma 273.panta pirmā daļa.

⁹ Kriminālprocesa likuma 273.panta otrā daļa.

¹⁰ Kriminālprocesa likuma 273.panta trešā daļa.

¹¹ Meikališa Ā. 273.panta komentārs. Grām.: Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniskā monogrāfija prof. K.Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 757.lpp.

¹² Sk. Senāta 2018.gada 11.septembra lēmuma lietā Nr.SKK-255/2018, ECLI:LV:AT:2018:0911.11400001716.3.L, 8.3.punktu.

¹³ Senāta 2021.gada lēmums lietā Nr.SKK-[I]/2021, pieejams Augstākās tiesas tīmekļvietnē.

¹⁴ Sk. Senāta 2022.gada 29.septembra lēmuma lietā Nr.SKK-197/2022, ECLI:LV:AT:2022:0929.11370049420.8.L, 7.1.punktu.

Šāda atziņa ir pausta arī Senāta 2022.gada 28.aprīļa lēmumā lietā Nr.SKK-128/2022¹⁵, kurā Senāts atzinis, ka apelācijas instances tiesa nav ievērojusi Krimināllikuma 46.panta otrās daļas prasības, jo, nosakot apsūdzētajam soda veidu, nav ņēmusi vērā soda veidu ietekmējošo apstākli – apsūdzētā veselības stāvokli.

Norādītajā lietā Senāts arī konstatējis, ka, izlemjot jautājumu par apsūdzētajam nosakāmo sodu, apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi, vai apsūdzētais, kuram sakarā ar smagiem veselības traucējumiem ir noteikta II grupas invaliditāte, indicēti asistenta pakalpojumi un nepieciešama medicīniskā uzraudzība, atrodoties brīvības atņemšanas vietā, netiks pakļauts tādām ciešanām, kas sasniedz necilvēcīgas un pazemojošas izturēšanās sliekšni. Senāts atzinis, ka tādējādi apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturtnās daļas pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, jo ir novedis pie nelikumīga nolēmuma daļā par apsūdzētajam noteikto sodu.

Arī agrākajos lēmumos Senāts ir akcentējis personas invaliditātes nozīmi kriminālprocesā. Piemēram, lietā Nr.SKK-91/2020, izskatot lietu sakarā ar aizstāvja kasācijas sūdzību, kas iesniegta tostarp daļā par apsūdzētajam noteikto sodu, Senāts atzinis, ka, izlemjot jautājumu par apsūdzētajam ar invaliditāti, kuram nepieciešama asistenta palīdzība, piespriežamo sodu, tiesai jāizvērtē, vai ieslodzījuma vietā šai personai tiks nodrošināts cilvēktiesību minimums, kas nevar tikt atņemts, lai nepārkāptu personas tiesības uz cilvēcīgu apiešanos¹⁶.

Veselības stāvokļa nozīme soda noteikšanā ir labi redzama, piemēram, aplūkojot konkrētu soda veidu – sabiedrisko darbu.

Līdz 2021.gada 31.decembrim Krimināllikuma 40.panta otrā daļa paredzēja, ka piespiedu darbs¹⁷ nav piemērojams darbnespējīgām personām. Lai arī Krimināllikumā nebija konkrēti paskaidrots, kādas personas atzīstamas par darbnespējīgām, atbilstoši juridiskajā literatūrā noteiktajam tika uzskatīts, ka darbnespējīgas personas ir invalīdi, pensionāri, grūtnieces u.c.¹⁸ Šāda atziņa vairākkārt tika pausta arī judikatūrā¹⁹.

Aprakstot līdz 2021.gada 31.decembrim praksē

¹⁵ Sk. Senāta 2022.gada 28.aprīļa lēmuma lietā Nr.SKK-128/2022, ECLI:LV:AT:2022:0428.11221036421.4.L, 6.1.–6.2.punktu.

¹⁶ Senāta 2020.gada 8.aprīļa lēmums lietā Nr.SKK-91/2020, ECLI:LV:AT:2020:0408.11410010317.6.L.

¹⁷ Jānorāda, ka Krimināllikuma pārejas noteikumu 24.punkts 2020.gada 17.decembra likuma redakcijā, kas stājās spēkā 2022.gada 1.janvārī, paredz, ka soda veida – piespiedu darbs – jaunais nosaukums „sabiedriskais darbs” ir izmantojams, pieņemot nolēmumus par soda piemērošanu arī par tādiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti līdz 2021.gada 31.decembrim.

¹⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. Vispārīgā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 144.lpp.

¹⁹ Sk., piemēram, Senāta 2007.gada 8.novembra lēmumu lietā Nr.SKK-J-571/2007, 13330035105, 2014.gada 16.jūnija lēmumu lietā Nr.SKK-154/2014, 11360012508, 2015.gada 27.februāra lēmumu lietā Nr.SKK-48/2015, 11390066312.

pastāvošo situāciju, likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” anotācijā²⁰ tika uzsvērts, ka personām ar invaliditāti (neatkarīgi no invaliditātes grupas, vai imesliem, kāpēc invaliditāte noteikta) nevarēja piemērot piespiedu darbu, pat ja persona ar invaliditāti to vēlējās un piekrita šāda soda piemērošanai. Ņemot vērā, ka personas ar invaliditāti bieži vien nebija spējīgas samaksāt arī naudas sodu, vienīgā alternatīva, ko faktiski varēja piemērot, bija brīvības atņemšana, kas nebija samērīga – īpaši pret personām ar invaliditāti. Turklāt anotācijā pievērsta uzmanība apstāklim, ka ir personas ar trešās un pat otrās grupas invaliditāti, kas ir darbaspējīgas.

Ar likumu „Grozījumi Krimināllikumā”, kas stājās spēkā 2022.gada 1.janvārī²¹, Krimināllikuma 40.pants izteikts jaunā redakcijā. Norādītā panta trešā daļa attiecīgajā redakcijā noteic, ka sabiedriskais darbs nav piemērojams personām, kuras fizisku vai psihisku traucējumu dēļ to nespēj veikt. Likumprojekta anotācijā norādīts, ka „piespiedu darba piemērošana netiek sasaistīta ar formāliem kritērijiem – invaliditātes statusu vai darba nespējas lapu, bet ar objektīviem kritērijiem, kas liecina par spēju vai nespēju veikt sabiedrisko darbu”²².

No iepriekš norādītā secināms, ka atzinums par soda veida – sabiedriskā darba – piemērošanu tiesai ir jāpamato ar objektīvo kritēriju izvērtējumu. Vienlaikus jānorāda, ka tiesai ir jāņem vērā arī formālie kritēriji, piemēram, invaliditātes statuss, jo invaliditāte ir viena no personas fizisko stāvokli raksturojošām ziņām, kas arī raksturo personību, kam ir krimināltiesiskā nozīme un kas jāizvērtē atbilstoši Krimināllikuma 46.panta otrās daļas prasībām.

Jāuzsver, ka vienā no jaunākajiem judikatūras lēmumiem Senāts ir atzinis, ka Krimināllikuma 40.panta trešā daļa salīdzinājumā ar iepriekšējo regulējumu, kas bija ietverts Krimināllikuma 40.panta otrajā daļā un paredzēja piespiedu darba piemērošanas aizliegumu jebkurai darbnespējīgai personai, ir kļuvusi personai labvēlīgāka, ļaujot sabiedrisko darbu piemērot plašākam personu lokam, individuāli izvērtējot, vai persona, kurai ir fiziski vai psihiski traucējumi, spēj to veikt²³.

Ziņas, kas raksturo personas veselības stāvokli, var ietekmēt arī jau piespriedā soda izpildi. Piemēram, notiesātā veselības stāvoklis ir viens no apstākļiem, kas tiek ņemts vērā ar brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka rīkojumu izveidotajai notiesāto izvietošanas komisijai, izvietojot notiesātos brīvības atņemšanas iestādes nodaļās, vienībās un kamerās²⁴, savukārt ierobežoti pieskaitāmu personu, kas notiesāta

²⁰ 13.Saeimas likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” Nr.357/Lp13 anotācija.

²¹ Likums „Grozījumi Krimināllikumā”. Pieņemts 2020.gada 17.decembrī (stājās spēkā 2022.gada 1.janvārī). Latvijas Vēstnesis, 2020.gada 29.decembris, Nr.250 (OP numurs 2020/250.4).

²² 13.Saeimas likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” Nr.357/Lp13 anotācija.

²³ Sk. Senāta 2023.gada 26.janvāra lēmumu lietā Nr.SKK-37/2023, ECLI:LV:AT:2023:0126.11088175812.12.L.

²⁴ Sk. Latvijas Sodū izpildes kodeksa 13.2.panta pirmo daļu.

ar brīvības atņemšanu, ārstē tai piemērotās brīvības atņemšanas vietās²⁵.

Notiesātā saslīmšana ar psihisku slimību vai citu smagu, neārstējamu slimību soda izciešanas laikā var būt par pamatu, lai atzītu, ka notiesātais nav spējīgs turpināt izciest piespiesto sodu, un soda izpildes iestāde ierosinātu tiesai atbrīvot šo personu no turpmākās soda izciešanas²⁶. Notiesātā atbrīvošanu no soda izciešanas sakarā ar slimību reglamentē Kriminālprocesa likuma 640.pants. Norādītā panta pirmā daļa paredz pirmās instances tiesas tiesnesim tiesības atbrīvot notiesāto no soda izciešanas, nosakot viņam ārstēšanu, ja notiesātais ir saslīmies ar psihiskiem traucējumiem un tāpēc nevar atrasties ieslodzījuma vietā un viņam nepieciešama ārstēšana. Jautājums par notiesātā atbrīvošanu no soda izciešanas šajā gadījumā tiek izlemts, pamatojoties uz ekspertīzes atzinumu.

Notiesātā veselības stāvoklis var būt par pamatu notiesātā izslēgšanai no atkarību mazināšanas programmas. Izslēgt notiesāto no šādas programmas var brīvības atņemšanas iestādes priekšnieks ar lēmumu, kas pieņemts, pamatojoties uz atkarību mazināšanas programmas vadītāja ierosinājumu²⁷.

Izņemot norādīto, notiesātā veselības stāvoklis var būt par pamatu, lai nosacīti atbrīvotais lūgtu Valsts probācijas dienesta amatpersonu grozīt elektroniskās uzraudzības grafiku²⁸.

PSIHISKAIS STĀVOKLIS

Tiesību doktrīnā ir atzīts, ka Krimināllikums nopietnu nozīmi piešķir personas psihiskajam stāvoklim, nosakot kriminālatbildību uz vispārīgiem nosacījumiem personai, kura noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī ir bijusi pieskaitāma vai ierobežoti pieskaitāma. Atkarībā no nodarījuma konkrētajiem apstākļiem tiesa tai var mīkstināt sodu vai atbrīvot no soda. Noziedzīga nodarījuma izdarīšana ierobežotas pieskaitāmības stāvoklī ir atbildību mīkstinošs apstāklis. Vainīgā psihiskais stāvoklis noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī var būt konkrēta noziedzīga nodarījuma pazīme, kas veido privilīģētu sastāvu (KL 119., 120., 127.pants)²⁹.

Judikatūrā ir atzīts, ka apsūdzētā personība un atbildību mīkstinošie apstākļi ir patstāvīgi izvērtējami sodu ietekmējošie apstākļi, līdz ar to ziņas, kas pamato šos apstākļus, ir nošķiramas, un vienas un tās pašas ziņas nevar būt par pamatu gan apsūdzētā personības pozitīvam raksturojumam, gan viņa atbildību mīkstinoša apstākļa konstatēšanai³⁰.

Saskaņā ar Krimināllikuma 47.panta pirmās daļas 7.punktu par atbildību mīkstinošu atzīstams

apstāklis, ka noziedzīgo nodarījumu izdarījusi persona ierobežotas pieskaitāmības stāvoklī. Senāts jau ir norādījis, ka Krimināllikuma 47.panta pirmajā daļā ir uzskaitīti atbildību mīkstinošie apstākļi. Konstatējot šos apstākļus, tiesa nevar neatzīt tos par atbildību mīkstinošiem, jo likumā noteikts, ka tie ir atzīstami, nevis var tikt atzīti par atbildību mīkstinošiem apstākļiem. Šie apstākļi obligāti jāņem vērā, nosakot vainīgajam sodu³¹.

Ievērojot minēto, secināms, ka personas, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, psihiskā stāvokļa neizvērtēšana vai nepilnīga izvērtēšana var novest pie atbildību mīkstinoša apstākļa nepamatotas nekonstatēšanas un rezultātā pie nepamatoti bargāka soda noteikšanas.

Kā pieminēts iepriekš, vainīgās personas psihiskais stāvoklis noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī var ietekmēt kvalifikāciju, ja šis stāvoklis ir attiecīgā noziedzīgā nodarījuma pazīme.

Piemēram, Krimināllikuma 125.panta pirmā daļa paredz kriminālatbildību par smaga miesas bojājuma tišu nodarīšanu. Par šo noziedzīgo nodarījumu paredzēts sods – brīvības atņemšana uz laiku līdz septiņiem gadiem un probācijas uzraudzība uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās. Savukārt Krimināllikuma 127.pants paredz atbildību par tišu smagu vai vidēja smaguma miesas bojājumu, kas nodarīts piepeša stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, kuru izraisījusi vardarbība vai smags goda aizskārums no cietušā puses. Par šo noziedzīgo nodarījumu personu var sodīt ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu, vai ar naudas sodu. Tādējādi psihiskā stāvokļa neizvērtēšana vai nepareiza izvērtēšana konkrētajā gadījumā var novest pie Krimināllikuma panta un tā daļas nepareizas piemērošanas, kvalificējot noziedzīgu nodarījumu, proti, pie Kriminālprocesa likuma 574.panta 2.punktā paredzētā Krimināllikuma pārkāpuma.

Turklāt, ņemot vērā, ka sods, kāds paredzēts par smaga miesas bojājuma tišu nodarīšanu (Krimināllikuma 125.panta pirmā daļa), ir smagāks par sodu, kāds paredzēts par tišu smagu vai vidēja smaguma miesas bojājumu, kas nodarīts piepeša stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, kuru izraisījusi vardarbība vai smags goda aizskārums no cietušā puses (Krimināllikuma 127.pants), noziedzīgā nodarījuma nepareiza kvalifikācija var novest pie apsūdzētā stāvokļa nelikumīgas pasliktināšanās.

Tātad personas, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, psihiskā stāvokļa noskaidrošana ir nepieciešama, lai korekti kvalificētu šīs personas izdarīto noziedzīgo nodarījumu.

Izņemot iepriekš norādīto, ziņas par personas psihisko stāvokli – ierobežotu pieskaitāmību – var būt pamats, lai personai, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, noteiktu medicīniska rakstura piespiedu līdzekli, jo saskaņā ar Krimināllikuma 70.panta pirmo teikumu medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus

²⁵ Sk. Krimināllikuma 70.panta otro un trešo teikumu.

²⁶ Sk. Latvijas Sodū izpildes kodeksa 116.panta pirmo un otro daļu.

²⁷ Sk. Latvijas Sodū izpildes kodeksa 61.⁸ panta ceturto daļu.

²⁸ Sk. Latvijas Sodū izpildes kodeksa 119.³ panta trešo daļu.

²⁹ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII² nodaļa). Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 204.lpp.

³⁰ Sk. Senāta 2021.gada 1.decembra lēmuma lietā Nr.SKK-155/2021, ECLI:LV:AT:2021:1201.11815000218.5.L, 6.4.2.punktu.

³¹ Sk. Senāta 2011.gada 8.jūnija lēmumu lietā Nr.SKK-24/2011, 12-812003006, 2021.gada 16.novembra lēmumu lietā Nr.SKK-126/2021, ECLI:LV:AT:2021:1116.11353039018.3.L.

var noteikt arī personām, kas izdarījušas noziedzīgus nodarījumus, būdamas ierobežotas pieskaitāmības stāvoklī.

Personas psihiskais stāvoklis kā personību raksturojošās ziņas tiek ņemts vērā arī citos gadījumos, piemēram, izvērtējot, vai persona var piedalīties tiesas izmeklēšanā.

Lietā Nr.SKK-12/2023³² Senāts atzinis, ka tiesa pēc aizstāvja lūguma apsūdzētajam noteikusi komplekso ambulatoro tiesu psihiatrisko un tiesu medicīnisko ekspertīzi, kuras rezultātā konstatēts, ka apsūdzētais sava psihiskā stāvokļa dēļ var piedalīties tiesas izmeklēšanā un nav prognozējams, ka šī piedalīšanās var pasliktināt apsūdzētā veselību.

Citā lietā³³, izskatot notiesātās personas advokāta pieteikumu, kas iesniegts Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā par pirmās instances tiesas spriedumu, Senāts atzinis, ka tiesa pamatoti izskatījusi lietu bez notiesātā piedalīšanās tiesas sēdē. Konkrētajā lietā tiesa nav aicinājusi notiesāto uz tiesas sēdi, ņemot vērā eksperta atzinumu, ka notiesātais pašreiz slimo ar psihisku slimību un viņa psihiskā stāvokļa dēļ nerekomendē viņa piedalīšanos tiesas sēdē un nerekomendē ar viņu veikt izmeklēšanas darbības, jo tas var pasliktināt viņa psihisko stāvokli.

SOCIĀLAIS STATUSS

Saskaņā ar tiesību doktrīnā pausto atziņu personas sociālo statusu raksturo ģimenes stāvoklis, apgādājamo personu esamība, dzīvesveids, attieksme pret darbu un mācībām, sadzīves normu ievērošana, uzvedība dažādās dzīves situācijās un citi apstākļi, kam var būt nozīme taisnīga soda noteikšanā³⁴.

Lai arī personas sociālais statuss ir viens no personību raksturojošo ziņu elementiem, kas ir jāņem vērā saskaņā ar Krimināllikuma 46.panta otro daļu, no judikatūras ir redzams, ka tiesas, nosakot soda veidu, ne vienmēr to izvērtē.

Piemēram, lietā Nr.SKK-472/2021³⁵ Senāts konstatējis, ka apelācijas sūdzībā apsūdzētais lūdzis noteikt viņam sodu piespiedu darba veidā, savukārt vēlāk iesniegtajā viedoklī par apelācijas protestu lūdzis noraidīt prokurora lūgumu noteikt brīvības atņemšanas sodu, nepiemērojot Krimināllikuma 55.panta nosacījumus. Apsūdzētais savu lūgumu pamatojis ar apstākli, ka viņam ir jārūpējas par savu sievu, kura ir otrās grupas invalīde un kurai ir nepieciešama patstāvīga uzraudzība, palīdzība ārstēšanā un ikdienas mājas aprūpe. Turklāt viņš ir vienīgā persona, kas spēj rūpēties par sievu. Apsūdzētais iesniedzis vairākus dokumentus, no kuriem izriet, ka sievai ir noteikta otrā invaliditātes grupa. Apelācijas instances tiesa apsūdzētā apelācijas sūdzību noraidījusi.

³² Sk. Senāta 2023.gada 19.janvāra lēmumu lietā Nr.SKK-12/2023, ECLI:LV:AT:2023:0119.15830012512.8.L.

³³ Senāta 2020.gada lēmums lietā Nr.SKK-J-[R]/2020, pieejams Augstākās tiesas tīmekļvietnē.

³⁴ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I–VIII² nodaļa). Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 204.lpp.

³⁵ Sk. Senāta 2021.gada 22.septembra lēmumu lietā Nr.SKK-472/2021, ECLI:LV:AT:2021:0922.11120027220.5.L.

Senāts konstatējis, ka apelācijas instances tiesa, nosakot apsūdzētajam sodu, nav izvērtējusi apsūdzētā argumentus par sievas veselības stāvokli un tādējādi pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturto daļu. Norādīto pārkāpumu Senāts atzinis par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, atcēlis apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par apsūdzētajam noteikto sodu un atceltajā daļā nosūtījis lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Atsaucoties uz judikatūrā pausto viedokli, ka apsūdzētā ģimenes stāvokļa kā personību raksturojoša apstākļa izvērtējumam ir būtiska nozīme lietas taisnīgā izspriešanā, individualizēta un taisnīga soda noteikšanā³⁶, Senāts atzinis, ka tiesas spriedumu, kurš satur nemotivētus tiesas atzinumus par lietas taisnīgā izspriešanā nozīmīgiem apstākļiem, nevar atzīt par tiesisku un pamatotu arī Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas un 512.panta otrās daļas izpratnē.

Citā lietā³⁷ Senāts konstatējis, ka apelācijas instances tiesa krimināllietas materiāliem pievienojusi, bet nav izvērtējusi apsūdzētās raksturojumu, ko izsniegusi cietuma administrācija un no kura izriet, ka apsūdzētā ievēro uzvedības normas, ir pieklājīga, strādīga, atbildīga, akurāta un atsaucīga persona. Senāts norādījis, ka ziņu, kas raksturo personas sociālo statusu, izvērtējumam ir būtiska nozīme individualizēta un taisnīga soda noteikšanā, līdz ar to apelācijas instances tiesa, apsūdzētās raksturojumu neizvērtējot, ir pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturto daļu. Norādīto pārkāpumu Senāts atzinis par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, atcēlis apelācijas instances tiesas nolēmumu daļā par apsūdzētajam noteikto sodu un atceltajā daļā nosūtījis lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Savukārt lietā Nr.SKK-354/2020³⁸ Senāts konstatējis pārkāpumu, jo apelācijas instances tiesa, nosakot sodu apsūdzētajam, nebija izvērtējusi viņa veselības un ģimenes stāvokli. Senāts atkārtoti uzsvēris, ka vainīgās personas veselības stāvokļa un ģimenes stāvokļa izvērtējumam ir būtiska nozīme individualizēta un taisnīga soda noteikšanā. Spriedumu, kurā tiesa nav motivējusi savus atzinumus par lietas taisnīgā izspriešanā nozīmīgiem apstākļiem, nevar atzīt par tiesisku un pamatotu Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas un 512.panta otrās daļas izpratnē.

TIESISKAIS STATUSS

Arī personas tiesiskais statuss ir pieskaitāms ziņām, kas raksturo personību un kurām ir nozīme kriminālprocesā. Personas tiesisko statusu nosaka personas likumpaklausība vai, tieši pretēji, iepriekšējā kriminālā pagātne, kas veido noziedzīgu nodarījumu recidīvu un kas var

³⁶ Sk. Senāta 2018.gada 19.septembra lēmumu lietā Nr.SKK-426/2018, ECLI:LV:AT:2018:0919.11091016216.6.L.

³⁷ Senāta 2021.gada 12.oktobra lēmums lietā Nr.SKK-458/2021, 11340036701.

³⁸ Sk. Senāta 2020.gada 30.aprīļa lēmumu lietā Nr.SKK-354/2020, ECLI:LV:AT:2020:0430.15830020314.5.L.

tikt atzīts par atbildību pastiprinošu apstākli³⁹.

2019.gada 31.oktobra lēmumā, izskatot krimināllietu sakarā ar Rīgas tiesas apgabala prokuratūras virsprokurora kasācijas protestu, Senāts atzinis, ka pirmās instances tiesa nav izvērtējusi apsūdzētā personību raksturojošās ziņas – proti, to, ka viņš jau agrāk trīs reizes notiesāts nosacīti par tāda paša veida noziedzīgajiem nodarījumiem. Senāts norādījis – lai arī sodāmības par iepriekš izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem apsūdzētajam dzēstas, minētās ziņas raksturo apsūdzētā personību. Turklāt 2016.gadā apsūdzētais sodīts Polijas Republikā par zādzībām, nelikumīgi iekļūstot īpašumā. Tiesa nav izvērtējusi, vai minētās apsūdzētā personību raksturojošās ziņas neliecina par augstu noziedzīgu nodarījumu recidīva risku un vai apsūdzētā atkārtota notiesāšana nosacīti sasniegs Krimināllikuma 35.pantā norādīto soda mērķi.

Senāts atzinis, ka pirmās instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā minēto pārkāpumu – nepareizi piemērojusi Krimināllikuma 35.panta otrās daļas, 46.panta otrās un trešās daļas un 55.panta pirmās daļas normas. Ņemot vērā, ka minētie pārkāpumi noveduši pie nelikumīga nolēmuma, Senāts atcēla pirmās instances tiesas spriedumu pilnībā un nosūtīja lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā⁴⁰.

Citā lietā⁴¹ Senāts atzinis par nepamatotu aizstāvja kasācijas sūdzības argumentu par to, ka tiesa, nosakot sodu apsūdzētajam, ir ņēmusi vērā apsūdzētā dzēsto sodāmību pēc cita sprieduma. Norādītajā lietā apelācijas instances tiesa konstatējusi apsūdzētajam dzēsto sodāmību un norādījusi, ka šim faktam nav krimināltiesisku seku Krimināllikuma 46.panta izpratnē. Ziņas par to, ka apsūdzētais bija tiesāts, tiesa vērtējusi kā vienas no apsūdzētā personību raksturojošām ziņām un norādījusi, ka tās sniedz zināmu ieskatu uz to, ka apsūdzētajam nepiemīt paškritiska attieksme pret izdarīto un iepriekš noteiktais kriminālsods nav bijis pietiekami efektīvs personas resocializācijas pasākumu īstenošanā. Senāts atzinis, ka apelācijas instances tiesas atzinuma apšaubīšanai nav pamata.

Izņemot norādīto, judikatūrā ir atzīts, ka Valsts probācijas dienesta izvērtēšanas ziņojumā sniegtajiem atzinumiem par apsūdzētā personību, tai skaitā atzinumam par jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšanas risku, ir būtiska nozīme tiesiska, pamatota un taisnīga soda noteikšanā. Šie atzinumi ietilpst to apstākļu lokā, kas ļauj individualizēt sodu Krimināllikuma Sevišķās daļas attiecīgā panta sankcijas ietvaros vai arī noteikt vieglāku sodu par likumā paredzēto⁴².

Senāta lēmumos vairākkārt aktualizēta personas tiesiskā statusa saistība ar noziedzīgu nodarījumu

atkārtotas izdarīšanas risku un šī riska kā apcietinājuma piemērošanas un turpināšanas iespējamā pamata izvērtēšanu.

Lietā Nr.SKK-77/2020⁴³ Senāts atzinis par nepamatotu aizstāves kasācijas sūdzībā ietvertu norādi par to, ka pirmās instances tiesa nepamatoti konstatējusi lietā atbildību pastiprinošo apstākli (noziedzīgie nodarījumi veido noziedzīgu nodarījumu recidīvu), līdz ar to nepareizi novērtējusi apstākļus, kas noteica visbargākā drošības līdzekļa – apcietinājuma – piemērošanu apsūdzētajam.

Senāts norādījis, ka Krimināllikumā paredzētie atbildību pastiprinošie apstākļi atbilstoši Krimināllikuma 46.panta trešajai daļai ņemami vērā, nosakot vainīgajam soda mēru, nevis izraugoties viņam piemērojamo drošības līdzekli. Senāts konstatējis, ka abas zemāko instanču tiesas apcietinājuma piemērošanu apsūdzētajam pamatojušas ar nepieciešamību nodrošināt sprieduma izpildi un novērst iespēju, ka apsūdzētais izdarīs citus noziedzīgus nodarījumus, nevis ar apsūdzētajam noteiktā soda mēru.

Savukārt lietā Nr.SKK-365/2020⁴⁴, izvērtējot abu apsūdzēto kasācijas sūdzībās ietvertos lūgumus par drošības līdzekļa – apcietinājuma – atcelšanu, Senāts paskaidrojis, ka, izvērtējot, vai apcietinājums piemērots pamatoti, ir jāievēro Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 5.pantā noteiktās prasības, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē izteiktās atziņas, izskatot lietas par apcietinājuma piemērošanas tiesiskumu.

Atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumos lietās „Clooth v. Belgium”⁴⁵ un „Paradysz v. France”⁴⁶ paustajām atziņām par noziedzīgu nodarījumu atkārtotas izdarīšanas risku kā apcietinājuma piemērošanas un turpināšanas iespējamo pamatu, kā arī spriedumos lietās „Popkov v. Russia”⁴⁷ un „Shteyn (Stein) v. Russia”⁴⁸ atzīto nepieciešamību nacionālajām tiesām, atsaucoties uz personas iepriekšējo sodāmību, izvērtēt noziedzīgu nodarījumu atkārtotas izdarīšanas risku (tajā skaitā izvērtējot, vai iepriekš izdarītie noziedzīgie nodarījumi pēc sava rakstura un bīstamības pakāpes ir salīdzināmi ar izskatāmajā lietā izvirzīto apsūdzību), Senāts atzinis, ka nav pamata apšaubīt drošības līdzekļa – apcietinājuma – piemērošanas pamatotību apsūdzētajiem. Senāts konstatējis, ka apelācijas instances tiesa ņēmusi vērā apsūdzēto iepriekš izdarīto noziedzīgo nodarījumu

⁴³ Senāta 2020.gada 6.oktobra lēmums lietā Nr.SKK-77/2020, ECLI:LV:AT:2020:1006.11181005715.6.L.

⁴⁴ Senāta 2020.gada 10.jūlija lēmums lietā Nr.SKK-365/2020, ECLI:LV:AT:2020:0710.11360025318.3.L.

⁴⁵ Sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1991.gada 12.decembra sprieduma lietā „Clooth v. Belgium”, iesnieguma Nr.12718/87, 40.punktu.

⁴⁶ Sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 29.oktobra sprieduma lietā „Paradysz v. France”, iesnieguma Nr.17020/05, 71.punktu.

⁴⁷ Sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 15.maija sprieduma lietā „Popkov v. Russia”, iesnieguma Nr. 32327/06, 60.punktu.

⁴⁸ Sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 18.jūnija sprieduma lietā „Shteyn (Stein) v. Russia”, iesnieguma Nr.23691/06, 115.punktu.

³⁹ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I–VIII² nodaļa). Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 204.lpp.

⁴⁰ Sk. Senāta 2019.gada 31.oktobra lēmumu lietā Nr.SKK-384/2019, ECLI:LV:AT:2019:1031.11410086515.6.L.

⁴¹ Sk. Senāta 2022.gada 30.septembra lēmuma lietā Nr.SKK-54/2022, ECLI:LV:AT:2022:0930.15830020813.7.L, 11.3.1.punktu.

⁴² Senāta 2022.gada 6.septembra lēmums lietā Nr.SKK-82/2022, ECLI:LV:AT:2022:0906.11520057220.8.L.

raksturu un to, ka viņi pēc atbrīvošanās no brīvības atņemšanas soda izciešanas iestādes turpina izdarīt analoga rakstura noziedzīgus nodarījumus. Līdz ar to, lai novērstu konkrētu un specifisku noziedzīgo nodarījumu turpmāku izdarīšanu, apelācijas instances tiesa grozījusi viņiem pirmstiesas procesā piemēroto drošības līdzekli – nodošanu policijas uzraudzībā – un piemērojusi apcietinājumu.

SECINĀJUMI

Personību raksturojošām ziņām ir nozīme visā kriminālprocesa laikā. Šīs ziņas ietekmē ne vien soda noteikšanu, bet arī citus jautājumus – piemēram, to, vai aizstāvja piedalīšanās kriminālprocesā ir obligāta, iespēju personai piemērot (vai turpināt piemērot) drošības līdzekli – apcietinājumu, personas iespēju piedalīties tiesas izmeklēšanā, personai piespriešā soda izpildi.

Gadījumā, ja vainīgās personas psihiskais stāvoklis noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī ir attiecīgā noziedzīgā nodarījuma pazīme, personas psihiskā stāvokļa nenoskaidrošana vai kļūdaina noteikšana var

novest pie izdarītā noziedzīgā nodarījuma nepareizas kvalifikācijas.

Personas psihiskā stāvokļa neizvērtēšana vai nepilnīga izvērtēšana var novest pie atbildību mīkstinoša apstākļa nepamatotas nekonstatēšanas un nepamatoti bargāka soda noteikšanas.

Lai nodrošinātu tiesai pieeju tādām personību raksturojošām ziņām, kuras apsūdzētais uzskata par svarīgām soda noteikšanā, viņam jābūt proaktīvam un jāizrāda iniciatīva šo ziņu iegūšanā un iesniegšanā. Prokurora iespējas iegūt ziņas, kas raksturo apsūdzētā personību, ir visai ierobežotas, ņemot vērā šo ziņu raksturu, un tikai pašam apsūdzētajam ir zināms, kādas ziņas ir viņa rīcībā. Laikam, kad tiek norādītas personību raksturojošās ziņas, ir būtiska nozīme, un šo ziņu norādīšana tikai kasācijas sūdzībā var būt novēlota, jo atbilstoši Kriminālprocesa likuma 569. pantam Senāts lietas faktiskos apstākļus neskaidro un lietā iegūtos pierādījumus no jauna neizvērtē⁴⁹.

⁴⁹ Sk. Senāta 2022.gada 5.jūlija lēmuma lietā Nr.SKK-1/2022, ECLI:LV:AT:2022:0705.11816006914.4.L, 13.1.punktu.

Juridiskās literatūras jaunumi

PRIVĀTTIESĪBU TEORIJA UN PRAKSE

Grāmata ir tiesību zinātņu doktora, senatora Erlena Kalniņa otrais rakstu krājums. Tajā apkopoti 14 autora raksti – 13 iepriekš publicēti žurnālā „Jurista Vārds” un Latvijas Universitātes zinātnisko konferenču rakstu krājumos, kas šajā grāmatā aktualizēti atbilstoši izmaiņām izmantotajos tiesību avotos. Aktualizētas arī norādes uz ārvalstu juridiskās literatūras avotiem.

Savukārt rakstam par būves īpašnieka rūpības pienākumu un delikttiesisko atbildību šis ir pirmpublicējums.

Grāmatā apkopotajos rakstos aplūkoti lietu tiesību un saistību tiesību jautājumi.

Neparastāki ir divi pēdējie grāmatas raksti – tie ir saistīti ar vēsturisku personību – profesoru Aleksandru Būmani. Viens raksts veltīts profesora radošajam mūžam un darbam, otrā rakstā no mūsdienu tiesību prakses skatpunkta analizētas Būmaņa atziņas par galvojuma institūtu.

ADMINISTRATĪVĀ PROCESA TIESĪBAS

Šī ir pirmā mācību grāmata administratīvā procesa tiesībās latviešu valodā. Grāmatas autori ir Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Valststiesību zinātņu katedras docētāji: Dr.iur. Jautrīte Briede, profesore, Satversmes tiesas tiesnese, Dr.iur. Edvīns Danovskis, docents, Saeimas Juridiskā biroja vecākais juridiskais padomnieks, Anita Kovaļevska, lektore, Senāta Administratīvo lietu departamenta senatore.

Grāmatu recenzējusi Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, LU Juridiskās fakultātes katedras vadītājs Jānis Kārklīņš, Notariāta institūta direktors Gatis Litvins.

Grāmatā ietverti skaidrojumi gan par visām administratīvā procesa stadijām, gan nozīmīgākajiem administratīvā procesa tiesību pamatjēdzieniem. Katra temata izklāsts papildināts ar piemēriem, tostarp judikatūru.

IV

KOMANDĒJUMU PIEREDZE

Pieredzes vizītes

SENATORI EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESĀ

Latvijas tiesneši kopā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesnesi Mārtiņu Mītu

**Augstākās tiesas priekšsēdētājs
Aigars STRUPIŠS,
Senāta Civillietu departamenta senatores
Ināra GARDA un Ļubova KUŠNIRE,
Krimināllietu departamenta senatori
Sandra KAIJA un Aivars UMINSKIS,
Administratīvo lietu departamenta senatores
Ieva VIŠĶERE un Diāna MAKAROVA decembrī
apmeklēja Eiropas Cilvēktiesību tiesu**

Senatori tika iepazīstināti ar ECT darba organizāciju no pieteikuma saņemšanas līdz lietas izskatīšanai, apmeklēja tiesas kanceleju un arhīvu, iepazinās ar aktuālo ECT praksi, jautājumiem, kas saistīti ar spriedumu izpildi, kā arī ar HUDOC datubāzes praktisku un efektīvu izmantošanu. Tiesas darbinieki sniedza ieskatu arī lietu sagatavošanā, judikatūras apkopošanā, sadarbībā ar valstīm un citos jautājumos.

Šobrīd ECT strādā 46 tiesneši, kuru tiesvedībā ir vairāk nekā 75 000 lietu. No tām visvairāk lietu ir pret

Turciju (26%), Krieviju (22%) un Ukrainu (14%). Lietas pret citām 37 valstīm, tostarp pret Latviju, veido 11% no kopējo lietu īpatsvara. Pašlaik ECT tiesvedībā esošās lietas pret Latviju pamatā ir saistītas ar izglītības reformu – par izglītības iegūšanu valsts valodā (izņemot augstākās izglītības iestādēs), kā arī lietas, kas ir saistītas ar brīvības ierobežošanu kriminālprocesa norises gaitā.

Lietas tiek skatītas viena, trīs vai septiņu tiesnešu sastāvā, kā arī Lielajā palātā 17 tiesnešu sastāvā. Viens tiesnesis izlemj, kuri pieteikumi ir atzīstami par acīmredzami nepieņemamiem izskatīšanai. Komiteja trīs tiesnešu sastāvā ar vienbalsīgu lēmumu lemj par tādu lietu pieņemamību un būtību, kuras atbilst tiesas pastāvīgajai judikatūrai. Ja komitejas trīs tiesnešu sastāvā lēmums nav vienbalsīgs, jautājumu par lietas pieņemamību un būtību izskata komiteja septiņu tiesnešu sastāvā.

Tiesā ir izveidots „melns saraksts” (*black list*). Tajā ir iekļauti apmēram 500 traucējošie prāvnieki.

Lai mazinātu neizskatīto lietu atlikumu, tiek izmantoti dažādi līdzekļi, piemēram, lietu iedalījums

atbilstoši prioritāšu politikai (https://echr.coe.int/Documents/Priority_policy_ENG.pdf) un lietu atzišana par nozīmīgām lietām (https://echr.coe.int/Documents/Court_that_matters_ENG.pdf). Atbilstoši prioritāšu politikai lietas tiek sadalītas šādās grupās: steidzami skatāmas lietas (dzīvības, veselības apdraudējums, brīvības atņemšana, citi īpaši apstākļi, bērna intereses, lietas, kurās piemērots pagaidu noregulējums); sistēmiski svarīgas lietas (lietas, kas ietekmē Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas tiesību sistēmas efektivitāti (t.sk. pilotspriedumi, https://echr.coe.int/Documenta/Pilot_judgment_procedure_ENG.pdf) vai risina svarīgus jautājumus Konvencijas sistēmai kopumā); lietas par Konvencijas 2., 3., 4. un 5.pantu, tieši draudi personas fiziskai neaizskaramībai un cieņai; lietas par citiem Konvencijas pantiem; lietas, kurās ir izveidojusies labi nodibināta tiesas prakse; acīmredzami nepieņemamas lietas.

Tiesā ir izveidota elektroniskā platforma efektīvākai un vienkāršākai pagaidu noregulējuma lūgumu iesniegšanai. Pagaidu noregulējumu tiesa parasti piemēro patvēruma meklētāju, izraidīto personu u. tml. lietās un tas ietver prasību attiecīgajai valstij atturēties no kādas rīcības, piemēram, no personas nosūtīšanas atpakaļ uz valsti, kurā pastāv bažas, ka šo personu varētu nogalināt vai pakļaut spīdzināšanai.

Iesniegumu izskatīšanā ir ieviests jauns princips – būtiska kaitējuma princips. Proti, ja iesniedzējs nepamato būtisku savu individuālo tiesību (tiesisko interešu, pamatbrīvību) aizskārumu, lieta netiek skatīta.

Lietu izskatīšanā būtiska nozīme tiek piešķirta jau iepriekš nostiprinātajam subsidiaritātes principam, jo īpaši Konvencijas 6.panta lietās. Tas nozīmē: ja nacionālā tiesa ir apsvērusi lietas dalībnieku argumentus un atbildējusi uz tiem, Tiesa pieņem nacionālās tiesas atbildes un nepārbauda tās pēc būtības, ja vien atbildes acīmredzami nav nepareizas. Tāpēc Konvencijas 6.panta pārkāpuma nepieļaušanai īpaši uzsvērtā nepieciešamība atbildēt uz lietas dalībnieku būtiskajiem argumentiem vai arī izskaidrot, kāpēc uz lietas dalībnieku argumentiem atbildes netiek sniegtas, piemēram, kāpēc arguments atzīts par nebūtisku.

Delegācija informēta arī par konkrētām lietām saistībā ar Konvencijas 6.pantu un Covid-19 ierobežojumiem.

Lietas par Konvencijas 6.pantu veido 36% no kopējo lietu skaita. Kā būtiskākās pēdējā laikā izskatītās lietas tika minētas šādas lietas: *Vegotex International S.A. v Belgium* (iesnieguma Nr.49812/09, 2022. gada 3.novembra spriedums (šajā lietā tika skatīts arī jautājums par ilgo procesu, un, ievērojot, ka process ilga 13 gadus un 6 mēnešus, tika konstatēts pārkāpums. Tiesa atzina, ka lietas sarežģītība neattiecināma uz lietas izskatīšanas ilgumu)); *Xenofontos and Others v Cyprus* (iesnieguma Nr.68725/16, 2022.gada 25.oktobra spriedums); *Dolenc v Slovenia* (iesnieguma Nr.20256/20, 2022.gada 20.oktobra spriedums); *Xavier Lucas v France* (iesnieguma Nr.15567/20, 2022.gada 9.jūnija spriedums); *Benghezal v France* (iesnieguma Nr.48045/15, 2022.gada 24.marta spriedums); *Succi*

and Others v. Italy (iesnieguma Nr.55064/11, 2021. gada 28.oktobra spriedums); *C.N. v Luxembourg* (iesnieguma Nr.59649/18, 2021.gada 12.oktobra spriedums). Tāpat minēta lieta par pieeju informācijai *Saure v. Germany* (iesnieguma Nr.8819/16, 2022.gada 8.novembra spriedums) un lieta par slepenu (audio) noklausīšanos un par materiālu publiskošanu *Haščak c.Slovakia* (iesnieguma Nr.58359/12, 2022.gada 23.jūnija spriedums).

Savukārt saistībā ar Covid-19 ierobežojumiem ECT ir šādas lietas:

1) Iesniegumi, kurus atteikts izskatīt sakarā ar neatbilstību individuālās sūdzības vai lietu pieņemamības kritērijiem (iesniegumam ir *actio popularis* raksturs, iesniedzējs nav pierādījis, ka viņš personīgi un tieši cietis no Konvencijā vai tās protokolos ietvertu tiesību un garantiju pārkāpuma): *Le Mailloux pret Franciju* (iesnieguma Nr.18108/20, Komitejas 2020.gada 5.novembra lēmums). Līdzīgi – *Zambran pret Franciju* (iesnieguma Nr.41994/21, Palātas 2021. gada 21.septembra lēmums); *Piperea pret Rumāniju* (iesnieguma Nr.24183/21, Komitejas 2021.gada 5.jūlija lēmums); *Thevenon pret Franciju* (iesnieguma Nr.46061/21, Palātas 2022.gada 13.septembra lēmums).

2) Lietas kontekstā ar tiesībām uz dzīvību un spīdzināšanas, cietsirdīgas vai pazemojošas izturēšanās aizliegumu.

Izskatītās lietas – *Fenech pret Maltu* (iesnieguma Nr.19090/20, Palātas 2022.gada 1.marta spriedums); *Feilazzo pret Maltu* (iesnieguma Nr.6865/19, Palātas 2021.gada 11.marta spriedums); *Ünsal un Timtik pret Turciju* (iesnieguma Nr.24632/20, Palātas 2021.gada 8.jūnija lēmums, acīmredzami nepamatota).

Izskatīšanā esošās lietas – *Hafeez pret Apvienoto Karalisti* (iesnieguma Nr.14198/20); *Maratsis un citi pret Grieķiju* (iesnieguma Nr.30335/20), *Vasilakis un citi pret Grieķiju* (iesnieguma Nr.30379/20); *Vlamis un citi pret Grieķiju* (iesnieguma Nr.29655/20, 29689/20, 30240/20, 30418/20, 30574/20); *Rus pret Rumāniju* (iesnieguma Nr.2621/21), *Riela pret Itāliju* (iesnieguma Nr.17378/20), *Faila pret Itāliju* (iesnieguma Nr.17222/20); *Kristić pret Serbiju* (iesnieguma Nr.35246/21).

3) Lietas kontekstā ar tiesībām uz brīvību un drošību.

Nepieņemtie pieteikumi – *Fenech pret Maltu* (iesnieguma Nr.19090/20, Palātas 2022.gada 1.marta lēmums); *Terheş pret Rumāniju* (iesnieguma Nr.49933/20, Palātas 2021.gada 13.aprīļa lēmums); *Bah pret Nīderlandi* (iesnieguma Nr.35751/20, Palātas 2021.gada 22.jūnija lēmums).

Komunicētās lietas – *Khokhlov pret Kipru* (iesnieguma Nr.53114/20), *Ait Oufella pret Franciju* (iesnieguma Nr.51860/20); *E.B pret Serbiju un A.A. pret Serbiju* (iesnieguma Nr.500086/20 un 50898/20).

4) Lietas kontekstā ar tiesībām uz lietas taisnīgu izskatīšanu.

Nepieņemts pieteikums – *Makovetsky pret Ukrainu* (iesnieguma Nr.50824/21, Komitejas 2022.gada 19.maija lēmums).

Komunicētās lietas – *Dumea pret Rumāniju* (iesnieguma Nr.6457/21); *Bracci pret San Marino* (iesnieguma Nr.31338/21).

5) Lietas kontekstā ar tiesībām uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību.

Nepieņemts pieteikums (sūdzība izskatīta no izskatāmo lietu saraksta) – *D.C. pret Itāliju* (iesniegums Nr.17289/20, Komitejas 2020.gada 15.oktobra lēmums).

Komunicētās lietas – *Guhn pret Poliju* (iesnieguma Nr.45519/20); *Michalski pret Poliju* (iesnieguma Nr.34180/20); *Suşnescu pret Rumāniju* (iesnieguma Nr.19034/21).

6) Lietas kontekstā ar tiesībām uz domu, pārliecības un reliģijas brīvību.

Izskatīta lieta – *Constantin-Lucian Spînu pret Rumāniju* (iesnieguma Nr.29443/20, 2022.gada 11.oktobra spriedums).

Komunicētā lieta – *Association of orthodox ecclesiastical obedience pret Grieķiju* (iesnieguma Nr.52104/20)

7) Lietas kontekstā ar tiesībām uz pulcēšanās un bēdrosānās brīvību.

Izskatīta lieta – *Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS) pret Šveici* (iesnieguma Nr.21881/20, 2022.gada 15.marta spriedums).

Lietas izskatīšanā – *Avagyan pret Krieviju* (iesnieguma Nr.36911/20); *Nemytov pret Krieviju* (iesnieguma Nr.1257/210); *Central Unitaria de Traballadores/as pret Spāniju* (iesnieguma Nr.49363/20); *Jarocki pret Poliju* (iesnieguma Nr.39750/20); *Jeremejevs pret Latviju* (iesnieguma Nr.44644/12, lieta attiecas uz kriminālprocesu pret iesniedzēju, kurš savos sociālajos tīklos publicēja dezinformāciju (intervijas ar medicīnas personālu par Covid-19 un valdības kontroli un ierobežojumiem; jautājumi par izteiksmes brīvību)).

8) Lietas kontekstā ar tiesībām uz pārvietošanās brīvību.

Komunicētā lieta – *Árus pret Rumāniju* (iesnieguma Nr.39647/21).

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA DARBINIEKI EIROPAS SAVIENĪBAS TIESĀ

Administratīvo lietu departamenta zinātniski analītiskie padomnieki Jānis GEKS, Inga BĒRTAITE-PUDĀNE, Kristīne ZEMĪTE un tiesnešu palīdzes Laura BUGNE un Ieva FREIDENFELDE decembrī apmeklēja Eiropas Savienības Tiesu (EST) Luksemburgā. Latvijas delegācijas sastāvā bija arī Administratīvās apgabaltiesas darbinieces

Tā bija pieredzes apmaiņa, lai pārrunātu jautājumus, saistītus ar juristu un tiesnešu palīgu ikdienas darba norisi, sadarbību un komunikāciju ar tiesnesi, kā arī lai apspriestu aktuālos problēmjautājumus spriedumu rakstīšanā.

Vizītes laikā iegūta padziļināta izpratne par EST darbību, tostarp vērtīga informācija par tiesas prakses aktualitātēm un svarīgākajiem tiesvedības procesu un darba norises aspektiem.

Latvijas delegācija tikās ar Eiropas Savienības Tiesas tiesnesi Inetu Ziemeli, Vispārējās tiesas tiesnešiem Ingu Reini un Pēteri Zilgalvi, ģenerālvokāti Lailu Medinu, viņu palīgiem un citu tiesas atbalsta struktūru darbiniekiem, kā arī apmeklēja divas tiesas sēdes.

Ar EST tiesnesi Inetu Ziemeli, Vispārējās tiesas tiesnešiem Ingu Reini un Pēteri Zilgalvi, kā arī ģenerālvokāti Lailu Medinu pārrunāti aktuāli jautājumi saistībā ar Eiropas Savienības (ES) tiesību piemērošanu valsts tiesās, kā arī institucionālas sadarbības un komunikācijas nepieciešamību starp EST un Augstāko tiesu.

Apspriežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar īpaši aizsargājamo informāciju, pārrunāta pieeja šā jautājuma risināšanā Vispārējā tiesā un Latvijas tiesās. **Inetas Ziemeles** ieteikums ņemt vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2015.gada 16.februāra lietā „Husayn (Abu Zubaydah) v. Poland” (pieteikums Nr.7511/13) noformulēto standartu. Tika apspriesta arī iespēja konfidenciālu informāciju aprakstīt kopsavilkumā, aizsargājamo informāciju tieši neatklājot.

Attiecībā uz prejudiciāliem jautājumiem ieteikts uzdot mazāk, bet pārdomātākus jautājumus. Tiesnese uzsvēra, ka EST spriedumu lasāmība sākas ar prejudiciāliem jautājumiem, tādēļ ir būtiski valsts tiesai precīzi noformulēt problēmas esenci. Jo mazāk jautājumu uzdots, jo vairāk EST un ģenerālvokāts var tiem pievērsties un dot izvērstāku atbildi. Tāpat nav pieļaujams uzdot prejudiciālos jautājumus, kas vērsti uz strīda izšķiršanu valsts tiesā pēc būtības.

Vērsta uzmanība, ka katrā tiesību sistēmā ir savi specifiskie vispārējie tiesību principi. ES tiesību normu interpretācijā izmantojamās EST interpretācijas metodes, nevis nacionālās tiesību normu interpretācijas metodes. Piemēram, sistēmiskās un vēsturiskās interpretācijas metodes vietā ir izmantojama EST definētā kontekstuālā interpretācijas metode. Tas paturams prātā, uzdodot arī prejudiciālos jautājumus.

Konkrētāk tika apspriestas samērīguma principa piemērošanas atšķirības nacionālajās un ES tiesībās, kā piemēru analizējot valsts atbalsta lietas lauksaimniekiem. Šajās lietās ES tiesībās raksturīga ļoti strikta pieeja iepretim Latvijas nacionālajām tiesībām, kurās samērīguma princips piemērojams arī netipiskos gadījumos. Šaubu gadījumā valsts tiesai vajadzētu vērsties EST ar jautājumu, vai valsts tiesību norma vai princips ir pretrunā ar attiecīgajām ES tiesībām.

Attiecībā uz ģenerālvokāta secinājumiem apspriesti gadījumi, kad EST nav atsaukusies uz ģenerālvokāta secinājumiem vai arī tos nav pieminējusi. Tomēr minētais nav šķērslis valsts tiesai spriedumā tos izmantot kā papildu argumentāciju.

Tika iezīmēta arī problemātika, ka ne vienmēr EST spriedumi valsts tiesai ir saprotami. Iemesls tam meklējams gan atšķirīgajā tiesību normu piemērošanas metodoloģijā, gan tajā, ka latviešu valoda, kurā tulkoti ES tiesību akti un EST spriedumi, ir specifiska. Turklāt laika gaitā terminoloģija ir attīstījusies, taču ES tiesību aktu un līgumu jau veikto tulkojumu praktiski nav iespējams grozīt. Apspriesta arī problemātika ar atsevišķiem terminiem, piemēram, jēdzieniem „rīcības

brīvība” un „novērtējuma brīvība”, kas ES tiesībās nav nošķirti. I.Ziemeles 2023.gada rudenī sadarbībā ar Latvijas Universitāti plāno organizēt konferenci par terminu tulkojumiem.

Aktualizēts arī jautājums par komunikācijas un savstarpējas sadarbības nepieciešamību starp EST un Latvijas tiesām. Nepieciešams meklēt iespējas, kā popularizēt Latvijas tiesu nolēmumus Eiropas tiesību telpā.

Tiesnesis **Pēteris Zilgalvis** raksturoja Vispārējās tiesas darbu. Tās kompetencē ir pirmajā instancē izspriest fizisko vai juridisko personu un dalībvalstu celtās prasības vairāk nekā 40 jomās. Vispārējā tiesa visbiežāk izskata konkurences, veselības, korupcijas, sankciju, iepirkumu, intelektuālā īpašuma, civildienesta jomās.

Tiesnesis arī informēja par nozarēm, kurās ES drīzumā būs jauni tiesību akti (tātad arī nacionālā līmenī šie jautājumi parādīsies) un ar kurām būs saistīti dalībvalstu nākotnes izaicinājumi ES tiesiskajā telpā (digitālā joma, zaļās investīcijas enerģijā, vides aizsardzība saistībā ar klimata pārmaiņām). Kā piemērus topošajiem tiesību aktiem par digitālajām tehnoloģijām tiesnesis minēja Eiropas Komisijas izteiktos priekšlikumus:

- regulai par sāncensīgiem un godīgiem tirgiem digitālajā nozarē (Digitālo tirgu tiesību akts) un Digitālo pakalpojumu likumu, kuru mērķis ir palielināt konkurenci digitālajā jomā, dodot iespēju jaunaizņemumiem sacensties ar „vārtiziniem” (*gate keepers*) – dominējošajiem tehnoloģiju uzņēmumiem (*Google, Amazon, Meta, Twitter*);
- regulai par kryptoaktīvu tirgiem (MiCA), kas domāta tam, lai veicinātu inovācijas un vienlaikus pasargātu klientu intereses;
- datu regulai par taisnīgu piekļuvi Eiropas Savienības datiem un to izmantošanu Eiropas Savienības uzņēmumos, Eiropas Savienības datu lielāku aizsardzību;
- regulai, ar ko izveido Eiropas digitālo identitāti, lai aizstātu dažādas nedrošas identifikācijas un autentifikācijas iespējas (piemēram, autentifikācija ar *Facebook, Gmail*), plānots izveidot Eiropas identifikācijas iespēju, kas neuzkrās personas datus;
- regulai par mākslīgo intelektu – tā paredz noteikumus attiecībā uz augsto risku mākslīgā intelekta aplikācijā un regulatoru „smilškastēm”, lai veicinātu inovācijas drošos apstākļos;
- par metaversu – Eiropas Komisijas priekšsēdētajas iniciatīva, ņemot vērā arvien aktīvāku iesaisti virtuālo pasaulu sfērā;
- par digitālo *euro* – digitālais maks (ārpus bankas kontiem), alternatīva bezskaidras naudas norēķiniem, lai personas var ērti norēķināties savā starpā bez bankas starpniecības.

Tiesnesis arī norādīja, ka pirmais lielais sods, ko Eiropas Komisija digitālajā jomā varētu piemērot, iespējams, būs *Twitter* saistībā ar Ī.Maska darbībām, kas neatbilst ES tiesību aktiem.

Vairāk par ES politiku digitālajā jomā tiesnesis pastāstīs vasaras skolā Rīgas Juridiskajā augstskolā.

Tiesnesis arī ieskicēja to, ka no 2024.gada otrās puses plānots Vispārējās tiesas kompetencē nodot daļu prejudiciālo nolēmumu lūgumu (tikai noteiktās, vairāk tehniskās, jomās – aviācija, pievienotās vērtības nodoklis, emisiju kvotas, muita). Plānots, ka līdz ar to būs tiesnešu specializācija un tiks izveidots jauns palātas sastāvs – deviņi tiesneši.

Savukārt tiesnese **Inga Reine** galveno uzmanību pievērta nacionālo tiesu un Vispārējās tiesas kompetences nošķīrumam. Tiesnese norādīja uz *Foto-frost* judikatūru (C-314/85). Lai gan tā ir diezgan sena, tā ir viena no pamatlietām, kurā būtībā norādīts, ka nacionālajai tiesai ir jāsaprot, kuri tiesiskās aizsardzības līdzekļi konkrētajā lietā jāpiemēro. Atbilstoši tiesas judikatūrai nevar ar prejudiciālā nolēmuma procedūru atrisināt lietu, ar ko būtu vajadzējis uzreiz iet uz Vispārējo tiesu. Tā kā nemitīgi paplašinās ES dažādu institūciju pilnvaras, kas tiešā veidā regulē individuus, nacionālajām tiesām arvien vairāk jāaskaras ar jautājumu, vai tas ir kaut kas tāds, ko nacionālā tiesa pati var izlemt (nepieciešamības gadījumā uzdotot prejudiciālu jautājumu), vai arī tas ir jautājums, ar kuru jāvērsas Vispārējā tiesā. Proti, nacionālajai tiesai ir jāprot nošķirt, vai konkrētās situācijas pamatā ir ES institūcijas lēmums, kas situāciju regulē tieši un individuāli, vai arī vispārējs tiesību akts. Piemēram, situācijā, kad Eiropas Centrālā banka atsauc kādai Latvijas bankai licenci, bet Latvijas iestādes šo lēmumu tikai izpilda; par to, kā lēmums izpildīts, var izlemt nacionālā līmenī, jo tas, kā izpilda un ko dara, ir valsts nacionālo tiesību jautājums, kur valstij ir rīcības brīvība; savukārt par pašu lēmumu nacionālajām iestādēm rīcības brīvības nav. Tas ir būtiski, jo, ja tiesa šo aspektu nav rūpīgi izvērtējusi un skatījusi lietu pēc nacionālajām tiesībām, bet beigās sapratusi, ka tomēr vajadzēja vērsties uzreiz Vispārējā tiesā, tad persona var būt nokavējusi procesuālo termiņu. Tāpēc svarīgi ar prejudiciālo jautājumu negaidīt līdz pēdējai instancei (C-283/81 *CILFIT*). Tiesnese norādīja, ka par šo ļoti jāpiedomā lietās, kas saistītas ar finanšu sektoru (īpaši attiecībā uz banku darbību, vienotā neregulējuma mehānismu), datu aizsardzību, konkurences tiesībām, Eiropas prokuratūru (jo prokurors, kas fiziski atrodas Latvijā uz vietas, ir uzskatāms par Eiropas Savienības prokuroru), sankcijām (ir priekšlikums divām jaunām direktīvām, saistībā ar kurām par sankciju pārkāpumiem nacionālā līmenī būs jāparedz kriminālatbildība).

Par nacionālās tiesas un Vispārējās tiesas kompetenču nošķiršanu noderīgas atziņas izteiktas lietā T-709/21 *WhatsApp Ireland* (kompānija nevar vērsties uzreiz ar prasību Vispārējā tiesā, bet jautājums jārisina nacionālo tiesību ietvaros).

Tiesnese pastāstīja par šobrīd īpaši svarīgu aktualitāti – sankciju lietām. Nemot vērā, ka ES ir pieņēmusi ļoti daudzus sankciju (ierobežojošo pasākumu: *restrictive measures*) lēmumus pret virkni personām vairākās valstīs (Krievija, Baltkrievija, Kongo, Venecuēla, tuvākajā laikā varētu būt arī Irāna) un šobrīd aktuālajām sankcijām pret Krieviju un Baltkrieviju (Baltkrievijas sankciju sarakstā vien ir apmēram 190 fiziskas un juridiskas personas), ir palielinājies šādu lietu skaits Vispārējā tiesā (pagaidām Krievijas sankciju lietās ir pieņemts tikai viens spriedums – *Russia Today* lietā).

Vispārīgi sankciju lietās pierādīšanas pienākums ir Eiropas Padomei. Sankcijas parasti noteic uz gadu, un ik gadu Eiropas Padomei, tās pagarinot, ir jāatjauno personas fails, lai secinātu, ka sankcijas joprojām ir aktuālas. Pie sankciju pagarinājuma jāņem vērā nianse Vispārējās tiesas judikatūrā: kad sankcijas tiek noteiktas pirmo reizi, ir jābūt pierādījumiem par konkrētas personas saistību ar sankcionēto politisko režīmu. Kad tiek lemts par sankciju pagarinājumu, tad galvenais uzsvars ir uz to, vai personai vēl joprojām ir saistība ar šīm politiskajām personām, vai arī persona jau ir pietiekami distancējusies no tām. Pie distancēšanās pierādīšanas tiesa vērtē ne tikai personas publiski pausto, bet arī personas faktiski veiktās darbības.

Tiesnese arī vērsa uzmanību, ka nacionālais režīms nevar „aiziet” autonomi, paralēli ES sankciju režīmam. Piemēram, nevar paredzēt citus kritērijus kā noteikusi ES. Tiesneses ieskatā Latvijas sankciju režīms netiek līdzī ES līmenim (ja Latvijā sankcijas regulē likums, tad Eiropas Savienībā tas ir noteikts lēmumos, līdz ar to Latvijā ir daudz smagnējāka procedūra). Arī kanāla *Doždj* lietā tiesneses ieskatā vairāk bija sankciju situācija, nevis valsts drošības jautājums, jo faktiski jau pamats licences anulēšanai bija tieši agresora – Krievijas – atbalstīšana, kas ir starptautiskās kārtības jautājums.

Plašāku ieskatu saistībā ar sankciju lietām tiesnese sniegs Rīgas Juridiskās augstskolas Vasaras skolā. Tiesnese arī Latvijas Tiesnešu mācību centrā vadīs semināru par Vispārējās tiesas aktuālajiem nolēmumiem.

Atbildot uz jautājumu par to, kā labāk rīkoties ar īpaši aizsargājamās informācijas nodrošināšanu lietā, tiesnese norādīja, ka šādai informācijai var būt dažādi līmeņi (piemēram, konfidenciala, valsts noslēpums). Vispārējās tiesas principiālā nostāja attiecībā uz konfidencialu informāciju (piemēram, komercnoslēpumu) ir tāda: ja šāda informācija ir vecāka par pieciem gadiem, tad tā vairs nevar būt konfidenciala. Konstatējot, ka ir pagājuši pieci gadi no komercnoslēpuma statusa noteikšanas, tiesa lūdz attiecīgajai personai sniegt skaidrojumu, vai informācija joprojām ir konfidenciala. Ja persona uzskata, ka informācija joprojām ir konfidenciala, tad jāpaskaidro – attiecībā pret ko tā ir konfidenciala un kāds tam ir pamatojums. Ja pamatojumu nevar sniegt, tad Vispārējā tiesa statusu noņem, t.s. „mainīgā konfidencialitāte”. Praksē uzņēmumi parasti tiesai atbild, ka komercnoslēpuma statuss vairs nav nepieciešams.

Savukārt valsts noslēpuma gadījumā Vispārējā tiesa darbojas pēc vispārējā principa, ka nedrīkst pārmērīgi ierobežot procesa dalībnieka tiesības uz taisnīgu tiesu (jāatstāj iespēja personai sagatavot aizstāvību). Tādēļ tiesa cenšas par šādu informāciju sagatavot kopsavilkumus vai anonimizētus izvilkumus. Līdz ar to arī nacionālajām tiesām lietās, kurās ir valsts noslēpums vai ar drošības apdraudējumu saistīta informācija (piemēram, ar to tiek pamatots pārsūdzētais lēmums vai uz to iestāde norāda tiesā), tiesai nolēmumā šī informācija ir jānorāda apkopojošā veidā, lai persona ar to var iepazīties un netiku pārkāptas personas tiesības uz taisnīgu tiesu.

Ģenerālvokāte **Laila Medina** raksturoja ģenerālvokāta lomu ES tiesu sistēmā. Ģenerālvokāta loma ir *sui generis* un nav tieši salīdzināma ar nacionālo vai starptautisko tiesu organizāciju. Šo lomu veido:

- ES tiesību un kompetences attīstība (aizvien jaunas un sarežģītākas tiesību jomas un jautājumi);
- ES un nacionālo tiesību mijiedarbība (ES tiesību pārākums prasa īpaši detalizētu analīzi, lemjot par tiesību normu interpretāciju);
- EST uzdevumi, īpaši prejudiciālā nolēmuma lietās, ir atšķirīgi (EST nodrošina ļoti sarežģītas pārnacionālas tiesu sistēmas darboties spēju), un tas prasa īpašu pieeju;
- EST spriedumi ir bez atsevišķā viedokļa (secinājumi kopā ar spriedumu kā avots tiesību doktrīnas attīstībai).

Bijušas lietas, kurās ģenerālvokāts secinājumos atbild uz visiem nacionālās tiesas uzdotajiem jautājumiem, bet EST – tikai uz daļu no tiem.

Ģenerālvokāte vairāk pievērsās tiesas praksei un lietām saistībā ar Covid-19.

Ģenerālvokāte atsauca uz Trento Universitātes (Itālijā) pētījumu, kurā analizēti Covid jautājumi (pieejams: Covid-19 Litigation / Open-access Case Law Database (covid19litigation.org)). Pētījumā apkopota dažādu instanču tiesu prakse no visas pasaules, izanalizējot vairāk nekā 2000 nolēmumus dažādās Covid lietās. No pētījuma rezultātiem izriet, ka pastāv diezgan līdzīgas tendences visā pasaulē. Galvenās tiesvedību jomas pasaules kontekstā ir: 1) personu pārvietošanās brīvība; 2) uzņēmējdarbības brīvība; 3) vakcinācija. Savukārt tiesības, kuru aizskārums pārbaudi personas šajās tiesvedībās visvairāk prasījušas, ir: 1) dažādas pētījumā nepieminētas jomas; 2) tiesības uz veselību; 3) personu, preču un kapitāla pārvietošanās brīvība; 4) uzņēmējdarbības brīvība; 5) biedrošanās, pulcēšanās un sapulču brīvība.

No pētījuma izriet, ka sākumā, kad vēl nebija tik daudz informācijas par Covid, tiesas kopumā valsts noteiktos ierobežojumus ir vērtējušas daudz pielaidīgāk: faktiski, ievērojot piesardzības principu, pieļāvušas mazāk kvalitatīvu valsts iestāžu pamatojumu kāda pasākuma noteikšanai. Tomēr vēlāk, kad jau bija pieejama vairāk informācija par to, kādas sekas vīruss izraisa, kādas sekas ir dažādu pasākumu veikšanai/neveikšanai, tiesas jau striktāk ir skatījušas uz šādu ierobežojumu pamatojumu, piemērojot arī visus principus, tostarp proporcionalitātes testu. Tiesas lielā mērā ņēmušas vērā to, kāds ir bijis zināšanu līmenis: jo vairāk bija zināms, kādas sekas Covid var radīt un kā tās novērst (zinātniskie pētījumi, Pasaules Veselības Organizācijas sniegtās rekomendācijas u.tml.), jo augstākas prasības valsts noteiktajiem ierobežojumiem tika izvirzītas. Ģenerālvokāte atsauca uz Izraēlas piemēru. Proti, Izraēlas valdība, lai gan valstī bija augsta vakcinācijas aptvere un salīdzinoši zems saslimstības līmenis, tomēr, redzot, kas notiek citās valstīs, noteica diezgan striktus ierobežojošus pasākumus. Šāds pamatojums tika ņemts vērā kā atbilstošs – tāds, kas attaisno Izraēlas valdības pieņemtos lēmumus.

Pagaidām šajā jomā ir pieņemti divi EST spriedumi (Vispārējā tiesā vairāk):

- C-18/21 *Uniq Versicherungen AG* (tiesiskā sadarbība civillietās). Šīs lietas būtiskākais secinājums ir tas, ka Covid sākumā, kad vēl bija pārāk liela neskaidrība, bija attaisnojami

(saprātīgi) arī apturēt normatīvajos aktos tieši noteikto procesuālo termiņu darbību uz laiku, kurā pandēmijas stingro ierobežojumu dēļ bija būtiski traucēta arī tiesu darbība;

- C-245/21 un C-248/21 *Bundesrepublik Deutschland* (patvērums un migrācija).

Ģenerālvokātes secinājumi par Covid jautājumiem bijuši saistīti ar lietām par personas pārvietošanos (ceļošanu un pasažieru tiesībām saņemt kompensāciju). Divi secinājumi saistībā ar Komplekso ceļojumu direktīvu: lietā C-407/21 *UFC Que choisir (force majeure analīze)* – vai Covid gadījumā dalībvalstīm ir tiesības pieņemt tādu regulējumu, kas ir pretrunā ES tiesībām (par pienākumu izmaksāt kompensāciju 14 dienu laikā par nenotikušu ceļojumu), lietā C-396/21 *FTI Touristik*.

Nākotnē vēl sagaidāmas lietas: C-299/22 *Tez Tour*, C-584/22 *Kiwi Tours*, C-529/22 *Trendtours Touristik*, C-690/21 *RSD Reise Service Deutschland*.

Sagatavošanā esošās lietas Eiropas Savienības Tiesā saistībā ar Covid jautājumiem: C-540/21 *Commission v Slovakia* (pārkāpuma lieta); C-128/22 *Nordic Info* (brīva pārvietošanās); C-49/22 *Austrian Airlines* (pasažieru tiesības); C-765/21 *Azienda Ospedale – Università di Padova* (vakcīnu autorizācija); C-206/22 *Sparkasse Sudpfalz* (tiesības uz atvaļinājumu pandēmijas laikā); C-659/22 *Ministerstvo zdravotnictvi* (datu aizsardzība).

Ģenerālvokāte un viņas palīdzība īpašu uzmanību pievērsa lietai C-238/21 *Porr Bau* (Austrija) par atkritumu atkārtotu izmantošanu (no būvlaukuma izrakta zeme). Šī lieta ir būtiska no ilgtspējas principa.

EST savā spriedumā būtībā pārņēmusi ģenerālvokātes secinājumus. Šīs lietas kontekstā arī būtisks jautājums par nacionālās tiesas uzdoto prejudiciālo jautājumu un EST secinājumu tvērumu. Tas, ka nacionālā tiesa uzdod kādu konkrētu jautājumu, vēl nenozīmē, ka EST „viens pret vienu” arī atbildēs, jo tiesa: 1) var izvēlēties, uz kādu jautājumu neatbildēt; 2) var pārformulēt jautājumus, tos sagrupējot vai strukturējot, bet saglabājot būtību; 3) var paplašināt jautājuma tvērumu. *Porr Bau* lieta ir piemērs, kad jautājuma tvērums tika paplašināts (nacionālā tiesa uzdeva jautājumu par atkritumu direktīvas vienu pantu, bet ģenerālvokāte, ievērojot direktīvas būtību, piedāvāja paplašināt jautājuma tvērumu un atbildēt par citu pantu, ko EST savā spriedumā arī akceptēja, atbildot par abiem pantiem). Proti, tiesa gāja tālāk, nekā nacionālā tiesa bija jautājusi, tostarp ņemot vērā arī tiesas sēdes debatēs teikto. Šis piemērs parāda, ka debatēm tiesas sēdē var būt nozīme, paplašinot tiesas veikto analīzi un sniedzamo atbildi.

Porr Bau lietas faktiskie apstākļi. Būvnieks bija iecerējis veikt būvdarbus, tostarp tādas zemes ekskāvacijas darbus, kuras augsne tika atzīta par ļoti augstvērtīgu. To apliecināja arī veiktā zemes kvalitātes pārbaude. Saskaņā ar Austrijas nacionālo regulējumu šī izraktā zeme (neskatoties uz tās augsto kvalitāti) tika uzskatīta par būvniecības atkritumiem, un būvniekam par to bija jāmaksā nodevas un jāveic virkne formālu darbību saistībā ar atkritumu apsaimniekošanu. Vienlaikus vietējie zemnieki lūdza būvniekam šo izrakto augsni nodot viņiem, ar mērķi to izmantot augsnes kvalitātes uzlabošanai zemnieku apsaimniekotajos laukos.

Nacionālās tiesas uzdotais jautājums vairāk bija par

to, ar kuru brīdi atkritumi pārstāj būt par atkritumiem un kļūst par izejmateriālu kādam nākamajam procesam. Lielākais izaicinājums lietā bija saprast, vai izraktais materiāls – nepiesārņota, augstākās kvalitātes augsne – ir atkritumi. Ģenerālvokātes nodoms bija virzīt secinājumus tā, ka šāda zeme tiktu atzīta par ražošanas procesa blakusproduktu, kuru var lietderīgi izmantot un kuru nav jākvalificē kā atkritumi, tādējādi uz to neattiektos arī atkritumu apsaimniekošanas prasības (sal. pēc analogijas par vircu *Brady* lietā C-113/12). Lai pie iecerētā rezultāta nonāktu, bija jāizpēta jēdziena „atkritumi” nozīme, attiecināšana uz konkrēto situāciju; jādefinē, kas ir blakusprodukts un jānosaka kritēriji konkrēta produkta novērtēšanai; jāsaprot konkrētās lietas kontekstā, kas aptverts ar jēdzieniem „ražošana” un „ražošanas cikls”; jāvērtē formālo prasību nozīme, nosakot atkritumu statusu (dokumentēšana, uzskaitē u.tml.). Ģenerālvokāte savos secinājumos norādīja, ka formālās prasības nevar būt tādas, kurām nav nekāda ietekme uz vidi un kuras kavē direktīvas mērķu sasniegšanu. Līdz ar to šādām formālām prasībām nav nozīmes un tās nevar ietekmēt atkritumu beigu statusu noteikšanu.

Šādi izskaidrojot direktīvas normas, tika mēģināts sasniegt arī direktīvas mērķi. Respektīvi, būtiskākā ideja bija par to, ka nevis par katru cenu visam ir jābūt atkritumam, lai to varētu kontrolēt, pieskatīt un neļaut tam bojāt vidi, bet drīzāk iet uz aprites ekonomiku un ilgtspēju – ja produkts ir izmantojams ekonomiski un izdevīgi uzreiz, tad labāk iet šādu interpretācijas ceļu.

Lietai ir nozīme plašākā atkritumu apsaimniekošanas kontekstā. Pirmkārt, direktīvas mērķis (caur kuru EST interpretē arī jēdzienu „atkritumi”): samazināt atkritumu negatīvo ietekmi uz veselību un vidi (direktīvas 6.apsvērums), augsta vides aizsardzība, preventīva rīcība un piesardzība (LESD 191.panta 2.punkts). Otrkārt, aprites ekonomika un ilgtspējīga sabiedrības pastāvēšana – resursu nozīme (savienojot vides aizsardzības izpratni un atkritumu „vietu” ar plašāku ilgtspējas virzienu un resursu nozīmi tajā). Piemēram, šajā lietā: augsnes izmantošana, ciktāl tā atbilst stingrām kvalitātes prasībām, dod būtisku labumu videi, jo veicina atkritumu samazināšanos, dabas resursu saglabāšanu, kā arī aprites ekonomikas attīstību (sprieduma 58.punkts). Iespēja piemērot atkritumu hierarhijas primāro principu – novērst atkritumu rašanos (direktīvas 4.pants) (sprieduma 59.punkts, atsaucoties uz ģenerālvokātes secinājumu 73.punktu).

Latvijas delegācija tikās arī ar tiesas atbalsta struktūrvienību personālu Marinu Borkovecu (Pētniecības un dokumentācijas direkcija), Ilonu Skuju (Daudzvalodības ģenerāldirekcija, Juridiskās tulkošanas direkcija, Latviešu valodas nodaļa), Maria Pichou (Bibliotēkas direkcija) un tiesneses Inetas Ziemeles palīdzēm Ievu Freiju un Kristīni Zubkāni.

Tika apmeklētas arī divas tiesas sēdes – Vispārējās tiesas sēde lietā T-239/21 *Dana Astra* un Eiropas Savienības Tiesas sēde lietā C-142/22 *The Minister for Justice and Equality*.

Komandējumu atziņas

PRINCIPU UN ĢENERĀLKLAUZULU PIEMĒROŠANA ADMINISTRATĪVO TIESU DARBĀ

Senāta Administratīvo lietu departamenta zinātniski analītiskā padomniece Santa OZOLA piedalījās Spānijas Augstākās tiesas sadarbībā ar Eiropas Savienības valsts padomju un augstāko administratīvo tiesu asociāciju (ACA Europe) rīkotajā seminārā „Principu un ģenerālklauzulu piemērošana administratīvo tiesu darbā”

(Madride, 2022.gada 20.–22.novembris)

Seminārs bija organizēts trijos paneļos – apaļā galda diskusijās. Pēc katras diskusijas bija paredzēts laiks pārējo semināra dalībnieku jautājumiem un komentāriem.

Pirmo diskusiju „Tiesību principi, to vieta avotu sistēmā, kā arī iekļaušana Eiropas Savienības tiesībās

un horizontālajā dialogā” vadīja Spānijas Augstākās tiesas tiesnesis, kā referenti tajā piedalījās Vācijas Augstākās Administratīvās tiesas, Kipras Augstākās tiesas un Čehijas Augstākās Administratīvās tiesas tiesneši. Referentu ziņojumi pamatā tika veltīti tiesiskās palāvības principa analīzei.

Vācijas pārstāvis norādīja, ka minētais princips izriet gan no Eiropas Savienības tiesībām, gan no Vācijas nacionālajām tiesībām. Tāpat runātais vērta uzmanību, ka tiesiskās palāvības princips nereti saduras ar tiesiskuma principu. Šādā gadījumā ir būtiski katru situāciju novērtēt individuāli ar svēršanas un balansēšanas metodi, lai noteiktu, kuram principam ir priekšroka.

Gan Kipras, gan Čehijas pārstāves norādīja, ka tiesiskās palāvības princips ir valsts konstitucionālais princips. Kipras pārstāve akcentēja, ka tiesiskās palāvības princips un samērīguma princips ir vieni no svarīgākajiem publisko tiesību principiem, jo pilda sabiedrības tiesību un interešu „lietussarga” funkciju. Pārstāve no Čehijas kā aktuālu tiesiskās palāvības principa aspektu iezīmēja sabiedrības palaušanos uz to, ka iestāde nemainīs tiesību normas interpretāciju. Kipras pārstāve tāpat norādīja, ka valsts pārvaldes darbībā liela uzmanība tiek

pievērsta labas pārvaldes principa ievērošanai, apzinot principa saturu. Pakāpeniski attīstās arī administratīvo tiesu prakse saistībā ar minētā principa piemērošanu.

Diskusijas noslēgumā tika uzsvērts, ka pat tad, ja tiesību principi nav tieši iekļauti tiesību normā, to esība ir jāpatur prātā katrā gadījumā. Principi palīdz tiesai aizsargāt sabiedrības intereses un valsts demokrātisko iekārtu tur, kur to nespēj formālie likumi.

Otra semināra daļa bija veltīta tiesību principu mijiedarbībai ar pamattiesībām. To vadīja Francijas Valsts padomes pārstāvis, kā referenti piedalījās Zviedrijas, Ungārijas un Spānijas Augstāko tiesu tiesneši.

Zviedrijas pārstāvis norādīja, ka tiesību principi, kā arī pamattiesības tiek īpaši iestrādātas nacionālajās tiesību normās, kur tas tiek atzīts par būtisku un nepieciešamu. Valstī ir izstrādāti ļoti detalizēti un kvalitatīvi normatīvie akti, tādējādi ļoti reti ir nepieciešams veikt to interpretāciju, praktiski nav likumu robu, ko novērst. Līdz ar to Zviedrijas administratīvās tiesas savā praksē ļoti reti atsaucas uz tiesību principiem vai pamattiesībām. Kā izņēmumu referents minēja ar Eiropas Savienības tiesībām saistītās lietas, kā arī lietas, kur tiek skarti administratīvā procesa jautājumi. Referents atzīmēja, ka līdzīga sistēma ir visās Skandināvijas valstīs.

Pārstāvis no Ungārijas norādīja, ka administratīvās tiesas valstī ir samērā jaunas, vēl nav izveidojusies plaša tiesu prakse saistībā ar tiesību principu piemērošanu un interpretāciju. Ungārijas tiesību sistēmai ir raksturīgi daudzi tiesību principi, tostarp vienlīdzības, tiesiskuma, tiesiskās palāvības, samērīguma, diskriminācijas aizlieguma, kas tiek ņemti vērā un piemēroti daudzās tiesību jomās. Ziņojumā tika uzsvērtas arī personu tiesības uz atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai nemantisko kaitējumu, kas nodarīts ar iestādes rīcību.

Spānijas pārstāvis uzsvēra, ka tiesību principiem un pamattiesībām ir ļoti cieša saikne. Tiesību principi ir daudz senāki par pamattiesībām, to vēsture ir saistāma ar antīko filozofiju. Pamattiesības savukārt radās vēlāk, tās ir iekļautas daudzu valstu konstitūcijās un izpratne par tām gadu gaitā ir pakāpeniski attīstījusies un padziļinājusies. Tiesību principus var salīdzināt ar atmosfēru, ar gaisu visapkārt, kas piepilda visas mūsu dzīves un tiesību jomas, un visvairāk tieši pamattiesības, kas ir cilvēka eksistences pamatā. Tomēr izņēmums, kad principi nav tik cieši saistīti ar pamattiesībām, ir tehniski principi, kas paredzēti tikai kādai specifiskai jomai.

Semināra trešajā daļā tika apspriesti tiesību principi

noteiktās publisko tiesību nozarēs. Šo diskusiju vadīja Itālijas Valsts padomes priekšsēdētājs, kā referenti tajā piedalījās Luksemburgas Augstākās Administratīvās tiesas priekšsēdētājs, Igaunijas Augstākās tiesas tiesnese un Portugāles Augstākās Administratīvās tiesas tiesnese.

Igaunijas pārstāves ziņojums tika veltīts pārredzamības principam. Igaunijā šī principa piemērošana īpaši raksturīga publisko iepirkumu un informācijas atklātības jomā. Principa pamatā ir prasība, ka visa sabiedrībai adresētā informācija ir kodolīga, viegli pieejama un viegli saprotama. Pēdējos gados principa piemērošana aktualizējusies arī administratīvajā procesā tiesā saistībā ar elektroniskās lietas ieviešanu.

Pārstāve no Portugāles savā ziņojumā akcentēja, ka pie tiesību principiem pamatā vēršas tad, ja likums kaut kādā mērā neapmierina, piemēram, nenoregulē situāciju līdz galam vai ir netaisnīgs. Tika minēti praktiski piemēri, kuros konstatēta principu sadursme vai kāda principa pārkāpums. Piemēram, iespējama vienlīdzības principa pārkāpums apspriests saistībā ar nodokļa ieviešanu ražotājiem par metāla iepakojuma (bundžu) izmantošanu tikai noteikta veida dzērieniem, neparedzot šādu nodokli cita veida dzērieniem. Ziņojumā atspoguļotas arī diskusijas saistībā ar kompetences principa piemērošanu publisko iepirkumu procesā. Atbilstoši Portugāles normatīvajiem aktiem iepirkuma konkursā pretendentu sniegtajiem dokumentiem jābūt parakstītiem un augšupielādētiem speciālajā elektroniskajā platformā. Šie dokumenti var tikt augšupielādēti tikai kā vienots PDF formāta dokuments. Likums noteic, ka katram dokumentam jābūt parakstītam atsevišķi. Tomēr pastāv viedoklis, ka šāda pārāk komplicēta un smagnēja procedūra, kas formāli atbilst likumam, neatbilst kompetences principam. Ļaujot parakstīt šos dokumentus kā vienotu dokumentu pakotni, tiktu atvieglota iepirkumu procedūra un veicināta kompetence.

TEHNOLOĢIJU IETEKME UZ INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA AIZSARDZĪBU INTERNETĀ UN DĀRKNETĀ

Senāta Civillietu departamenta senatores Zane PĒTERSONE un Dzintra BALTA piedalījās Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma biroja (EUIPO) organizētajā praktiskajā seminārā intelektuālā īpašuma tiesību tiesnešiem un prokuroriem

(Alikante, 2022.gada 26.–29.oktobris)

Seminārs bija veidots kā speciālas interneta un dārkneta (*Darknet*) mācības tiesnešiem un prokuroriem ar mērķi sniegt padziļinātu ieskatu interneta un dārkneta tehniskajos jautājumos saistībā ar praktisko tiesneša un prokurora darbu.

Seminārs notika divās secīgās grupās, katra grupa strādāja divas pilnas dienas. Latviju pārstāvēja senatores Dzintra Balta un Zane Pētersone, Rīgas apgabaltiesas tiesnese Ilze Ošiņa, Rīgas pilsētas tiesas tiesnese Inga Krigena-Jurkāne un Specializētās daudznozaru prokuratūras prokurors Dainis Krasts. Visi Latvijas pārstāvji piedalījās otrajā grupā, kurā piedalījās tiesneši un prokurori, kas specializējās intelektuālā īpašuma lietu izskatīšanā, no Austrijas, Beļģijas, Bulgārijas, Čehijas, Grieķijas, Horvātijas, Igaunijas, Francijas, Grieķijas, Itālijas, Kipras, Latvijas, Polijas, Portugāles, Slovēnijas, Spānijas un Ungārijas.

Šobrīd tiesību piemērošanas profesionāļiem ir svarīgi saprast, ka interneta tiesības veido: 1) tehnoloģijas; 2) tirgus; 3) tiesības; 4) sociālais konteksts, un tagad arī 5) vides aizsardzības aspekti, un tieši tehnoloģiju attīstība diktē ar interneta jautājumiem saistītu tiesību attīstību. Mācību laikā tika apgūtas gan teorētiskas zināšanas, gan praktiskas iemaņas, un iepazīti jauni tiesību pārkāpumu veidi, kas raksturīgi mūsdienu interneta un dārkneta videi.

Semināra sākuma daļa bija veltīta interneta vēsturei, uzbūves un darbības pamatjautājumiem: internetu regulējošās organizācijas (ICANN, IETF, IANA), mājaslapas, interneta pakalpojumu sniedzēji, serveri, protokoli, IP adreses, domēni, to piešķiršanas kārtība. Šobrīd 67% pasaules iedzīvotāju lieto internetu, un ir vairāk nekā 375 miljoni reģistrētu domēna vārdu.

Interesants bija stāstījums par Marijas Eikenas (*Mary Aiken*) grāmatā „The Cyber Effect” apkopotajiem 10 īpatnējiem interneta efektiem, tādiem kā, piemēram:

- kibersociālācija (kad noziedznieki izveido tiešsaistes interešu grupas, kas, komunicējot ar citiem līdzīgu „interesu” cilvēkiem, rada viņos noziedzīgo darbību normalizācijas sajūtu);
- cilvēku paaugstināts uzticēšanās līmenis internetā prezentētai informācijai, kas rada

vieglākas cilvēku apkrāpšanas iespējas;

- kiberatkarība un uzvedības izpausmju eskalācija;
- paaugstināta impulsivitāte;
- likumpārkāpjošas uzvedības pieņemšana;
- atbildības „izkļiedēšana”;
- sociālā kognitīvā disonanse (mēs zinām par šiem negatīvajiem kiberefektiem, bet mēs tos akceptējam, jo internetam ir arī daudz priekšrocību).

Ne tikai noziedznieki, bet arī upuri internetā uzvedas atšķirīgi, piemēram, mazāk ziņo par noziegumiem.

Divas lekcijas un vairāki praktiskie uzdevumi bija veltīti interneta starpnieku tēmai – gan starpnieku veidiem, gan funkcijām, gan viņu noskaidrošanai, gan arī labākās stratēģijas izvēlei darbam ar starpniekiem, lai pārtrauktu pārkāpumu. Tiesību aizsardzības institūcijām ir ne tikai jāidentificē konkrētajā pārkāpumā iesaistītie starpnieki, bet arī jāizvēlas prioritātes – ar kuru starpnieku strādāt, lai visefektīvāk sasniegtu mērķi un pārtrauktu pārkāpumu. Tāpat ir svarīgi paturēt prātā nepieciešamību nodrošināt līdzsvaru – lai gan interneta pakalpojumu starpnieki var ievērojami veicināt pārkāpumu izdarīšanu, tos vienlaikus nepieciešams arī aizsargāt, lai internets spētu darboties legālo darbību nodrošināšanai. Tādēļ ir jābūt t.s. „drošajai ostai” (*safe harbour*), kas pie noteiktiem nosacījumiem nodrošina atbrīvojumu no atbildības.

Saistībā ar starpnieku jautājumu tika runāts arī par jauno 2022.gada 19.oktobra regulu 2022/2065 par digitālo pakalpojumu vienoto tirgu un ar ko groza Direktīvu 2000/31/EK, kas pazīstama kā Digitālo pakalpojumu akts (*Digital Services Act*).

Seminārā citastarp tika sniegta informācija par tiešsaistes pārdošanas platformām, blokķēdi, neaizstājamiem blokķēžu žetoniem (*non-fungible tokens* jeb *NFTs*), kriptovalūtām, tostarp *Bitcoin* un *Ethereum*, to izmantošanas iespējām un riskiem, kā arī par kriptovalūtu izmantošanu nelegālajos darījumos interneta vidē.

Interesants bija ieskats interneta slēptajā daļā – t.s. dārkneta (*Darknet*), tostarp jautājumos par attiecīgo programmatūru un nelegālajām tirdzniecības vietnēm.

Semināra gaitā tika demonstrēts, kā iespējams veikt mājaslapu un e-pastu serveru atrašanās vietu un turētāju identifikāciju; kā konstatēt viltotu preču un citu nelegālu objektu (viltotā nauda, narkotikas, ieroči utt.) izplatīšanu ar dārkneta palīdzību; kā izdarīt vēsturisko mājaslapu izskata un satura meklēšanu (*Wayback machine*, <https://archive.org>), kā noskaidrot ģeolokāciju, kā iegūt informāciju no fotogrāfijām, izmantot metadatus, utt.

Mācības bija ļoti aktuālas, jo skāra mūsdienu jauno pārkāpumu un noziegumu izdarīšanas vidi un jaunus veidus, kurus noziedznieki izmanto arvien biežāk.

KLIMATA TIESĪBAS UN TIESVEDĪBAS

Senāta Administratīvo lietu departamenta senatore Ieva VIŠKERE un tiesneša p.i. Lauma PAEGLKALNA piedalījās Eiropas Savienības Vides tiesnešu foruma organizētā konferencē „Klimata tiesības un tiesvedības”

(Parīze, 2022.gada 24.–25.oktobris)

Konferences galvenais mērķis bija aktualizēt klimata pārmaiņu nozīmīgumu un tiesu lomu šo pārmaiņu nelabvēlīgās ietekmes novēršanā, apmainoties ar informāciju par to, kā Eiropas Savienības dalībvalstu, kā arī citu valstu tiesas tiek iesaistītas klimata pārmaiņu jautājumu risināšanā, veicinot vienotu izpratni par tiesu kompetenci tiesvedībās par klimata pārmaiņu jautājumiem un šādu lietu izskatīšanā būtiskiem tiesību principiem.

Konferencē ar priekšlasījumiem uzstājās Eiropas Vides aģentūras pārstāvis, kurš sniedza informāciju par klimata pārmaiņu prognozēm no zinātnes skatupunkta, akadēmiķi – Oslo universitātes vides tiesību profesore Kristīna Voigta (*Christina Voigt*) un Klimata pārmaiņu un vides izpētes institūta pārstāvji no Londonas, kā arī Beļģijas Ģentes universitātes pētniece Fara Bukela (*Farah Bouquell*), pārstāvji no Eiropas Komisijas, Eiropas Savienības Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas, kā arī Nīderlandes, Īrijas, Francijas, Norvēģijas, Vācijas, Indijas tiesneši, kas dalījās pieredzē par tiesu lietām, kas saistībā ar klimata pārmaiņu jautājumiem izskatītas viņu pārstāvētajās valstīs.

Konferencē uzsvērts, ka saskaņā ar vides tiesību jaunāko doktrīnu tiesības uz tīru un veselīgu vidi būtu jāaplūko kā fundamentālas cilvēka pamattiesības. Tomēr vairumā valstu šādas tiesības normatīvajos aktos joprojām netiek atzītas kā patstāvīgas cilvēktiesības un pamatā tiek skatītas tiesību uz dzīvību un tiesību uz privāto dzīvi kontekstā (šajā sakarā jāatzīmē, ka Latvijā tiesības uz labvēlīgu vidi ir ietvertas cilvēktiesību katalogā, turklāt arī no Latvijas Republikas Satversmes ievada citstarp izriet arī valsts pienākums rūpēties par vides saglabāšanu nākamajām paaudzēm).

Tāpat tika uzsvērts, ka vides tiesību doktrīnā tiesību uz labvēlīgu vidi un vides ilgtspēju fundamentālā rakstura dēļ tiek attīstīts jauns koncepts – vides tiesību virsvadības princips (*environmental rule of law*), kas aplūkojams kā tiesību virsvadības princips (*rule of law*) līdzvērtīgs princips un prasa nodrošināt vides ilgtspēju, dažādu interešu sadursmes gadījumā dodot priekšroku vides aizsardzībai. Vides tiesību virsvadības princips aptver arī vides tiesībās jau atzīto piesardzības principu, kas prasa šaubu gadījumā nosvērties par labu vides aizsardzībai (in dubio pro natura). Vides tiesību doktrīnas jaunākās atziņas arī uzsver nepieciešamību vides jautājumu risināšanā pēc iespējas iesaistīt sabiedrību, paplašinot sabiedrības iespējas vides aizsardzības interesēs vērsties tiesā arī tad, ja pieteikuma iesniedzējam nav individuāla aizskārums (šāda pieeja jau ir akceptēta Latvijā).

Šajā sakarā kā jauna tendence vides tiesību doktrīnā tika akcentēts arī tas, ka daba pati par sevi būtu aplūkojama kā tiesību subjekts, nevis kā objekts (*rights of nature*), no kā izriet gan valsts pienākums rūpēties par dabas aizsardzību, saglabāšanu un atjaunošanu, gan tas, ka pieteicējs tiesā (kuru pārstāv, piemēram, vides aizsardzības aktivisti) varētu būt dabas elements pats par sevi. Piemēram, Kolumbijas tiesa jau ir atzinusi Amazones upes ekosistēmas tiesības būt par tiesību subjektu jautājumos par šīs ekosistēmas aizsardzību. Tomēr pagaidām vairums valstu (kā arī Eiropas Savienības Tiesa un Eiropas Cilvēktiesību tiesa) neatzīst *actio popularis* pieļaujamību vides interešu aizsardzībā, Latvija šajā ziņā ir pozitīvs izņēmums.

Vides tiesību doktrīnā arī uzsvērts, ka ir būtiski palielināt tiesu lomu vides jautājumu risināšanā, atzīstot tiesu kompetenci uzraudzīt to, vai valstis veic pietiekamus pasākumus cilvēka radīto klimata pārmaiņu samazināšanai un novēršanai. Vienprātība ir tajā, ka tiesas var uzraudzīt, vai tiek izpildītas no tiesību normām izrietošās saistības klimata pārmaiņu novēršanā, tomēr nevar noteikt, kādi konkrēti pasākumi valstij jāveic, lai izpildītu klimata pārmaiņu novēršanas saistības. Tiesību doktrīnā tiek arī diskutēts par to, ka tiesām valsts pienākums veikt pasākumus klimata pārmaiņu novēršanas mērķu sasniegšanai būtu jāspēj saskatīt arī tad, ja valsts nacionālajās tiesību normās nav definējusi konkrētus sasniedzamos mērķus, bet ir tikai iesaistījusies starptautiskajos līgumos par klimata pārmaiņu novēršanu (piemēram, Parīzes vienošanās), atvasinot valsts saistības no starptautiskajām tiesību normām.

Konferencē tiesneši arī dalījās pieredzē par tādu lietu izskatīšanu, kurās pamatjautājums ir vides saglabāšana nākamajām paaudzēm un klimata pārmaiņu novēršanas pienākuma ievērošana. Nīderlandes tiesneši stāstīja par divām lietām, no kurām vienā prasība bija vērstā pret valsti, bet otrā – pret komersantu. Pirmā bija slavenā Urgendas lieta (*Urgenda case*), kas izskatīta jau visās tiesu instancēs, atzīstot valsts atbildību nodrošināt pietiekamu siltumnīcas efekta gāzu, tostarp CO₂, emisiju samazinājumu (<https://www.urgenda.nl/wp-content/uploads/ENG-Dutch-Supreme-Court-Urgenda-v-Netherlands-20-12-2019.pdf>). Šajā lietā tika atzītas nevalstisko organizāciju tiesības vērsties tiesā vides aizsardzības interesēs. Tiesa arī uzsvēra, ka pienākums jau tagad novērst klimata pārmaiņu radīto apdraudējumu iestājas arī tad, ja šis apdraudējums faktiski īstenosies tikai ilgtermiņā pēc vairākiem gadiem. Tāpat lietā uzsvērts, ka atsaukšanās uz to, ka konkrētās valsts radītās emisijas salīdzinājumā ar citu valstu radītajām emisijām ir nebūtiskas, nevar atbrīvot no pienākuma veikt nepieciešamos pasākumus emisiju samazināšanai.

Savukārt otrajā lietā – *Milieudefensie et al. vs Royal Dutch Shell plc* – Nīderlandes tiesa uzdeva komersantam (Royal Dutch Shell plc) līdz 2030.gadam samazināt tā komercdarbības radītās CO₂ emisijas par 45 procentiem, uzsverot, ka pienākums rūpēties par vides aizsardzību ir ne tikai valstij, bet arī saimnieciskās darbības veicējiem, kuru rīcībai šajā ziņā jāatbilst rūpīga saimnieka standartam (http://climatecasechart.com/wp-content/uploads/sites/16/non-us-casedocuments/2021/20210526_8918_judgment-1.pdf). Šī lieta pagaidām izskatīta tikai pirmās instances tiesā, un ir

iesniegta apelācijas sūdzība, tomēr vienlaikus rajona tiesas spriedumam ir noteikta nekavējoša izpilde.

Īrijas tiesnesis stāstīja par lietu *Friends of the Irish environment vs. Ireland*, kurā Augstākā tiesa atzina, ka Īrijas izstrādātais plāns klimata pārmaiņu draudu novēršanai nav pietiekams, lai sasniegtu mērķi (http://climatecasechart.com/climate-change-litigation/wpcontent/uploads/sites/16/non-us-case-documents/2020/20200731_2017-No.-793-JR_opinion.pdf). Pirmās instances tiesa šajā lietā vides aizstāvju prasību bija noraidījusi.

Francijas tiesnesis stāstīja par divām būtiskākajām Francijas tiesu prakses lietām saistībā ar klimata pārmaiņu nelabvēlīgās ietekmes novēršanu. Lietā *Commune de Grande-Synthe & L’Affaire du Siecle v. France* pašvaldība bija vērsusies Francijas augstākajā administratīvajā tiesā – Valsts padomē (Conseil d’Etat) ar prasību pret valsti par nepietiekamu rīcību siltumnīcas efekta gāzu emisiju samazināšanā. Tika apmierināta pašvaldības prasība, uzdodot valstij izstrādāt detalizētu pasākumu plānu emisiju samazināšanai. Vienlaikus šajā lietā vēl tiks lemts, vai valsts pienācīgi izpildījusi tiesas spriedumu.

Otrā lieta (Nr. 1904967, 1904968, 1904972, 1904976/4-1) izskatīta Parīzes Administratīvajā tiesā, pamatojoties uz nevalstisko organizāciju pieteikumu par valsts nepietiekamu rīcību klimata pārmaiņu novēršanā. Arī šajā lietā atzīts valsts bezdarbības (nepietiekamas rīcības) prettiesiskums un turklāt par labu pieteicējiem piedzīts simbolisks atlīdzinājums.

Beļģijas pārstāve stāstīja par pirmās instances tiesā izskatītu lietu (*The Klimaatzaak case*), kurā pieteikumu iesniegusi nevalstiskā organizācija un vairāki indivīdi, atsaucoties uz tiesībām uz dzīvību un tiesībām uz privāto dzīvi (http://climatecasechart.com/wp-content/uploads/sites/16/non-us-case-documents/2021/20210617_2660_judgment-1.pdf). Lietā tiesa atzina, ka valsts nav nodrošinājusi labu klimata jautājumu pārvaldību un tās rīcība neatbilst rūpīga saimnieka standartam, tāpēc uzdeva valstij veikt pasākumus, lai samazinātu siltumnīcefekta gāzu emisijas apjomā, kāds izsecināms no Beļģijas tiesību normām. Vienlaikus tiesa, atsaucoties uz valsts varas dalīšanas principu, noraidīja pieteicēju prasību uzdot valstij samazināt emisijas lielākā apmērā, nekā to paredz tiesību normas. Lieta pašlaik ir apelācijas instances tiesas izskatīšanā. Jāatzīmē, ka Beļģijas tiesā lietas izskatīšana bijusi ļoti lēna (7 gadi tikai pirmās instances tiesā vien).

Vācijas tiesnesis stāstīja par Federālās Konstitucionālās tiesas 2021. gada 24. marta lēmumu, ar kuru par konstitūcijai neatbilstošu atzītas Federālā Klimata pārmaiņu likuma normas, jo tās nenoteic konkrētu apmēru, kādā samazināmas siltumnīcefekta gāzu emisijas laikā pēc 2031. gada (<https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/EN/2021/bvg21-031.html>). Tiesa atzina no Vācijas konstitūcijas izrietošu pienākumu valstij rīkoties, lai nākamo paaudžu interesēs tiktu novērsta klimata pārmaiņu nelabvēlīgā ietekme, un secināja, ka strīdus normatīvais akts nenodrošina šā pienākuma izpildi. Tiesa arī uzsvēra, ka, apsverot plānoto pasākumu samērīgumu (tostarp – cilvēkiem radītās neērtības), valstij jāņem vērā, ka tad, ja slogs mazināt klimata pārmaiņas pamatā tiks uzlikts nākamajām paaudzēm, pastāv būtisks risks, ka tās nevarēs baudīt lielu daļu šobrīd atzīto cilvēka pamattiesību un brīvību. Tāpēc, līdzsvarojot vides aizsardzības intereses ar citām interesēm, jāņem

vērā: jo vairāk klimata pārmaiņas progresē, jo lielāks svars piešķirams vides aizsardzības interesei, un vides interešu aizsardzības vajadzība var attaisnot cilvēktiesību ierobežošanu.

Indijas tiesnesis sniedza informāciju, ka Indijā ir izveidots Vides aizsardzības tribunāls, kurā tiesu spriež tiesneši – profesionāli juristi – sadarbībā ar vides jomas zinātniekiem. Šajā tribunālā tiek pieņemti pieteikumi arī tad, ja iesniedzējs nenorāda uz individuālu aizskārumu. Tribunāls turklāt varot ne tikai izšķirt konkrētu strīdu, bet arī izdot vispārsaistošus noteikumus vides aizsardzības jomā. Gan Indijā, gan Nepālā un Pakistānā esot vairāki tiesu prakses piemēri, kuros spriests par labu vides aizsardzībai.

Norvēģijas tiesnese stāstīja par Norvēģijas Augstākajā tiesā izskatītu lietu *Nature & Youth and Greenpeace Nordic v. Government of Norway*, kurā pārsūdzētais komersantiem – naftas ieguves uzņēmumiem – valsts izsniegta atļauja veikt izpēti par naftas ieguves iespējām Barenca jūrā. Pieteikuma pamatojums balstījās tajā, ka atļautās darbības (un naftas ieguves iespēju apstiprināšanās gadījumā – naftas ieguves darbības) radīs nelabvēlīgu ietekmi uz klimatu (veicinās cilvēces izraisītās klimata pārmaiņas). Šajā lietā – vienīgajā no konferencē aplūkotojām – vides aizsargu pieteikums pilnībā noraidīts. Kaut arī Norvēģija ir viena no retajām valstīm, kurā tiesības uz labvēlīgu vidi kā cilvēku pamattiesības paredzētas konstitūcijā, Norvēģijas tiesa atzina, ka tiesai ir ļoti ierobežota kompetence šādu strīdu izskatīšanā, jo vides aizsardzības interešu līdzsvarošana ar citām interesēm esot politisku, nevis tiesas uzdevums. Tiesa saskatīja, ka tai būtu kompetence tikai tad, ja valsts būtu būtiski pārkāpusi uzņemtās saistības vides aizsardzības jomā. Saistībā ar šo lietu ir ierosināta lieta Eiropas Cilvēktiesību tiesā (*Greenpeace Nordic and Others v. Norway*, pieteikuma Nr. 34068/21).

Eiropas Savienības Tiesas pārstāvis uzsvēra, ka līdzšinējā praksē EST atzinusi, ka lietas saistībā ar vides aizsardzības interesēm pieļaujamas vienīgi tad, ja iesniedzēji pierāda individuālu interesi (tā saucamā *Peoples Climate’s case*, lietas Nr.C-565/19 P, lieta *Sabo and others v. Parliament and Council*, lietas Nr.C-297/20P, lieta *Dieter Janecek v. Freistaat Bayern*, lietas Nr.C-237/07).

Savukārt Eiropas Cilvēktiesību tiesas pārstāve informēja, ka Lielās palātas izskatīšanā šobrīd ir trīs ar vides jautājumiem saistītas lietas (jau minētā *Greenpeace Nordic and Others v. Norway*, *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland* (pieteikuma Nr. 53600/20) un *Duarte Agostinho and Others v. Portugal and Others* (pieteikuma Nr. 39371/20)), kurām, ņemot vērā to nozīmīgumu, piešķirta prioritāra izskatīšanas kārtība. Tāpat Tiesas pārstāve norādīja uz avotiem, kuros visērtāk atrast informāciju par Eiropas Cilvēktiesību tiesas līdzšinējām atziņām saistībā ar vides jautājumiem, īpaši uzsverot nupat izveidoto Knowledge Sharing platformu (<https://ks.echr.coe.int/en/web/echr-ks/environment>, https://www.eufje.org/images/DocDivers/FS_Environment_ENG.pdf).

Konferencē gūta vērtīga informācija par citu valstu pieredzi saistībā ar tiesas kompetenci klimata pārmaiņu jautājumu risināšanā, kā arī dziļāks ieskats vides tiesību doktrīnas jaunākajās tendencēs un judikatūras atziņās, kas nenoliedzami būs noderīgi ar vides aizsardzību saistīto lietu izskatīšanā.

V TIESĪBU PRAKSE

Tiesu prakses apkopojumi

AIZGĀDĪBAS, SASKARSMES UN UZTURLĪDZEKĻU JAUTĀJUMI

Lai veicinātu vienveidīgu tiesu praksi jautājumos, kas saistīti ar aizgādību, saskarsmi, uzturlīdzekļiem un rīcību ar bērna mantu, ir sistematizētas Senāta nolēmumos paustās atziņas šīs kategorijas lietās.

Apkopojuma pamatā ir Senāta Administratīvo lietu un Civillietu departamenta nolēmumi, kas sagatavoti lietās par aizgādības tiesībām, saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļu jautājumiem laikā no 2006.gada līdz 2022.gada septembrim.

Apkopojums ir sadalīts septiņās nodaļās. 1.nodaļa ir par aizgādības tiesībām. 2.nodaļa – par aizgādības tiesību pārtraukšanu un atņemšanu. 3.nodaļa – par saskarsmes tiesībām. 4.nodaļā – par uzturlīdzekļu maksāšanas pienākumu. 5.nodaļa – par būtiskiem

procesuālajiem jautājumiem lietās, kas skar bērna tiesības un intereses, proti, bērnu tiesību aizsardzības principu un bērna uzklauššanu, kā arī bērna viedokļa vērtēšanu. 6.nodaļa – par procesuālajiem jautājumiem civillietās un administratīvajās lietās. 7.nodaļā aplūkoti jautājumi par bāriņtiesām, atbalstu ģimenei un vecāku iespējamo kriminālatbildību par aizgādības, aprūpes un saskarsmes tiesību pārkāpumu, kā arī izvairīšanos no uzturēšanas pienākuma.

Senāta prakses apkopojumu sagatavojuši Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa sadarbībā ar Senāta Administratīvo lietu departamentu un Civillietu departamentu.

SENĀTA LĒMUMI KRIMINĀLLIETĀS PĒC PROKURORA KASĀCIJAS PROTESTA

Publicēts pārskats par 2022.gadā pieņemtajiem Senāta Krimināllietu departamenta lēmumiem lietās, kurās bija iesniegts prokurora kasācijas protests.

Krimināllietu departaments 2022.gadā izskatīja 79 šādas lietas. 21 no tām pieņemts lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību. No 58 ierosinātajām un kasācijas kārtībā izskatītajām lietām zemākas instances tiesas nolēmums atstāts negrozīts 9 lietās. Pārējos gadījumos zemākas instances tiesas nolēmums atcelts pilnībā vai daļā vai grozīts.

Pārskats veidots kopsavilkumu veidā, norādot, ko prokurors ir lūdzis kasācijas protestā, vai Senāts ir apmierinājis kasācijas protestu, kā arī Senāta norādes par kasācijas protestu.

Fakti no pārskata

Izskatītie un par pamatotiem atzītie kasācijas protesti bija iesniegti par dažādiem jautājumiem, tostarp vairākās lietās kasācijas protestos norādīts uz zemāku instanču tiesu veikto Krimināllikuma Vispārīgās vai Sevišķās daļas normu interpretāciju. Piemēram, ka apelācijas instances tiesa ir sašaurināti iztulkojusi uzskūditāja jēdzienu, kā arī kļūdaini iztulkojusi līdzdalības jēdzienu.

Daudzos gadījumos kasācijas protestos ticis norādīts jautājums saistībā ar soda noteikšanu, tai skaitā par nosacītas notiesāšanas piemērošanu, naudas soda apmēra noteikšanu, papildsoda – mantas konfiskācijas – piemērošanu, atbildību mikstinošu vai pastiprinošu apstākļu konstatēšanu, arī par galīgā soda noteikšanu.

Divās lietās Senāts, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 584.panta otro daļu, atzina par nepieciešamu pārsniegt kasācijas protestā izteikto prasību apjomu un ietvarus. Vienā lietā Senāts konstatēja, ka apelācijas instances tiesa, atkārtoti izskatot lietu un atstājot negrozītu pirmās instances tiesas noteikto sodu, faktiski bija piespriedusi apsūdzētajai bargāku brīvības atņemšanas soda apmēru, nekā tas bija noteikts, izskatot lietu apelācijas kārtībā pirmo reizi. Šis apelācijas instances tiesas pieļautais pārkāpums, kas novedis pie apsūdzētā stāvokļa pasliktināšanās, nebija norādīts kasācijas protestā. Otrajā lietā Senāts konstatēja, ka apelācijas instances tiesa kriminālprocesa daļā izbeigusi nevis apsūdzētajiem celtajā apsūdzībā, no kuras prokurore atteikusies, bet par pierādītiem atzītajos noziedzīgajos nodarījumos. Prokurore kasācijas protestā šo apelācijas instances tiesas pieļauto pārkāpumu nebija norādījusi.

Gadījumos, kad pieņemts lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību, biežākais pamats atteikumam ir Kriminālprocesa likuma 573.¹ panta pirmā daļa, proti, kasācijas protests neatbilst Kriminālprocesa likumā noteiktajām prasībām.

Atsevišķos gadījumos Senāts atteica ierosināt kasācijas tiesvedību tāpēc, ka kasācijas protestā norādītajos tiesību normu piemērošanas jautājumos ir izveidojusies Senāta judikatūra un pārsūdzētais nolēmums tai atbilst.

Vairākos gadījumos Senāts atteica ierosināt kasācijas

tiesvedību, jo konstatēja, ka, izvērtējot kasācijas protestā minētos argumentus, par pārsūdzētā nolēmuma tiesiskumu nerodas šaubas un izskatāmajai lietai nav būtiskas nozīmes judikatūras veidošanā.

Atsevišķos Senāta lēmumos par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību sastopamas arī norādes par to, ka kasācijas protesta argumenti ir vispārīgi, proti, izteikti vispārīga apgalvojuma formā bez atbilstoša pamatojuma, vai tie nav pamatoti ar Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu.

Senāts ir arī atgādinājis, ka kasācijas protestu nevar iesniegt par tādiem apstākļiem, par kuriem nebija iesniegts apelācijas protests par pirmās instances tiesas spriedumu.

Gan izskatot lietu kasācijas kārtībā, gan atsakot ierosināt kasācijas tiesvedību, Senāts vairākkārt ir konstatējis, ka kasācijas protesta argumenti faktiski pauž prokurora neapmierinātību ar tiem secinājumiem, kādus izdarījusi apelācijas instances tiesa, izvērtējot lietā iegūtos pierādījumus un sodu ietekmējošos apstākļus, un ir vērsti uz to, lai panāktu apelācijas instances tiesas nolēmuma atcelšanu nevis juridisku, bet faktisku iemeslu dēļ. Vairākās lietās Senāts ir norādījis, ka kasācijas protestā atkārtoti argumenti, kas minēti apelācijas protestā un kuras apelācijas instances tiesa ir vērtējusi un motivēti noraidījusi.

Apkopojumi pieejami Augstākās tiesas mājaslapā sadaļā Tiesu prakse/ Tiesu prakses apkopojumi

Skaidrojumi

GROZĪJUMI KRIMINĀLPROCESA LIKUMĀ: PAPLAŠINĀTAIS TIESAS SASTĀVS UN SENATORU ATSEVIŠKĀS DOMAS

3.novembrī stājās spēkā Augstākās tiesas rosinātie grozījumi Kriminālprocesa likumā, kas paredz, ka turpmāk lietas Senāta Krimināllietu departamentā varēs skatīt arī paplašinātā tiesas sastāvā un senators lēmumam varēs pievienot savas atsevišķās domas. Tas nostiprinās Senāta judikatūru un rosinās juridisku diskusiju un nodrošinās juridiskās domas attīstību.

Papildinājums Kriminālprocesa likuma 586.pantā paredz: ja tiesa, izskatot lietu trīs senatoru sastāvā, atzīst, ka lieta izskatāma paplašinātā sastāvā, tā pieņem lēmumu par lietas nodošanu izskatīšanai paplašinātā sastāvā.

Savukārt grozījumi Kriminālprocesa likuma 587.pantā paredz, ka tiesnesis, kuram, lietu izskatot paplašinātā sastāvā, bijis atšķirīgs viedoklis par tiesību normu piemērošanas jautājumiem, piecu darbdienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas ir tiesīgs rakstveidā izteikt

savas atsevišķās domas, kas pievienojamas lietai un ir publiski pieejamas.

Šāda iespēja – skatīt lietu arī paplašinātā sastāvā, kā arī senatoram rakstīt atsevišķās domas – līdz šim pastāvēja civilprocesā un administratīvajā procesā. Tagad tas iespējams arī kriminālprocesā.

Vienlaikus grozījumi likumā atslēgo kasācijas instanci. No Kriminālprocesa likuma 569.panta otrās daļas izslēgta kasācijas instances kompetence izskatīt pārsūdzētos spēkā nestājušos pirmās instances tiesas nolēmumus, kas pieņemti vienošanās procesā. Turpmāk tie pārsūdzami tikai apelācijas instances tiesā.

Tāpat apelācijas, nevis kasācijas instancē pārsūdzami tiesas nolēmumi krimināllietās, kurās slēgta vienošanās par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu juridiskām personām.

PALĪGS SENĀTA JUDIKATŪRAS MEKLĒŠANĀ: ROKASGRĀMATA UN VIDEOINSTRUKCIJA

Lai Senāta judikatūras nolēmumu meklēšanu padarītu lietotājiem ērtāku, sagatavoti un Augstākās tiesas mājaslapā publicēti divi informatīvi materiāli – Senāta judikatūras nolēmumu arhīva rokasgrāmata un videoinstrukcija „Kā meklēt Senāta nolēmumus pēc numura?”.

Rokasgrāmatā sniegts skaidrojums par Judikatūras nolēmumu arhīvu – tā veidošanas mērķiem, nolēmumu atlases principiem, noformējumu, izmantotajiem simboliem utt. Detalizēti izskaidrota Judikatūras nolēmumu arhīva struktūra, kā arī arhīva meklētāja iespējas un kritēriji. Sniegta informācija, kur vēl iespējams meklēt Senāta nolēmumus.

Senāta nolēmumos izteiktās atziņas var būt noderīgas dažādās dzīves situācijās, tās var būt iekļautas arī valsts pārvaldes un tiesu dokumentos. Videoinstrukcijā

skaidrots, kā sameklēt Senāta nolēmumus, kas pieminēti dokumentos un atsaucēs.

Parādīts, kā veidojas Senāta nolēmuma arhīva numurs, kā nolēmumu pēc tā precīzāk atrast Judikatūras nolēmumu arhīvā un kādu informāciju var iegūt, atrodot nolēmumu. Skaidroti arī citi nolēmumu atrašanas veidi – pēc lietas numura un ECLI koda jeb Eiropas kopējā nolēmumu identifikatora.

2022.gada judikatūras pārskats

BŪTISKI TIESĪBU JAUTĀJUMI SENĀTA PRAKSĒ

CIVILLIETU DEPARTAMENTS

TIESAS SPRIEDUMA CIVILLIETĀ PAMATOJUMS

SKC-46/2022¹, SKC-48/2022², SKC-125/2022³, SKC-[L]/2022.⁴ Senāts atgādinājis daudzkārt uzsvērtu un no Civilprocesa likuma 8., 97. un 193.panta piektās daļas noteikumiem izrietošo tiesas pienākumu pamatot spriedumu, sniedzot izvērstu un nepārprotamu juridisko argumentāciju, kurā atspoguļots konkrētā strīda atrisināšanai piemērojamo materiālo tiesību normu izvēles process, sākot ar lietā būtisku faktisko apstākļu noskaidrošanu, kas balstīta uz pierādījumu objektīvu novērtējumu to kopumā, un beidzot ar loģiskā secībā izdarīta gala slēdziena formulēšanu. Ja spriedumā izdarītie secinājumi netiek balstīti uz apstākļu, kas ietilpst pierādīšanas priekšmetā, vispusīgu pārbaudi un pušu iesniegto pierādījumu objektīvu juridisko novērtējumu, kā to prasa minētajās Civilprocesa normās noteiktie priekšraksti, šo tiesas spriešanas pamatzdevumu – atrast taisnīgāko un lietderīgāko strīda risinājumu – nevar atzīt par izpildītu.

SKC-[H]/2022.⁵ Senāts papildus norādījis, ka svarīgi, lai nolēmuma motīvu daļā ietvertā informācija, arī argumentu un pretargumentu vērtējums, viena vai otra argumenta noraidīšanas iemesli un izvērtēšanas kritēriji pēc iespējas pilnīgāk un saprotamāk atspoguļotu tiesneša domu gaitu. Pilnīgs tiesneša domu gaitas izklāsts ikvienam nodrošina iespēju saskatīt lēmuma iemeslus un novērtēt risinājuma objektivitāti un pareizību. Kā norādīts lietā SKC-7/2016⁶, nenovērtējot lietā esošos pierādījumus to kopsakarībā, tiesai nav iespējams nodibināt lietas izskatīšanai būtiskus apstākļus. Savukārt neiedziļinoties izskatāmajā lietā svarīgu apstākļu noskaidrošanā un izvērtēšanā, strīda pareizs risinājums nav iespējams. Turklāt tiesa nav tiesīga izvēlēties, kurus pierādījumus vērtēt un kurus atstāt bez vērtēšanas. Ja pierādījumi iesniegti un tiesa tos pieņēmusi, tad tiesai obligāti jāpārbauda visi pieteiktie pierādījumi (*Civilprocesa likuma 183.panta pirmā daļa*) un jādod tiem vērtējums.

SKC-[L]/2022. Senāts norādījis, ka sprieduma motīvu daļā jāatspoguļo tiesas nodibinātie faktiskie apstākļi,

pierādījumu, uz kuriem balstīts atzinums par lietā konstatētajiem faktiem, izvērtējums, kā arī tie apsvērumi, kuru dēļ noraidīti tie vai citi lietas dalībnieku iesniegtie pierādījumi, un konstatēto strīda apstākļu juridiskā kvalifikācija. Tāpat atbilstoši Civilprocesa likuma 97.panta trešajai daļai spriedumā jānorāda, kādēļ tiesa vienam pierādījumam devusi priekšroku salīdzinājumā ar citu pierādījumu un atzinusi vienus faktus par pierādītiem, bet citus – par nepierādītiem. Senāts arī akcentējis Civilprocesa likuma 432.panta piektajā daļā apelācijas instances tiesai ietvertu prasību situācijā, kad apgabaltiesa taisījusi pirmās instances spriedumam pretēju spriedumu, motivēt attieksmi pret pirmās instances tiesas spriedumu. Būtiski, lai no sprieduma ir saprotams, kādēļ pirmās instances tiesas sniegtais apstākļu un pierādījumu vērtējums un strīda apstākļu juridiskā kvalifikācija nav pareizi un strīds izspriests atšķirīgi.

SKC-46/2022. Senāts atgādinājis, ka apelācijas instances tiesai, piemērojot Civilprocesa likuma 432.panta piektās daļas normas par pievienošanas pirmās instances tiesas sprieduma motīviem, ir pienākums sniegt atbildes uz apelācijas sūdzības argumentiem, kas attiecas uz materiālo normu piemērošanas un iztulkošanas jautājumiem vai procesuālo normu piemērošanas pārkāpumiem, kā arī norādīt pamatojumu, ja apelācijas sūdzības argumenti tiek noraidīti.⁷

SKC-125/2022.⁸ Senāts norādījis uz Civilprocesa likuma 193.panta sestajā daļā noteikto, ka sprieduma rezolutīvajā daļā norāda tiesas nolēmumu par prasības pilnīgu vai daļēju apmierināšanu vai par tās pilnīgu vai daļēju noraidīšanu, atsevišķi minot prasījumus, kuri tiek apmierināti un kuri tiek noraidīti, un sprieduma būtību. Ievērojot minēto, Senāts uzsvēris, ka neatņemama tiesību uz taisnīgu tiesu sastāvdaļa ir tiesas sprieduma izpilde. Tiesvedības mērķi ir iespējams sasniegt, ja ir nodrošināta tiesas nolēmuma izpilde. Tiesas sprieduma izpilde visupirms ir vērsta uz to, lai katra puse varētu baudīt tās materiālās tiesības, kuras ir atzītas ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu.⁹ Kā norādīts lietā SKC-163/2019¹⁰, lai ar spriedumu noteiktie tiesiskie līdzekļi prasītāja tiesību aizsardzībai būtu efektīvi, tiesas spriedumam ir jābūt izpildāmam.

¹ Senāta 2022.gada 28.decembra sprieduma lietā Nr.SK-46/2022 (ECLI:LV:AT:2022:1228.C29548817.19.S) 12.1.punkts.

² Senāta 2022.gada 3.oktobra sprieduma lietā Nr.SK-48/2022 (ECLI:LV:AT:2022:1003.C30474417.13.S) 8.punkts.

³ Senāta 2022.gada 6.septembra sprieduma lietā Nr.SK-125/2022 (ECLI:LV:AT:2022:0906.C29355919.14.S) 6.1.punkts.

⁴ Senāta 2022.gada sprieduma lietā Nr.SK-[L]/2022 14. punkts. Lietai noteikts slēgtas lietas statuss. Nolēmums pieejams Augstākās tiesas tīmekļvietnes sadaļā „Judikatūras nolēmumu arhīvs”.

⁵ Senāta 2022.gada sprieduma lietā Nr.SK-[H]/2022 11.2.punkts. Lietai noteikts slēgtas lietas statuss. Nolēmums pieejams Augstākās tiesas tīmekļvietnes sadaļā „Judikatūras nolēmumu arhīvs”.

⁶ Senāta 2016.gada 7.jūnija sprieduma lietā Nr.SK-7/2016 (C39072411) 7.3.punkts.

⁷ Senāta 2014.gada 6.februāra sprieduma lietā Nr.SK-109/2014 (C04225008) 8.punkts, 2015.gada 3.novembra sprieduma lietā Nr.SK-162/2015 (C26076411) 8.5.punkts, 2018.gada 14.jūnija sprieduma lietā Nr.SK-422/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0614.C30581816.2.S) 9.2., 9.4.punkts, 2018.gada 29.jūnija sprieduma lietā Nr.SK-161/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0629.C40077715.1.S) 9.4.punkts.

⁸ Senāta 2022.gada 6.septembra sprieduma lietā Nr.SK-125/2022 (ECLI:LV:AT:2022:0906.C29355919.14.S) 6.6.punkts.

⁹ Satversmes tiesas 2015.gada 16.aprīļa sprieduma lietā Nr.2014-13-01 11. un 13.3.punkts.

¹⁰ Senāta 2019.gada 31.jūlija sprieduma lietā Nr.SK-163/2019 (ECLI:LV:AT:2019:0731.C30556716.4.S) 9.punkts.

SKC-[G]/2022.¹¹ Atgādināts, ka tiesas sprieduma kā procesuāla dokumenta izteiksmei jābūt precīzai, konkrētai un nepārprotamai. Tiesas spriedumam jābūt sastādītam tā, lai tā saturs būtu saprotams gan lietas dalībniekiem, gan visiem tiesas sēžu zālē klātesošajiem, kā arī citām personām, kurām nāksies izpildīt vai ievērot spriedumā noteikto.

SKC-42/2022.¹² Senāts vērsis uzmanību, ka Civilprocesa likuma 198.panta pirmā daļa imperatīvi noteic, ka spriedumā vairāku prasītāju labā ir jānorāda, kāda sprieduma daļa attiecas uz katru no viņiem, vai arī to, ka piedziņas tiesības ir solidāras.

SPC-[F]/2022.¹³ Attiecībā uz īpašas kategorijas lietu izskatīšanu Senāts norādījis, ka, izlemjot pieteikumu par personas rīcības ierobežojuma pārskatīšanu Civilprocesa likuma 33.¹ nodaļas kārtībā, tiesa spriedumā norāda Civilprocesa likuma 270.⁶ panta pirmajā daļā paredzēto, proti, vai ierobežojums atceļams, saglabājams vai grozāms. Senāts vērsis uzmanību, ka atšķirībā no 270.⁶ panta otrās daļas šī panta pirmā daļa neparedz tajā noteikto informāciju ietvert tieši sprieduma rezolutīvajā daļā, attiecīgi to var darīt sprieduma motīvu daļā. Savukārt Civilprocesa likuma 270.⁶ panta otrā daļa noteic tiesas pienākumu sprieduma rezolutīvajā daļā norādīt atcelto un saglabāto ierobežojumu apjomu. Lai izpildītu šo Civilprocesa likuma 270.⁶ panta otrajā daļā noteikto pienākumu, tiesai nav nepieciešams sprieduma rezolutīvajā daļā atsaukties uz iepriekš pieņemto spriedumu, jo īpaši, ja tas padara sprieduma rezolūciju neskaidru. Rīcības ierobežojuma jautājumā tiek taisīts jauns spriedums, un ir būtiski, lai tā rezolutīvajā daļā tiesa skaidri noteiktu, kādi konkrēti ierobežojumi turpmāk būs konkrētajai personai.

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

NOZIEDZĪGA NODARĪJUMA IZDARĪTĀJA JĒDZIENS

SKK-308/2022.¹⁴ Senāts skaidrojis Krimināllikuma 17.pantā paredzēto noziedzīga nodarījuma izdarītāja jēdzienu.

Pilsētas domes priekšsēdētājs kopīgi ar priekšsēdētāja biroja darbinieci, nolūkā iegūt domes priekšsēdētāja prombūtni attaisnojošu dokumentu, izmantoja citu amatpersonu, kas neapzinājās darbību prettiesiskumu, lai izgatavotu viltotu rīkojumu par komandējumu. Proti, pilsētas domes priekšsēdētājs piekrita viņa biroja darbinieces, kas nav valsts amatpersona, piedāvājumam izgatavot viltotu rīkojumu par viņa komandējumu, apzinoties, ka šī dokumenta viltošanas procesā tiks izmantota persona, kura nav saucama pie kriminālatbildības. Savukārt biroja darbiniece izdomāja priekšsēdētāja prombūtnes attaisnojumu, dokumenta

saturu un informēja pilsētas domes Personāldaļas amatpersonu par šāda rīkojuma sagatavošanas nepieciešamību, tādējādi organizēja šo procesu. Personāldaļas darbiniece sagatavoja rīkojumu par domes priekšsēdētāja komandējumu, ko parakstīja tam pilnvarota amatpersona, un rīkojums tika iesniegts pilsētas domes grāmatvedībā.

Apelācijas instances tiesa atcēla pirmās instances tiesas attaisnojošo spriedumu un abus apsūdzētos atzina par vainīgiem pret viņiem celtajās apsūdzībās pēc Krimināllikuma 327.panta pirmās daļas un 20.panta otrās daļas un 327.panta pirmās daļas, proti, par dienesta viltojumu un dienesta viltojuma organizēšanu.

Senāts atzina, ka apsūdzētie tiesiski un pamatoti atzīti par vainīgiem viņiem inkriminētajā noziedzīgajā nodarījumā. Senāts atzina par pareizu apelācijas instances tiesas secinājumu, ka rīkojums par komandējumu atzīstams par Krimināllikuma 327.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmetu, un uzsvēra, ka ar dokumenta viltošanu Krimināllikuma 327.panta izpratnē saprotama arī apzināta patiesībai neatbilstošu ziņu ietveršana dokumentā jeb t.s. intelektuālais viltojums. Proti, kad dokumenta ārējā forma netiek izmainīta, bet valsts amatpersona savu pilnvaru robežās sagatavo un paraksta dokumentu, kurā ietvertas patiesībai neatbilstošas ziņas. Turklāt rīkojums par komandējumu atzīstams par dokumentu ar juridisku nozīmi, tas ir, konkrētajā gadījumā tas domes priekšsēdētājam piešķir tiesības atrasties ārpus pastāvīgās darbavietas, bet domes priekšsēdētāja vietniecei – veikt priekšsēdētāja funkcijas viņa prombūtnes laikā.

Senāts, interpretējot Krimināllikuma 17.panta (Noziedzīga nodarījuma izdarītājs) un 327.panta (Dienesta viltojums) normas, analizēja juridiskajā literatūrā paustos tiesību zinātnieku viedokļus un tiesu praksē nostiprinātās atziņas un norādīja, ka par noziedzīgā nodarījuma izdarītāju atzīstama arī persona (pastarpinātais izdarītājs), kura pati neizdara noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi veidojošās darbības un nepiedalās noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas procesā, bet noziedzīgā mērķa sasniegšanai apzināti kā rīku izmanto citu personu, kura veic noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi, apzinoties, ka šī persona netiks saukta pie kriminālatbildības par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, un starp pastarpināto un faktisko izdarītāju nepastāv subjektīva saikne kopīgi izdarīt noziedzīgu nodarījumu. Ja Krimināllikuma Sevišķās daļas panta dispozīcijā paredzētā nodarījuma izdarītājs ir speciālais subjekts, pastarpinātajam izdarītājam jāatbilst speciālā subjekta prasībām.

Senāts atzina, ka, lai apsūdzēto atzītu par pastarpināto izdarītāju, nav izšķirošas nozīmes apstāklim, ka viņš tieši nav iedarbojies uz dokumentu un pats nav virzījis citas personas, kuras, neapzinoties prettiesiskumu, piedalījās dokumenta viltošanas procesā.

Vienlaikus Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa pareizi kvalificējusi domes priekšsēdētāja biroja darbinieces darbības kā dienesta viltojuma organizēšanu. Senāts norādīja, ka persona, kas neatbilst speciālā subjekta pazīmēm, bet, īstenojot kopīgo vienošanos ar noziedzīgā nodarījuma pastarpināto izdarītāju, ir izstrādājusi amatnozieguma plānu un virzījusi tā izdarīšanu, ir atzīstama par amatnozieguma organizētāju.

¹¹ Senāta 2022.gada sprieduma lietā Nr.SKC-[G]/2022 9.punkts. Lietai noteikts slēgtas lietas statuss. Nolēmums pieejams Augstākās tiesas tīmekļvietnes sadaļā „Judikatūras nolēmumu arhīvs”.

¹² Senāta 2022.gada 8.decembrasprieduma lietā Nr.SKC-42/2022 (ECLI:LV:AT:2022:1208.C12102019.12.S) 11.punkts.

¹³ Senāta 2022.gada sprieduma lietā Nr.SPC-[F]/2022 4.5.punkts. Lietai noteikts slēgtas lietas statuss. Nolēmums pieejams Augstākās tiesas tīmekļvietnes sadaļā „Judikatūras nolēmumu arhīvs”.

¹⁴ Senāta 2022.gada 25.novembra lēmums lietā Nr.SKK-308/2022, ECLI:LV:AT:2022:1125.12812000520.5.L.

Konkrētajā lietā darbiniece bija izdomājusi domes priekšsēdētāja prombūtnes attaisnojumu, dokumenta saturu un informēja domes Personāldaļas amatpersonu par rīkojuma par komandējumu sagatavošanas nepieciešamību.

SODA NOTEIKŠANA

SKK-82/2022.¹⁵ Senāts vērtējis Valsts probācijas dienesta izvērtēšanas ziņojuma nozīmi soda noteikšanā.

Senāts atcēla apelācijas instances tiesas lēmumu daļā par apsūdzētajai noteikto sodu, jo konstatēja, ka tiesa, lemjot par apsūdzētajai nosakāmo sodu, nav izvērtējusi Valsts probācijas dienesta izvērtēšanas ziņojumu par apsūdzēto, ko pati tiesa pieprasījusi, apmierinot aizstāvja lūgumu.

Senāts norādīja, ka tiesai ir jāizvērtē lietā esošs Valsts probācijas dienesta izvērtēšanas ziņojums un tajā sniegtie atzinumi jāņem vērā, nosakot sodu. Valsts probācijas dienesta izvērtēšanas ziņojumā sniegtajiem atzinumiem par apsūdzētā personību, tai skaitā atzinumam par jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšanas risku, ir būtiska nozīme tiesiska, pamatota un taisnīga soda noteikšanā. Šie atzinumi ietilpst to apstākļu lokā, kas ļauj individualizēt sodu Krimināllikuma Sevišķās daļas attiecīgā panta sankcijas ietvaros vai arī noteikt vieglāku sodu par likumā paredzēto.

SKK-170/2022.¹⁶ Aplūkots jautājums par vainīgā mantiskā stāvokļa izvērtēšanu, nosakot naudas soda apmēru.

Pirmās instances tiesa lietā atzina, ka par Krimināllikuma 218.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu apsūdzētajam nosakāms naudas sods tādā apmērā, kas ir pietuvināts panta sankcijas vidējai robežai, t.i., 40 Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu apmērā, jo netika konstatēti apsūdzētā atbildību ietekmējoši apstākļi. Apelācijas instances tiesa, izskatot lietu apelācijas kārtībā, šajā daļā pirmās instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu. Papildus apelācijas instances tiesa norādīja, ka pirmās instances tiesas piespriesto naudas sodu nevar uzskatīt par nesamērīgu noziedzīgajam nodarījumam un vainīgā mantiskajam stāvoklim. Apstākļus, kas konkrētajā lietā būtu par pamatu piespriestā naudas soda samazināšanai, apelācijas instances tiesa nekonstatēja.

Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa savus secinājumus nav pamatojusi un nav sniegusi Krimināllikuma 41.panta ceturtajā daļā norādīto apstākļu izvērtējumu.

Senāts norādīja, ka, nosakot naudas soda apmēru, bez vispārīgajiem nosacījumiem par soda mērķi un atbildību mīkstināšanu un pastiprinošo apstākļu izvērtējuma tiesai jāizvērtē arī izdarītā noziedzīgā nodarījuma kaitīgums un vainīgā mantiskais stāvoklis. Savukārt vainīgā mantisko stāvokli atbilstoši Krimināllikuma 41.panta ceturtajai daļai nosaka, novērtējot viņa iespējas nekavējoties samaksāt naudas sodu vai gūt paredzamus ienākumus, kas nodrošinātu viņam iespēju likumā noteiktajā laikā

samaksāt uzlikto naudas sodu.¹⁷ Minētos apstākļus raksturo personas ienākumi, naudas uzkrājumi, personai īpašumā vai kopīpašumā esošais nekustamais īpašums, transportlīdzeklis, kapitāla daļas, izglītības līmenis, profesionālā pieredze u.tml.

Senāts uzsvēra, ka, lai noteiktu taisnīgu naudas soda apmēru, tiesai minētie apstākļi ir jānoskaidro un atbilstoši Krimināllikuma 41.panta ceturtajai daļai jāsniedz to novērtējums.

NELIELA AR LIKUMU AIZSARGĀTO INTEREŠU APDRAUDĒJUMA IZVĒRTĒŠANA MAZNOZĪMĪGA NOZIEDZĪGA NODARĪJUMA KONTEKSTĀ

SKK-313/2022.¹⁸ Senāts skaidrojis, kā izvērtējams ar likumu aizsargāto interešu apdraudējums maznozīmīga noziedzīga nodarījuma kontekstā.

Persona lietā atzīta par vainīgu pēc Krimināllikuma 329.panta par to, ka, būdama valsts amatpersona, kas bijusi brīdināta par ziņu neizpaušanu, izpauzusi neizpaužamas ziņas, kas nav valsts noslēpums. Apelācijas instances tiesa, atzīstot, ka apsūdzētā atbrīvošanai no soda saskaņā ar Krimināllikuma 59.panta trešo daļu un 58.panta pirmo daļu nav tiesiska pamata, norādīja, ka apsūdzētais izdarījis noziegumu ar formālu sastāvu, kas nekādu seku iestāšanos neprasa, bet sodāma ir pati kaitīgā darbība. Tiesa arī norādīja: ja likumdevējs ir atzinis neizpaužamo ziņu izpaušanu par kriminālsodāmu darbību, nav pamata secinājumam, ka šāda darbība neapdraud ar likumu aizsargātās intereses vai apdraud tās nebūtiski.

Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa ir kļūdaini interpretējusi Krimināllikuma 58.panta pirmo daļu, kas noteic, ka no kriminālatbildības var atbrīvot personu, kas izdarījusi maznozīmīgu noziedzīgu nodarījumu, un tādējādi pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punkta pārkāpumu.

Senāts uzsvēra, ka, lai arī noziedzīgs nodarījums ar formālu sastāvu neparedz kādu konkrētu seku iestāšanos, tas nenozīmē, ka ar šādu noziedzīgu nodarījumu netiek nodarīts kaitējums vispār, jo saskaņā ar Krimināllikuma 6.panta pirmo daļu par noziedzīgu nodarījumu atzīstams ar nodomu (tiši) vai aiz neuzmanības izdarīts kaitīgs nodarījums [...]. Tāpēc atbilstoši Krimināllikuma 46.panta otrajai daļai tiesai jāizvērtē radītais kaitējums, it sevišķi tajos gadījumos, kad jālemj par Krimināllikuma 58.panta pirmās daļas piemērošanu.¹⁹ Senāts norādīja, ka neliels ar likumu aizsargāto interešu apdraudējums (likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 19.² panta pirmā daļa) ir ģenerālklausula – tā kritēriji normatīvajos aktos nav noteikti, tie jāizvērtē tiesai, kas izskata lietu pēc būtības. Ar likumu aizsargāto interešu apdraudējuma apmēru izvērtē saistībā ar konkrētā noziedzīgā nodarījuma faktiskajiem apstākļiem, arī to, cik nozīmīga ir ar likumu aizsargātā interese, kāds ir apdraudējuma veids, tā smagums, apjoms, ilgums u.tml.

Apkopojumu sagatavoja

Evita FRĪDENTĀLE un Kristīne IVULĀNE,

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas konsultantes

¹⁵ Senāta 2022.gada 6.septembra lēmums lietā Nr.SK-82/2021, ECLI:LV:AT:2022:0906.11520057220.8.L.

¹⁶ Senāta 2022.gada 13.jūlija lēmums lietā Nr.SK-170/2022, ECLI:LV:AT:2022:0713.15830013215.8.L.

¹⁷ Senāta 2021.gada 15.decembra lēmums lietā Nr.SK-153/2021, ECLI:LV:AT:2021:1215.15830110509.3.L.

¹⁸ Senāta 2022.gada 30.novembra lēmums lietā Nr.SK-313/2022, ECLI:LV:AT:2022:1130.11860006116.4.L.

¹⁹ Senāta 2014. gada 19. septembra lēmums lietā Nr. SK-417/2014, 11514006512.

AUGSTĀKĀS TIESAS MĀJASLAPĀ 2022.GADĀ PUBLICĒTIE JUDIKATŪRAS NOLĒMUMI

Publicējam Augstākās tiesas mājaslapā ievietoto judikatūras nolēmumu sarakstu klasifikatorā pēc lietu kategorijām. Šajā sarakstā ir tikai tie nolēmumi, kas publicēti ar judikatūras tēzēm.

Mājaslapā publicēto nolēmumu skaits ir lielāks, jo tiek publicēti arī juridiski nozīmīgākie nolēmumi bez tēzēm. Klasifikatoros nolēmumi ar tēzēm uzskatāmi nodalīti ar judikatūras simbolu.

KLASIFIKATOROS PUBLICĒTIE ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA JUDIKATŪRAS NOLĒMUMI PĒC LIETU KATEGORIJĀM

1. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS

- 1.1. Administratīvais akts
- 1.2. Tiesību jomu nošķiršana
- 1.3. Tiesību principi
 - 1.3.1. Privātpersonas tiesību ievērošanas princips
 - 1.3.2. Tiesiskās palāvības princips
 - 1.3.3. Objektīvās izmeklēšanas princips
- 1.4. Termiņi administratīvajā procesā
- 1.5. Administratīvais process iestādē
- 1.6. Administratīvais process tiesā
 - 1.6.1. Administratīvais process tiesā
 - 1.6.2. Valsts nodeva/ drošības nauda
 - 1.6.3. Pagaidu aizsardzība administratīvajā procesā
 - 1.6.4. Pierādījumi

2. ATBALSTA MAKSĀJUMI

3. ATLĪDZINĀJUMA PRASĪJUMI

- 3.1. Vispārīgie jautājumi
- 3.2. Zaudējumi
- 3.3. Nemantiskie zaudējumi

4. BĒRNU TIESĪBAS/ VECĀKU TIESĪBAS

5. BŪVNIECĪBAS TIESĪBAS

6. CIVĒKTIESĪBAS

- 6.1. Domu, apziņas un reliģijas brīvība
- 6.2. Tiesības uz brīvību un drošību
- 6.3. Tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi
- 6.4. Vispārīgi jautājumi
- 6.5. Tiesības uz izglītību

7. IESLODZĪTO TIESĪBAS/ SODU IZPILDES TIESĪBAS

8. KONKURENCES TIESĪBAS

9. MEDICĪNAS UN ĀRSTNIECĪBAS TIESĪBAS

10. NATURALIZĀCIJA, PILSONĪBAS PIEŠĶIRŠANA, UZTURĒŠANĀS ATĻAUJU PIEŠĶIRŠANA, ĀRZEMNIEKU IEKĻAUŠANA TO PERSONU SARAKSTĀ, KURĀM AIZLIEGTA IECEĻOŠANA LATVIJAS REPUBLIKĀ

11. NODOKĻU TIESĪBAS

- 11.1. Vispārīgie jautājumi
- 11.2. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
- 11.3. Muitas nodoklis
- 11.4. Nekustamā īpašuma nodoklis
- 11.5. Pievienotās vērtības nodoklis

12. PATĒRĒTĀJU TIESĪBAS

13. PUBLISKIE IEPIRKUMI

14. SOCIĀLĀS TIESĪBAS

- 14.1. Vispārīgie jautājumi
- 14.2. Tiesības uz pensijām un pabalstiem

15. VALSTS DIENESTS

16. VALSTS PĀRVALDES DARBĪBA

- 16.1. Lauku atbalsta dienests
- 16.2. Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome
- 16.3. Pašvaldības
- 16.4. Uzņēmumu reģistrs

17. VIDES TIESĪBAS

18. ADMINISTRATĪVO PĀRKĀPUMU LIETAS

19. CITI

1. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS

1.1. ADMINISTRATĪVAIS AKTS

22.12.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-963/2022

Pabalsta Latvijas Olimpiskās komandas dalībniekam piešķiršanas lēmuma tiesiskā daba

22.07.2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-952/2022

Padomju un nacistisko režīmu slavinošu objektu demontāžas uzraudzība

01.06.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-754/2022

Tiesības pieteikties dīkstāves atbalstam un tiesības pārsūdzēt nodokļu administrācijas atteikumu par šī atbalsta izmaksāšanu

28.03.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-682/2022

Lēmuma par būves grupas maiņu būvatļaujā tiesiskā daba

09.03.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-678/2022

Nepieciešamības konstatēšana kā priekšnoteikums jautājuma izlemšanai par administratīvā akta izpildes seku novēršanu

18.02.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-568/2022

Veselības inspekcijas lēmums, ar kuru noteikts aizliegums izplatīt tiesību normām neatbilstošu reklāmu, ir administratīvais akts

01.02.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-564/2022

Transportlīdzekļu apdrošinātāju biroja lēmums par apdrošināšanas sabiedrības uzņemšanu par biroja biedru vai izslēgšanu no tā atzīstams par administratīvo aktu; Augstāka iestāde Transportlīdzekļu apdrošinātāju biroja izdoto administratīvo aktu apstrīdēšanai

11.03.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-220/2022

Apsarga tiesības aizturēt personu, kas izdarījusi administratīvo pārkāpumu, lai personu nodotu policijai

01.07.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-219/2022

Pašvaldības pirkuma tiesības uz tās autonomo funkciju izpildei nepieciešamu nekustamo īpašumu

29.12.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-82/2022

Medību koordinācijas komisijas lēmuma par zaudējumu apmēru noteikšanu tiesiskā daba

20.04.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-46/2022

Būtisks lēmuma pamatojuma trūkums kā pamats iestādes lēmuma atzīšanai par patvaļīgu

1.2. TIESĪBU JOMU NOŠĶIRŠANA

01.02.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-564/2022

Biedrības pieņemto lēmumu privāto un publisko tiesību jomā nošķiršana un pārsūdzība tiesā

1.3. TIESĪBU PRINCIPI

1.3.1. PRIVĀTPERSONAS TIESĪBU IEVĒROŠANAS PRINCIPS

2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-[A]/2022

Atbalsta bērniem, kuriem nav izteikti funkcionāli traucējumi, nepiešķiršana

1.3.2. TIESISKĀS PAĻĀVĪBAS PRINCIPS

02.05.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-207/2022

Tiesiskās paļāvības aizsardzības principa piemērošana atbalsta izmaksu lietās

1.3.3. OBJEKTĪVĀS IZMEKLĒŠANAS PRINCIPS

17.01.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-343/2022

Bērna viedokļa noskaidrošana tiesā

1.4. TERMIŅI ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

10.08.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-483/2022

Administratīvā procesa likums neregulē termiņu aprēķināšanas kārtību pašvaldībā

31.01.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-264/2022

Disciplinārlietas izskatīšanas termiņš un tā pagarināšana

1.5. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS IESTĀDĒ

22.12.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-963/2022

Augstāka iestāde biedrības „Latvijas Olimpiskā komiteja” izdoto administratīvo aktu apstrīdēšanai

28.04.2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-734/2022

Tiesību uz sūdzības izskatīšanu pēc būtības un atbildes saņemšanu par lietas virzību nošķiršana un lēmuma par lietas ierosināšanu pieņemšanas termiņa skaitīšana

01.02.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-564/2022

Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojs kā iestāde; Augstāka iestāde Transportlīdzekļu apdrošinātāju biroja izdoto administratīvo aktu apstrīdēšanai

15.02.2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-556/2022

Apstrīdēšanas procesā no jauna aprēķinātam nodoklim soda naudu vairs nedrīkst aprēķināt

30.08.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-359/2022

Veselības inspekcijas pienākums precizēt pārbaudes apjomu jeb veselības aprūpes posmu, izskatot iesniegumu par atlīdzības izmaksu no Ārstniecības riska fonda

31.03.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-6/2022

Priekšnoteikumi iestādes novērtējuma brīvības atzīšanai; Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijai nav novērtējuma brīvības, pieņemot lēmumu par invaliditātes grupas noteikšanu personai

1.6. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS TIESĀ

1.6.1. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS TIESĀ

07.10.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-1057/2022

Subjektīvās tiesības prasīt iepirkuma līguma atzīšanu par pretiesisku

22.12.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-963/2022

Pabalsta Latvijas Olimpiskās komandas dalībniekam piešķiršanas lēmuma tiesiskā daba

22.07.2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-952/2022

Padomju un nacistisko režīmu slavinošu objektu demontāžas uzraudzība

29.07.2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-950/2022

Jautājuma par pārrakstīšanās kļūdas labošanu un papildsprieduma taisīšanu izlemšanas ietekme uz sprieduma pārsūdzēšanas termiņu

29.07.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-924/2022

Vienā publiskā iepirkumā pieņemtu lēmumu pārsūdzības lietu izskatīšana tiesā

19.07.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-922/2022

Saimnieciski izdevīgākā piedāvājuma izvēles kritēriji mobilo sakaru nozarē

06.06.2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-851/2022

Personas pienākums, lūdzot atbrīvot no drošības naudas iemaksas, sniegt ziņas tiesai par savu mantisko stāvokli

07.06.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-793/2022

Pierādījumu izprasīšanas neattiecināšana uz komerciāli sensitīvu informāciju; Konkurences padomes atbrīvošana no tiesas izdevumiem

26.04.2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-680/2022

Strīdi par rakstveida līguma pārtraukšanu, kas noslēgts starp bērna vecāku un bērnudārzu, ir izskatāmi civiltiesiskā kārtībā un nav pakļauti administratīvajai tiesai

08.02.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-605/2022

Personas subjektīvās tiesības iesniegt pieteikumu tiesā par pārslimošanas vai vakcinācijas sertifikāta nepieciešamību

01.02.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-564/2022

Biedrības pieņemto lēmumu privāto un publisko tiesību jomā nošķiršana un pārsūdzība tiesā

10.08.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-483/2022

Prasījums par pašvaldības deputāta iesniegtā lēmuma projekta virzīšanu izskatīšanai domes sēdē nav izskatāms administratīvā procesa kārtībā

03.05.2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-429/2022

Pieteicēja zvērēsts administratīvajā procesā un priekšnoteikumi tā pieļaujamībai tiesā

21.04.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-373/2022

Administratīvās tiesas kompetencē neietilpst vērtēt kriminālprocesa ietvaros veiktās kratīšanas tiesiskumu

17.01.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-343/2022

Lēmuma par bērna uzvārda maiņu tiesiskuma pārbaude tiesā; Bērna viedokļa noskaidrošana tiesā

17.08.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-297/2022

Tiesību normas neparedz arodbiedrībai pieteikuma tiesības darbinieku kopējo tiesību un interešu aizsardzībai

07.06.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums un blakus lēmums lietā Nr. SKA-280/2022

Atbildētāja pusē pieaicinātās iestādes un atbildētāja nomaina tiesā; Augstākās izglītības iestāde kā atbildētājas pusē aicināma iestāde vides pieejamības nodrošināšanas strīdā

05.07.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-272/2022

Būvnormatīvu un vides pieejamības prasības ēkā, kurā paredzēts sniegt pansijas pakalpojumus

31.01.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-264/2022

Disciplinārlietā pieņemtā iestādes lēmuma savlaicīguma pārbaude

25.02.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-188/2022

Administratīvās tiesas kompetencē nav vērtēt lokālplānojuma izstrādes nepieciešamību

22.06.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-73/2022

Fiziskās sāpes kā kaitējums pacienta veselībai

20.04.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-46/2022

Būtisks lēmuma pamatojuma trūkums kā pamats iestādes lēmuma atzīšanai par patvaļīgu

31.03.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-6/2022

Prasījuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu izskatīšana tiesā

2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-[B]/2022

Vecāka spēju saskarsmē ar bērnu noskaidrošana; Bērna viedoklis

1.6.2. VALSTS NODEVA/ DROŠĪBAS NAUDA

12.04.2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-750/2022

Pamats personas atbrīvošanai no drošības naudas iemaksas

1.6.3. PAGaidu AIZSARDZĪBA ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

07.10.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-1057/2022

Neatgriezeniski pagaidu noregulējumi publisko iepirkumu procedūrās

1.6.4. PIERĀDĪJUMI

03.05.2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-429/2022

Pieteicēja zvērēsts administratīvajā procesā un priekšnoteikumi tā pieļaujamībai tiesā

17.06.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-317/2022

Pierādījumu novērtēšana kopsakarā un pierādījumu nozīmes pamatošana

27.06.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-117/2022

Pamatojums pierādījumu neatzīšanai vai nepieņemšanai

2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-[B]/2022

Iestādes viedoklis nav pierādījums

2. ATBALSTA MAKSĀJUMI

01.06.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-754/2022

Tiesības pieteikties dīkstāves atbalstam un tiesības pārsūdzēt nodokļu administrācijas atteikumu par šī atbalsta izmaksāšanu

02.05.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-207/2022

Ēkas pārbūves gadījumā novērtējamie apstākļi, lai lemtu par publiskā finansējuma piešķiršanu privātpersonai; Tiesiskās palāvības aizsardzības principa piemērošana atbalsta izmaksu lietās

07.02.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-165/2022

Atlasot projektus Eiropas Savienības atbalsta pasākumam, punktu skaita piešķiršana projektam atkarībā no īpašumā esošās meža platības atbilst vienlīdzības principam

07.02.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-163/2022

Precizēto aprēķinu rezultātā noteiktā pārkompensācijas koeficienta piemērošana nav iespējama ar atpakaļejošu datumu

29.04.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-133/2022

Kompensācijas par īpaši aizsargājamo nemedijamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītajiem būtiskiem postījumiem kā valsts atbalsts

19.04.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-79/2022

Kompensācija par zaudējumiem saistībā ar savvaļas putnu aizsardzības pasākumiem Natura 2000 teritorijā

25.03.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-14/2022

Eiropas Lauksaimniecības fondu atbalsta maksājumi nav paredzēti saimnieciskās darbības ierobežojumiem purvos

08.07.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-4/2022

Kompensācija par mikroliegumu teritoriju nav piešķiramas grūtībās nonākušam uzņēmumam

25.01.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-2/2022

Lauksaimnieka tiesību ierobežojums saņemt vienlaicīgi divus atbalstus lauku saimniecību attīstībai

3. ATLĪDZINĀJUMA PRASĪJUMI

3.1. VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI

26.07.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-657/2022

Izvērtējuma secība, lemjot par atlīdzības izmaksu no Ārstniecības riska fonda

23.05.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-596/2022

Hipotētiskas notikumu gaitas izvērtējuma nozīme atlīdzinājuma noteikšanā

27.10.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-320/2022

Pacienta līdzestības savā veselības aprūpē nozīme atlīdzības apmēra par veselībai nodarīto kaitējumu noteikšanā

3.2. NEMANTISKAIS KAITĒJUMS

25.02.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-254/2022

Nemantiskā kaitējuma kompensācija par publikāciju saturu plašsaziņas līdzekļos

4. BĒRNU TIESĪBAS/ VECĀKU TIESĪBAS

27.05.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-727/2022

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojuma par bērnu mērķis un saistīto strīdu izšķiršana

17.01.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-343/2022

Bērna uzvārda maiņa pēc bērna reģistrācijas; Lēmuma par bērna uzvārda maiņu tiesiskuma pārbaude tiesā; Bērna viedokļa noskaidrošana tiesā

2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-[B]/2022

Vecāka spēju saskarsmē ar bērnu noskaidrošana; Saskarsmes tiesību īstenošanai ir jābūt vērstai uz bērna situācijas ilgtspējīgu risinājumu; Bāriņtiesas pienākumi saskarsmes kvalitatīvā atjaunošanā; Bērna viedoklis

5. BŪVniecības TIESĪBAS

28.03.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-682/2022

Lēmuma par būves grupas maiņu būvatļaujā tiesiskā daba

21.06.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-313/2022

Ceļu pārvaldītāja noteikšana piespiedu dalītā īpašuma gadījumā

07.06.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums un blakus lēmums lietā Nr. SKA-280/2022

Vides pieejamības prasību nodrošināšana būves ekspluatācijas laikā; Būvvaldes kompetence vides pieejamības prasību izpildes uzraudzībā; Kritēriji, kas jākonstatē, lai atzītu, ka būves atjaunošanas, pārbūves vai restaurācijas gadījumā ir pieļaujamas atkāpes no vides pieejamības prasību pilnīgas nodrošināšanas

05.07.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-272/2022

Pansijas pakalpojumu pieejamība personām ar garīgiem traucējumiem; Būvnormatīvu un vides pieejamības prasības ēkā, kurā paredzēts sniegt pansijas pakalpojumus

31.03.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-248/2022

Būves ekspluatācijas aizlieguma piemērošana nedrošajai būves daļai, ja pārējā būve ir ekspluatējama

02.05.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-207/2022

Ēkas pārbūves gadījumā novērtējamie apstākļi, lai lemtu par publiskā finansējuma piešķiršanu privātpersonai

25.02.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-188/2022

Iedibināto stāvu skaita tiesību institūts un tā noteikšanas nozīme

6. CILVĒKTIESĪBAS

6.1. DOMU, APZIŅAS UN RELIĢIJAS BRĪVĪBA

06.10.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-335/2022

Aizlieguma reģistrēt maldinošu reliģiskās organizācijas nosaukumu piemērošana; Latvijas evaņģēliski luteriskajai baznīcai nav atzīstamas ekskluzīvas tiesības uz vārdu „evaņģēliski luterisks” lietošanu

6.2. TIESĪBAS UZ BRĪVĪBU UN DROŠĪBU

22.07.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-29/2022

Valsts pienākumi vardarbības ģimenē novēršanas jomā

6.3. TIESĪBAS UZ PRIVĀTO UN ĢIMENES DZĪVI

17.01.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-343/2022

Bērna uzvārda maiņa pēc bērna reģistrācijas; Lēmuma par bērna uzvārda maiņu tiesiskuma pārbaude tiesā

6.4. VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI

22.07.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-29/2022

Valsts pienākumi vardarbības ģimenē novēršanas jomā

6.5. TIESĪBAS UZ IZGLĪTĪBU

24.01.2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-387/2022

Pašvaldības pienākuma – nodrošināt bērna nokļūšanu skolā – robežas

2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-[A]/2022

Izglītības iestādes pienākums nodrošināt nepieciešamo atbalstu bērnam ar īpašām vajadzībām, kas uzsācis mācības vispārējās izglītības programmā; Atbalsta bērniem, kuriem nav izteikti funkcionāli traucējumi, nepiešķiršana

7. IESLODZĪTO TIESĪBAS/ SODU IZPILDES TIESĪBAS

22.06.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-85/2022

Soda izciešanas režīma maiņa

26.07.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-37/2022

Ieslodzītā sociālā izolācija kā iespējams necilvēcīgas izturēšanās aizlieguma pārkāpums

8. KONKURENCES TIESĪBAS

07.06.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-793/2022

Pierādījumu izprasīšanas neattiecināšana uz komerciāli sensitīvu informāciju; Konkurences padomes atbrīvošana no tiesas izdevumiem

01.02.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-54/2022

Noteikta apmēra un pieaugošs līgumsods (Civillikuma 1716.pants); Līgumsoda konkrēti noteiktā naudas summā samērīguma vērtēšana; Mazumtirgotāju iepirkumu vara un tās nozīme pārkāpuma konstatēšanā

9. MEDICĪNAS UN ĀRSTNIECĪBAS TIESĪBAS

31.03.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-683/2022

Strīds par pacientam bez viņa piekrišanas sniegto psihiatrisko palīdzību nav izskatāms administratīvā procesa kārtībā

26.07.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-657/2022

Izvērtējuma secība, lemjot par atlīdzības izmaksu no Ārstniecības riska fonda

08.02.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-605/2022

Personas subjektīvās tiesības iesniegt pieteikumu tiesā par pārslimošanas vai vakcinācijas sertifikāta nepieciešamību

30.08.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-359/2022

Veselības inspekcijas pienākums precizēt pārbaudes apjomu jeb veselības aprūpes posmu, izskatot iesniegumu par atlīdzības izmaksu no Ārstniecības riska fonda

27.10.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-320/2022

Pacienta līdzestības savā veselības aprūpē nozīme atlīdzības apmēra par veselībai nodarīto kaitējumu noteikšanā

31.05.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-179/2022

Ārstniecības personas rīcības atzīšana par neprofesionālu un kaitējuma atzīšana par novēršamu; Attaisnojama profesionālā riska rezultātā radušais kaitējums nav atlīdzināms

22.06.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-73/2022

Fiziskās sāpes kā kaitējums pacienta veselībai

31.03.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-6/2022

Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijai nav novērtējuma brīvības, pieņemot lēmumu par invaliditātes grupas noteikšanu personai

17.01.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-5/2022

Sociāli neaktīva Eiropas Savienības pilsoņa tiesības piekļūt Latvijas kā uzņemošās dalībvalsts publiskajai veselības apdrošināšana sistēmai

10. NATURALIZĀCIJA, PILSONĪBAS PIEŠĶIRŠANA, UZTURĒŠANĀS ATĻAUJU PIEŠĶIRŠANA, ĀRZEMNIEKU IEKĻAUŠANA TO PERSONU SARAKSTĀ, KURĀM AIZLIEGTA IECEĻOŠANA LATVIJAS REPUBLIKĀ

30.06.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-348/2022

Remigrācijas atbalsta pasākuma mērķis; Ilgstošas prombūtnes fakta pierādīšana, ja remigrantam nav ieraksta ledzīvotāju reģistrā par ārvalsts deklarēto adresi

11. NODOKĻU TIESĪBAS

11.1. VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI

31.10.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-664/2022

Starp saistītajām personām notikuša darījuma norises vērtēšana

15.02.2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-556/2022

Apstrīdēšanas procesā no jauna aprēķinātam nodoklim soda naudu vairs nedrīkst aprēķināt

26.05.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-197/2022

Nodokļa, kas aprēķināts par periodu pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, bet kura aprēķināšanas un maksāšanas pienākums parādniekam iestājas maksātnespējas procesa laikā pēc tam, kad ir izbeidzies kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņš, atgūšana fiziskās personas maksātnespējas procesā

09.08.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-103/2022

Komerksabiedrības bijušā valdes locekļa iekļaušana riska personu sarakstā; Ar nokavētiem nodokļu maksājumiem ir saprotams gan nodokļa maksājums (pamatparāds), gan ar to saistītā nokavējuma nauda

28.01.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-83/2022

Nodokļu parāda esība kā pretendenta izslēgšanas noteikums publiskā iepirkuma procedūrā

11.2. IEDZĪVOTĀJU IENĀKUMA NODOKLIS

27.05.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-727/2022

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojuma par bērnu mērķis un saistīto strīdu izšķiršana

31.08.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-198/2022

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksāšanas pienākums neiestājas, ja tiek konstatēts, ka atsavināšanas darījuma atcelšanas dēļ ienākums nav un netiks gūts

31.03.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-161/2022

Ierobežojums piemērot atvieglojumus par apgādībā esošām personām mikrouzņēmuma – mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja – darbiniekiem attiecas uz visiem iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāja gada apliekamajiem ienākumiem tajā taksācijas gada periodā, kurā tas ir bijis mikrouzņēmuma darbinieks

12.12.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-45/2022

Nodoklis no kapitāla pieauguma par nekustamā īpašuma atsavināšanu bankrota procedūras laikā ir maksātnespējas tiešās izmaksas; No nekustamā īpašuma pārdošanas maksātnespējas procesa laikā gūtais ienākums ir apliekams ar iedzīvotāju ienākuma nodokli (nodokli no kapitāla pieauguma)

22.02.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-21/2022

Nodokļu maksātāja tiesības apliekamā ienākuma noteikšanai ņemt vērā saimnieciskās darbības izdevumus

11.3. MUITAS NODOKLIS

26.07.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-209/2022

Kombinētās nomenklatūras pozīciju piemērošana; Sojas spraukumu klasifikācija muitas nodokļa aprēķinam

01.07.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-7/2022

Skujkoku koksnes iekšdurvju ar kārbām un aplodām klasifikācija muitas nodokļa aprēķinam

11.4. NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA NODOKLIS

22.12.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-167/2022

Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojums sabiedriskā labuma organizācijām

26.05.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-155/2022

Nekustamā īpašuma nodokļa maksātājs par valstij piederošu daudzdzīvokļu dzīvojamo māju, ja pārvaldnieks nav pieteicies pašvaldībā kā nodokļa maksātājs

06.06.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-48/2022

Pašvaldības tiesības saistošajos noteikumos noteikt nekustamā īpašuma nodokļa likmes par valstij piederošu nekustamo īpašumu

11.5. PIEVIENOTĀS VĒRTĪBAS NODOKLIS

17.03.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-334/2022

0 procentu nodokļa likmes piemērošana jaunu transportlīdzekļu piegādēm uz citu Eiropas Savienības dalībvalsti

27.06.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-117/2022

Pievienotās vērtības nodokļa piemērošana darījuma tirgus vērtībai

28.02.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-90/2022

Avansa norēķins un priekšnodokļa atskaitīšanas tiesības

31.01.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-77/2022

Citas Eiropas Savienības dalībvalsts nodokļa maksātāja tiesības saņemt pievienotās vērtības nodokļa atmaksu par iekšzemē sniegtajiem pakalpojumiem

12. PATĒRĒTĀJU TIESĪBAS

17.05.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-136/2022

Negodīga komercprakse kā parāda atgūšanas darbību uzsākšana parādam, kas nav parāds Parādu ārpustiesas atgūšanas likuma 1.panta 1.punkta izpratnē

13. PUBLISKIE IEPIRKUMI

07.10.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-1057/2022

Subjektīvās tiesības prasīt iepirkuma līguma atzīšanu par prettiesisku; Neatgriezeniski pagaidu noregulējumi publisko iepirkumu procedūrās

29.07.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-924/2022

Publiskā iepirkuma priekšmeta un pretendenta izvirzīto prasību noteikšana; Vienā publiskā iepirkumā pieņemtu lēmumu pārsūdzības lietu izskatīšana tiesā

19.07.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-922/2022

Saimnieciski izdevīgākā piedāvājuma izvēles kritēriji mobilo sakaru nozarē; Publiskā iepirkuma pakalpojumu kvalitātes kontroles grūtības

10.05.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-471/2022

Publisko iepirkumu procedūras pārtraukšanas pieļaujamība, ja pastāv objektīvs pamatojums; Pretendenta tiesības ietvert atlaidi publiskā iepirkuma piedāvājumā; Zaudējumu atlīdzība publisko iepirkumu procedūrā iestādes pieļauta pārkāpuma dēļ; Zaudējumi neiegūtās peļņas veidā publisko iepirkumu procedūrā

04.04.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-226/2022

Valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrība kā atbildētājs publisko iepirkumu lietā

28.01.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-83/2022

Nodokļu parāda esība kā pretendenta izslēgšanas noteikums publiskā iepirkuma procedūrā

14. SOCIĀLĀS TIESĪBAS

14.1. VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI

22.07.2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-945/2022

Valsts sociālais atbalsts neatbrīvo personu no pienākuma gūt ienākumus

14.2. TIESĪBAS UZ PENSIJĀM UN PABALSTIEM

01.07.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-211/2022

Personai ir tiesības prasīt izdienas pensijas piešķiršanu tikai pirms vecuma pensijas vecuma sasniegšanas

04.03.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-49/2022

Darba ņēmēja statusa esība nav pietiekama, lai atzītu personas apdrošināšanas stāža pastāvēšanu

15. VALSTS DIENESTS

18.05.2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-821/2022

Disciplinārā atbildība par rīcību ārpus dienesta pienākumu izpildes

30.03.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-330/2022

Amatpersonai nav tiesību uz izdienas pabalstu, ja tā ir bijusi atstādināta no amata pienākumu pildīšanas

31.01.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-264/2022

Disciplinārlietas izskatīšanas termiņš un tā pagarināšana; Disciplinārlietā pieņemtā iestādes lēmuma savlaicīguma pārbaude

08.07.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-182/2022

Darba tiesiskās attiecības regulējošās tiesību normas ir attiecināmas uz zemessargu, kas pilda dežūras apsarga pienākumus

16. VALSTS PĀRVALDES DARBĪBA

16.1. LAUKU ATBALSTA DIENESTS

17.05.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-53/2022

Darījumdarbības plāns, tā izvērtēšana un apstiprināšana; Saimniecības ekonomiskā lieluma standarta izlaides vērtības noteikšana

16.2. NACIONĀLĀ ELEKTRONISKO PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU PADOME

14.12.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-644/2022

Apraides atļaujas anulēšana elektroniskajam plašsaziņas līdzeklim, ja nav iesniegta informācija par tā patieso labuma guvēju

16.3. PAŠVALDĪBAS

29.07.2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-842/2022

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas kompetence, īstenojot pārraudzības funkciju

10.08.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-483/2022

Prasījums par pašvaldības deputāta iesniegtā lēmuma projekta virzišanu izskatīšanai domes sēdē nav izskatāms administratīvā procesa kārtībā; Administratīvā procesa likums neregulē termiņu aprēķināšanas kārtību pašvaldībā

24.01.2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-387/2022

Pašvaldības pienākuma – nodrošināt bērna nokļūšanu skolā – robežas

31.08.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-298/2022

Pašvaldības tiesības noteikt kritērijus, atbilstoši kuriem par aizsargājamiem atzīstami koki, kas sasnieguši noteiktu apkārtmēru

01.07.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-219/2022

Pašvaldības pirmpirkuma tiesības uz tās autonomo funkciju izpildei nepieciešamu nekustamo īpašumu

29.12.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-82/2022

Medību koordinācijas komisijas lēmuma par zaudējumu apmēru noteikšanu tiesiskā daba

06.06.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-48/2022

Pašvaldības tiesības saistošajos noteikumos noteikt nekustamā īpašuma nodokļa likmes par valstij piederošu nekustamo īpašumu

16.4. UZŅĒMUMU REĢISTRS

06.10.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-335/2022

Aizlieguma reģistrēt maldinošu reliģiskās organizācijas nosaukumu piemērošana; Latvijas evaņģēliski luteriskajai baznīcai nav atzīstamas ekskluzīvas tiesības uz vārdu „evaņģēliski luterisks” lietošanu

17. VIDES TIESĪBAS

22.12.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-278/2022

Aizsardzība no vides piesārņošanas – trokšņa; Vides trokšņa robežlielumu novērtēšana; Vides trokšņa robežlielums rūpniecības apbūves teritorijā esošai dzīvojamai mājai

20.12.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-212/2022

Mikrolieguma izveidošana īpaši aizsargājamas putnu sugas aizsardzībai

31.05.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-191/2022

Licences nepieciešamība derīgo izrakteņu – smilts – ieguvei

18. ADMINISTRATĪVO PĀRKĀPUMU LIETAS

11.03.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-220/2022

Apsarga tiesības aizturēt personu, kas izdarījusi administratīvo pārkāpumu, lai personu nodotu policijai

19. CITI

28.04.2022. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-734/2022

Rājiena piemērošana datu subjektam kā korektīvs līdzeklis par pieļautu maznozīmīgu datu apstrādes pārkāpumu

26.05.2022. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-514/2022

Saeimas deputātam noteikto ierobežojumu piedalīties Saeimas sēdēs pamatotības izvērtējums ir Satversmes tiesas kompetencē

28.06.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-368/2022

Dzimtsarakstu nodaļas kompetence, reģistrējot vēlāk identificētas personas miršanas faktu

31.08.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-355/2022

Kreditīestādes vainojamas rīcības atzīšanai nav nepieciešams konstatēt tās nodomu vai neuzmanību pārkāpuma izdarīšanā

31.08.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-327/2022

Metroloģijas biroja tiesības pieprasīt iesniegt alkometru tipa testēšanas pārskatus, kas ļauj pārliecināties par alkometru atbilstību noteiktiem standartiem

10.02.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-276/2022

Policija kā institūcija, kam ir vispārīga kompetence reaģēt uz tiesību normu pārkāpumiem

04.02.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-265/2022

Personas datu izmantošana bez tās piekrišanas uzdevuma izpildei sabiedrības interesēs

31.05.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-232/2022

Dzīvojamās mājas pārvaldnieks nav atbildīgs par ugunsdrošību atsevišķā objektā, kas nav kopīpašuma daļa

20.12.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-212/2022

Mikrolieguma izveidošana īpaši aizsargājamas putnu sugas aizsardzībai

31.05.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-191/2022

Licences nepieciešamība derīgo izrakstu – smilts – ieguvei

31.03.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-156/2022

Konkrētās lietas ietvaros veiktās datu apstrādes tiesiskums ir izvērtējams lietas pēc būtības izskatīšanas procesā

17.05.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-136/2022

Jēdziena „judikatūra” un „tiesu prakse” nošķiršana

30.06.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-89/2022

Sabiedrības drošības interešu un intereses uz kultūrvēsturisko ēku un būvju saglabāšanu nākamajām paaudzēm samērošana

01.02.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-54/2022

Noteikta apmēra un pieaugošs līgumsods (Civillikuma 1716.pants); Līgumsoda konkrēti noteiktā naudas summā samērīguma vērtēšana

25.08.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-41/2022

Elektronisko iekārtu ražotāja atļaujas nepieciešamība kā priekšnoteikums, lai komersants varētu būt konkrēto iekārtu apkalpojošais dienests; Atšķirības starp Valsts ieņēmumu dienesta vienoto datubāzi un apkalpojošā dienesta apkalpojamo iekārtu sarakstu

22.07.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-29/2022

Īslaicīga personas aizturēšana un lēmums par nošķiršanu kā preventīvas darbības vardarbības ģimenē novēršanai; Speciālo līdzekļu – roku dzelžu – lietošanas pieļaujamība

22.02.2022. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-24/2022

Šķirējtiesa nav pielīdzināma valsts tiesai un tās spriedumiem nav vispārsaistoša, likumam pielīdzināma juridiskā spēka; Ierakstu izdarīšana Latvijas kuģu reģistrā, pamatojoties uz tiesas spriedumu

KLASIFIKATOROS PUBLICĒTIE CIVILLIETU DEPARTAMENTA JUDIKATŪRAS NOLĒMUMI PĒC LIETU KATEGORIJĀM

1. CIVILLIKUMS

- 1.1. Ievads
- 1.2. Ģimenes tiesības
 - 1.2.1. Laulība
 - 1.2.2. Vecāku un bērnu savstarpējās tiesības un pienākumi
- 1.3. Mantojuma tiesības
 - 1.3.1. Vispārīgie noteikumi
 - 1.3.2. Likumiskā mantošana
 - 1.3.3. Testamentārā mantošana
 - 1.3.4. Mantojuma atklāšanās, apsardzība un mantojuma prasība
 - 1.3.5. Līdzmantinieku savstarpējās attiecības un mantojuma dalīšana
- 1.4. Lietu tiesības
 - 1.4.1. Valdījums
 - 1.4.2. Īpašums
 - 1.4.2.1. Vispārīgie noteikumi
 - 1.4.2.2. Īpašuma iegūšana
 - 1.4.2.3. Īpašuma aprobežojumi
 - 1.4.3. Servitūti
 - 1.4.4. Izpirkuma tiesība
- 1.5. Saistību tiesības
 - 1.5.1. Tiesiski darījumi vispār
 - 1.5.2. Līgumi
 - 1.5.3. Saistības un darījumi no neatļautas darbības
 - 1.5.4. Saistību tiesību pastiprināšana
 - 1.5.4.1. Rokas nauda
 - 1.5.5. Zaudējumi un to atlīdzība
 - 1.5.6. Saistību tiesību izbeigšanās
 - 1.5.7. Dāvinājums
 - 1.5.8. Prasījumi no atdošanas līgumiem
 - 1.5.9. Prasījumi no atvasinājuma līgumiem
 - 1.5.9.1. Pirkuma līgums
 - 1.5.9.2. Piegādes līgums
 - 1.5.10. Nomas un īres līgums
 - 1.5.11. Prasījumi no darba attiecībām
 - 1.5.12. Prasījumi no dažādiem pamatiem

2. CIVILPROCESA LIKUMS

- 2.1. Vispārīgie noteikumi
 - 2.1.1. Civilās tiesvedības pamatnoteikumi
 - 3.1.1.1. Civilprocesa principi
 - 3.1.1.2. Civiltiesisko strīdu pakļautība un piekritība
 - 3.1.1.3. Tiesāšanās izdevumi
 - 2.1.2. Lietas dalībnieki
 - 2.1.2.1. Puses
 - 2.1.2.2. Pārstāvji
 - 2.1.3. Pierādījumi
- 2.2. Tiesvedība pirmās instances tiesā
 - 2.2.1. Prasības tiesvedība
 - 2.2.1.1. Prasības celšana
 - 2.2.1.2. Prasības nodrošināšana
 - 2.2.1.3. Civillietu iztiesāšana
 - 2.2.1.4. Spriedums
 - 2.2.1.5. Tiesvedības apturēšana civillietā
 - 2.2.1.6. Prasības atstāšana bez izskatīšanas
 - 2.2.1.7. Tiesvedības izbeigšana
 - 2.2.2. Atsevišķu kategoriju lietu izskatīšanas īpatnības
 - 2.2.2.1. Lietas, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām
 - 2.2.2.2. Lietas par bērna izcelšanās noteikšanu

- 2.2.2.3. Lietas par mantojuma dalīšanu
- 2.2.2.4. Lietas par kapitālsabiedrību dalībnieku (akcionāru) sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem
- 2.2.2.5. Lietas par zaudējumu atlīdzināšanu par konkurences tiesību pārkāpumiem
- 2.3. Tiesas spriedumu un lēmumu pārsūdzēšana
 - 2.3.1. Apelācijas tiesvedība
 - 2.3.1.1. Apelācijas sūdzības iesniegšana
 - 2.3.1.2. Lietas izskatīšana apelācijas instancē
 - 2.3.1.3. Apelācijas instances tiesas spriedums vai lēmums
 - 2.3.2. Pirmās instances tiesas un apelācijas instances tiesas lēmumu pārsūdzēšana
 - 2.3.2.1. Blakus sūdzības iesniegšana un izskatīšana
 - 2.3.3. Lietas, kurā spriedums vai lēmums stāties likumīgā spēkā, jauna izskatīšana
- 2.4. Šķērējtiesa
- 2.5. Tiesas sprieduma izpilde
 - 2.5.1. Tiesas sprieduma izpildes vispārīgie noteikumi
 - 2.5.1.1. Izpildu lietvedības vispārīgie noteikumi
- 2.6. Starptautiskais civilprocess
 - 2.6.1. Starptautiskā civilprocesuālā sadarbība
 - 2.6.1.1. Ārvalstu tiesu nolēmumu atzīšana un izpildīšana

3. DARBA TIESĪBAS

- 3.1. Civilprocesa likums
- 3.2. Darba likums
 - 3.2.1. Vispārīgie noteikumi
 - 3.2.2. Darba līgums
- 3.3. Komerclikums

4. DZĪVOKĻU TIESĪBAS

- 4.1. Dzīvojamo telpu īre
- 4.2. Dzīvokļu apsaimniekošana

5. INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBAS

- 5.1. Rūpnieciskā īpašuma tiesības

6. KOMERCTIESĪBAS

- 6.1. Dalībnieku sapulces lēmumu atzīšana par spēkā neesošiem
- 6.2. Valdes kompetence, lēmumi
- 6.3. Valdes locekļa statuss
- 6.4. Valdes locekļa atbildība
- 6.5. Komercdarījumi
- 6.6. Kapitāla daļas un vērstpapīri
- 6.7. Citi

7. MAKSĀTNESPĒJAS LIETAS

- 7.1. Nolēmumi juridiskas personas maksātnespējas lietās

8. NEGODĪGAS KONKURENCES AIZLIEGUMS UN KOMERCNOSLĒPUMA AIZSARDZĪBA

- 8.1. Komerccnoslēpuma aizsardzība
- 8.2. Negodīgas konkurences aizliegums

9. PRIVĀTĀS DZĪVES, GODA UN CIEŅAS AIZSKĀRUMS

10. TIESĪBU KOROBORĀCIJA UZ NEKUSTAMU ĪPAŠUMU (NOLĒMUMI PAR ZEMESGRĀMATU NODAĻU TIESNEŠU LĒMUMIEM)

1. CIVILLIKUMS

1.1. IEVADS

08.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-42/2022

Neatļautas darbības rezultātā bojāgājušas personas brāļu un māsu tiesības prasīt atlīdzību par morālo kaitējumu

30.06.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-41/2022

Civillikuma 1635. panta un Pacientu tiesību aizsardzības likuma 16. panta mijiedarbība; Personas, kurām ir tiesības civilprocesuālajā kārtībā prasīt morālā kaitējuma atlīdzību saistībā ar citas personas nāvi; Citos tiesību aktos paredzēto morālā kaitējuma atlīdzības noteikšanas kritēriju izmantošana, piemērojot Civillikuma 1635.pantu

1.2. ĢIMENES TIESĪBAS

1.2.1. LAULĪBA

2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-[D]/2022

Otra laulātā labā piedzenamā kompensācija par laulības laikā iegūtu īpašumu, par kura iegādi pirmajam laulātajam joprojām ir kredītsaistības

1.2.2. VECĀKU UN BĒRNU SAVSTARPĒJĀS TIESĪBAS UN PIENĀKUMI

2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-[L]/2022

Pierādīšanas nasta, nosakot, vai ir ievērots divu gadu termiņš paternitātes pieņēmuma apstrīdēšanai

1.3. MANTOJUMA TIESĪBAS

1.3.1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

22.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-109/2022

Mantojumam piemērojamā likuma un mantojuma materiāltiesiskā regulējuma nošķirums

1.3.2. LIKUMISKĀ MANTOŠANA

14.06.2022. Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-664/2022

Pārdzīvojušā laulātā tiesību prasīt savas mantas daļas nodalīšanu un tiesību apstiprināties mantojuma tiesībās nošķiršana

1.3.3. TESTAMENTĀRĀ MANTOŠANA

22.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-109/2022

Neatņemamās daļas tiesīgā aizskāruma novērtēšana, ja šis mantinieks iecelts par testamentāro mantinieku attiecībā uz ārvalstī esošu mantu

19.02.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SPC-16/2022

Mantojuma atstājēja saistību neattiecināmība uz legatāru

1.3.4. MANTOJUMA ATKLĀŠANĀS, APSARDZĪBA UN MANTOJUMA PRASĪBA

2022. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr. SKC-[B]/2022

Tiesvedības turpināšana pret mirušās puses mantojuma masu

1.3.5. LĪDZMANTINIEKU SAVSTARPĒJĀS ATTIECĪBAS UN MANTOJUMA DALĪŠANA

22.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-109/2022

Pienākums veikt iepriekš saņemtā pievienojumu, ja lejupējais ir spējīgs pats sevi apgādāt; Neatņemamās daļas tiesīgā aizskāruma novērtēšana, ja šis mantinieks iecelts par testamentāro mantinieku attiecībā uz ārvalstī esošu mantu; Mantojumam piemērojamā likuma un mantojuma materiāltiesiskā regulējuma nošķirums

1.4. LIETU TIESĪBAS

1.4.1. VALDĪJUMS

06.09.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-125/2022

Neiespējamība atjaunot lietošanas tiesības un valdījumu uz neregistrētu kadastra objektu

1.4.2. ĪPAŠUMS

1.4.2.1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-[J]/2022

Ceļu satiksmes regulējuma piemērojamība no publiskās satiksmes norobežotiem ceļiem

1.4.2.2. ĪPAŠUMA IEGŪŠANA

29.04.2022. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-22/2022 un senatoru Dzintras Baltas, Ināras Gardas, Normunda Salenieka un Kristīnes Zīles atsevišķās domas, un senatoru Intara Bistera, Andas Briedes, Ļubovas Kušnires atsevišķās domas*

Brīdis, līdz kuram zemes īpašniekam ir tiesības saņemt zemes piespiedu nomas maksu, ja zeme ir pārdota piespiedu izsolē citai personai

1.4.2.3. ĪPAŠUMA APROBEŽOJUMI

03.02.2022. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-53/2022*

Civillikuma 1075. panta piemērošana, dalot komplicētu kopīpašumu

04.10.2022. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-8/2022*

Pierādīšanas nastas sadalījums būves sagrūšanas rezultātā radītā kaitējuma gadījumā; Būves īpašnieka pienākums uzturēt ēku drošā stāvoklī

1.4.3. SERVITŪTI

22.12.2022. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-131/2022*

Atzīmes pagaidu rakstura ietekme uz tās aizstāšanu ar ierakstu; Strīda pakļautība, ja zemes īpašnieks prasa dzēst zemes reformas ietvaros ierakstītu atzīmi par ceļa servitūta tiesības nodrošināšanu

1.4.4. IZPIRKUMA TIESĪBA

15.09.2022. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-302/2022*

Pirkuma maksas iemaksa tiesas depozīta kontā, ceļot izpirkuma prasību, ja izpērkamais nekustamais īpašums pārdots aiz personiskas labvēlības lētāk par tā vērtību (draudzības pirkums)

1.5. SAISTĪBU TIESĪBAS**1.5.1. TIESISKI DARĪJUMI VISPĀR**

29.06.2022. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-63/2022*

Audiovizuāla ieraksta kā rakstveida pierādījuma pieņemšana

1.5.2. LĪGUMI

28.01.2022. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-40/2022*

Atsavinātāja atbildība par lietas attiesājumu

1.5.3. SAISTĪBAS UN DARĪJUMI NO NEATĻAUTAS DARBĪBAS

08.12.2022. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-42/2022*

Neatļautas darbības rezultātā bojāgājušas personas brāļu un māsu tiesības prasīt atlīdzību par morālo kaitējumu

30.06.2022. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-41/2022*

Morālā kaitējuma atlīdzība par tuvinieka nāvi, ja prasību iesnieguši vairāki ģimenes locekļi; Citos tiesību aktos paredzēto morālā kaitējuma atlīdzības noteikšanas kritēriju izmantošana, piemērojot Civillikuma 1635.pantu; Civillikuma 1635. panta un Pacientu tiesību aizsardzības likuma 16. panta mijiedarbība; Personas, kurām ir tiesības civilprocesuālajā kārtībā prasīt morālā kaitējuma atlīdzību saistībā ar citas personas nāvi

04.10.2022. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-8/2022*

Būvniecības procesa dalībnieku civiltiesiskā atbildība; Citas personas kompensācijas izmaksas nozīme nodarītā kaitējuma izvērtēšanā

2022. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-[J]/2022*

Tiesas pienākums atrast cēlonisko sakaru starp atbildētāja prettiesisko rīcību un kaitējumu nodarījušo negadījumu

1.5.4. SAISTĪBU TIESĪBU PASTIPRINĀŠANA**1.5.4.1. ROKAS NAUDA**

20.12.2022. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr. SPC-23/2022*

Apsolītas rokas naudas pieprasīšanas tiesas ceļā neiespējamība

1.5.5. ZAUDĒJUMI UN TO ATLĪDZĪBA

31.01.2022. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-133/2022*

Kompensācijas par dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpumiem apmēra noteikšana

22.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-94/2022

Atkarīgās sabiedrības noslēgta darījuma neizdevīguma noteikšanas kritēriji, izvērtējot valdošā uzņēmuma atbildību; Atkarīgās sabiedrības maksātnespējas procesa administratoram pieejamie tiesiskie mehānismi parādnieka mantas atgūšanā

30.06.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-86/2022

Valdes locekļa atbildība paškontrahēšanās darījumos

28.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-46/2022

Atrautās peļņas aprēķināšana negodīgas konkurences aizlieguma (Konkurences likuma 18. pants) pārkāpuma gadījumā; Eiropas Savienības tiesību normu par zaudējumu atlīdzināšanu konkurences tiesību pārkāpumu gadījumā (Direktīva 2014/104/ES) nozīme negodīgas konkurences aizlieguma pārkāpumu lietās

31.05.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-44/2022

Priekšnoteikumi valdošā uzņēmuma atbildībai par pamudinājumu atkarīgajai sabiedrībai noslēgt tai neizdevīgu darījumu; Atkarīgās sabiedrības kreditora prasības tiesības piedzīt zaudējumus no valdošā uzņēmuma

04.10.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-8/2022

Būvniecības procesa dalībnieku civiltiesiskā atbildība; Atbildība par kļūdu darbinieku (izpildītāju) izvēlē

1.5.6. SAISTĪBU TIESĪBU IZBEIGŠANĀS

22.02.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-27/2022

Trešās personas tiesības atprasīt nekustamā īpašuma pirkuma maksu, ko tā pārdevējam samaksājusi pircēja vietā

18.01.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-20/2022

Noilguma pārtraukums tiesvedības laikā; Noilguma tecējuma sākums prasībām, kurām nolikts sevišķs iesākuma termiņš

1.5.7. DĀVINĀJUMS

22.09.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-174/2022

Tiesības prasīt apmierinājumu no atdāvinātās mantas, ja dāvinātāja parāds vēl nav piedzīts

1.5.8. PRASĪJUMI NO ATDOŠANAS LĪGUMIEM

18.01.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-20/2022

Noilguma tecējuma sākums prasībām, kurām nolikts sevišķs iesākuma termiņš; Noilguma pārtraukums tiesvedības laikā

1.5.9. PRASĪJUMI NO ATSAVINĀJUMA LĪGUMIEM

1.5.9.1. PIRKUMA LĪGUMS

22.02.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-27/2022

Trešās personas tiesības atprasīt nekustamā īpašuma pirkuma maksu, ko tā pārdevējam samaksājusi pircēja vietā

29.04.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-22/2022 un senatoru Dzintras Baltas, Ināras Gardas, Normunda Salenieka un Kristīnes Zīles atsevišķās domas, un senatoru Intara Bistera, Andas Briedes, Ļubovas Kušnires atsevišķās domas

Brīdis, līdz kuram zemes īpašniekam ir tiesības saņemt zemes piespiedu nomas maksu, ja zeme ir pārdota piespiedu izsolē citai personai

1.5.9.2. PIEGĀDES LĪGUMS

02.03.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-280/2022

Dabaszāģes lietotāja atbildību kvalificējošie apstākļi; Prasījuma par patērētās dabaszāģes apmaksas apmēru palielināšana, iekams nav uzsākta lietas izskatīšana pēc būtības

31.01.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-133/2022

Kompensācijas par dabaszāģes lietošanas noteikumu pārkāpumiem apmēra noteikšana; Nelikumīgi patērētās dabaszāģes daudzuma aprēķināšanas metodes

1.5.10. NOMAS UN ĪRES LĪGUMS

08.06.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-512/2022

Piespiedu nomas maksas aprēķināšana, ja kadastrā reģistrēta zemes vienības daļa ar noteiktu lietošanas mērķi

29.04.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-22/2022 un senatoru Dzintras Baltas, Ināras Gardas, Normunda Salenieka un Kristīnes Zīles atsevišķās domas, un senatoru Intara Bistera, Andas Briedes, Ļubovas Kušnires atsevišķās domas

Bridis, līdz kuram zemes īpašniekam ir tiesības saņemt zemes piespiedu nomas maksu, ja zeme ir pārdota piespiedu izsolē citai personai

1.5.11. PRASĪJUMI NO DARBA ATTIECĪBĀM

16.06.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-128/2022

Preces apskates laiks un paziņošana par neatbilstību saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem

1.5.12. PRASĪJUMI NO DAŽĀDIEM PAMATIEM

03.11.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-327/2022

Vulgārā stilā izteikta Facebook komentāra par preču vai pakalpojumu kvalitāti vērtēšana

25.05.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-206/2022

Priekšnoteikumi atbildībai par iestādes darbinieka goda un cieņas aizskārums ar iesniegumu, kurā ietvertas nepatiesas ziņas

15.09.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-13/2022

Tiesneša goda un cieņas aizsardzība

04.10.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-8/2022

Pierādīšanas nastas sadalījums būves sagrūšanas rezultātā radītā kaitējuma gadījumā; Būves īpašnieka pienākums uzturēt ēku drošā stāvoklī

2. CIVILPROCESA LIKUMS**2.1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI****2.1.1. CIVILĀS TIESVEDĪBAS PAMATNOTEIKUMI****2.1.1.1. CIVILPROCESA PRINCIPI**

30.09.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-702/2022

Personas, kurām ir pienākums izteikt obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu

03.11.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-327/2022

Vulgārā stilā izteikta Facebook komentāra par preču vai pakalpojumu kvalitāti vērtēšana

2.1.1.2. CIVILTIESISKO STRĪDU PAKĻAUTĪBA UN PIEKRITĪBA

31.01.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-14/2022

Pretenzijas par zaudējumu atlīdzināšanu izskatīšanas kārtība atbilstoši Nolikuma par starptautisko dzelzceļa kravu satiksmi

2.1.1.3. TIESĀŠANĀS IZDEVUMI

19.05.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-158/2022

Tiesāšanās izdevumu piedziņa no vairākiem atbildētājiem

2.1.2. LIETAS DALĪBNIEKI**2.1.2.1. PUSES**

02.03.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-280/2022

Prasījuma par patērētās dabasgāzes apmaksas apmēru palielināšana, iekams nav uzsākta lietas izskatīšana pēc būtības

2.1.2.2. PĀRSTĀVJI

2022. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr. SKC-[E]/2022

Pilnvarojuma noformēšana lietās par starptautisko bērnu nolaupīšanu (Hāgas konvencijas par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem 28.pants)

2.1.3. PIERĀDĪJUMI

02.03.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-280/2022

Dabasgāzes lietotāja atbildību kvalificējošie apstākļi

22.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-188/2022

Komerccnoslēpuma tiesību pārkāpuma konstatēšana

31.01.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-133/2022

Kompensācijas par dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpumiem apmēra noteikšana; Nelikumīgi patērētās dabasgāzes daudzuma aprēķināšanas metodes

29.06.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-63/2022

Audiovizuāla ieraksta kā rakstveida pierādījuma pieņemšana

15.09.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-13/2022

Tiesneša goda un cieņas aizsardzība

2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-[J]/2022

Tiesas pienākums atrast cēlonisko sakaru starp atbildētāja prettiesisko rīcību un kaitējumu nodarījušo negadījumu

2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-[L]/2022

Pierādīšanas nasta, nosakot, vai ir ievērots divu gadu termiņš paternitātes pieņemuma apstrīdēšanai

2.2. TIESVEDĪBA PIRMĀS INSTANCES TIESĀ

2.2.1. PRASĪBAS TIESVEDĪBA

2.2.1.1. PRASĪBAS CELŠANA

30.06.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-41/2022

Civillikuma 1635. panta un Pacientu tiesību aizsardzības likuma 16. panta mijiedarbība

2.2.1.2. PRASĪBAS NODROŠINĀŠANA

14.07.2022. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr. SKC-751/2022

Būtiska kaitējuma konstatēšana, lemjot par pagaidu aizsardzības piemērošanu; Pagaidu aizsardzības piemērošanas pamats

2.2.1.3. CIVILLIETU IZTIESĀŠANA

15.09.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-302/2022

Pirkuma maksas iemaksa tiesas depozīta kontā, ceļot izpirkuma prasību, ja izpērkamais nekustamais īpašums pārdots aiz personiskas labvēlības lētāk par tā vērtību (draudzības pirkums)

2.2.1.4. SPRIEDUMS

22.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-131/2022

Atzīmes pagaidu rakstura ietekme uz tās aizstāšanu ar ierakstu; Strīda pakļautība, ja zemes īpašnieks prasa dzēst zemes reformas ietvaros ierakstītu atzīmi par ceļa servitūta tiesības nodrošināšanu

06.09.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-125/2022

Neiespējamība atjaunot lietošanas tiesības un valdījumu uz neregistrētu kadastra objektu

22.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-94/2022

Atkarīgās sabiedrības noslēgta darījuma neizdevīguma noteikšanas kritēriji, izvērtējot valdošā uzņēmuma atbildību; Atkarīgās sabiedrības maksātnespējas procesa administratoram pieejamie tiesiskie mehānismi parādnieka mantas atgūšanā

29.06.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-63/2022

Audiovizuāla ieraksta kā rakstveida pierādījuma pieņemšana

30.06.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-59/2022

Balsu skaitīšana dzīvokļa īpašumos nesadalītas dzīvojamās mājas kopīpašnieku lēmuma pieņemšanā

08.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-42/2022

Neatļautas darbības rezultātā bojāgājušas personas brāļu un māsu tiesības prasīt atlīdzību par morālo kaitējumu

30.06.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-41/2022

Morālā kaitējuma atlīdzība par tuvinieka nāvi, ja prasību iesnieguši vairāki ģimenes locekļi

19.02.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SPC-16/2022

Prasības atzīšana kā pamats saīsinātā sprieduma taisīšanai

2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-[D]/2022

Otra laulātā labā piedzenamā kompensācija par laulības laikā iegūtu īpašumu, par kura iegādi pirmajam laulātajam joprojām ir kredītsaistības

2.2.1.5. TIESVEDĪBAS APTURĒŠANA CIVILLIETĀ

27.01.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-15/2022

Tiesas pienākums apturēt tiesvedību darba devēja prasības lietā par darba līguma izbeigšanu, ja darba ņēmējs apstrīdējis darba devēja uz cita pamata viņam vēlāk izdoto uzteikumu

2.2.1.6. PRASĪBAS ATSTĀŠANA BEZ IZSKATĪŠANAS

2022. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr. SKC-[B]/2022

Tiesvedības turpināšana pret mirušās puses mantojuma masu

2.2.1.7. TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANA

31.01.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-14/2022

Pretenzijas par zaudējumu atlīdzināšanu izskatīšanas kārtība atbilstoši Nolīgumam par starptautisko dzelzceļa kravu satiksmi

2.2.2. ATSEVIŠŅU KATEGORIJU LIETU IZSKATĪŠANAS ĪPATNĪBAS

2.2.2.1. LIETAS, KAS IZRIET NO AIZGĀDĪBAS UN SASKARSMES TIESĪBĀM

2022. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr. SKC-[E]/2022

Pilnvarojuma noformēšana lietās par starptautisko bērnu nolaupīšanu (Hāgas konvencijas par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem 28.pants)

2.2.2.2. LIETAS PAR BĒRNA IZCELŠANĀS NOTEIKŠANU

2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-[L]/2022

Pierādīšanas nasta, nosakot, vai ir ievērots divu gadu termiņš paternitātes pieņēmuma apstrīdēšanai

2.2.2.3. LIETAS PAR MANTOJUMA DALĪŠANU

22.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-109/2022

Pienākums veikt iepriekš saņemtā pievienojumu, ja lejupējais ir spējīgs pats sevi apgādāt; Neatņemamās daļas tiesīgā aizskāruma novērtēšana, ja šis mantinieks iecelts par testamentāro mantinieku attiecībā uz ārvalstī esošu mantu; Mantojumam piemērojamā likuma un mantojuma materiāltiesiskā regulējuma nošķirums

2.2.2.4. LIETAS PAR KAPITĀLSABIEDRĪBU DALĪBNIEKU (AKCIONĀRU) SAPULCES LĒMUMU ATZĪŠANU PAR SPĒKĀ NEESOŠIEM

21.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-54/2022

Akcionāra tiesības uz ziņām par darījumiem starp akciju sabiedrību un akcionāru, valdes vai padomes locekli vai saistīto personu; Zvērināta revidenta atzinums par sabiedrības atkarības pārskata pārbaudi

2.2.2.5. LIETAS PAR ZAUDĒJUMU ATLĪDZINĀŠANU PAR KONKURENCES TIESĪBU PĀRKĀPUMU

28.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-46/2022

Atrautās peļņas aprēķināšana negodīgas konkurences aizlieguma (Konkurences likuma 18. pants) pārkāpuma gadījumā; Eiropas Savienības tiesību normu par zaudējumu atlīdzināšanu konkurences tiesību pārkāpumu gadījumā (Direktīva 2014/104/ES) nozīme negodīgas konkurences aizlieguma pārkāpumu lietās

2.3. TIESAS SPRIEDUMU UN LĒMUMU PĀRSŪDZĒŠANA

2.3.1. APELĀCIJAS TIESVEDĪBA

2.3.1.1. APELĀCIJAS SŪDZĪBAS IESNIEGŠANA

16.06.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-128/2022

Nepieļaujamība grozīt vai papildināt apelācijas sūdzību pēc apelācijas sūdzības iesniegšanai paredzētā termiņa izbeigšanās

2.3.1.2. LIETAS IZSKATĪŠANA APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ

16.06.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-128/2022

Nepieļaujamība grozīt vai papildināt apelācijas sūdzību pēc apelācijas sūdzības iesniegšanai paredzētā termiņa izbeigšanās

2.3.1.2. APELĀCIJAS INSTANCES TIESAS SPRIEDUMS VAI LĒMUMS

28.10.2022. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr. SKC-725/2022*

Sprieduma izskaidrošanas pieļaujamība, ja izbeigta izpildu lietvedība

2022. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr. SKC-[A]/2022*

Sprieduma izpildes stadijā pušu tiesībām jābūt taisnīgi līdzsvarotām

2.3.2. PIRMĀS INSTANCES TIESAS UN APELĀCIJAS INSTANCES TIESAS LĒMUMU PĀRSŪDZĒŠANA

2.3.2.1. BLAKUS SŪDZĪBAS IESNIEGŠANA UN IZSKATĪŠANA

2022. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr. SKC-[E]/2022*

Pilnvarojuma noformēšana lietās par starptautisko bērnu nolaupīšanu (Hāgas konvencijas par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem 28.pants)

2.3.3. LIETAS, KURĀ SPRIEDUMS VAI LĒMUMS STĀJIES LIKUMĪGĀ SPĒKĀ, JAUNA IZSKATĪŠANA

01.07.2022. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr. SJC-2/2022*

Atzīta un izpildei Latvijas Republikā nodota ārvalsts tiesas nolēmuma atcelšana kā jaunatklāts apstāklis

2.4. ŠĶĪRĒJTIESA

20.12.2022. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr. SPC-23/2022*

Nepieļaujamība nodot piespiedu izpildei šķīrējtiesas spriedumu, ja nav konstatējama materiālā tiesība, kuras aizsardzību varētu īstenot tiesas ceļā

2.5. TIESAS SPRIEDUMU IZPILDE

2.5.1. TIESAS SPRIEDUMU IZPILDES VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

2.5.1.1. IZPILDU LIETVEDĪBAS VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

28.10.2022. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr. SKC-725/2022*

Sprieduma izskaidrošanas pieļaujamība, ja izbeigta izpildu lietvedība

2.6. STARPTAUTISKAIS CIVILPROCESS

2.6.1. STARPTAUTISKĀ CIVILPROCESUĀLĀ SADARBĪBĀ

2.6.1.1. ĀRVALSTU TIESU NOLĒMUMU ATZĪŠANA UN IZPILDĪŠANA

08.11.2022. *Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-987/2022*

Apgabaltiesas lēmuma, ar kuru izņemts pieteikums par atteikšanos izpildīt bez atzīšanas izpildāmu citas Eiropas Savienības valsts tiesas nolēmumu, nepārsūdzamība

03.10.2022. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr. SKC-741/2022*

Tiesas tiesības pārvērtēt ārvalsts tiesas secinājumus par pušu vienošanos par strīdu jurisdikciju

29.09.2022. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr. SKC-261/2022*

Ārvalsts nolēmuma, kam nepiemīt piespiedu izpildāmības pazīme, atzīšana

01.07.2022. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr. SJC-2/2022*

Atzīta un izpildei Latvijas Republikā nodota ārvalsts tiesas nolēmuma atcelšana kā jaunatklāts apstāklis

3. DARBA TIESĪBAS

3.1. CIVILPROCESA LIKUMS

27.01.2022. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-15/2022*

Tiesas pienākums apturēt tiesvedību darba devēja prasības lietā par darba līguma izbeigšanu, ja darba ņēmējs apstrīdējis darba devēja uz cita pamata viņam vēlāk izdoto uzteikumu

3.2. DARBA LIKUMS

3.2.1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

06.10.2022. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-171/2022*

Sociālais dialogs darba tiesībās

31.03.2022. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-58/2022*

Tiesas pienākums pārbaudīt darbinieka tiesību ievērošanu, ja atkārtoti noslēgts darba līgums, kurā noteikts jauns pārbaudes laiks

3.2.2. DARBA LĪGUMS

05.07.2022. *Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-820/2022*

Dubultās sodīšanas aizliegums darba tiesiskajās attiecībās

22.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-188/2022

Komercnoslēpuma un konfidencialas informācijas jēdziena nošķiršana; Darba devēja pienākums rakstveidā norādīt komercnoslēpumu saturošu informāciju

06.10.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-171/2022

Sociālais dialogs darba tiesībās; Datu par personas piederību arodbiedrībai pieprasīšanas pamats; Darbinieka piederības arodbiedrībai un dalības arodbiedrībā ilguma noskaidrošana

27.10.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-153/2022

Darba tiesību normu piemērošana īpašo amatu attiecībās esošām amatpersonām; Latvijas Bankas prezidenta atstādināšana, izpildot procesa virzītāja lēmumu par drošības līdzekļa piemērošanu; Atrašanās Latvijas Bankas prezidenta amatā kā priekšnoteikums tiesībām uz darba samaksu saistībā ar citām šīs amatpersonas īstenotajām funkcijām

06.01.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-148/2022

Ārsta atzinuma novērtēšana, pārbaudot darba devēja uzteikumu, kas pamatots ar darbinieka nespēju veikt nolīgto darbu veselības stāvokļa dēļ

31.03.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-58/2022

Tiesas pienākums pārbaudīt darbinieka tiesību ievērošanu, ja atkārtoti noslēgts darba līgums, kurā noteikts jauns pārbaudes laiks

27.01.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-15/2022

Tiesas pienākums apturēt tiesvedību darba devēja prasības lietā par darba līguma izbeigšanu, ja darba ņēmējs apstrīdējis darba devēja uz cita pamata viņam vēlāk izdoto uzteikumu

3.3. KOMERCLIKUMS

28.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-46/2022

Atrautās peļņas aprēķināšana negodīgas konkurences aizlieguma (Konkurences likuma 18. pants) pārkāpuma gadījumā; Eiropas Savienības tiesību normu par zaudējumu atlīdzināšanu konkurences tiesību pārkāpumu gadījumā (Direktīva 2014/104/ES) nozīme negodīgas konkurences aizlieguma pārkāpumu lietās

4. DZĪVOKĻU TIESĪBAS

4.1. DZĪVOJAMO TELPU ĪRE

19.05.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-158/2022

Tiesāšanās izdevumu piedziņa no vairākiem atbildētājiem

4.2. DZĪVOKĻU APSAIMNIEKOŠANA

30.06.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-59/2022

Balsu skaitīšana dzīvokļa īpašumos nesadalītās dzīvojamās mājas kopīpašnieku lēmuma pieņemšanā

5. INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBAS

5.1. RŪPNIECISKĀ ĪPAŠUMA TIESĪBAS

2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-[K]/2022

Pārkāpēja vaina kā priekšnoteikums kaitējuma atlīdzības piedziņai

6. KOMERCTIESĪBAS

6.1. DALĪBNIEKU SAPULCES LĒMUMU ATZĪŠANA PAR SPĒKĀ NEESOŠIEM

30.09.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-702/2022

No akcijām izrietošo balsstiesību nodošanas tiesiskās sekas

21.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-54/2022

Akcionāra tiesības uz ziņām par darījumiem starp akciju sabiedrību un akcionāru, valdes vai padomes locekli vai saistīto personu; Zvērināta revidenta atzinums par sabiedrības atkarības pārskata pārbaudi

6.2. VALDES KOMPETENCE, LĒMUMI

14.09.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-71/2022

Valdes locekļa tiesības uz atlīdzību, ja sabiedrība nav lēmusi par viņam pienākošās atlīdzības apmēru

21.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-54/2022

Akcionāra tiesības uz ziņām par darījumiem starp akciju sabiedrību un akcionāru, valdes vai padomes locekli vai saistīto personu

6.3. VALDES LOCEKĻA STATUSS

12.05.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-496/2022

Likvidatora atbildība par parādnieka grāmatvedības dokumentu nenodošanu maksātnespējas procesa administratoram

22.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-94/2022

Atkarīgās sabiedrības noslēgta darījuma neizdevīguma noteikšanas kritēriji, izvērtējot valdošā uzņēmuma atbildību

30.06.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-86/2022

Valdes locekļa atbildība paškontrahēšanās darījumos

31.05.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-44/2022

Priekšnoteikumi valdošā uzņēmuma atbildībai par pamudinājumu atkarīgajai sabiedrībai noslēgt tai neizdevīgu darījumu

18.01.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-20/2022

Noilguma pārtraukums tiesvedības laikā; Noilguma tecējuma sākums prasībām, kurām nolikts sevišķs iesākuma termiņš

6.4. VALDES LOCEKĻA ATBILDĪBA

12.05.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-496/2022

Likvidatora atbildība par parādnieka grāmatvedības dokumentu nenodošanu maksātnespējas procesa administratoram

22.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-94/2022

Atkarīgās sabiedrības noslēgta darījuma neizdevīguma noteikšanas kritēriji, izvērtējot valdošā uzņēmuma atbildību

30.06.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-86/2022

Valdes locekļa atbildība paškontrahēšanās darījumos

31.05.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-44/2022

Priekšnoteikumi valdošā uzņēmuma atbildībai par pamudinājumu atkarīgajai sabiedrībai noslēgt tai neizdevīgu darījumu

18.01.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-20/2022

Noilguma pārtraukums tiesvedības laikā; Noilguma tecējuma sākums prasībām, kurām nolikts sevišķs iesākuma termiņš

6.5. KOMERCDARĪJUMI

31.05.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-44/2022

Priekšnoteikumi valdošā uzņēmuma atbildībai par pamudinājumu atkarīgajai sabiedrībai noslēgt tai neizdevīgu darījumu; Atkarīgās sabiedrības kreditora prasības tiesības piedzīt zaudējumus no valdošā uzņēmuma

6.6. KAPITĀLA DAĻAS UN VĒRTSPAPĪRI

30.09.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-702/2022

Personas, kurām ir pienākums izteikt obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu

6.7. CITI

20.07.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-672/2022

Pieļaujami un pierādāmi veidi saziņai ar komersantu

22.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-94/2022

Atkarīgās sabiedrības noslēgta darījuma neizdevīguma noteikšanas kritēriji, izvērtējot valdošā uzņēmuma atbildību; Atkarīgās sabiedrības maksātnespējas procesa administratoram pieejamie tiesiskie mehānismi parādnieka mantas atgūšanā

21.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-54/2022

Zvērināta revidenta atzinums par sabiedrības atkarības pārskata pārbaudi

31.05.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-44/2022

Priekšnoteikumi valdošā uzņēmuma atbildībai par pamudinājumu atkarīgajai sabiedrībai noslēgt tai neizdevīgu darījumu; Atkarīgās sabiedrības kreditora prasības tiesības piedzīt zaudējumus no valdošā uzņēmuma

7. MAKSĀTNESPĒJAS LIETAS

7.1. NOLĒMUMI JURIDISKAS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS LIETĀS

12.05.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-496/2022

Likvidatora atbildība par parādnieka grāmatvedības dokumentu nenodošanu maksātnespējas procesa administratoram

22.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-94/2022

Atkarīgās sabiedrības maksātnespējas procesa administratoram pieejamie tiesiskie mehānismi parādnieka mantas atgūšanā

8. NEGODĪGAS KONKURENCES AIZLIEGUMS UN KOMERCNOSLĒPUMA AIZSARDZĪBA

8.1. KOMERCNOSLĒPUMA AIZSARDZĪBA

22.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-188/2022

Komercnoslēpuma un konfidencialas informācijas jēdziena nošķiršana; Darba devēja pienākums rakstveidā norādīt komercnoslēpumu saturošu informāciju; Komercnoslēpuma tiesību pārkāpuma konstatēšana

8.2. NEGODĪGAS KONKURENCES AIZLIEGUMS

28.12.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-46/2022

Atrautās peļņas aprēķināšana negodīgas konkurences aizlieguma (Konkurences likuma 18. pants) pārkāpuma gadījumā; Eiropas Savienības tiesību normu par zaudējumu atlīdzināšanu konkurences tiesību pārkāpumu gadījumā (Direktīva 2014/104/ES) nozīme negodīgas konkurences aizlieguma pārkāpumu lietās

27.01.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-15/2022

Tiesas pienākums apturēt tiesvedību darba devēja prasības lietā par darba līguma izbeigšanu, ja darba ņēmējs apstrīdējis darba devēja uz cita pamata viņam vēlāk izdoto uzteikumu

2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-[K]/2022

Pārkāpēja vaina kā priekšnoteikums kaitējuma atlīdzības piedziņai

9. PRIVĀTĀS DZĪVES, GODA UN CIEŅAS AIZSKĀRUMS

03.11.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-327/2022

Vulgārā stilā izteikta Facebook komentāra par preču vai pakalpojumu kvalitāti vērtēšana

25.05.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-206/2022

Priekšnoteikumi atbildībai par iestādes darbinieka goda un cieņas aizskārumu ar iesniegumu, kurā ietvertas nepatiesas ziņas

15.09.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-13/2022

Tiesneša goda un cieņas aizsardzība

10. TIESĪBU KOROBORĀCIJA UZ NEKUSTAMU ĪPAŠUMU (NOLĒMUMI PAR ZEMESGRĀMATU NODAĻU TIESNEŠU LĒMUMIEM)

13.04.2022. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr. SKC-530/2022

Tiesas kompetence, izskatot nostiprinājuma lūgumu jaunas tiesības nostiprināšanai uz zemesgabalu, ja pirkuma līgumā norādīts uz zemesgrāmatā neierakstītām jaunbūvēm

09.11.2022. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-105/2022 un senatora Intara Bistera atsevišķās domas

Atbrīvojums no valsts nodevas samaksas par publiskā izsolē iegūta publiskai personai piederoša nekustamā īpašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā

KLASIFIKATOROS
PUBLICĒTIE
KRIMINĀLLIETU
DEPARTAMENTA
JUDIKATŪRAS
NOLĒMUMI
PĒC LIETU
KATEGORIJĀM

KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA

1. Vispārīgie noteikumi
2. Noziedzīgs nodarījums
3. Apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību
4. Soda
5. Soda noteikšana
6. Atbrīvošana no kriminālatbildības un soda

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠKĀ DAĻA

7. Nonāvēšana
8. Noziedzīgi nodarījumi pret personas pamattiesībām un pamatbrīvībām
9. Noziedzīgi nodarījumi pret personas brīvību, godu un cieņu
10. Noziedzīgi nodarījumi pret ģimeni un nepilngadīgajiem
11. Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu
12. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā
13. Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību
14. Noziedzīgi nodarījumi pret satiksmes drošību
15. Noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldības kārtību
16. Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju
17. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS

18. Kriminālprocesa pamatprincipi
19. Cietušais un viņa pārstāvība
20. Citas kriminālprocesā iesaistītās personas
21. Pierādīšana un pierādījumi
22. Rīcība ar lietiskajiem pierādījumiem un dokumentiem
23. Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana
24. Kriminālvajāšana
25. Krimināllietas iztiesāšanas vispārīgie noteikumi
26. Kriminālprocesu apvienošana, sadalīšana, atlikšana, apturēšana vai izbeigšana
27. Iztiesāšana
28. Spriedums
29. Lietas sagatavošana iztiesāšanai apelācijas instances tiesā
30. Lietas iztiesāšana apelācijas kārtībā
31. Lietas izskatīšana kasācijas kārtībā
32. Spēkā esošo nolēmumu jauna izskatīšana sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu

KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA

1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

28.04.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-J-368/2022

Papildsoda – probācijas uzraudzība – piemērošana par noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts līdz 2021.gada 31.decembrim

08.04.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-9/2022

Krimināllikuma darbības telpā personālais princips

2. NOZIEDZĪGS NODARĪJUMS

25.11.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-308/2022

Noziedzīgā nodarījuma izdarītājs

05.07.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-1/2022

Nozieguma izdarīšana organizētā grupā

2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-[A]/2022

Atbildību pastiprinošs apstāklis – noziedzīgais nodarījums veido noziedzīgu nodarījumu recidīvu

3. APSTĀKĻI, KAS IZSLĒDZ KRIMINĀLATBILDĪBU

2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-[B]/2022

Korespondences noslēpuma tiša pārkāpšana, ko izdarījis žurnālists

4. SODS

08.04.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-J-368/2022

Papildsoda – probācijas uzraudzība – piemērošana par noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts līdz 2021.gada 31.decembrim

13.07.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-170/2022

Vainīgā mantiskā stāvokļa izvērtēšana, nosakot naudas soda apmēru

01.03.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-43/2022

Naudas soda noteikšana, izskatot lietu no jauna pēc nolēmuma atcelšanas

5. SODA NOTEIKŠANA

29.07.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-J-553/2022

Kopējais soda apmērs vai laiks, nosakot sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu, ja izdarītie noziedzīgie nodarījumi ir kriminālpārkāpumi vai mazāk smagi noziegumi

30.11.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-464/2022

Pārbaudes laika pagarināšana nosacīti notiesātajam; Aizturēšanas un apcietinājuma ieskaitīšana soda laikā, nosakot galīgo sodu pēc spriedumu kopības

01.02.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-J-189/2022

Papildsodu – transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana – saskaitīšana pēc vairākiem spriedumiem

13.07.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-170/2022

Vainīgā mantiskā stāvokļa izvērtēšana, nosakot naudas soda apmēru

6. ATBRĪVOŠANA NO KRIMINĀLATBILDĪBAS UN SODA

30.11.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-313/2022

Neliela ar likumu aizsargāto interešu apdraudējuma izvērtēšana maznozīmīga noziedzīga nodarījuma kontekstā

11.10.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-34/2022

Notiesājoša sprieduma, ar kuru persona notiesāta nosacīti, izpildīšanas noilgums

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠKĀ DAĻA

7. NONĀVĒŠANA

14.12.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-321/2022

Slepkavība pastiprinošos apstākļos

30.09.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-52/2022

Slepkavība sakarā ar to, ka cietušais devis liecību tiesā vai pirmstiesas kriminālprocesā

8. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET PERSONAS PAMATTIESĪBĀM UN PAMATBRĪVĪBĀM

2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-[B]/2022

Korespondences noslēpuma tiša pārkāpšana, ko izdarījis žurnālists

9. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMU PRET PERSONAS BRĪVĪBU, GODU UN CIEŅU

11.08.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-138/2022

Neslavas celšana tīmekļvietnē

10. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET ĢIMENI UN NEPILNGADĪGAJIEM

30.11.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-162/2022

Kriminālbildība par nolēmuma par aizsardzību pret vardarbību nepildīšanu

11. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET ĪPAŠUMU

27.04.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-32/2022

Uzticētā vai pārziņā esošā manta vai tiesības uz to Krimināllikuma 179.panta izpratnē

27.01.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-14/2022

Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija, ja persona viltojusi dokumentu un viltoto dokumentu izmantojusi, lai izdarītu krāpšanu

12. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI TAUTSAIMNIECĪBĀ

30.08.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-267/2022

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana, pirms ir pabeigts predikatīvais noziedzīgais nodarījums

31.10.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-104/2022

Tiesas spriešana lietā par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu

22.11.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-85/2022

Izvairīšanās no nodokļu nomaksas subjektīvā puse; Izvairīšanās no nodokļu nomaksas kā atsevišķa turpināta noziedzīga nodarījuma rezultātā nodarīto zaudējumu apmēra noteikšana

28.02.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-83/2022

Grāmatvedības dokumentu slēpšanas un viltošanas kvalifikācija

16.06.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-35/2022

Pierādāmie apstākļi kriminālprocesā par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu

30.03.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-30/2022

Polijas darbinieka liecību ticamības pārbaude; Tabakas izstrādājumu nelikumīga uzglabāšana

10.03.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-19/2022

Krimināllikuma 214.panta (Nepatiesa maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšana) otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmets – maksātnespējas procesa pieteikums; Krimināllikuma 218.pantā (Izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas) un 217.pantā (Grāmatvedības un statistiskās informācijas noteikumu pārkāpšana) paredzēto noziedzīgu nodarījumu kopība

20.01.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-12/2022

Kriminālbildība par izvairīšanos no nodokļu vai tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas bezdarbības veidā

13. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET VISPĀRĒJO DROŠĪBU UN SABIEDRISKO KĀRTĪBU

30.11.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-146/2022

Šaujamieroča un šaujamieroča munīcijas glabāšana bez attiecīgas atļaujas

03.03.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-72/2022

Narkotisko un psihotropo vielu neatļauta pārvadāšana

08.04.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-9/2022

Narkotisko un psihotropo vielu neatļauta iegādāšanās; Krimināllikuma darbības telpā personālais princips

14. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET SATIKSMES DROŠĪBU

01.02.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-J-189/2022

Papildsodu – transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana – saskaitīšana pēc vairākiem spriedumiem

06.09.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-82/2022

Ceļu satiksmes noteikumu pārkāpšana, ko izdarījusi persona, vadot transportlīdzekli alkohola ietekmē un bez transportlīdzekļa vadīšanas tiesībām, ja tā izraisījusi cilvēka nāvi

2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-[G]/2022

Kustības bīstamības rašanās moments gadījumos, kad ceļu satiksmē iesaistītas personas, kuru rīcību transportlīdzekļa vadītājam ir objektīva iespēja novērtēt kā bīstamu

15. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET PĀRVALDĪBAS KĀRTĪBU

10.03.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-19/2022

Krimināllikuma 214.pantā (Nepatiesa maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšana) otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmets – maksātnespējas procesa pieteikums

27.01.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-14/2022

Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija, ja persona viltojusi dokumentu un viltoto dokumentu izmantojusi, lai izdarītu krāpšanu

05.07.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-1/2022

Bankas izziņa par kredīta piešķiršanu kā Krimināllikuma 275.pantā (Dokumenta, zīmoga un spiedoga viltošana un viltota dokumenta, zīmoga un spiedoga realizēšana un izmantošana) paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmets

16. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET JURISDIKCIJU

25.03.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-16/2022

Krimināllikuma 300.pantā (Apzināti nepatiesas liecības, atzinuma, tulkojuma, paskaidrojuma un pieteikuma sniegšana) paredzētā noziedzīgā nodarījuma speciālais subjekts

17. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI VALSTS INSTITŪCIJU DIENESTĀ

30.11.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-313/2022

Neizpaužamu ziņu izpaušana

25.11.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-308/2022

Rīkojums par komandējumu kā Krimināllikuma 327.pantā (Dienesta viltojums) paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmets

16.09.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-89/2022

Kukuļa izspiešana

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS

18. KRIMINĀLPROCESA PAMATPRINCIPI

31.10.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-104/2022

Tiesas spriešana lietā par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu

14.12.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-90/2022

Tiesības liecināt paša izvēlētajā apjomā

19. CIETUŠAIS UN VIŅA PĀRSTĀVĪBA

11.08.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-138/2022

Cietušais kriminālprocesā

20. CITAS KRIMINĀLPROCESĀ IESAISTĪTĀS PERSONAS

06.09.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-29/2022

Persona, kura pieteikusi ipašumtiesības uz lietisko pierādījumu sarakstā iekļautu mantu

21. PIERĀDĪŠANA UN PIERĀDĪJUMI

30.03.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-30/2022

Policijas darbinieka liecību ticamības pārbaude; Tabakas izstrādājumu nelikumīga uzglabāšana

20.01.2022. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-22/2022
Eksperta atzinuma ticamība

22. RĪCĪBA AR LIETISKAJIEM PIERĀDĪJUMIEM UN DOKUMENTIEM

29.09.2022. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-156/2022
Galīgā rīcība ar izņemtajiem nelikumīgajiem alkoholiskajiem dzērieniem

23. PROCESUĀLIE IZDEVUMI UN TO ATLĪDZINĀŠANA

30.09.2022. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-52/2022
Maznodrošinātas personas statuss kā pamats atbrīvošanai no procesuālo izdevumu samaksas

24. KRIMINĀLVAJĀŠANA

30.11.2022. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-146/2022
Šaujamieroča un šaujamieroča munīcijas glabāšana bez attiecīgas atļaujas

22.09.2022. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-127/2022
Noziedzīgo nodarījumu daudzējādības veida noteikšanas un atspoguļošanas apsūdzībā ietekme uz apsūdzības pamatotību

25. KRIMINĀLLIETAS IZTIESĀŠANAS VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

28.09.2022. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-J-630/2022
Personas, kura tiek izdota Latvijai no ārvalsts brīvības atņemšanas soda izpildei, kasācijas sūdzība par apelācijas instances tiesas nolēmumu, kas pieņemts, lietu iztiesājot apsūdzētā prombūtnē (*in absentia*); Apelācijas instances tiesas nolēmuma pārsūdzēšanas kārtība, ja lieta iztiesāta apsūdzētā prombūtnē (*in absentia*)

22.09.2022. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-127/2022
Noziedzīgo nodarījumu daudzējādības veida noteikšanas un atspoguļošanas apsūdzībā ietekme uz apsūdzības pamatotību

16.09.2022. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-89/2022
Apsūdzētā izdarīto darbību pārkvalificēšana iztiesāšanas laikā

06.09.2022. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-29/2022
Persona, kura pieteikusi īpašumtiesības uz lietisko pierādījumu sarakstā iekļautu mantu

26. KRIMINĀLPROCESU APVIEŅOŠANA, SADALĪŠANA, ATLIKŠANA, APTURĒŠANA VAI IZBEIGŠANA

30.08.2022. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-267/2022
Kriminālprocesa sadalīšanas tiesā iespējamības izvērtēšana

27. IZTIESĀŠANA

14.12.2022. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-321/2022
Tiesas debašu runas ilguma noteikšana apelācijas instances tiesā

14.12.2022. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-96/2022
Tiesību uz repliku liegšana kā Kriminālprocesa likuma 575. panta pirmās daļas 5. punkta pārkāpums

14.12.2022. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-90/2022
Tiesības liecināt paša izvēlētajā apjomā

17.10.2022. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-39/2022
Tiesas debašu runas ilguma ierobežošana apelācijas instances tiesā

28. SPRIEDUMS

15.12.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-132/2022

Apelācijas sūdzībā vai protestā izteikto prasību ietvaru pārsniegšana, ja pirmās instances tiesa sprieduma pamatošanā izmantojusi nepieļaujamus pierādījumus

20.01.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-22/2022

Attaisnojoša sprieduma motīvu daļa

05.07.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-1/2022

Tiesas nolēmuma pamatotība

2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-[I]/2022

Liecinieku liecību izklāsts spriedumā

29. LIETAS SAGATAVOŠANA IZTIESĀŠANAI APELĀCIJAS INSTANCES TIESĀ

03.05.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-93/2022

Apelācijas instances tiesas pienākums informēt prokuroru, aizstāvi un personu, kuras intereses izskatāmā sūdzība vai protests aizskar, par tiesībām iesniegt iebildumus pret lietas iztiesāšanu rakstveida procesā un izvērtēt iebildumos minētos argumentus

03.03.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-72/2022

Jauna atbildību pastiprinoša apstākļa konstatēšana apelācijas instances tiesā

30. LIETAS IZTIESĀŠANA APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ

15.12.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-132/2022

Apelācijas sūdzībā vai protestā izteikto prasību ietvaru pārsniegšana, ja pirmās instances tiesa sprieduma pamatošanā izmantojusi nepieļaujamus pierādījumus

03.03.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-72/2022

Jauna atbildību pastiprinoša apstākļa konstatēšana apelācijas instances tiesā

17.10.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-39/2022

Tiesas debašu runas ilguma ierobežošana apelācijas instances tiesā

05.07.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-1/2022

Tiesas nolēmuma pamatotība

2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-[I]/2022

Liecinieku liecību izklāsts spriedumā

31. LIETAS IZSKATĪŠANA KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ

22.09.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-127/2022

Zemākas instances tiesas pienākums, izskatot lietu no jauna, ievērot kasācijas instances tiesas lēmumā sniegtās norādes par tiesību normas pārkāpumu

14.12.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-96/2022

Tiesību uz repliku liegšana kā Kriminālprocesa likuma 575. panta pirmās daļas 5. punkta pārkāpums

01.03.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-43/2022

Naudas soda noteikšana, izskatot lietu no jauna pēc nolēmuma atcelšanas

32. SPĒKĀ ESOŠO NOLĒMUMU JAUNA IZSKATĪŠANA SAKARĀ AR MATERIĀLO VAI PROCESUĀLO LIKUMU NORMU BŪTISKU PĀRKĀPUMU

28.09.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-J-630/2022

Apelācijas instances tiesas nolēmuma pārsūdzēšanas kārtība, ja lieta iztiesāta apsūdzētā prombūtnē (*in absentia*)

07.04.2022. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr. SKK-J-151/2022

Nolēmumu izpildes apturēšana, izskatot lietu Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā

VI

NO OTRAS PUSES

NO OTRAS PUSES – šī rubrika būs par juristiem. Sarunas ar Augstākās tiesas senatoriem un darbiniekiem un viņu tuvajiem cilvēkiem – arī juristiem. Kā būt juristiem vairākās paaudzēs vai diviem juristiem līdzās, kāda ir ikdiena, kurā visapkārt juristi? Kas šajā profesijā ir tik vilinošs un kas ietekmējis svarīgākajās dzīves izvēlēs? Pirmā saruna ar Jolantu un Aivaru Uminskiem.

NEVIENA MĪNUSA. TIKAI PLUSI

AIVARS UMINSKIS ir Senāta Krimināllietu departamenta senators kopš 2019.gada.
JOLANTA UMINSKA ir Vidzemes rajona tiesas tiesnese Cēsīs.
Juristu ceļu iet arī viņu dēli.

Ja abi esat juristi, tad jāautā – vai jurisprudencē bijusi loma Jūsu ģimenes izveidošanā?

A. Nē, nav gan. Sākām draudzēties ļoti jauni – man bija 19, Jolantai 17. Tad vēl nebijām juristi, to taku vēlāk sākām kopīgi mīt.

J. Pēc vidusskolas beigšanas studēju psiholoģiju Rēzeknes augstskolā. Kad 1998. gadā studijas pabeidzu, ar darbu specialitātē Rēzeknē bija problēmas, tajā laikā psiholoģija vēl nebija populāra. Man piedāvāja darbu Rēzeknes tiesā. Biju gan tulce, gan sekretāre, bet, kad veidojās tiesnešu palīgu institūts un prasība bija augstākā izglītība, bet ne obligāti juridiskā, kļuva par tiesneša palīgu. Toreiz, ja strādāja tieslietu specialitātē, Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē neklātienē varēja iestāties bez iestājpārbaudījumiem. Biju jauna un ambicioza – sapratu, ka vēl viens ceļš man ir pavēries. Tas bija kaut kas! Studēt juristos, kur bija tāds konkurss! Protams, nebija viegli – darbs, mazi bērni, Rīga tālu, bet ar ģimenes atbalstu man tas izdevās. Mācības vieglākas darīja praktiskā darba pieredze tiesā, arī psiholoģijas zināšanas noderēja. Tā ka mans dzīves plāns nebija uzreiz tik skaidrs kā Aivaram, es uz to virzījos pamazām.

A. Es jau arī pie sava sapņu darba nonācu pakāpeniski. Sākumā, filmu iespaidā, gribēju būt izmeklētājs – atklāt un izmeklēt noziegumus. Vīlināja romantika, likās, tas nebūs kabineta darbs. Studējot Policijas akadēmijā, sapratu, ka noziedzniekus ķer nevis izmeklētāji, bet operatīvie darbinieki, un tajā darbā romantikas maz. 1995.gadā sākās reformas, izmeklētāji pārtapa par

prokuroriem. Jaunajai sistēmai vajadzēja arī jaunus kadrus. Šķiet, tikai viens no kursabiedriem aizgāja uz policiju, pārējie kārtojām eksāmenu un kļuvām par prokuroriem.

Divus gadus nostrādāju rajona, trīs gadus apgabala prokuratūrā, bet pamazām sapratu, ka vēlos kļūt par tiesnesi, lemt par celtās apsūdzības pamatotību un panākt

taisnīgu noregulējumu kriminālprocesā. Tiesnesis ir brīvs savos lēmumos, viņš vadās no likuma un savas iekšējās pārliecības. Šī sava veida brīvība mani saistīja. Tiesneša amats ir augstākais jurista novērtējums, tāpēc, saņemot piedāvājumu kļūt par tiesnesi, to pieņemu bez pārdomām. Tiesnesis patiešām bija un ir mans sapņu darbs. Ja vēlreiz būtu jāizvēlas, mana izvēle būtu tāda pati.

Sāku strādāt Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijā, pēc diviem gadiem mani aicināja uz Rīgas apgabaltiesu. Atskatoties uz darba gadiem prokuratūrā un apgabaltiesā, saprotu, ka lielu ieguldījumu manā profesionālajā izaugsmē deva kolēģi, kuri dalījās ar savām zināšanām un pieredzi. Ar īpašu sirsnību atceros Latgales tiesas apgabala prokurori Ingrīdu Maļkovu, kura mani, tikko augstskolu pabeigušu prokuroru, mācīja sastādīt apsūdzību, bet Latgales apgabaltiesas tiesnesis Andris Strauts tiesvedības nianses.

J. Studējot juristos un strādājot par tiesneša palīgu, protams, mans tālākais mērķis bija tiesneša amats. Kad pieņēmām lēmumu pārcelties uz Rīgu, sāku strādāt Tiesu administrācijā. Tajā brīdī svarīgākais bija sakārtot mājas dzīvi, atrast bērniem bērnudārzu, skolu, radīt drošu vidi. Bet pēc pusotra gada izturēju konkursu un kļuva par tiesnesi Rīgas rajona tiesā. Un tad nāca ekonomiskā krīze. Tiesnešiem algas samazināja uz trešo daļu, bet mums, kā jau daudziem tajā laikā, bija kredītsaistības. Kad man piedāvāja darbu bankā, visu izvērtējot un apsverot, kopā pieņēmām lēmumu, ka es aizeju no tiesneša amata.

Varbūt tas daudziem likās nesaprotami, taču varu teikt, ka tajā brīdī tas man izrādījās pareizs lēmums. Līdz tam man kā tiesnesei dažkārt, īpaši skatot ģimenes lietas, bija iekšēji grūti pieņemt lēmumus – ne juridiski, jo sapratu, ko likums nosaka un ko norāda lietas faktiskie apstākļi, bet emocionāli. Vienai strīdus pusei ir emocijas un sava patiesība, otrai pusei arī.

Strādājot bankā tiesvedības un kredītu atgūšanas nodaļā, ieraudzīju dzīvi no citas puses, sapratu, cik cilvēki ir dažādi un kādas dažādas lomas viņi mēdz „spēlēt”. Ja ir problēmas ar kredītu atdošanu, bet cilvēks ir labticīgs, nāk uz banku un mēģina rast risinājumu radušajām finansiālajām problēmām, procesu var ļoti atvieglot un tiesvedība nemaz nav jāuzsāk. Bet redzēju arī to, cik daudzi klienti, kuri it kā bija „upuri”, patiesībā bija negodīgi un krāpās. Bija svētīgi arī būt tiesas zālē kā lietas dalībniekam un izprast, kā tiesas process darbojas no tās puses. Šajā laikā psiholoģiski „norūdījos” un man kļuva daudz vieglāk strādāt, vairs nemocijos ar iekšējiem konfliktiem lēmumu pieņemšanā.

Un tad atkal kļuvāt par tiesnesi.

J. Darbs bankā ar laiku kļuva vienmuļš. Pieredze bija uzkrāta, bet izaugsmes iespējas juristam bankā ir mazas, un kādā brīdī sāku justies „izsmelta”, zuda interese par darbu. Biju sapratusi arī, kā strādā privātais sektors, un tas nebija mans.

Protams, šaubījos, vai man ir morālas tiesības atgriezties tiesneša amatā. Biju taču vienreiz jau devusi tiesneša zvērestu. Paldies manai bijušajai tiesas priekšsēdētājai Sandrai Strencei par iedrošinājumu, viņa sacīja: droši, uz priekšu, es tevi redzu kā tiesnesi! Tas nebija viegli – bija jākārtoto sarežģīts eksāmens, jāaizstāv eseja. Iekšēji noskaņoju sevi filozofiski, domāju – ja būs lemts, tad eksāmenu nokārtošu. Man

izdevās un es atgriezos tiesneša amatā – psiholoģiski nobriedušāka, iekšēji pārliecinātāka. Tiesneša darbs nav viegls un atbildība ir ļoti liela, bet tajā pat laikā tas ir interesants un arī gandarījums par paveikto ir liels, it īpaši, ja sarežģītā lietā spriedums ir atstāts negrozīts un stāties likumīgā spēkā.

Atgriežoties pie Jūsu ģimenes – kādi ir plusi, kādi mīnusi tam, ka abi esat tiesneši?

J. Domāju, ja Aivars nebūtu tiesnesis, viņš nesaprastu manu darba specifiku, jo dažkārt strādāju arī vakaros un brīvdienās. Reizēm, kad man pa dienu emocijas sakrājušās, varu par tām izrunāties, zinu, ka viņš mani saprātīs un atbalstīs. Man tas morāli ļoti palīdz un ir svarīgi.

A. Par tiesu lietām mēs mājās nerunājam. Jolanta skata civillietas, es krimināllietas, mums nav ko apspriest. Taču tas tiesa – es zinu tiesneša maizes „garozu”, pats apgabaltiesā un tiesu palātā biju strādājis arī brīvdienās. Grafiks bija tāds – katru dienu jāiet zālē lietas skatīt, spriedumu rakstīšana vakaros un brīvdienās. Pārzinot amata „drēbi”, vieglāk otru izprast.

Mana iekšējā stabilitāte un miers ir ļoti atkarīgi no manas ģimenes „klimata”. Ja ģimenē viss ir labi, manī ir miers, un es droši un ar pārliecību varu darīt savu darbu. Esmu pateicīgs ģimenei, ka esmu varējis attīstīties un augt savā profesijā. Man vienmēr blakus bijusi gudra sieviete.

J. Ir savstarpējā sapratne un atbalsts, kad tas ir nepieciešams. Nezinu nevienu mīnusu ģimenei no tā, ka abi esam tiesneši. Ir tikai plusi.

Tiesu sistēmā ir hierarhija: pirmā instance, otrā instance un Senāts. Vai to arī ģimenē izjūtat?

J. Nē, esam vienlīdzīgi. Mājās neesam tiesneši.

A. Manuprāt, cilvēka raksturs mainās ne ar amatu, bet ar pieredzi un briedumu. Darbs man iemācījis mieru. Tiesnesim jāvada tiesas process – jāprot savaldīt un vadīt – un tam vajadzīgs mierīgs prāts.

Es teiktu, ka ar dzīves pieredzi vērtības labāk izprotu, novērtēju un pie tām arī turos.

Kas vēl Jums kopīgs bez tā, ka abi esat tiesneši?

A. Tas, ka esam tiesneši, ir mazākais. Vienīgi izpratne par otra darbu labāka. Bet kopīgs mums ir viss – atpūta, brīvdienas, jūra, pastaigas – mums to patīk darīt divatā, ceļojumi. Draugu mums nav daudz, arī tās ir kopīgu draugu ģimenes.

J. Aivara tuvākais draugs ir no 1.klases. Mūsu ģimenes ir tuvākie draugi. Turamies pie pārbaudītām vērtībām.

Vai dēliem novēlat jurista un tiesneša amatu?

J. Vecākais dēls beidza Juridisko fakultāti Rīgas Stradiņa universitātē, strādā policijā un ir jau savā dzīvē. Jaunākais studē juristos Latvijas Universitātē. Tas nav mūsu nopelns, ka viņi izvēlējās studēt juristos, varbūt mēs pat būtu gribējuši, lai viņi iet citu ceļu. Jaunākajam dēlam padevās eksaktie priekšmeti, domājām, ka izvēlēšies informāciju tehnoloģijas. Bet pēdējā brīdī pirms dokumentu iesniegšanas viņš mums paziņoja, ka stāsies juristos. Protams, atbalstījām viņa izvēli.

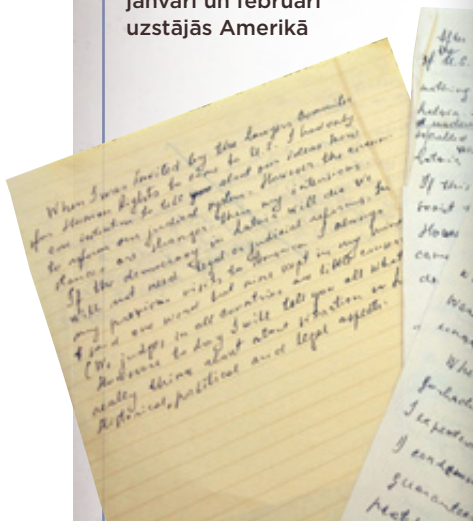
A. Acīmredzot viņiem ir pieņemama tā ikdiena, ko viņi redz mūsu dzīvē. Vai tas labi, vai slikti – tā viņu izvēle. Bērniem jāiet savs ceļš. Mēs to respektējam.

Rasma Zvejniece

Augstākās tiesas muzeja izveidošanas iniciators un atbalstītājs, Latvijas Senāta senatora Augusta Lēbera dēls Dāvis Andrejs Lēbers ar mazdēlu parakstās muzeja Viesu grāmatā, 2003.gada 6.janvāris

Manuskripts Gvido Zemrībo runām, ar ko viņš 1991.gada janvārī un februārī uzstājās Amerikā

Latvijas Senāta senatora profesora Augusta Lēbera 1937.gada Civillikuma eksemplārs. Civillikuma spēkā stāšanās svinīgajā aktā Valsts un ministru prezidents Kārlis Ulmanis šādas īpašas grāmatas dāvinājis visiem likuma autoriem.

Bijušā senatora Pāvela Gruziņa fotoaparāts, ar ko viņš 1991.gada Barikāžu laikā fiksēja vēsturiskus mirkļus arī ielās pie Augstākās tiesas

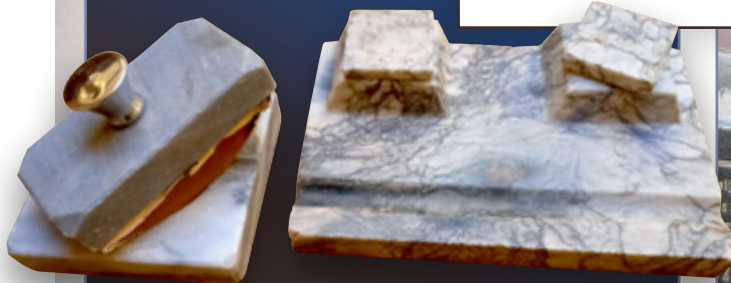
Satversmes sapulce savas darbības laikā no 1920.gada 1.maija līdz 1922.gada 7.novembrim sanāca uz 213 sēdēm, kuru stenogrammas veido biezu grāmatu sējumus

MUZEJA LIETU STĀSTI

AUGSTĀKĀS TIESAS MUZEJAM 25

Šogad Augstākās tiesas muzejam 25 gadi. To atzīmējam ar publikāciju sēriju „Muzeja lietu stāsti”. Augstākās tiesas tviterkontā un mājaslapas Vēstures sadaļā katru piektdienu visa gada garumā tiek publicēti neliels apraksts par kādu no lietām, kas glabājas Augstākās tiesas muzejā.

Tintes trauks un tintes prese, ko pirms aptuveni 100 gadiem lietoja senators Fridrihs Vesmanis. Viņam bija daudz jāraksta un daudz jāparaksta gan kā senatoram, gan vienlaikus arī kā Satversmes sapulces un pirmās Saeimas loceklim, un pirmās Saeimas priekšsēdētājam.

Plašu informāciju par Augstākās tiesas darbu var atrast mājaslapā

www.at.gov.lv

Twitter: [@Augstaka_tiesa](https://twitter.com/Augstaka_tiesa)